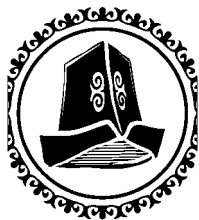

МУНДУЗБЕК КУНАСОВ

СЕЗИМДЕ БАККАН ГУЛБАКЧА

Жыйнактар

«Бийиктик»
Бишкек – 2013

УДК 821.51
ББК 84 Ки 7-5
К 91

Китептин чыгышына көмөк көрсөткөн иним,
коомдук ишмер **Фархад Бекманбетовго** терең
ыраазычылык билгизем.

Автор

Кунасов Мундузбек.

К 91 **Сезимде баккан гүлбакча: Жыйнак.** – Б.: «Бийиктик»,
2013. – 364 б.

ISBN 978-9967-13-913-8

Автордун бул жыйнагында эл-жерди, Ата-Журт
мурастарын чагылдырган ырлары жандүйнөсүнөн сызылып
чыгып, ошол менен катар коомдогу андоо сезимдин
өзгөрүлүшүн көркөм кайрыктар аркылуу көрсөтөт.

Тарбиялык маңызы терең үгүттүү ойлор окурманды
кайдыгер калтырбайт.

К 4702300200-13
ISBN 978-9967-13-913-8

УДК 821.51
ББК 84 Ки 7-5
© Кунасов М., 2013.

БАТА

Мундузбек телефондон:

– Байке, баш сөз жазып бериңиз, китеп чыгарайын дедим эле, – деди.

– Апкел, – дедим.

«Баш сөз» деген эмне? Баш сөз деген – бата. Анан бата сураган баладан бата аяган болобу? Деги эле кыргыз качан батасын аячу эле? «Бата менен эр көгөрөт, жамгыр менен жер көгөрөт» деп бекер айтыпбы? Жакшы сөз менен жакшы көздүн шыпаасы, касиет-деми болот. Ошон үчүн илгеркилер: «Атаңдан бото калбасын, бата калсын» деген. Акынга, болгондо да көкүрөгүндө эл-жерине жакшылыктын отун жагайын деп, алгачкы ырларын ала чуркап, жетине албай турган балага батанын шыпаасы, деми тийсе жаманбы?

Мундузбектин башкалардан бир артыкчылыгы талант даарыган касиеттүү Таластын кулуну экендиги. Ушунун өзү эле бир бата тургай миң батага тете күч го! Буга байланыштуу бир окуяны эстей кетейин. Мен филармонияда иштеп жүргөндө Эстекем (кадимки Эстебес Турсуналиев):

– Филармонияга артис болчумун деп өлкөнүн булуң-бурчунан көптөгөн жаштар келип, баары Райкан Шүкүрбековдун сыноосунан өтөр эле. Ракең адегенде дайын-дарегин сурап алып анан өнөрүн көрчү.

– Сен кайдансың? – дечү. Бала кокус:

– Таластан болом, – десе:

– Болду, арбак ургур, чертпейле кой, таластык эле болсоң жарайсың, таластыктар жинди чалып болгон менен жакшы эл болот дечү эле, – деп жыргап күлөр эле.

Ансыңарындай таланттын Меккеси болгон Таластан жөн киши чыкчу беле. Ала-Тоонун көк мелжиген чокулары көп. Ошол чокуларды дагы

бир асман көккө чоюп, дагы бир асман көкөлөткөн алтындан кымбат асылдарды Таластын ар бир айылынан тапса болот, же жалганбы? Мундузбек буюрса сен да ошолордун бирисиң. Илгери сендей кезинде Жеңижок Таластан аттанып Нарынга барып айтылуу Арстанбектен бата алган. Арстакең ошондо:

Оо, балам,
Ырчы болсоң – сынчы бол,
Ыр сабын кытай куйчу бол.
Зөөкүрдү чабар камчы бол,
Кургак жерге тамчы бол.
Дүлөйлөргө кулак бол,
Чөлдүү жерге булак бол.
Күлүк минген күчтүү бол,
Күйдүргөнгө миздүү бол.
Карөзгөй болбой калыс бол,
Кошоматтан алыс бол.
Таразанын ташы бол,
Ырчылардын башы бол.
Нуска сөзүң кап болсун,
Санат ырың сан болсун.
Санжыра сөзүң саз болсун,
Калың кыргыз элиңе,
Кадырың артып бак консун.
Оомийин! –деп ак батасын берген.

Сенден бабаң Жеңижок менен байкең Байдылданын илеби уруп турганы да бекеринен эместир. Балким комуз кармап Корголдун жолуна түшкөндө төкмө ырчы болуп кетет белең ким билет. Бирок жазма поэзиянын да али адам баласы айта элек, ача элек сыры арбын. Акындык өнөр билгенге аябагандай азаптуу жол, билбегенге эптеп-септеп ыр чүргөмөй бир нерсе болуп көрүнөр.

Ар бир ырыңа токтолгон жокмун. Мен адабиятчы да, адабий сынчы да эмесмин. Анын зарылдыгы да жоктур. Анткени акын деген ырын адабиятчылар

менен сынчылар үчүн жазбайт, окурман үчүн жазат. Сенин ырыңдын «сынчылары» эмес, окурмандары көп болсун. Ансыз деле бир ырыңда:

Уруумда болбоптур сыйкырчылык,
Урдура албайм башка ыр сыйкыр кылып.
Уруп-согуп ар ыкты бурганактап,
Уурдабайм да өзгөдөн кымтып туруп.
Болгон жөндөм нукура кыргыз көчү,
Жандүйнөмө жасабайм чыккынчылык, –

деп атпайсыңбы. «Жандүйнөңө чыккынчылык кылбаганыңдын» өзү эле кандай жакшы! Мунуң ырларыңдын ар бир сабынан да көрүнүп турат.

Комуз күүлөрү жөнүндө жазгандарыңды кийин өзүнчө бөлүп чыгарып, комуз окуткан окуу жайлары үчүн таратып жиберсе да болот го деп ойлойм.

Дагы бир байкаганым жасалмалуулуктан качканың. Кайсы темага кайрылсаң да өзүңдүн үнүң угулуп турат. Таластын керемет жерлерин келиштире тарткан саптарың бар.

Уурттаган сенин сууңдан,
Улуулар өткөн туурдан.
Чоронун калган урпагы,
Чолпонбай сага жуунган.
.....
.....
Капчыгай кеткен кырды улап,
Кайрылыш жерде Нылды жак.
«Каныкей булак» ичинде,
Кайгылуу агат шылдырап.
.....
.....
Атайлап жаздым баласын,
Алымча жаздым арасын.

Тууган эл менен аман бол,
Тууган жер асыл Таласым!

Мундуз иним!

Дагы бир окуя. Айтылуу куудул Асанкул Шаршенов бригадасы менен концерт коюп жүрүп бир үйгө конок болуп калат. Дасторкон жыйнала берерде үй ээси:

– Асаке, балам жаңы эле үйлөндү эле, бата берип коюңуз, – дейт. Ошондо Асакең:

– Өмүрүң узун болсун, өрүшүң кенен болсун, ылайым жалаа менен балаадан сактасын, шаар куруп калаалуу бол, эмдиги жылы ушул маалда шанаңдаган балалуу бол, анан батага эле ишенип жүрө бербей, өзүң да аракет кылсаң, – деген экен.

Чыгармачылык жолуң байсалдуу болсун! Манас атаңдын арбагы колдосун!

*Шайлообек Дүйшеев,
Кыргыз Эл акыны,
Байдылда Сарногоев
атындагы эл аралык
адабий сыйлыктын,
Токтогул атындагы
Мамлекеттик сыйлыктын
лауреаты.*

СӨЛӨКӨТКӨ АЙЛАНУУ

I

Африкада муздак, сыз үшүк өткөн,
Сырдуу сыйкыр жосуну титиреткен.
Зомбу дуба окуса өлгөн жанга,
«Зомби» болуп тирилип киши кеткен.
Карөзгөйлүк максатын ишке ашырып,
Кара жиндер көрсөтүп сүрүн өктөм.
Сөлөкөттү каалаган жакка буруп,
Өз мүдөөсүн аткартыш үчүн эзген.

Мойнуна эмес башына каргы сыгып,
Азияда ширилеп маңгы кылып.
Акыл-эсин сүргөн соң пайдаланган,
Сөлөкөттү ээчиген азгырылып.
Өлтүр десе өлтүрүп өз энесин,
Өлгүн десе өлсө алар жанды кыйып.
Азыр эми адамзат бул өңүткө,
Кыйноосу жок өзү эле барды сыйып.

Чыңгыз ата агымды көрүп, туюп,
Жазган тура маңкуртту кейип туруп.
Мүдүрүлүп көрпөндө баратканын,
Мүлдө башка багытка көнө муюп.
Балким азыр замандын кейпи ушу деп,
Күнүмдүктүн кулуна жеңил сиңип.
Өзүмчүлдүк күч алып кеткендендир,
Өзүн-өзү теңата Теңир кылып.

Жаралгандан жараткан жалгаштырган,
Карыларын кичүүлөр алмаштырган.
Эс-акылды муунга мурасташып,
Эстафета катары талдап сындан.
Азыр эми эмнени өткөрүшөт,
Аңгыраган көңдөй баш мактап турган.
Өскөн сайын чачылып ырааты жок,
Өксүп калды заманаң бал таттырган.

Зордук ээлеп дээрлик жалпы жанды,
Зирек баам бат эле жардыланды.
Электрондук өсүү тез кынык алып,
Эмки урпакты зээнинен айрып алды.
Дайындыктан дөдөйлөп мээ иштебей,
Кайдыгер бир сөлөкөт тарпы калды.
Менменсине дүркүрөп митаамдыгы,
Мээримдүүлүк бөгөлүп тайкыланды.

Он сегиз миң ааламдын куралганын,
Оодара айтпайм Өтөдөй угарманым.
Көзөп өткөн купуя курч деле эмес,
Бирок ырды идирек чыгарганым.
Бүткүл жанды каптаган мүшкүлдөрдөн,
Бүлүнсө эл кеп нугун буралбадым.
Өтүп жаткан жашоодон алып баян,
Өзүм көргөн турмушту мисалдадым.

Билигинде алоолоп табын жаккан,
Бул окуя башталган айыл жактан.
Жазгүл, Рысбек сүйүүсү үлгү эле,
Таңсык кылып жүрөктү жалындаткан.
Чырмап-матап туруучу улуу сезим,
Махабаты мукам күү ыргак каккан.
Жапа чегип жетүүчү таттуу жыргал,
Ширин бакыт өзү ошол ыйлап тапкан.

Эки ашыктын максаты орун алып,
Бириктирип тизгинди колуна алып.
Из салышып турмуштун даңгырына,
Изгиликтин жөнөшөт жолун салып.
Жыл айланбай жаш Жазгүл этегинен,
Жалганат да бешикке уул багып.
Үй-бүлөнүн маңызын ширейт дагы,
Бекем кылып эки эсе ыйык чайып.

Жаңы тарап СССР такырланат,
Кедергиден кейиш эл жакырланат.
Өбөктөбөй ошондо жерди иштетип,
Өжөр мүнөз Рысбек тамын салат.
Майез болбой жашаалмет кезинде тың,
Майтарылбай агымга кабылданат.
Ал учурда жаштардын көпчүлүгү,
Арак үчүн жүрсө да жанын сабап.

Кажыбаган он жылдык кайратына,
Каршы турган турмуштун айбатына.
Чыны топук кылдырган сүйүү эле,
Кубат болуп эмгектин талбасына.
Тар жол, тайгак кечүүлөр багынышып,
Турган кезде жаштардын тайбасына.
Ал аңгыча жан уулун дарт имерип,
Айдап жөнөйт азаптын таймашына.

Алалышпай дубандын догдурлары,
Ал шишикти баланын боорундагы.
Жазгүл, Рысбек шашылыш уюн сатып,
Бар быдырын чогултат колундагы.
Анан алып келишет борбор шаарга,
Аныкталып наркоз жеп союлмагы.
Аман эле кылсын деп асыл жанын,
Алла болуп сөздөрү оозундагы.

Сомдогону ажайып табигаттын,
Сонун болбой ал учур тарыбаттың.
Операция бүткөн соң ийгиликтүү,
Аман болуп баланын жаны жаркын.
Көзөмөлгө ай сайын көрсөтүүнүн,
Түшүндүрөт догдурлар жаңы шартын.
Кете албасын билгенде Рысбек эми,
Баш калкалайт үйүнө кайын жактын.

Маалкыш «жексур» эл койгон каймана аты,
Макул болот аталаш кайнагасы.
Кыргыз кыргыз болгону батырмак бар,
Кыйла өзгөрүп кетсе да салт-санаты.
Кыйыр тууган жоктуктан ыйбаа кылчу,
Кысылса да арга жок айла тапчу.
Акча кулу экенин уккан менен,
Ачкөз үйү баары бир калкалатты.

Кымгуут болгон эми көп санаа ойлоп,
Машакат кыр көрсөтө кажап кордоп.
Ык койдурад акыры бир чечимге,
Ыңгайына турмуштун карап болжоп.
Рысбек жөнөп айылга алгач тирлик,
Максат ою карыз сом таап келмек.
Жазгүл болсо өз болуп агасынын,
Ашканасын ижара алат тейлеп.

Жыл да учат арадан билинбеген,
Жакшы жышаан үмүттөн түңүлбөгөн.
Тоскоолдукка мөгдөбөй мээнет жанып,
Жеңип чыгат эрки эч бүгүлбөгөн.
Далалаттын кайтат да акыбети,
Даана таап акчаны күпүлдөгөн.
Марып эле калышат бүлө эми,
Көп бурулуш жасашып күтүлбөгөн.

Акчалууга аталаш арбап күйүп,
Ашканасын соодалайт алдап туруп.
Уйгу-туйгу учурда күбөлүксүз,
Иш план жок курганын жалган чийип.
Туткундалган акчага Жазгүл замат,
Мүлдө акылын азгырган айгак тилип.
Сатып алат ушул деп түбөлүгүм,
Сараңдыкты дүйнөсү аймап сүйүп.

Калети жок эгедер кубулушта,
Тез бурулат аңдоо чорт бурулушка.
Таш боорлуктун ылаңы киргилденип,
Таптап кирет Жазгүлдү бузук ыкма.
Сен да өзүңчө кошумча акча тап деп,
Серпе кубат Рысбекти курулушка.
Ушул күндөн солгундап өчө баштайт,
Учкун чачкан баштагы сүйүү уста.

Рысбек эми кечкисин үйгө келет,
Жазгүл дайым жарымдап түндө келет.
Шылтоо кылып жумуштун кесепетин,
Суроо берсе тикенек тилге кетет.
Сактануунун далалат ыкмасы бейм,
Аз табасың дегенсийт бирдемелеп.
Мартабасын адамзат чексиз сезип,
Маашырганса анда эле кимден эсеп.

Ишеничти ичтеги кубалаган,
Күндө күчөп шектенүү уялаган.
Тайып барат бүдөмүк кирсиз эски,
Татык сезим шерттешкен убададан.
Ылаажы жок Рысбек кутулууга,
Ыксыз ойдон жылчыксыз кубалаган.
Аңдоо салат тилазар Жазгүлүнө,
Аңгек жашоо болгон соң чыдабаган.

Кечки ашкана күүгүмдө жабылганда,
Тор кездеме айнектер жамынганда.
Жарык өчүп эшиктин сырт жагына,
«Жабык» деген тиркегич тагылганда.
Парда артында үрүлдөйт Жазгүлүнүн,
Бирөө менен батканы жалындарга.
Чорт үзүлүп үмүтү Рысбектин,
Чок жуткансыйт мындайга кабылганга.

Жамандыктын илеби эзген эле,
Жаакташпай Рысбек сезген эле.
Болбогонго ыкылас коюп Жазгүл,
Чыр чыгарат деп жүрчү эмнеге эле.
Баары эми ачыкка көлкүп чыгып,
Аял замат айланып кемеңгерге.
Кейип айтат жаңылган тагдырлары,
Кептелгенин туңгуюк кемерлерге.

Наалаты бар напсини тыя албады,
Набыт болду сөпөттөп кыялдары.
Наристесин ойлонтпой кут учуруп,
Баш айлантты кусурдун ырайлары.
Ашканам бар, айылда үйдү ал деп,
Уул, күйөөсүн таштайт да субай жаны.
Тийип тынат башкага чартаң Жазгүл,
Өйдө туруп баарынан кумар жайы.

Жүрөк дирт деп белчөктөп эзип күйүт,
Жүдөйт Рысбек бир жылча өкүт шимип.
Жумуш жүрбөй башка иш издеп таппайт,
Туз куйгандай өкүнүч өгөп кирип.
Уул абалы куйкалап жүргөн кезде,
Акылдашаар жакын жок чечим куруп.
Эгем өзү бир күнү колдогонсуйт,
Эски досу Жыргалга кезиктирип.

Сыр чечишип эски дос, усул колдош,
Ойрон ишти түшүнгөн улук жолдош.
Эртеси эле өзү ачкан өндүрүшкө,
Эрте чыгып иште дейт жүргүчө бош.
Кыйын кезең учурда дем күч берген,
Шеригине Рысбек анык боордош.
Миң ыраазы тирилткен куруганда,
Мындан ашкан кайратка азык болбос.

Ушул жардам баа жеткис кундуу жардам,
Убайымдуу учурда учкун жанган.
Үмүт отун жандырып келечекке,
Үгүт берген кайрадан курчуп дарман.
Опурталдуу мезгилден Рысбек минтип,
Оңдоп кетет түйшүктү турмуш салган.
Алла дагын аябас жакшылыгын,
Дилгирленип жашоого тырмышкандан.

Алыс калып кара так тынбай узап,
Агым менен арадан жылдар учат.
Уулун көрүп Рысбек эр жетилген,
Жакшы таалим бергенге ыйбаа кылат.
Берч кылбастан жүрөгүн керек кезде,
Берген эле тарбия кыйла чыдап.
Ушул экен чоң милдет жалгандагы,
Жондон кайыш тилүүчү кырма сынак.

Бир күнү эле Жыргал дос сырын айтат,
Казинодон чыгалбас бугун айтат.
Көрүнүшү зымпыйып жүргөн менен,
Көмүскөдө чоң карыз чырын айтат.
Кеп арасы Жазгүл да кумар жайда,
Жүргөндүгүн сөз кылат былыгы айдап.
Ичтен сезет Рысбек ачкөз жанды,
Кеткендигин байыткыч ыдык жайлап.

Адат болуп көп утуп алам деген,
Алдырганды өзүнөн жабам деген.
Арбалуунун жолу чылк арам болуп,
Арты күмөн тушалып жаман белем.
Акырында аркандап мойнун Жыргал,
Асат дарга коштошуп заман менен.
Алмончоктой балдары боздоп калат,
Атакесин жоктошуп ажал жеген.

Калпыс кагып канаты кайрылгандар,
Ал мезгилде таалайы таарылгандар.
Туман болуп булаңгыр келечеги,
Туюмунан аз-аздап айрылгандар.
Сөлөктөттүн акыркы жолу ушу деп,
Айныгандын чийесин жандыргандай.
Аяз кайрып муздаган тулку боюн,
Асып өлдү мүдөөсүн кандыргандай.

Аздектеген Ала-Тоо ыйык мекен,
Аңкоо толуп ичинде уюйт бекем.
Залакалуу турмушта шыкак шылтоо,
Замана же жобосу сынык бекен.
Эр Манастын арбагы айланган жер,
Эң оор кезден кетти эле чыгып эчен.
Кыргыз деги даанышман эл элең го,
Кыйчалышта жол тапкан улук көсөм.

II

Кымбат өмүр чокусу толукшуган,
Кырчын курак ык жөндөм толук жыйган.
Кырктын кырын Рысбек аттаган кез,
Кыйла азапты майтарып жонуп турган.
Апа болчу уулуна убагында,
Айым чыкпай ылайык колуктудан.
Жеке өзү баарына тете болду,
Жеңе билип тоскоолду жолуктурган.

Себеп анда чоңдордун өйдөлөрү,
Сенек туушуп балдарын чөйрөдөгү.
Жаман катмар жаштарын басынтышса,
Жаан чыкпады жамандын өңгөлөрү.
Бирок эки жаат бирдей сөлөкөттөп,
Маң «наркотик» багытка жөргөлөдү.
«Жетпегендер» ыпластап шексиз чөксө,
Калбай калып «Жетишкен» көрбөгөнү.

Рысбек текке жүрбөстөн тамды салат,
Тегерете алма, өрүк, талды саят.
Татык таалим өткөрүп тыңдап уулун,
Тарых кошот тамырын санжыралап.
Жай-жайына талашсыз жайгашканда,
Жан дүйнөсү бир кылка камчыланат.
Өз турмушун баштоого кайра баштан,
Өгөй үмүт сезгентип жанды чабат.

Саймаласа бир келген өмүр деген,
Салаалатат кулачын сезим кенен.
Көбү окшош күндөрдө Рысбек анан,
Көзү түшкөн, көөнү да көңүлдөгөн.
Ортомчулар атайлап тааныштырган,
Сыр тартышып сүйлөшөт келин менен.
Турмуш сокку жеп көнгөн экөө абай,
Токтоо талдап маектин сөзүн терең.

Кондургансып Рысбек колго кушту,
Бирге эмки жашоону колдонушту.
Таржымалдап айткан соң күтүп калат,
Сунуш кылып шашылбай ойлонушту.
Ич иримин Толкун да айтып кыска,
Кандай шартта серт тагдыр шорго түштү.
Чыпчыргасын коротпой баян кылат,
Чын ыкластан мындайча болгон ишти.

Студент болуп моюбай окучу элем,
Көрөңгөнүн байлыгын токучу элем.
Окуу жайдын төлөмү келген кезде,
Ошондо оор аябай жошучу элем.
Бирге окуган сымбаттуу Кемел анда,
Жетпегеним айттырбай жоюп кенен.
Сүйгөнүмө бүт баары арналат деп,
Ийгиликтүү бүтүрткөн болуп жөлөм.

Чыны алгач кызыктым акчасына,
Акча түрттү сүйүүмдү башташыма.
Бара-бара ирээттеп келечекти,
Жан үрөдүм бар кутту сакташыма.
Эчен түрлүү махабат күндөр өтүп,
Ал да ишенип өмүрдө сатпашыма.
Үнүлсө эле үмүтү бышып турду,
Үй-бүлөнүн очогун акташыма.

Сүйүү дүрт деп баш коштук, ырыс конду,
Кубанычта таптадык ыйык жолду.
Мен дүкөнчү, өз кесип жолдошумда,
Банк ичинде кызматкер жумуш болду.
Аздап анан азыткы арак деген,
Акыр барып Кемелге уюп конду.
Алты жылдай дарылап жеңе албадым,
Ал албарсты мени да туюк сойду.

Эмне гана өтпөдү зарп жылдары,
Бакыр болуп өмүрдүн жан жыргалы.
Бала күтсөк деген бир майнап кыял,
Бойдон түшүп үч жолу ал кыйрады.
Алдап жатып алып бардым мечитке да,
Чымырканаар деп ойлоп калса ыйманы.
Сөлөкөткө айланды, таштабадым,
Кечтире албай сөз берген ант мурдагы.

Тооруп оору токтобой кемиргени,
Толук тарап боорунун эзилгени.
Беш жыл болду туяксыз өткөнүнө,
Ушул менин көргөнүм өмүрдөгү.
Деди дагы Толкун оор үшкүрүнүп,
Жашын аарчып бир азга жеңилдеди.
Сөз бурса да андан соң башка нукка,
Саркынды дат кетпеди көңүлдөгү.

Кейпи үстүнөн үңүлүп сая тийип,
Келген өңдүү түрүлүп кара булут.
Кетпей калкып каргыш сээп турган сымал,
Кертет Толкун жүрөгүн мала кылып.
Экинчи ирет чечимден саал чочулап,
Эми кайра жаткансып жаратылып.
Көз жетсе да кынтыксыз, бирок мыжыйт,
Көөсү өткөндүн канжардай жара тилип.

Оо адамзат өзүңө өзүң жоосуң,
Орой дейсиң андан соң өмүр доосун.
Ардан эле көрдүк го көзкөрүнөө,
Акча, арак, нашаанын өлүк сотун.
Сөлөкөттүн арты ошол тепселеген,
Алган жарды, тууганды жерип жосун.
Баш айланса көрөңгө көңдөй куруп,
Баңги болду тозоктун кечип отун.

III

Азат бойду тик кылган ажыналык,
Азап берген учурлар кажып алып.
Өңгөч кыйган мезгил да эми жоошуп,
Өтөлгөсү баар тапты жаңыланып.
Шагы сынган өткөндөн Рысбек, Толкун,
Шоола чачкан сүйүүнүн балы тамып.
Баш кошушат маш келип мүмкүнчүлүк,
Бакыт издөө үзүрү аныкталып.

Эки айдан соң Толкундун тынчы кетип,
Экикаттан кыймылдын курчу жешип.
Иштеп жаткан дүкөндө жыт кустурса,
Иштен бошойт талгактын уусу эзип.
Анан кечке жамаатка тамак жасап,
Рысбек экөө дасторкон жыйып келип.
«Ажыраштын» ырымын өткөрүшөт,
Ачуу кейип, калганга үйүрлөшүп.

Даакы жүнү түшкөнсүп тараар кезде,
Дардак киши кирип келип салам берсе.
Дүкөн ээсин Рысбек тиктеп калат,
Дал болушуп бир-бирин кадап көзгө.
Онду чогуу бүтүргөн классташтар,
Анан айкаш кучакты кармап көпкө.
Толкундарды узатып такси менен,
Жай кирели дешишет сардал кепке.

Аялы экөө дайыма тамак жеген,
Садыр көнгөн кафеге адат белем.
Мейман кылат Рысбекти дил садага,
Мээ жыргата сүйлөшүү азат менен.
Анан артка сүрүлгөн ширин кездин,
Казынасын экөөсү казат кенен.
Карк болушса каткырып кээ бирине,
Кайгысы бар жерлерин аяп терең.

Төмөн жана жогорку айыл болуп,
Мушташууда жүргөнгө кайыл болуп.
Тайга минип кой жайган, ышкын терген,
Эскерилип балалык далай жорук.
Андан кийин сөз кылып өскөн жерди,
Рысбек талдап кара саз чоң суу толуп.
Буура сымал буркулдап турат десе,
Садыр мындай изилдөө менен жоруйт.

Уйгак тикен, караган анын баарын,
Уккан элем «Хар» делип камтылганын.
Фарсы тилде түрмөктөп жалпы маани,
Камыш, шилби «Бурия» айтылганын.
Дайра нугун бөгөөгө бекем боолап,
Даана эшиткем таш менен бастырганын.
Балким тилге жатыктап бул ыкманы,
Кара-Буура аташкан жар бууганын.

Желип өтүп сүртүмдү сөздөр жиреп,
Жеке турмуш учурку өзгө кирет.
Садыр айтат он жылда от күйүшпөй,
Ажырашкан жубайын саймедиреп.
Башты токмок, карууну казык кылып,
Ишке сабап казанат жанды үрөп.
Көкүрөгүм эс алып, намаз окуп,
Шариятта жүрдүм дейт дават тилеп.

Анан айтат акчага кашыктаган,
Алып дүкөн халалды азыктаган.
Тамыр байлап бир нукка түшөөр менен,
Оомат келип болгондо анык жахан.
Тазга дагы жолугуп калбаш үчүн,
Тандап жүрүп колукту багын арткан.
Суйкайган бир чүрөккө жолуктум дейт,
Супа болуп жарыгын чачыраткан.

Үйлөнгөндө учугу узарганын,
Ийгерүүчү аялы чыгарганын.
Куйма арак кошумча сатып көрсө,
Тунуп эле акчага кызарганын.
Ширик десе айдайы түшүндүрүп,
Алкаштын сооп шек туубас убалдарын.
Жадыбалдай жат болгон таанымы кең,
Жалжал деди жашырбай кубанганын.

Аңгычакты кафеге кирген келин,
Ар кадамы билгизип ийменгенин.
Күлө багып Садырды беттен өбөт,
Күйөөсүнө күбөлөп сүйгөн жөнүн.
Таназарга албастан Рысбекти,
Шалпы болбой чирентип күлгөн өңүн.
Бура карайт жымсалдап кыймылдарын,
Бузук Жазгүл сездирбей билгендерин.

Суру качып өңүнөн сүлү көчүп,
Сурайылдай мистейип түрү өчүп.
Мээр чөбү көрүнбөй илебинен,
Мелүүн басып столдон жылып өтүп.
Жазгүл конот жазганбай тогоолдуктан,
Саламдашып ооз учу түзүк этип.
Калп корсойгон катынды Рысбек жерийт,
Кыртыш сүйбөй калган соң дитин эшип.

Ушул белем тагдырдын тамашасы,
Урду эле го супсактын салакасы.
Көзү чаар мына эми мисирейет,
Көпкөн ооз бир кезде абалачы.
Ортосунда эч нерсе болбогонсуп,
Оозго албай тун уулун кара башы.
Сур жыландай суурулуп кайдан келди...
Сууган кезде карт болуп жаракаты.

Жылдызы өчкөн Жазгүлдүн кургак көзү,
Тили тектеш бурулуу ыргак сөзү.
Чү дегенде пикири акча табуу,
Чалагайым билинип кылтак сеси.
Шиши толуп жүргөнүн айгинелейт,
Ичтен кыжыр келтирип жыртак бети.
Изги мээрим упатын кептен билгин,
Иши өнөкөт болуптур уурдап жечү.

Уккан болуп унчукпай сүкүт тартып,
Тулку бою чыйрыгып үшүк камтып.
Күлү додо болбогон агачанын,
Бүдүрү жок былжырак зити шалпып.
Баш айлантма жүүнү бош кептен тажап,
Башка жактан кечиккен ишин айтып.
Кошкула деп кафеден чыгат Рысбек,
Мостойгондон оолактап күптүсү айнып.

Жолдо ойлонот түшүнбөй Садыр жайын,
Чааргы аялга кандайча багынганын.
Жексур Жазгүл тамакка дуба кошуп,
Катма оорууга бергендей анын жанын.
Болбосо эмне сүйүнүп сезбей келет,
Түрмөсүндө дүнүйө барымтанын.
Адал акча табуучу такыба тез,
Арамдыкка белчеден малынганын.

Дегинкиси айтаарым бул баянда,
Кескин өскөн мерездик куу заманда.
Эс жыйдырбас ыпырлуу акча деген,
Эң ыңгайлуу ээлөөдө кулдаганга.
Сейрек беле улуттук наарың эмне,
Сенек коомду орнотуп жыргаганда.
Сөлөкөттүк үстөмдүк кылса көндү,
Акылыңды туткак доор уурдаганга.

24.11.12.

КАРЫЯ БОЛБОЙ КЕТКЕНДЕР

(Чыгармачыл инсандарды эскерип)

Ар ким чыгат ар кандай чокуларга,
Алоолонгон жаштыктын оту барда.
Көкө Теңир чийгенин маңдайына,
Көрүп келип адамзат сонун жайда.
Жугун бир аз таткан соң ырахаттын,
Жутат экен кара жер соруп кайра.
Анда эсил элүү беш ашпаган көп,
Ажал айдап түрдүүчө тооруп айла.

Талантка бай кыргыз эл түбү терең,
Тарыхталган таланттын күчү менен.
Жарылгансып аска-зоо көп залкардын,
Жашы мында жардылап сынык экен.
Булак болуп издесе өмүр өзөн,
Бууп туруп чып туктап нугун бекем.
Жактырганын соолутуп соро берген,
Жараткан ай, же мерез сырың бекен.

Сурамжылап жаш-кары аңдабаган,
Сугу суук илеби аймалаган.
Бүтүн койбой жек ажал тап бергенде,
Бүлүндүрүп талкандай майдалаган.
Күүлөнгөндө туруштук бергендерди,
Күкүрт күлдөй күкүмдөп талкалаган.
Упат болду канчалар жер үстүндө,
Иши гана айтылып аркалаган.

Атагы ашкан Арстанбек тынымсейит,
Айткан сөзү алдыда кылым сезип.
Олуялык жай менен маңкурттукту,
Ошондо эле безептир билип кейип,
Элеп черткен беш жүз күү таң кишини,
Ээрден алып оорутуп үшүк келип.

Элүү төрттө сес ажал жыккан тура,
Эңшерүүчү караңгы иңир берип.

Туулган жери Таласта Кызыл-Коргон,
Туташ сөзү таасирдүү ыйык болгон.
Өткүрлөрдүн өткүрү Үмөтаалы,
Өрт кеп менен чоң доону тыйып койгон.
Төкмөлөрдүн курчу деп алып тыныптыр,
Кырк төртүндө шум ажал жулуп колдон.
Эсенаман тукуму үзүлдү да,
Кете берди тете уул күйүт бойдон.

Кулуну экен Канттагы Чондалынын,
Жамак кылып Жаманкул ой байымын.
Саймедиреп айтчы дейт санжыраны,
Чыпчыргасын түгөлдөп оң жагынын.
Жыйырма сегиз жашында жылас болуп,
Жыла басып ооруунун от жалынын.
Өзү менен насыят нускаларды,
Өңүп кетти башында оор жарымын.

Ат-Башыда чоң жайлоо Четкелтебек,
Атпай журтка казалчы берген делет.
Ал Казыбек окумал болгон экен,
Арман жазып азаптуу эзген жедеп.
Жаш өмүрү өкүттөп саймаланбай,
Жалган жалаа түрмөгө болгон себеп.
Кырчын курак түпкүрдө сыздоо менен,
Кырк экиде акырет кеткен жөнөп.

Адабиятта кыялкеч алгачкы эле,
Алдыңкынын Кусейин фантасты эле.
Ата-Мекен коргоого эр боз улан,
Аттаныптыр окусак жапжаш неме.
Жыйырма үчтө батышта жанчылыптыр,
Жылас фашист отуна кайран дене.

Таң арноолор ичинде кошо кетти,
Тагдырына ушундай жазган беле.

Бал тамызып үйлөгөн кеп соболун,
Сабалата куп тарткан сөз боёгун.
Эл куудулу Термечик уулу Шаршен,
Эрте барып төшөптүр көргө боорун.
Кырк жетиге келгенде ташып турган,
Тили буулуп токтотуп жорголорун.
Кайран талант чоң Токбай айыл берген,
Кайрылыптыр калтырып жолдогонун.

Ыр кубантса жүрөгү жошо туйлап,
Ыр муңайтса ыр менен кошо ыйлап.
Ордолуу Ош жергеси Кара-Кулжа,
Опол акын жараткан өтө кымбат.
Ошол Эргеш туягы Тургунбайдын,
Оомат келип турганда баары сыйлап.
Отуз үч жаш жадырап гүлдөгөндө,
Омкорулган ооруга жаны кыйрап.

Ата-Журттун жараган керегине,
Поэзиянын жол салган тереңине.
Жазмакерлер ыраазы ыроосуна,
Чүйдө Каптал-Арыктын белегине.
Отуз беш жыл жарыкта желбиреген,
Ошол аскаар Алыкул желеги эле.
Жайрап кетти бир топ кенч ачылбаган,
Жете албастан дагы көп берерине.

Мезгилинде кадыры бийик болгон,
Менменсинбей жүрүптүр сылык бойдон.
Кетмен-Төбө кулуну улуу Жоомарт,
Көл күнгөйдө анда кууш кыйык жолдон.
Отуз төрттө кабылып жол кырсыкка,
Супсак ажал өмүрүн кыйып койгон.

Аз жашады бирок көп куруп кетти,
Адабиятка урагыс бийик коргон.

Агай дешип атаган замандашы,
Артык көргөн талантын каламдашы.
Сыйда тизген жорго тил термесинен,
Сынчылар да чийки сап табалбасы.
Ал алпейим Райкан чыгаан экен,
Окуя айтса куйкумдуу баяндашы.
Кырк тогузда узаптыр дүйнө салып,
Кылчактабай баш ийип жан аргасы.

Таланттарга окшобой ар кимдеги,
Тартып турган күчкө ээ ар бир кеби.
Чаек айыл, торпу тоо арасында,
Жаралыптыр мизи курч акын шери.
Ошол Мидин кербездүү, шайдоот жигит,
Орошондоп турганда акыл кени.
Эшик каккан шум ажал муундурса,
Кырк экиде токтоптур алган деми.

Чебер залкар комузчу кайран Атай,
Чабыттаган ажалды майтаралбай.
Кырк тогузда жабышкан ооруу толгоп,
Алсыз болуп адамзат кайтара алгай.
Таластагы Көк-Кашат айылында,
Өчкөн экен шыңгыр үн кайра жанбай.
Жыйырманчы кылымдан бери карай,
Келе жатат бул талант кайталанбай.

Ооруу аздап мүлжүшү билинбеген,
Опурталга ким калган илинбеген.
Ушундай дарт кырк жети курагында,
Мусаны да оп тартып жүлүндөгөн.
Өлкө эли чыйрыгып ыйлагандыр,
Өчкөн кезде арген үн дирилдеген.

Ак-Талаада Байгөнчөк айыл боздоп,
Калбагандыр жүрөгү тилинбеген.

Аялзатта асылкеч сулуу, жалын,
Аруулуктун чогулткан тунук балын.
Көздүн жоосун арбаган ай келбетти,
Асыл сапат, сымбат көрк ыйыктарын.
Бир шербетке бир кудай жууруп туруп,
Бир денеге берген бейм сыгып баарын.
Ал гүлбурак ажарлуу Таттыбүбү,
Ажал кантип алды экен кыйып жанын.

Майез тура табигат жаратканы,
Матырды да тырмагын карактады.
Жер үстүндө ойноптук суктанганбы,
Жеке кулптап кабырга абактады.
Отуз алты жашында кыя өтпөй,
Орой ажал араандап аяк жагы.
Өлүмүнө себепкер болгондордун,
Өктөм эмне болду экен талаптары...

Ата-Журттун адебин аңдаганы,
Көпүрөлүк милдеттен талбаганы.
Жаш муунга илимди өткөзөм деп,
Жанын үрөп оор жүктү тандаганы.
Бүйрө усул насаатын бабалардын,
Бүт дөөлөттү мээсинде кармаганы.
Ата-Бейит мүрзөдө жапжаш жатат,
Ач топурак жамынып канчалары.

Томогосуз шаңшыган алар бүркүт,
Тоолуктардын мурасын турса бүркүп.
Наалат айтып тыптыйпыл кырыш үчүн,
НКВД атыптыр катуу үркүп.
Кыйла эле болуптур илим учу,
Кыйындады мына эми кириш сүңгүп.

Аалам сыры, аба ырай кубулуштар,
Ар түйүндү жатабыз жыра тинтип.

Алар билген акыл-эс парасатты,
Анда кесир айбандар каралатты.
Бир улуттун каймагын дити барып,
Бир ок менен дөөлөттү жара атты.
Жутулган ой чаржайыт болду дагы,
Коңшу өлкөлөр илимди талап жатты.
Кыргыздарды үшүтө көңдөйлөтүп,
Түбү жыртык куу дүйнө жаралатты.

Ооз комуз, чоорчу, сөзгө чечен,
Оюлгус мүлк Токтосун төкмө экен.
Туума өнөр жөндөмү бир кылка эмес,
Турчу дешет суурулуп өзгөлөрдөн.
Талантына карабай таш боор ажал,
Карамүртөз дарт менен жөрмөлөгөн.
Элүү беште эчкиртип тындырыптыр,
Элдин баарын ыйлатып өлбөлөгөн.

Калба деген чоң айыл куш багыптыр,
Козубекке Тобо аны ыйгарыптыр.
Кыз Мейилкан таңшытып «Бакыт» черткен,
Кырк экиде оорууга чырмалыптыр.
Комуз менен козуткан ич дүйнөнү,
Коңур добуш коштобой күү талыптыр.
Кошкула деп жалдырай чым астында,
Коңгуроодой мукамдуу үн калыптыр.

Күлүк чыгып төрт аяк тыбыраган,
Кулк турпаты кыргыз өң нукурадан.
Ал Сүймөнкул окубай актёр болгон,
Артык сейрек тубаса учураган.
Элүү үчтө эңшерип сараң ооруу,
Эр ортонун эске албай кычыраган.

Баасы кымбат жашоону шөкөтүнөн,
Баскан тура Азреил сугун арткан.

Бир Кудайдан шыбага бөлүнүптүр,
Энчисине чоң талант берилиптир.
Сейдакматтын Бекинин сыркоо бирок,
Шайырдыгын эске албай кемириптир.
Өмүрүнүн акыркы жылдарында,
Түнт ажалдын белгиси көрүнүптүр.
Талашаарга айла жок, кайран жигит,
Тайыз таалай тагдырга эңилиптир.

Ийкемдүү деп жалпы эл аздектеген,
Иш өмүрү балетти нак беттеген.
Шүүдүрүмдөй дүйнөсү, көзү бал-бал,
Бүбүсара турбайбы айнектеген.
Сугун артып сук ажал кырк жетиде,
Сууруп жанын жутуптур жаш көксөгөн.
Жараткан ай, кыргызга шоола болуп,
Жаралбады мындай кыз калк көксөгөн.

Ал балетте дагы улуу уул бар эле,
Кечээ күнкү мен билген жылдар эле.
Туулган жери Кочкордун Кум-Дөбөсү,
Тубаса шык суусунан жуткан беле.
Аты айкашып жылдызга ал Чолпонбек,
Ардак наамга бүт элден сыйланды эле.
Элүү үчтө элесин эстеликтеп,
Эми турат колодон куйган дене.

Декадалык бүткүл эл жарышына,
Жарап берген кыргыздын намысына.
Атайды улап даңк алган Чабалдайдын,
Жапары экен өнөргө нагыз уста.
Белге жетпей ал дагы бет келиптир,
Өмүр-өлүм элдешкис кагылышка.

Мисирейген ажалдын чеңгелине,
Керек боло калгансып жаны мынча.

Жел кыягы сыздаган, созолонгон,
Чагылгандай Рыспай оболонгон.
Кайып уулу Жолдубай жана Мукан,
Асанкалый, Жолдошбек обон толгон.
Отуз үчтө эң жашы Чубак болуп,
Бир чоң мектеп толкуну конок болгон.
Көтөрдү да кетишти ширин үндөр,
Кыргыз теле кадырын жомок бойдон.

Азык берген котормо көйгөйүнө,
Ак сын жазган акындын көңдөйүнө.
Аман тура туягы Токтогулдун,
Атаганат андай аз сөзгө бүйрө.
Кырк сегизге чыкканда ооруу апчып,
Курчу куруп ажалга бөктөрүлө.
Кеткен экен кейиштеп бу жалганды,
Кайыл болуп оомалы төкмөлүнө.

Көрктүү айыл чоң Сары-Булактагы,
Ширеткенсип жуурутуп Кудай камы.
Кожомберди атага уул берген соң,
Мына ал жерде атыптыр Турар таңы.
Аны дагы кырк сегиз жашка алып барып,
Акын дебей кырды ашкан курактагы.
Ажал чапчаң такымга баса салып,
Акка моюн сундуруп тузактады.

Үлөштүрүп жамактын сыр маржанын,
Үлпөттөгөн өзгөчө ыр каймагын.
Сармерденди жараткан Керим кызы,
Саптары эле артыкча бир Майранын.
Кыргыз-казак элине данек болуп,
Кошуп жүрүп үрп-адат, кут байрагын.

Бергенинен көп кезде берелеги,
Таштап кетти жашоонун бул жалганын.

Бала кыял сөзүнөн, басканынан,
Бапыраңдап кетчи эле айтканынан.
Жөнөкөйлүк генийде ушундайын,
Окуганбыз тарыхтын жазганынан.
Элүү төрткө чыкканда чырак болуп,
Улуу ойлор табылып саптарынан.
Акимаалы туягы Алик кетти,
Алсыз болуп ажалдын капканынан.

Эстелгендер кыргызды байрактаган,
Эне тилди, насилди ардактаган.
Ала-Тоону, Манасты бийик тутуп,
Арбалбаган башкага айдактаган.
Азыр эми өз өлкө болсок дагы,
Калп патриот көбөйдү нарк таптаган.
Чын намыскөй журт сүйгөн киши болсо,
Ушуларды билбейби арбактаган.

Жандүйнөнүн бешигин терметкени,
Жакут болгон маданият берметтери.
Көкүрөктөн сызылган керемет сыр,
Жаратмандык иш менен төлдөткөнү.
Сый-ургаалдан кээлери четтесе да,
Калк ичинде кадыры өрлөп келди.
Өкүнткөнү көп жаштар билбей азыр,
Өнөрпоздор салмагы кертмектеди.

Компьютерди аңтарган арстан жандар,
Дүнүйөлүк жаңылык айткандар бар.
Көбөйгөнү албетте жакшы дечи,
Тетир кеткен бирок көп айбан малдар.
Бөкөнбаев деген бул көчө дешип,
Акын десең талашып таңгалгандар.

Акчадагы Алыкул кызматкер деп,
Аттиң кайда баратат айран балдар

Азыркынын обончу, ырчылары,
Актёр, акын, бийчинин курчу дагы.
Кайталангыс ирмемди улантууда,
Аргамжыдай үзбөстөн турчулары.
Улап кетсе экен дейм бар чыйырды,
Урпактарга тургузган туу сыңары.
Анжы бирок аттиң ай, күмөнү көп,
Андай болбой күдүгү тумчулады.

Нарктуу элде өнөрлүү түмөндөгөн,
Накта иргелсе ой тараар күмөндөгөн.
Өлбөй турган тирүү жан болбойт дечи,
Өксүгөндө ичээр суу үнөмдөгөн.
Бирок Алла сыноосун узун берип,
Алыс кылсын ажалдан жүгөндөгөн.
Түбөлүк иш изгиге чексиз таазим,
Маданиятка кенч берген түгөнбөгөн.

Балким бардыр алардан ашкан талант,
Зоболосу мерчемсиз жайган канат.
Көрөңгөсү жетиштүү, наамы шайкеш,
Жамынбаган жасакер жалганчы атак.
Кандай болгон күндө да азыркылар,
Кайталангыс өткөндөн алган сабак.
Маданиятта зымырап учту кетти,
Атаганат алтын доор, атаганат.

11.10.12

ЭНЕ – ТИЛСИЗ ЭЛ БОЛДУК

Сайма болуп салаалап жаракадан,
Сайга түшөт тунук суу тарап анан.
Түтүн көөлөп каңыр жыт чаңды кошо,
Түрө айдайт тоо шамал таза жактан.
Угут урук булгабай бул табигат,
Улут кылды илгертен баба баккан.
Мээрмань кыргыздын сен Ала-Тоо,
Мекенимсиң көп кылым заман арткан.

Түбөлүктүү чокусу мөңгү кийип,
Түркүк болуп турат ээ көктү чийип.
Анын берген заттарын жуткан элим,
Аша чабат эмнеге көп түйүлүп.
«Киргиздиктен» кирдеген аң-сезимдер,
Кине болсо пейилге жекти илип.
Эс-туюмдун ээрчиши өстү дагы,
Эне-тилдин жарымын кетти жырып.

Мен макулмун көп тилдин өктөмүнө,
Жеткинчек муун үйрөнүп өскөнүнө.
Эңшерилип жатпайбы бирок баары,
Эне тилди чайнашып өзгөрүлө.
Кокус келсе тирилип көп залкарлар,
Өкүнүшмөк сөз түрмөк, кеп жөнүнө.
Арабаев алиппем аттиң десе,
Тыныстанов сөз тантып кеткенине.

«Тыныстанова токтот» деп күрсүлдөгөн,
Сөз ыргытса маршрут жүргүндөгөн.
«Арабаева өткөндө токтотом» – дейт,
Аттигиниң айдоочу билгир немең.
Сүйлөм жылдап мээсине сиңе берип,
Суроо берсең, - «аталыш бул ким» – деген.

Аял го дейт кызматчы бир кездеги,
Азыркылар эки анжы киргилдеген.

Ал эмне экен кээлер бар килеңдеген,
Акчасына чиренип түгөнбөгөн.
Президенттик шайлоого өзүн тандап,
Тоскоолдуктан өтөм деп түмөндөгөн.
Эне тилин жарытпас ошол билгич,
«Билбейт» деген баа алып күмөндөгөн.
Балык өзү башынан сасып жатат,
Баарын сатып алуучу билем деген.

Мындай мисал толтура жамай берсек,
Сан да жетпейт четинен санап келсек.
Же таптаза чет тилин шатыратпайт,
Жетеси жок ушулар карап көрсөк.
Ортозаары дубара болдук ал чын,
Айыга албай ырбаган жара көптөп.
Бешиктеги баладан баштайлы эми,
Кетелекте «баю-бай» таза тепсеп.

Аман болсо ал балаң чоңойгондо,
Ойлонуусу кыргызча торолгондо.
Касиети өз тили болгондуктан,
Каршы турар улуту жоголгонго.
Эне-тилсиз эл болдук дил өзгөрүп,
Сырт окшоштук болсо да торпу тоодо.
Ошондуктан оң болсун орун басар,
Ошол эмгек туура нук жогорлоого.

11.11.12.

ТИЙЕШЕСИЗ МАЙРАМ КӨП

Эптемейден таалимдеп уул-кызыңа,
Элим кутуң четинен учту мына.
Эс алуунун жолдорун түздөй берип,
Эңилдиң го жалкоолук туткунуна.

Дүнүйөлүк өнүгүү ушул заман,
Шыбагабыз бул доорго учурлаган.
Эпчилдиктен башка да эмгек керек,
Эркин өлкө болгонго кысылбаган.

Эң кызыгы жыл эсеп чеккен күнү,
Ээлеп калса майрамдар жекшембини.
Таң калтырат дүйшөмбү, шейшембиге,
Тарс которуп тууралап кеткендиги.

Жалкоолукту биз качан унутабыз,
Жамбаштоого мынча эмне тырышабыз.
Мите болуп күнүмдүк бул агымда,
Минте берсек өлкөнү курутабыз.

Майрамдоодон болсо эгер биринчилик,
Биз алмакбыз дүйнөнү бүтүн жыгып.
Желегибиз желбиреп, гимн заңкылдап,
Түбөлүк наам чемпион такка минип.

Эл мүнөзүн өзгөртүп туюнганда,
Эң бир сонун болмок го муундарга.
Ыңгайлаган өзүнө календарды,
Ырастоочу бир кеп бар «кыйындарга».

Эсеп-кысап тармагын күтүрөткөн,
Өлкөлөр бар дүйнөнү титиреткен.
Бар майрамы жылына эки-үч эле,
Болгон эмес беделин кичирейткен.

Угуп эле калдыкбы арданбайбыз,
Улут салтка келбейт деп карманбайбыз.
Ала коюп тууралап үрп-адатка,
Анын-мунун майрамын майрамдайбыз.

Алгач майрам жарнагын билгизебиз,
Анан жылдап акылга сиңгизебиз.
Кадыры күч болгондо мезгил кечип,
Календарга нык шыкап киргизебиз.

Алтымыш жыл аң-сезим аралаган,
Анык сиңген мээге Аяз-Атаң.
Сагынгансып «Рождество» дагы келди,
Санта-Клаусун жетелеп жабалаган.

Үч жаңы жыл үч башка майрам конуп,
Үч-төрт күнгө узарып калган жорук.
Арт жагында айкашып арак-чатак,
Араң токтоп жатпайбы айбан болуп.

Билбейм кайсы жүрөктүн кабы какты,
Бир добуштан таңуулап жаңы салтты.
Валентинге боору ооруп кыргыз жаштар,
«Сүйүшкөндөр күнү» деп аны тапты.

Кээ бир жаштар эскини кайкы дешет,
«Сүйүү күнсүз» тагдыры тайкы дешет.
Өзү кайдан жаралды ойлонбойбу,
Өзгө болгон сагызчан жаңкы көчөт.

Ар бир сайтты «ноутбуктан» айдагандар,
«Агенттерге» карегин байлагандар.
Арт жагында армандап «сүйүү күндү»,
Арта түшөт бир-бирин каргагандар.

Деги койчу кайсы дин карманбагын,
Дээрлик ыйык тутунган майрамдарын.
Баарысына катышып турат кыргыз,
Байкабастан башынын айланганын.

Эмгек күнү, Жеңиш күн, Аялдар күн,
Ар бир кесип ардактуу жаралган күн.
Дагы быт-чыт эсеби эбегейсиз,
Татыктуусу бир-экөө алардан чын.

Бирок бизде иргелбейт кызыл-көгүш,
Белгиленет белсенип баары тегиз.
Айыбы жок шылтоолор турган кезде,
Арак болсо болгону жанды жегич.

Эски майрам баарысын чукубайын,
Эмкилердин түшүнбөйм ушул жайын.
Эсил кайран СССР өчсө дагы,
Эмнеге «Улуу Октябрь» күчү жалын.

Орус өзү майрам деп атабаган,
Календарга кызартып такабаган.
Эптеп эле эс алып калыш үчүн,
Эрен кыргыз турбайбы аталаган.

Кайсы майрам эмне деп аңыздалат,
Кандай тарых мааниси маңыздалат.
Көп пайызы кыргыздын билбесе да,
Көөдөнүнө кыт уюп кабылданат.

Макул деймин эгемен алган күнгө,
Манас атам келгенсип жанган дүйнө.
Ак калпактуу нагыз бул майрам күндө,
Ала-Тоону ардактап салган күүгө.

Революция экөө тең элдик белем,
Резерв бийлик алдык дейт эрдик менен.
Кара баскыр такталып бүтпөй келет,
Кайсы деги чоң майрам жеңдик деген.

Болбогон соң бир да күн тоңуп калган,
Жай мезгили кыргызда толук майрам.
Жыйнайм деген отун-суу эстен чыгып,
Кыш келбестей кербездеп оюн салган.

Календарсыз чоң майрам күз айлары,
Жаз эртелеп жыйнаган бүт айлаңы.
Чыпчыргасын коротпой төгүп берген,
Чылк шапардын мөөнөтү бир айдагы.

Эки-үч майрам байкасаң ар бир айда,
Эртесинде зыңылдап башың сайда.
Өлүп кетет ошентип он беш күнүң,
Өксүк болуп кылчайбай өмүр кайра.

Майрамдаба дебеймин мен башканы,
Бирок аша чапты го кертартканы.
Шыкак берген аларга теле дагы,
Айтса болмок болгон соң терс жактары.

Эмгек гана адамга бүткүс таям,
Көп эс алсаң аябайт турмуш сараң.
Сен иштесең өлкөнүн өскөнү ошол,
Сезе жүргүн намыскөй кыргыз жаран.

06.11.12

ИЛБИРС ДАЛЕ ТАБЫШМАК

Ай апчыган зоолордун чолпусунда,
Асман чийген тоолордун торпусунда.
Алтай, борбор Азия, Пакистанда,
Алпуруша шарты жок оор учурга.
Ак илбирстер жашашат тукум кууп,
Алмустантан моюбай чоң кысымга.
Анын толук турмушун бере албаган,
Азыр дагы өнүккөн доор тушунда.

Чагылдырган дүйнөнүн жаныбарын,
Айтсам канал «ВВС» тагыраагын.
Көрүп жатып таң бердим тартканына,
Кадимки эле илбирстин кабыланын. (дөбөтү)
Пакистандык журналист мыкты экен,
Жаламадан үңкүрүн таап анын.
Он жыл арнап максатка кырк мүнөттүк,
Ойго ашырган ынтаа албай карыганын.

Анан айтат баңги-зат жазмышынан,
Согуш бүтпөй тобонун каргышынан.
Мекенимди уккандар үркүп бүттү,
Дүнүйөлүк каналдын айтышынан.
Какаганга муштаган боло бербей,
Жалкыгандар билүүгө жалпысынан.
Жаналектеп тарттым дейт ажайыпты,
Жаныбардын сейрегин камтып улам.

Каттар түшүп жатканын анан көптөп,
Турист болуу максатта жайга төптөп.
Жер шарында үч миңдей болжол менен,
Ак илбирсти көпчүлүк даана тескеп.
Жылт этсе да сулууну табигаттан,
Бир көрүүнүн күдөрүн аяр чектеп.
Өлкөмө эми жигердүү көз карашта,
Сурамжылап жатат дейт алар беттеп.

Байкап көрсөм бүт эле жырткыч аңын,
Баарысынын билебиз турмуш алын.
Канча жашап, канткенде набыт болот,
Кантип жарат чаап туруп ыргытканын.
Илбирс мында табышмак сырдуу экен,
Изилдеткен аз гана кыртыштарын.
Үч жүздөйүн билсе да биздин жерде,
Билээр бекен башкасын кыргыздарым.

Айылдагы чабандын жалпылары,
Айтканынан эшиткем алгыр аны.
Кыргын болуп бүт эчки, койдун көбү,
Кыркырашып калды деп жарты жаны.
Бирок даана көргөнү жокко эсе,
Бир ирмемин айта алат аңдыганы.
Көк жарака аскадан өткөндүгүн,
Көлөкөдөй кара чаар таргыл агы.

Эмнеге анда илбирсти жалмалаган,
Төрт түлүгүн сойсо да каргабаган.
Курчта жүргөн беренге баа беришип,
Кудайы бар дешчү экен калкалаган.
Себеп кыргыз сыйлаган эрки чулу,
Жандыктарды эркиндик аркалаган.
Баатыр шерлер жараткан эрдиктерди,
Барска теңеп айтышып баптап анан.

Колдо бардын баркын бир тактап койсок,
«Кызыл китеп» чектелбей максат топтоп.
Зоодон учкан сыяктуу сезимибиз,
Зоодо жүргөн асылды тапсак болжоп.
Режиссёрлор түбөлүк дарек үчүн,
Сериалды азайтып аттап жойсок.
Журналисттен эмнең кем Пакистандык,
Тынч өлкөдө жүргөн соң тартсак болмок.

07.12.12.

БИР КЕТСЕ ДОСТУК КАЙРЫЛБАЙТ

I

Кан бөлөк бирок карк дилге,
Кайрымы шайкеш жан бирге.
Дем болчу карайлаганда,
Дос болот экен ар кимде.

Брыскы түшсө өбөк чоң,
Бзаны кууп өзөктөн.
Доорону кайсы болбосун,
Дос деген бийик сөз өктөм.

Үңүлүп көрсөк тарыхка,
Үлгүсү тирек жарыкта.
Бир-экөө, калган тааныштар,
Аталган өз нук багытта.

Курманбек, Аккан улуктар,
Токтогул, Өтө тунуктар.
Райкан, Мидин дагы көп,
Достошуп өткөн ыйыктар.

Андагы ал сөз салмагы,
Алгачкы баркын жалмады.
Кайрылуу кепке айланып,
Кадырын сактап калбады.

Брсактоо солуп чөл болот,
Бнактуу толуп көл болот.
Өткөндөн шербет өрнөк сөз,
Эш тутсаң сезим ойгонот.

Эң сейрек эске түйгөндөр,
Эсепсиз дос деп күлгөндөр.
Ишеним деген башатты,
Иргемиш этип күйгөндөр.

Жанаша калып айгакка,
Жапшыра түртүп тайгакка.
Жең ичи «акча дос» болуп,
Жеткедер көп го майнапка.

Беймаза чаңкап көнүшкөн,
Достор бар тилди эмизген.
Эртеси энөө ырылдап,
Элдешкис болуп сөгүшкөн.

Көчөдө «арак жортор» деп,
Көпкөлөң «талак топтор» деп.
Көрүнөө «олжо чоктор» деп,
Көмүскө «карак достор» көп.

Тируулүк ушул өмүрдө,
Тилектеш болгон көңүлгө.
Аңгеме куруп берейин,
Анда бир достук жөнүндө.

Катарлаш жүргөн жандары,
Каныбек, Сайран жайдары.
Жоролор эле студент,
Жогорку окуу жайдагы.

Экөө тең калбай уятка,
Экзамен берип сынакта.
Эңсеген диплом алышкан,
Эң алгач жетип муратка.

Коомдо баркы салмактуу,
Мугалим болуп ардактуу.
Андан соң ишке орношот,
Арыштап жаштар кайраттуу.

Ушул кез туюк кептелип,
Улуу СССР тепселип.
Ыдырап анан башталат,
Ысырап жашоо бет келип.

Өлкөдө токтоп өндүрүш,
Өчөйсө кашаң кем жүрүш.
Өкмөттүн келбейт колунан,
Өткөөлдү ыкка келтириш.

Баардык эл анан кам уруп,
Базарды кирет сапырып.
Оймоктой буюм болсо да,
Он сыйра колдон сатылып.

Борборго толуп көчмөндөр,
Бозгондор жана безгендер.
Аралаш болот ал жерде,
Интеллект, шылуун, көпкөндөр.

Каныбек, Сайран айлыгы,
Карманган ошол байлыгы.
Батирге жетпей өксүтүп,
Башталат жашоо тар нугу.

Үйлөнүп үй-жай күтчү ой,
Үлөнүп кумдай түпкү ой.
Досторду сүйрөйт агымга,
Демократия деген үстү жоор.

Мандайга чийген чийин бейм,
Аргасыз кетип илимден.
Экөө эми чабат соодага,
Эл менен селдей түрүлгөн.

Сооданы Сайран так билет,
Соодага сүңгүп бат кирет.
Каныбек тапет болбостон,
Калыбын таппайт жанды үрөп.

Сайранда кынык амал жык,
Мезгилге шайкеш талант шык.
Каныбек какайт эби жок,
Канында туулбай тапандык.

Калбастан бирок талаада,
Билинет достук балаада.
Жолдошко болот чын жөлөк,
Дос Сайран кыйын абалда.

Каныбек «үстөк» илинип,
Калаарда мөгдөп ийилип.
Камыр кыл сууруйт Сайраны,
Кан достук катуу билинип.

Ал кезге болбос таң калып,
Аңкоолор бурап акча нык.
Бер жагы эле кандидат,
Берендер чыгат баркталып.

Акылы бөксө эрендер,
Акчасын төгүп «кеменгер».
Борборду бөлө менчиктейт,
Боорсоктой көндөй эчен жел.

Катаалдуу ишке ой солоп,
Каныбек анан ойлонот,
Залалым тийип зак жүрсөм,
Досум да өспөй кор болот.

Андыктан кетип айылга,
Түптөйүн тирлик тайымда.
Мен казган билим заманга,
Дал келбей турган чагында.

Ошондой өкүм чыгарып,
От жүргөн достор кубарып.
Коргошун боло айла жок,
Коштошот шартка ылайык.

Өйдөлөп мезгил тепкичи,
Төмөндөйт бир жыл эскиси.
Чарчатат калкты эки эсе,
Чаалыкпас заман тепкиси.

Илгерки пейил кепкенен,
Бир жылда кулап бет менен.
Тескери коом жетилет,
Тездикте нуска тепсеген.

Табылгы өңдүү буралган,
Табышкер турса сыланган.
Айдакка көнөт калган эл,
Аракка жанын сугарган.

Бул заман битке кан куйган,
Бузулса пейил ант урган.
Эмнелер гана өтпөдү,
Эл кесир болуп тантуудан.

Байлыгын додо үймөлөп,
Бул жылы Сайран үйлөнөт.
Өз журту, тага, кайынга,
Өзгөчө тойдо гүл бөлөп.

Аброю менен акчалуу,
Айкүрү конуп бапталуу.
Тарс анда кайын белектейт,
Тактыны аймак башкаруу.

Кубанып чындап жүрөктөн,
Куттуктоо айтып тилектен.
Каныбек келет досуна,
Калаада беш жыл бир өскөн.

Ак үйдө, аймак борбордо,
Ал-жайды сурап болгондо.
Ыраазы болбойт Сайраны,
Каныбек дыйкан болгонго.

А көрөк кел дейт бул жакка,
Алтындай жашоо курмакка.
Өз кишим болуп жанымда,
Өлкө үчүн кызмат кылмакка.

Бурулуш жасап жаш жигит,
Бук болбой эсеп жакты илип.
Кан досу менен иштешет,
Дөөтүн абдан так билип.

Мезгилди айлар кубалап,
Арадан жылдар уланат.
Жоопкер Каный жооштугун,
Сак Сайран жатка куп алат.

Дүнүйө деген азгырык,
Дагылайт тура аз кылып.
Көрсөтпөй котур көк ташты,
Көөдөнгө шыкап каттырып.

Байкатпай акт иш кагазга,
Койдуруп колун алат да.
Ишке арыз жазып андан соң,
Изи сууйт Сайран заматта.

Туура эмес чыгып бир барак,
Каныбек жалгыз булганат.
Күнүгө сотто кайран баш,
Күйүттө жаны кыйналат.

Болбогон үчүн тили каар,
Көрүнбөй Сайран ичи заар.
Кан досун кантип сатты экен,
Каргыштан коркпос дити чаар.

Морт болуп шыптан чатырап,
Кулаган муздай чачырап.
Жандүйнө өлөт Каныйда,
Жан доско жүргөн асырап.

Долу дос тирүү мууздаган,
Жалаадан бөөдө туздаган.
Каныбек араң суурулат,
Жүрөгүн басып сыздаган.

Арийне пейил бузулса,
Асти эле ажаат утулса.
Наадандык жеңет турбайбы,
Напси ичтен такаат чыңырта.

Дос эле коон үзгөндө,
Кас болду бозо сүзгөндө.
Деген сөз эми илгерки,
Дал келип турат бул жерде.

Көмүскө саткын ыкма бу,
Көптүрүп жуксуз чыкманы.
Курутуп рухту өттү го,
Куулуктун күчөп утканы.

Ичеги менен карындай,
Ит жебес быткыл чарымдай.
Илгери энем айткан сөз,
Илээшкер адат азыр бар.

Заманга көндүк док коюп,
Заңдаган «митаам дос» толуп.
Адамзат жоопкерчилиги,
Бараткан окшойт жок болуп.

II

Канимет билген дос жомок,
Каниет канаат зоо болот.
Ишенич чыйыр төшөйт да,
Ийгилик изги жолдонот.

Ташка мөөр оюк ойгондой,
Так койсо чолуп сойгондой.
Кол жууган достук кайрылбайт,
Мээри дат закка тойгондой.

Мүдөөгө жетсе оолактап,
Жүрөт да чүмкөө оолак жат.
Кокустан кийин жолукса,
Кокуйлар кылат жолдо акмак.

Ушуга мисал туш белем,
Борборго келип иш менен.
Каныбек кийин жолугат,
Сайранга шаарда иштеген.

Заматта Сайран маашырлайт,
Болдуң деп катуу таарынчак.
Сөздөрдү айтып арзыбас,
Дооматка өтөт аңкылдап.

Ылаажы таппай минткенин,
Жогорлоо кызмат түшкөнүн.
Борборго пара берүүчү,
Акчаны айтат тинткенин.

Урдуруп эле күргүштөй,
Уяттын жигин билгизбей.
Намыскөй болуп мыкчылат,
Тим эле шаңшып бүркүттөй.

Белгилейт нукуп ар жагын,
Бир кезде сактап калганын.
Түшүнтөт эгер соттолсо,
Баары бир сууруп алмагын.

Ишенүү сарптап дагы да,
Азыр да кел дейт жаныма.
Мартаба күтүп эгедер,
Нур жаарын чексиз багына.

Дос - деген кудай бир аты,
Жандүйнө учкун кубаты.
Өзүмчүл гана өзгөрөт,
Аңдабай арды уяты.

Каныбек калпты тим бөлдү,
Мындайга чара ким көрдү.
Натыйжа далил эскерттип,
Наадандан түшкөн түнт сөлдү.

Ойлонсом мындай «мыктылар»,
Олжо эмес ырыс жуктурар.
Жаралган жаңы ныгыргыч,
Ала-Тоо ыркын бузчулар.

Эл менен алар түк дагы,
Эсептеш болбойт бүт жагы.
Акчаны туюп калса эле,
Адалга жолтоо ыктары.

Ал билбейт сабыр азатты,
Көрсөтөт запкы-азапты.
Бушайман кылчу ушундай,
Бузуктар заман жаратты.

Ачкөз көп нысап тутпаган,
Азыгын сарптап уучтаган.
Колдонуп көнгөн өткөөлдө,
Кой кылып калкты жуушаган.

Текебер болуп телчигип,
Көнүгүп майлуу жерди илип.
Коркунуч болуп мурасы,
Коомду жатат өлтүрүп.

Ырайым кетти, ырк кетти,
Ындыны өчүп тырп этти.
Адамды мындай өлчөмдөө,
Арамза кылып үйрөттү.

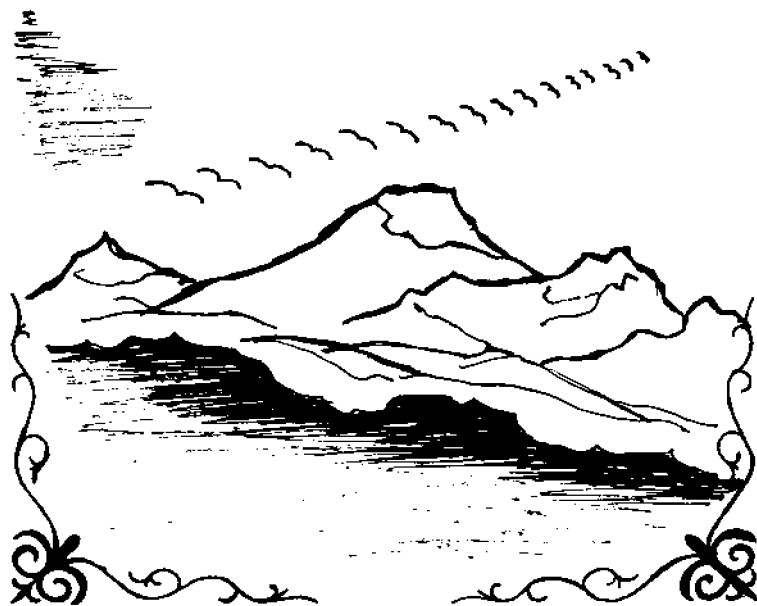
Жосунсуз алдоо үйүр алып,
Жоюлбай жүрсө булганып.
Ким билет илдет өтөт го,
Кийинки муунга курч алып.

Кыргызда мындай чуут жорук,
Көбөйсө түркөй туут болуп.
Манастан калган улуу журт,
Жоголот ойлон кунт коюп.

26.12.12.

АЛА-ТОО КЫРГЫЗ МЕКЕНИ

Бишкек-2006.

ИЙГИЛИК КААЛОО

Жашыл арча, жаш кайыңдай, чексиз кыял, тааныш жол менен бараткан иним, – Мундузбек Кунасов жөнүндө өз оюмду баш сөз катары ортого салам, урматтуу окурман.

Чыгармачылыктын жолуна түшкөн ар бир адамга мүнөздүү, татаал дагы, мүшкүл дагы акыл-эсти талап кылган акындык өнөр Мундузбекти өзү жетелеп келе жаткандай сезилет.

Бир дүйнөнүн кумарына терең батып, толкуп-балкып, сүйүп-кейип, кубанып-ыйлап, буулугуп ар бир жан-сезиминен, жан-сырынан, жан-дүйнөсүнөн сызылып жаткандай элес калтырат.

Ата Журтун ардактап, журт даанышман мезгил карыткан инсанды, байыркы уламаларды, икаяларды, өзгөчө көркөм тил менен абалтадан айтылган элет калкынын казынасынан сузуп алгансыйт.

Талант дарамети, өнөр кудурети Мундузбекти өжөрлөнтүп, басса-турса баш көтөртпөй издеткенсыйт. Бирдын көркөм ыргактары, айтылбаган жаңы сөз, айтыла элек ой, образдуу сүйлөмдөр, ийкемдүү илберинки, музыкага бап келгендей так жана элпек кайрыктар мага ырчы катары айрыкча таасир калтырды.

Ураматтуу окурман, колуңздагы китеп Мундузбектин биринчи ыр китеби.

Бул китепчеде Мундузбек ой-тилегин, үмүтүн, эсте калган жаштыктын ар бир күнүн гүл аңкытып, жыпар жыттантып, шагын ийген алма бактай

гүлдөп турган мезгилин эске салат. Гүлдөгөн алма бак мөмө түйүп, шагын ийип Мундузбекке чыгармачылык ийгилик алып келсин.

Пайгамбарыбыз Мухаммед Алейхи Салам адамдын артыкчылыгын дөөлөттөн эмес мээнеттен көргөн экен.

Мундузбекке чыгармачылык мээнет каалайлы. Жолуң шыдыр, жолдошуң кыдыр болсун иним Мундузбек!

Бирларын окуп жатсам Мундузбектин,
Учугун чубагансыйм укмуш кептин.
Бирдан бүткөн ырыскыны бөпөлөгөн,
Бир тапкан акыны бол келечектин.

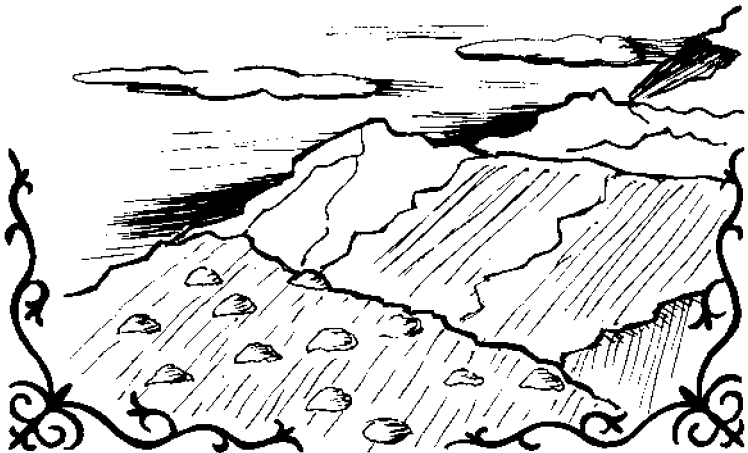
*Дарика ЖАЛГАСЫНОВА,
КР Эл артисти.
05.07.06.*

Автордон:

Бар экен кыргыз жөлөгөн,
Багымды тайкы дебейин.
Баш сөзүн жазган эжеме,
Башымды ийип өтөмүн.

Ак жолтой жолуң шыр болсун,
Алгачкы жыйнак китебим.
Ак кызмат кылып эриткин,
Адамдын жумшак жүрөгүн.

Суу агат аккан арыктан,
Сүйлөмүн элим байкашар.
Сүйүшсө жүрөр кастарлап,
Сүйбөсө жатып чаң басар.

ПОЭМАЛАР, ТЕРМЕ ДАСТАНДАР, АЙТЫШТАР

ТАЛАС

Саймалап көркөм жараткан,
Сөзүмдүн башы Таластан.
Жалпысын жазыш эң кыйын,
Жармысын жаздым аз-аздан.

Барсаң сен жерди көрмөккө,
Башталат ашуу Өтмөктө.
Көңүлүң эргип көз тойбойт,
Көрпөдөй шашыр көк чөпкө.

Какайып турган асканын,
Кар басып жатса баш жагын.
Көгөрүп андан ылдыйда,
Кийикот каптайт капталын.

Таң калып сулуу капталга,
«Тай жорго» белин ашканда.
Байдылда айткан бүркүттүн,
Баласы жүрөт асманда.

Кайымдын уулу Касым да,
Жакыпбек уулу Ашым да
Келтирип жазган бул жерди,
Чыгармалардын башында.

Токою мындан башталат,
Торгою сайрап такшалат.
Кыргыз куш жокпу жөжөм – деп,
Кыргоолу аңдып баш багат.

Бутагы чанда бош болот,
Булбулдар сайрап топтолот.
Ичинде издеп жаш тамыр,
Иликтүү каман оркоёт.

Билгизип учтуу курчтугун,
Кабыкка кагып тумшугун.
Тоңкулдак урат барабан,
Уктатпай үкү түн кушун.

Коёну кабык кемирген,
Элиги жүрөт семирген.
Жийде, тыт, өрүк, карагат,
Жемиши жерде төгүлгөн.

Турпагын таптап жакшылап,
Иреге жасайт кашкулак.
Эмгегин текке кетирип,
Борсолдой бузат казгылап.

Токойдон четте чачырап,
Тоо этек жактан кабылат.
Көтөрүп бир топ найзасын,
Кирпилер жүрөт шагырап.

Сагызган белги билдирет,
Сан малы качат дүркүрөп.
Бекинип калды баары – деп,
Бөрүсү кангыйт шимшилеп.

Түндөсү чыгып жумушка,
Тумшугун салып туюкка.
Түбүнөн чыгып калар – деп,
Түлкүсү издейт жумуртка.

Учушуп жаштар уядан,
Жолугуп ээрдей кыяңан.

Райкан жазган кыз-жигит,
Бир бирин сенде сынаган.

Көк токой бутак биринде,
Кайраның Атай күүндө.
Көк тамак менен Ак тамак,
Келишкен достук бүтүмгө.

Ортоңдо катуу кайраты,
Оргуштайт Талас дайрасы.
Жулат – деп коркуп титирейт,
Жээгинде кайың, тал жашы.

Кыргызга тутка болот – деп,
Тууруна акыр конот – деп.
Семетей кечсе уулуңду,
Сагынып жуудуң шолоктоп.

Уурттаган сенин сууңдан,
Улуулар өткөн туурдан.
Чоронун калган урпагы,
Чолпонбай сага жуунган.

Толкундун үнү шырылдап,
Таш-ташка тийип ыр ырдайт.
Шекербек черткен күүгө окшоп,
Ыргагы такыр бузулбайт.

Айлампа жериң чуу түшүп,
Чардактар сууга чүмкүшүп.
Чаңытып кемер жарыңды,
Чабагың жүрөт үркүтүп.

Чардактар учса чаркылдап,
Кебелбейт соно каркылдак.
Сел болсо деле макул – деп,
Санаасыз сүзөт калкылдап.

Чукчулдук тапса үлүлдөн,
Чукулайт чык деп үйүңдөн.
Тойгожо тарткан сурнайдай,
Тумшугу менен ийилген.

Оң жагың белги туу турган,
Ойрону кетип кыргыздан.
Каныкей арнап бир кезде,
Баатырга күмбөз кургузган.

Кароолчу койгон чоку ошол,
Кең-Колго кирчү жол ошол.
Айкөлдөн элес калтырып,
Айкели барсаң тогошор.

Ар жакта жайлоо Кең-Колуң,
Ал жерде «Терек» жер сонун.
Тарыхта мындай айтылат,
Тыңдап жүр кандай болгонун.

Турпакка сүртүп оң колун,
Кырк чоро алып томпоюн.
Калмакты минтип чертет – деп,
Калтырган бизге «ордо» оюн.

Башталып ушул корумдан,
Эчкили Тоосу созулган.
Күмүштү күрөп алчу экен,
«Күмүштак» каптал зоондан.

Калай-Кен этек кырда көп,
Кана, сал мени ырга – деп.
Чубагың созгон обондой,
Чубаган зерлер мында көп.

Капчыгай кеткен кырды улап,
Кайрылыш жерде Нылды жак.

«Каныкей булак» ичинде,
Кайгылуу агат шылдырап.

Мекендеп Манас жүрдү – деп,
Мазарың тарых билдирет.
Кабылан сөөгүн жашырган,
Кара-Зоо турат күңгүрөп.

Эчкили миздүү кырыңдан,
Эчкилер кумдай куюлган.
Кожожаш кеткен куушуп,
Сурэчки менен ушундан.

Алымкул залкар бир балаң,
Эстебес залкар бир балаң.
Эчкили сенин көркүңдү,
Экөө тең төгүп ырдаган.

Чогулуп ар бир сайлардан,
Дайралар барып байланган.
Эчкили бүткөн Мойнокто.
Көк көлүң көлкүп байыр алган.

Секирип балык ээликсе,
Өрдөгү илет кээ бирде.
Алкымы куржун бирказан,
Акырын басат жээгинде.

Мойноктон Кызыл-Адыр бар,
Этеги кызыл адырлар.
Бөкөндөр өтсө чубаган,
Көрүнбөй жүргөн мадыл бар.

Адырдын угуп кеп-жөнүн,
Атайын казып көп жерин.
Илимпоз жүрөт изилдеп,
Илгерки мамонт сөөктөрүн.

Бул жерде терең сыр жатат,
Айдакең баскан чым жатат.
«Көйрөң күү» чертип көпчүлүк,
Күлкүдөн көзүң ыйлатат.

Эчкили-Тоонун ар жагы,
Айтсам мен Кара-Арчаны.
Ал болот жердин каймагы,
Ал болот кооздук аймагы.

Жок чыгар мындай жалпыдан,
Жем жебей семиз тай, кунан.
Тоодогу жыты гүлүнүн,
Айылга чейин аңкыган.

Кан-Жайлоо жатат жайкалып,
Бейишке бети айланып.
Отгобой малы турганга,
Оролот шибер май басып.

Толтуруп барак беттерин,
Оң жагың чала эптедим.
Кагаздын бети түтпөйт – деп,
Калтырып кеттим көп жерин.

Сол жакта Ала-Тоолоруң,
Белгилеп жердин борборун.
Ак калпак кийип турушат,
Асманга созуп зоолорун.

Башталган төрү Жер-Үйдүн,
Башаты алтын кениңдин.
Береке берген жериме,
Белеги тура Теңирдин.

Катарлаш Беш-Таш бел жатат,
Табигат берген төр жатат.

Чарчанып чыксаң чокуга,
Чайпала толкуп көл жатат.

Мергендер билет жөнүңдү,
Аралап барып төрүңдү.
Кеселге таап келишет,
«Кара өрүм» деген чөбүңдү.

Эстесе жаңгак бел ашууң,
Элестеп отуз беш жашын.
Эргүүгө түшүп сүрөттөп,
Эшмамбет айткан Беш-Ташын.

Аба жол кылган турналар,
Ашуудан Кара-Буура бар.
Агыны күчтүү суусуна,
Аккан дейт атан, бууралар.

Бийигиң аска бой тиреп,
Этекте колот-кокту көп.
Ичиңде Жети-Төрүңдү,
Изилдеп жазса чоң китеп.

Бир жерде токой капталың,
Бекитет тоонун таштарын.
Кармашып өскөн чытырман,
Долоно менен ак кайың.

Жалама болуп бир жериң,
Жалтырап далай күн жедиң.
Быдыры, бирок темгилдүү,
Билгизбейт илбирс жүргөнүн.

«Сүлөөсүн» деген жер бизде,
Сүлөөсүн жүрөт тектирде.
Сүрөтчү калем кулагын,
«Радар» кылып жел тийсе.

Жер экен эстеп билип жүр,
Жетимден муңдуу угуп сыр.
Жеңижок кетсе коштошуп,
Жалгыз тал ыйлап туруптур.

Кекилик жүрсө жөө чубап,
Кайтарып короз олтурат.
Аркайып карап өрөөндү,
Ар жакта Манас-Тоо турат.

Бооруна тарых батырып,
Бул тоонун бизге аты улук.
Чынгыздын чыгармасындай,
Чыңалып бийик жатыры ук.

Күн батыш жагын аралап,
Күркүрөө суусу шар агат.
Ажыдаар жатчы «Үңкүрдөн»,
Адамдар азыр дары алат.

Кулжалар бийик топтошот,
Аркарлар кенен оттошот.
Маралды кармап алам – деп,
Мамалак аңкоо жол тосот.

Бутунда канжар куралы,
Ителги, тунжур, тынары.
Атылып чыкса асманга,
Бекинет байкуш улары.

Жеткирбей кетсе булгуну.
Жебедей сызып туйгуну.
Салпактап бекер учпайм – деп,
Сайратпай илет сууруңу.

Жергебиз Талас алтындай,
Жазалбайм толук калтырбай.

Жайкалып жаткан бир нече,
Жайлоолор калды айтылбай.

Сол жагың созуп бүтүрдүм,
Жардамы менен үтүрдүн.
Айтпаган жерлер айтылар,
Арышы ушул күчүмдүн.

Капталын айтсам Таластын,
Калаасы жатат казактын.
Эзелки жерин кыргыздын,
Эстесем мени басат муң.

Таарынып кетип капырдан,
Калкалаар жер жок жашынган.
Алманбет тууган издесе,
Таласым болду батырган.

Таарынган дөөлөр көп барган,
Ушундан лакап көз жарган.
Таарынсаң кет – деп Таласка,
Тамаша-чындан сөз калган.

Ажыбек уулу Нурагың,
Бүргөдөн Калча туягың.
Кулаткан дешет бул жерден,
Кокондун коргон дубалын.

Таразга барчу чек ошол,
Канатташ казак эл ошол.
Эрениң Теке кыл чайнап,
Эр сайыш курчу жер ошол.

Желесин бирге байлаган,
Жер эле тууган жайнаган.
Чогулуп өтүп аш-тойлор,
Чоюлган Чоңду сайраган.

Ар сөзү салмак сары алтын,
Ардагы болгон алардын.
Анаштын элин толкуткан,
Айтышы Эсенамандын.

Элеси калып тартылган,
Эчендер өттү кайгырган.
Раймалы менен Бегимай,
Сүйүүдөн мында айрылган.

Аталаш элек тең өскөн,
Азыркы турган Кеңештен.
Чет жагың Маймак, Кайнарга
Чек ара чийген «чеп» өткөн.

Чоңойгон сенин төрүндөн,
Сөз кылсам эгер элиңден.
Көкбөрү тартса жигити,
Кыздары уздар керилген.

Дымакты алып Кудайдан,
Аттокур, Сартбай, Сулайман.
Үмөтаалы дагы көп,
Санасам түтпөйт чыгармам.

Карааны тоодой өңүндө,
Карысы балдар төрүндө.
Неберем билип жүргүн – деп,
Санжыра айтат көбүнчө.

Жетеңди дайым бил деген,
Жетиптир бизге тил менен.
Учугу узун, түрү көп,
Уят го бирин билбесең.

Түбүбүз өнүп көбөйгөн,
Түбүнөн баатыр жөрөлгөң.

Таалайым ушул жерден – деп,
Таласта жашап көгөргөн.

Узартпай айтсам санап ал,
Ушунда сырттан Каратал.
Тегинбек менен Тентекбек,
Балдарга чейин барат ал.

Саруусу, кутай, кушчусу,
Жетиген, басыз, мундузу.
Урпагы болуп алардын,
Уланып келет турмушу.

Таалайын элдин сүйөп жүр,
Таласым көктү тиреп тур.
Кубанып сени жасаган,
Кудайдан бизге белек бул.

Атайлап жаздым баласын,
Алымча жаздым арасын.
Тууган эл менен аман бол,
Тууган жер асыл Таласым.

13-май, 2006.

БОРБОР ЖАНА БОРБОРДОГУЛАР

Кечээги тарых изинде,
Кеңири Чүйдүн ичинде.
Кыштакча Пишпек өзгөрүп,
Кыргызга борбор түзүлсө.
Курулуп кабат үйлөрүң,
Куушуп илим-билимде.
Кулпунуп чыктың акыры,
Кут даарып сулуу Фрунзе.

Жашыл бак каптап маалында,
Жашардың гүлдөп ар жылда.
Программа күндө акталып,
Прогресстин өстүң алдында.
Пландуу завод, фабрика,
Проспектти кенен салдырса.
Пегасы туйлап сага арнап,
Поэма жазган Байдылда.

Он чакты окуу жай эле,
Тажрыйба анда бай эле.
Калькулятор жок кезек,
Калемин, бирок так эле.
Көчөлөр күндө жуулуп,
Көз көргөн баары жаңы эле.
Сезимде сүйүү селт этип,
Сен элең бизге шаар эне.

Ал кезде бийик маданият,
Адамдын баарын аралап.
Автобустардын ичинде,
Аксакал орун ала алат.
Ай кыздар чылым чекпестен,
Аракты ичпей чакалап.
Айгайды салбай жаш жигит,
Астейил жүрчү азамат.

Он беш өлкө биринде,
Керемет эле Фрунзе.
Жашыл шаар деген атагы,
Жалпыны ичтен сүйүнтсө.
Жабалактап туристтер,
Күндүздөй дешип түнүндө.
Гүлбакта китеп окучу,
Жарыктан тамга билинсе.

Кемтиктүү, бирок ар заман,
Кемиңди болбойт айтпасам.
Жорубай түштү орусча,
Жогору эч ким барбаган.
Таланты ташып турса да,
Таптакыр ишке албаган.
Серептеп койсо Москва,
Сен же мен эмне айта алам.

Эгемен болуп акыры,
Бишкек деп атап атыңы.
Кулдуктан эми чыктык – деп,
Кубанып баары жашыды.
Демократия деген бат сиңип,
Карабай кары-жашыңы.
Апыртма айткан көп болду,
Ашынып кетип акылы.

Байыса кээ бир ишкерлер,
Башканын иши бүтөлдү.
Бирөөдө бекем «басмайыл»,
Биринде бошоп «үзөңгү».
Тушоонду чечип жетелеп,
Турмушуң салды жүгөндү.
Алдастап турган кайран эл,
Араңдап барып түзөлдү.

Бишкекти менчиктештирип,
Бир топтор, бир топ жерди илип.
Бат эле ыпыр көбөйүп,
Базарды салды келтирип.
Заманың ошол болгон соң,
Замандаш сени эл сүйүп.
Көөдөндө уюп баары бир,
Көркөмүң турду көрк түйүп.

Жалтырак кылып өгөйбү,
Жакуттай үйлөр көбөйдү.
Бишкекте бийик имарат,
Кубантты чыны көп элди.
Түрктөр менен кытайлар,
Көрсөтүп кургуч өнөрдү.
Кооздошуп «соода түйүн» – деп,
Кооздукту кыйла көтөрдү.

Башка улут ишкер көп келип,
Бийик үй курса көрктөтүп.
Бааларды, бирок өстүрдү,
Батирге «баксы» көп берип.
Баккандар араң бүлөсүн,
Байкуш эл кетти теңселип.
Башында неге келдим – деп,
Башы маң ойго кептелип.

Башка айла калбай олуттуу,
Басышып четтен конушту.
Баштады анан айла жок,
«Баскынчы» деген согушту.
Бишкекте минтип айылдар,
Билинбей бир топ болушту.
Бозоргон бакса дубалдар
Борборду кенен созушту.

Кайран эл алга алгалай,
Каттатып маршрут байма-бай.
Казышып кудук, суу тартып,
Көчөгө таш сээп талкалай.
Карагай куруп, зым тартып,
Кылса да эмгек жайлата ай.
Электр өчүп, суу тоңуп,
Кышкысын болбойт шайма-шай.

Жана да айтсам түз сөзүм,
Жалпайып өстүң Бишкегим.
Бир жагың Кантка чоюлса,
Сокулук жакта бир жериң.
Түбүндө кыргыз жери – деп,
Кордойго эми кирбегин.
Казактар чыгаар кубалап,
Кырк байтал кеткен билчи элим.

Өзүмдө деле конуш жок,
Өзөрүп мен да ачкамын.
Борбор деп какшап жатсам да,
Пенделик жайым айтайын.
Өз жерим деп эл менен,
Өлөрман болуп баскамын.
Жетелеп койгон бирок да,
Жегендер дайым «калк камын».

Төп келбей башчы көңүлгө,
Төңкөрүш болду өзүңдө.
Зыркырап турдуң Бишкегим,
Зырт этип жалын өңүңдө.
Ала-Тоо аянт бүлүндү,
Айнектер сынып көбүнчө.
Арманың борбор ал түнү,
Асманга айттың менимче.

Асманда жылдыз кыймылдап,
А жерде кыргыз кыймылдап.
Алаамат анан башталды,
Саясат деген ырды ырдап.
Кыйналган эл-журт ансыз да,
Кыл чайнап турса кырчылдап.
Ким билет жатты сайгылап,
Килейген кээ бир «шиш тырмак».

Эки дөө тишин кайрашса,
«Эл үчүн дешип кармашса.
Сериал болду пикеттер,
Сегиз күн сайын ар башка.
Балекет эми басты – деп,
Башында дайым таң калса.
Көнүп да калкым бүтүштү,
Көпкөлөң тентек балдарча.

Көчөңдү айтсам борборум,
Көп эмгек менен оңдодуң.
Убагындагы ылайык,
Унаага баткан чоң жолуң.
Көп келип четтен машина,
Көрдүң го өзүң толгонун.
Кеменгер болуп эми сен,
Кеңейтүү жагын ойлогун.

Көп кабат үйүң асты бүт,
Көбүнчө кафе-бар турат.
Кээ дубалын алышкан,
Кең болуп ичи жаркырап.
Акылга салып чечкендир,
Акчасы арбын ал чунак.
Биле албай түркөй мен корком,
Басат деп бир күн там кулап.

Көрүнүп кыргыз жарк этсе,
Көп жерде түнкү банкетте.
Көңүлүн элдин алат – деп,
Көбүнчө обон тарс этме.
Экинчи кабат элдери,
Эстери обот албетте.
Айла жок качан бүтөт – деп,
Кадалып турат айнекке.

Кеп курсам эски фонтандан,
Кез-кезде эле атпаса.
Көпчүлүк маалы дем алыш,
Кечкурун бир аз баштаса.
Бир сааттан кийин чорголоп,
Билинбей токтойт таптаза.
Аттиң ай кайран мезгилди,
Айланса дейсиң аркага.

Чуурутуп жатсам билем – деп,
Мисалдар бир топ түгөнбөйт.
Ала-Тоо өңдүү шаарымды,
Анда да айтам сүйөм – деп.
Эл деле ойлоп жаткандыр,
Экономиканы үнөмдөп.
Өнүгүп кетсек болгону,
Өлкө өзү коёр түгөлдөп.

Жетишкендик, кемчилдик,
Айтсам, балким, ойлошор.
Акылдуу болгон бул ким – деп,
Ачуусун мага орнотор.
Жөнөкөй жаран катары,
Көргөндү жаздым ойдо ошол.
Жетишкендик белгилүү,
Кем жерди бир аз оңдошор.

Кошулуп жашоо агымга,
Жүрөбүз дүйнө шарында.
Баатырдык деги калкымдын,
Бар эле түбү канында.
Жоголсо бүгүн бир нерсе,
Эртеси болор табылга.
Туттугуп калар биз эмес,
Тукумуң кыргыз барында.

Жыйырма биринчи кылымдын,
Куралы шаарга келген кез.
Жогорку окуу жай түгүл,
Мектепте сабак берген кез.
Үйүндө дагы окуучу,
Үйрүлүп ойноп көнгөн кез.
Компьютер билбейт деген аз,
Ишенбесең кел мелдеш.

Биз үчүн шаар эне – деп,
Билимдүү чыгат келечек.
Жалпайган борбор өзүңдү,
Жаңы муун дагы көтөрөт.
Билгич көсөм болушса,
Биз үчүн олжо өтө көп.
Көз көрбөгөн кооздукту,
Көрсөтөр далай жетелеп.

Жуткан сен аба тазасын,
Жуткан сен суунун тунугун.
Бакай, Кошой, Манастын,
Баккан сен баптап кулунун.
Жердеги улуу шаарларга,
Жетпесе дагы бийигиң,
Ак калпак элге ааламда.
Асыл шаар өзүң биз үчүн.

Өсө бер, Бишкек шаарыбыз,
Өсөлү сенде баарыбыз.
Буйруса дагы жазармын,
Болгондо адам тааныгыс.
Түндүгү бийик өзүңдө,
Түк болбой адам бактысыз.
Асманы ачык тынчтыкта,
Араңда жүрсүн калкыбыз.

13-сентябрь, 2006-жыл.

ЖАҢЫ КЫЛЫМ ЖАШТАРЫ

(Терме)

Кыргыздын шаары Бишкегим,
Кыйылбай айтсам ичтегим.
Көп жылдар ойноп ичинде,
Көп мезгил окуп, иштедим.
Аранда жүргөн жаштарга,
Арнайын дедим ыр кебин.
Сүйүнүп калам билимдүүң,
Сүйлөп жатса түз сөзүн.
Сөөгүмө жетет сөздөрү,
Сөгүнүп турса түркөйүң.
Көсөм жагың билинсе,
Көкөлөйт көркүң бүт сенин.
Кемтигиңди көргөндө,
Кысылат дайым ич демим.
Аранда жашап жүргөн соң,
Айтайын анда бирткесин.

Жалган эмес көз көргөн,
Жашоонун түрлүү чайкамын.
Жөнөкөй эле сөз менен,
Жаңы кылым жаштарын.
Жаманын эмес биринчи,
Жакшы жагын айтайын.
Сүймөнчүк элдин уул-кызын,
Сүрөт кылып тартайын.
Ыдырап кеңеш кеткенде,
Ылаалап кээ бир балдарың,
Калдастап эле калдык го.
Кыйындап мында жан багууң,
Көтөрүп жалгыз баштыгың.
Көрөм деп башка салганын.
Өлкөдөн чыгып кетти эле,
Өзүнүн сүйрөп арбайын.

Айтсам мен ошол жаштарды,
Ар жерде жүрүп такшалды.
Айылында ата-энеге,
Ай сайын акча аш салды.
Акылы менен иш жасап,
Ал жактан «уюм» башкарды.
Ала-Тоо үчүн мынакей,
Алынча жумуш аткарды.

Азамат чыккан ал жаштар,
Азаптуу белди баскандар.
Саргайып күткөн мээнеттин
Кызарып балын таткандар.
Инилер барса калкалап,
Иш тапса кээ бир март балдар
Кыргызга кызмат жасашып,
«Инвестор» тартып жаткан бар.

Элинде деле эстүүсү,
Эл сыйлаар иш жүргүздүң.
Коюлбай жүргөн эстелик,
Кожомкулга тургуздүң.
Жексен болуп бараткан,
Жеңижокту билгиздиң.
Төртөө эле калганда
Төкмөлүгүң тиргиздиң,
Космоско жетти акыры,
Кыргызстандык уул биздин.
Элиң үчүн жаштарым,
Эмгегинди сиңгиздиң.
Жаш болсоң да мекеним,
Жарыгын көрдүң уул-кыздын.

Эл оюн калган астында,
СССР баскан текөөрдүн.
Тарп экен деп койгондо,
Такалып сөзүң жөтөлдүң.
Өзүнчө өлкө болгону,

Өнөрү өсүп өз элдин.
Көпчүлүкүн көөнү экен,
Көк бөрү, ордо көтөрдүң.

Баткенде жаткан созулуп,
Тооду тосту жаштарың.
Өзбекке барып кол салар,
Жолду тосту жаштарың.
Тишине чейин куралчан
Колду тосту жаштарың.
Семетей баатыр өңдөнүп,
Жоону тосту жаштарың.

Ошол балдар бардыгы,
Осуятың жат билген.
Мекен деген ыйык сөз,
Мээсинде сактап алып жүргөн.
Ооганда болгон агам да,
Сурабай жардам ар кимден.
Чолпонбай атам сыяктуу,
Майданга кирди кан күйгөн.

Күмөн болуп турса да,
Эртеңки күндө жашашы.
Эсен болсо болду – деп,
Элимдин бала-чакасы.
Чымчыктай бала үйүндө,
«Чеп» болуп жүрдү атасы.
Баарыңды кут жылоолоп,
Бакайдын тийсин батасы.

Жакшыңды айттым алымча,
Жаманың эми терейин.
Көбүртүп эле ырдабайм,
Көргөнүм айтып берейин.

Ар жерди сүзүп коркутуп,
Ашынып кеткен баштар бар.

Тагдырын элдин ойлобой,
Таң атпай жүргөн мастар бар.
Жакшына тукум улайт – деп,
Жакшылык күтпөс жаштар бар.

Күндүзү уктап үкүдөй,
Күн батсын деп кеч күтөт.
Эл мында жашап жатса да,
«Европеец» болуп көчтү – деп.
Маймылга окшоп кыймылы,
Майклдай болсом деп тилейт.
Уulum тур десе атасы,
Ущунуку өттү – деп.
Апасын жумшап чылымга,
Айласын алты кетирет.
Экөөң тең балээ болдуң – деп,
Тируүлөй анан «өлтүрөт».

Жарыгы күндүн батканда,
«Жарганат» чыгат күүлөнүп.
Тез келгин кайда жүрсүң – деп,
Телефон тынбай үндөшүп.
Жамаат болуп чогулат,
Жексонду туурап бийлешип.
Сөйкөсүн жигит тагынат,
Сөгүнүп кыздар сүйлөшүп.
Киндигиң неге жабык – деп,
Арты ачык көйнөк кий дешип.
Мамаңды укпай караңгы,
Моданы жашсың бил дешип.
Мадонна болуп кыздарың,
Мальборо турат тиштешип.
Чөк түшүп тартпайм дегенди.
Чөйрөгө кошуп күчтөшүп,
Айылдан келген жаштарга.
Тескери тамыр түптөшүп,
Таамайлап жыттап «порошок»,

Тартынбай арак ич дешип.
«Каларың» менен «чиктериң»,
Көбөйөт минтип «биттешип».

Түн бою кафе, ресторан,
Түп көтөрө түрүшөт.
«Интернет» ойноп калганы,
Илмийип таңда бүрүшөт.
Шашылып ишке баратсаң.
Шарактап сени сүзүшөт.
Жигит-кызы билинбей,
Жалашып эле жүрүшөт.
Чамасын байкап көрөм – деп,
Чал-кемпир өтсө тийишет.
Өлкөнүн эрке балдары,
Өздөрүн эркин билишет.
Колунда пиво түгөнсө,
Бөтөлкөсүн талкалап
Көк чөпкө чачып ийишет.

Байкелер деле бир кезде,
Бапылдап ичип жүрүшкөн.
Кезинде өткөн-кеткенге,
Кеп чымчып сүйлөп күлүшкөн.
Аксакал көрсө асылбай,
Аталар баркын билишкен.
Газонго сынык ыргытпай,
Таза бол деп борборун
Фрунзе шаарын сүйүшкөн.

Ордомдун кээ бир жаштары,
Отуруш дайым басканы.
Окуу жай билет тизмесин,
Оорубайт алтын баштары.
Адилет заман келди – деп,
Акчасы окуп жатканы.

Акыры алат күбөлүк,
Аталбай жүрүп так саны.

Токтогул деген ким десең,
Эстелик деп какшашат.
Курманжан датка энени,
Акын деп жеңип ташташат.
Билбейсиң түркөй неме – деп,
Билгенин айта башташат.
Башыңды ачып аңтарып,
Башкача кылып жаттатат.

Кыргыз эле өңдөрү,
Кыялы, бирок ооп кетет.
Урууң ким деп сурасаң,
«Козерог» деген жооп кетет.
Тил жөнүндө сөз кылсаң,
Тикирейип чорт этет.
Улут тилин мынакей,
Ушулар эле союп кетет.

Кээде туруп ойлоном,
Сымап чыгат жериңден.
Алты дубан кыдырсаң,
Алтын чыгат төрүңдөн.
Менимче бир топ бар экен,
Мрамор, нефть, көмүрдөн.
Берген экен кудурет,
Берекелүү кениңден.
Мурас кылып калтырган,
Манас-Ата, Теңирден.
Алма быш деген заман жок,
Ал ооруң кеткен эринген.
Азыр баары иштерман,
Алдыга чү деп теминген.
Сайрап деле жатпайбы,
Санжыра айткан кебиңден.

Каяктан жүрүп ушундай,
Келесоо чыгат элиңден.

Музыка жазган бирөө бар,
Сөздөрүн өзү бүтүргөн.
Сайраган дагы менмин – деп,
Сахнаны көздөй жүгүргөн.
Жылдызга өзүн айлантып,
Жылаңач бийлеп түйүлгөн.
Маданият бир топ өстү – деп,
Менталитетиңе түкүргөн.
Эчендер жүрөт элимде,
Эл артист наамын күтүнгөн.

Ит баккычтар дагы бар,
Итим чоң дейт торпоктон.
Бала ойноочу аянтка,
Бөрүбасарын ойноткон.
Чылбырсыз жүрсө жалаңдап,
Тамшанат бири Мойноктон.
Оюнчугун ташташып,
Ойношуп алар бүткөнчө
Оолактайт балдар корккон соң.

Тобунан көбү кыздардын,
Тобо кылар кеп сүйлөйт.
Тоголок болуп турса да,
«Топ модель» болом деп сүйлөйт.
Уулуң болуп, «киллердей»,
Укмуштуу кылып өстүр – дейт.
Маалын күтүп жүрүшөт,
Максатыма жеткир – деп.

Атадан калган Ала-Тоо,
Абалкыдай турасың.
Өзгөрүп турчу замана,
Тизгинди кайда бурасың.

Билим берген мектепте,
Ишенбес шумдук угасың.
Бир жаш улуу-кичүүсүң,
Бычактаптыр жыласың.
Убагында акчаны,
Уурдап тап деп кубасың.
Кыпындайдан ушинтип,
Кыргызды кыргыз кырасың.

Азыр токтот калайык,
Адамдын айбан жектерин.
Өчөшүп жүргөн класстар,
Өзөгүн элдин өрттөдүң.
Ата-энең кийим кийгизет,
Айрыйсың көйнөк, кемселин.
Баш жарылып кан кусуп,
Бириңди бириң тепседиң.
Кыргызым кылда турганда,
Кыр ары кулап кетпегин.
«Дедовшина» дегениң,
Сөөктөн өтүп чучуктап,
«Детсадга» чейин жетпесин.

Чөкө-таандай быжырап,
Чөнтөкчү ууру көбөйдү.
Таптырбай эле жатпайбы,
Таш менен уруп төбөңдү.
Он төрт, он беш жыл мурун
Ошолор кайдан төрөлдү?
Акылдуу жаштар чыкса экен,
Айбандарды чөгөрчү.

Жаңылык болбой калды го,
Жанын саткан термелип.
Уйпаланып турушат,
Упчулуу желин желдетип.

Улуттук циркти айланат
«Уй базар» – деп тергешип.
Капыстан өтүп баратсаң,
Кана тандап көр дешип.
Окуучу өтсө жанынан,
Оштонот үлгү көргөзүп.
Жан алы калбай сойкулар,
Жайылтып оору жатышат,
«Тирилик» кылып тердешип.

Корей менен бир жашап,
Ит союп тамак бир жасап,
Табагын алдың жаштар ай
Орус менен бир жашап.
Чочконун этин бир ашап,
Арагын алдың жаштар ай.
Жаралган жалгыз таксырдай,
Жакшы жагын жактырбай,
Жаманын алдың жаштар ай.

Айтканга уста жаштарым,
Азыртан баарын баштайлы.
Шылтоолоп айткан заманды,
Шылуундар жасап жатпайбы.
Намыска келип эртерээк,
Наалыган жолго баспайлы.
Энелер берген ак сүтүн,
Эки эстүү болбой актайлы.
Бабадан белек Ата Журт,
Баасы чыкса сатпайлы.
Балдарга биз да беребиз,
Бардыгын күтүп барктайлы.

Аркырап соккон шамалдай,
Ар мезгил, ар бир учур бар.
Туурай бербе бирөөнү,

Түбүң терең, учуң бар.
Башыңды көтөр, намыстан!
Баатырдан калган тукумдар!

14-март, 2006-жыл.

АРАК МЕНЕН АЙРАНДЫН АЙТЫШЫ

*Тил бүтүп арам аракка,
Тийишет айран тарапка.
Жиндинин оозун жап кылып,
Жооп берет адал тамак да.*

Арак:

Айраным бери карагын,
Арзансың менден жаманым.
Балтам бар көзгө көрүнбөс,
Баштарды бөлө чабамын.
Дүйнөгө кетип атагым,
Дүйнөнү басып жатамын.

Таткандар мени эришет,
Тартылып келе беришет.
Башында ичсе аз-аздан,
Бат эле адам көнүшөт.
Байланып анан өбүшөт,
Балкышып барып чөгүшөт.

Айран:

Тиштеттим деп бармагын,
Такылдайсың кайраным.
Тоголок жерди куп айттың.
Топон суу кылып салганың,
Тең бөлсөң башты түзөгөн.
«Тез жардам» болот айраның.

Эркисизге тушоо байлаган,
Чууна мынча мактандың.
Ден соолукту жайлаган,
Сууна мынча мактандың.
Жаштарды арбап алдаган,
Ууна мынча мактандың.

Арак:

Эрдигимди болжогун,
Эзип боорду ойнодум.
Вино досум сол жакта,
Коньяк болсо оң колум.
Башсыздарды мойсодум,
Барктууну да кордодум.

Көпчүлүк мага кана албайт,
Көрдү да менсиз каза албайт.
Өздөрү ойлоп табышкан,
Өзгөчө мендей жаралбайт.
Сыртыман тергейт: «Мүрөк» – деп,
Сый-урмат койгон мага арнап.

Айран:

«Шериги» болуп адамдын,
Шимирип кайра кан алдың.
Чынжырың тушап эркекти,
Чыры да сенсиң аялдын.
Өпкөлөй бербө көп эле,
Өзүмдөн кийин жаралдың.

Калкыма каймак тараттым,
Курутту дагы жараттым.
Термоско куюп дыйканым,
Пайдасын көрөт чалаптын.
Баасы кымбат болсо да,
Баркы жетпейт коньяктын.

Арак:

Шише идишке куюшуп,
Сырымды таза жуушуп.
Кор кылбай , туюк термоско,
Кош колдойт баркым билишип.
Ачуунун дили ак делип,
«Алкашты» жүрөм сүйүнтүп.

Айтышам дейсиң ким менен,
Дыйканың айтам билбесең.
Айдоосу дагы аныңдын,
Айланып менсиз бүтпөгөн.
Менчикке алган ал жерди,
Мендеги айбан күч менен.

Айран:

Бирөөгө барып байлансаң,
Бал ордуна айлансаң.
Жалпы эл мага ээрчийт – деп,
Жарабайт минтип жар салган.
Ак болдуң эле качан сен,
Атагың менен «баш жарган».

Бирөөнү койсоң тойгузуп,
Бир шилтем колун койгузуп.
Жерди да чечип жатам – деп,
Желпиндиң неге обдулуп.
Көзүңдү ачкын көйрөнүм,
Көпчүлүк жүрөт жоо тутуп.

Арак:

Байкасаң мендей «жоо» сонун,
Баш салып ичет соргогум.
Барганда эле ашказан,
Байкатып коёт коркконун.
Бат уруп жатса башында,
Басаңдайт жүрөк сокконун.

Ашырып ичсе «айбандар»,
Аракта кандай арман бар.
Чегилет анан бат-баттан,
Чылымга дагы пайдам бар.
Бйлатып, кайра жыргатып,
Брдатып турчу айлам бар.

Айран:

Жүгүртүп тамыр кандарын,
Жүрөккө уунун барганын.
Кыйытып туруп сүйлөйсүң,
Тийгенсип бир топ жардамың.
Түбүндө өмүр кыят – деп,
Түз эле айтчы ар жагын.

Күйгүзсөң өңдү тазартам,
Карайтсаң өпкө агартам.
Мүрөкмүн дейсиң урганым,
Мүрөктү айран жараткан.
Карөзгөй мүртөз жайыңды,
Кыйытпай эле так айтсаң.

Жигитти далай кызарттың,
Кыздарды кордоп уялттың.
Жыргаткыч болсоң эмне үчүн,
Өзүңдөн дайым чыгат муң.
Айлаңдын кантип бүтөөрүн,
Апыртпай кана чын айткын.

Арак:

Бактыны кысып койчу мен,
Бүлөнү бузуп сойчу мен.
Ачыгын айтсам апыртпай,
Адам аз мени кой деген.
Айран сен бара албаган,
Аша чаап жүрөм тойдо мен.

Ак кызмат кылсаң сен эрен,
Акылды бузам мен эрен.
Ширесин соруп курутуп,
Шимирем күчтү денеден.
Кулкунга кирсем болгону,
Кулатам чертип чекеден.

Ачысаң сени жекирген,
Агызып сууң кетирген.
Сарыгып ыйлап турасың,
Сары алтын деген элиңден.
Чынында байкуш пенделер,
Сага эмес мага берилген.

Айран:

Сүзүлсөм коюу агым бар,
Сүзмөгө өткөн жаным бар.
Балага барган май болуп,
Башынан менин багым бар.
Пайда деги апкелген,
Сенин кайсы жагың бар.

Айткың жок такыр башкасын,
Аксаган азыр таскагың.
Айылымдын көбүн байкачы.
Айранга көчүп жатканын.
Азыраак сүйлө мактанып,
Азайган сенин акмагың.

Атырылып мен дейсиң,
Азайганың сезбейсиң.
Жүгүрүп жүрсөң башында,
Жакында такыр желбейсиң.
Канча жыл кыйнап келди элең,
Каргышты сага эл берсин.

Арак (кейийт):

Ачыгын айтсам дурустап,
Азайдым ойдон чыгып бат.
Майрамдар эле болбосо,
Мага түк көңүл бурушпайт.
Жок болуп кетпес жолдорду,
Өйрөтчү «досум» сунуштап.

Айран (кубалайт):

Досум жок сендей жексирим,
Дайыма сени кесчимин.
Куйтулук жагың көп эле,
Кууланып бурба кеп нугун.
Өзүңө айтаар сунушум,
Өлкөмдөн чыгып кеткиниң.

30-май, 2006-жыл.

ЭЖЕ-СИҢДИНИН АЙТЫШЫ

Эжеси:

Аманбы, сиңдим аманбы?
Айтышка тилиң даярбы.
Алым-сабак ырынан,
Айталы бир аз баянды.
Акылдын ээси аялзат,
Алалы даңктап аялды.
Ар түрлүү собол таштайын,
Ак таңдай текшер чамаңды.

Энелердин алпы дээр,
Эчендерди айтып бер.
Элин коргоп жаа тарткан,
Элечекчен кайсы шер.
Эң эле көргүч датка – деп,
Ээрчиген кимди жалпы эл.
Эки эли тилиң курч болсо,
Элиң да жакшы айтты дээр.

Таалайы жанып эмгектен,
Талаада иштеп тердешкен.
Желбиреп кызыл байрагы,
Жеңүүчү болгон мелдештен.
Батырдан айтчы эки-үчтү,
Бар болсо ашкан эркектен.
Тез тапчы жообун канакей,
Термеңди айтып термелткен.

Сиңдиси:

Айт десең эже ырымды,
Айтайын эне кыйынды.
Ар дайым бийик турсун – деп,
Ата Журт сенин туунду,
Ала-Тоо жерин коргогон.
Айкөлдү берген Чыйырды,
Алп эмей анан эмине,
Айтсам мен эгер чынымды.

Каныкей жана Айчүрөк,
Кандарын жөлөп жанды үрөп.
Катыра тиккен аколпок,
Кабыландар үчүн кайгы жеп.
Кабагын ачкан жолборстор,
Капталда турса ай тиреп.
Куш болуп учту энелер,
Кут эле алар ак жүрөк.

Калың жоо келсе кыркалай,
Калкымдын кымбат кыздары ай.
Жалындуу андай аз экен,
Жаа тарткан Жаңыл мырзадай.
Ал эми Алай ээрчиген,
Акылы артык бир далай.
Апабыз датка Курманжан,
Аброюн өттү булгабай.

Эмгекчил элдин улуусу,
Эмгектин болгон сулуусу,
Кайназар кызы Зууракан.
Эмгекке элди буруучу,
Садыктын кызы Сыйнатчы,
Сан элди багып туруучу.
Сурооң дагы бар беле,
Суранып эже угуучу.

Эжеси:

Абага ырды үйлөгөн,
Акындар өткөн дүйнөдөн.
Жетектеп ойдун тунугун,
Жеңилүү эмне билбеген.
Көсөмдүк, чечен, сынчылык,
Көп көкжал кетти кыр менен.
Түбөлүк турар жандык жок,
Азрейл баарын сүйрөгөн.

Колуна комуз кармаган,
Кошоктоп кепти айдаган.
Алабарман ырдабай,
Акагын сөздүн тандаган.
Көп кыздын атап ысымын,
Көп болгон десе таң калам.
Кайсы айым өткөн, санап бер,
Кана сиңдим сайраган.

Сиңдиси:

Жараткан Умай энемден,
Жардамды сурап келем мен.
Жандырам эже сурооңду,
Жааса да терим чекемден.
Акындык жүктү артынып,
Айымдар болгон көтөргөн.
Айтышты мыктап салбаса,
Айтылбайт эле бекерден.

Айтайын анда таң калба,
Акын көп өткөн жалганда.
Акырын качкан жамакчы.
Акшербет ырдай калганда,
Ал заман айтпай кыз ырын.
Аттиң ай кетти арманда.

Алымкан менен Ырыскүл,
Айтышта төгүп туруптур.
Талым, Акыш, Чата кыз,
Балкы, Шекер чыгыптыр.
Аксаткын, Сейде дагы көп,
Нөшөрлөп ырды куюптур.
Айымдардын билбесең,
Актаңдайын билип жүр.

Эжеси:

Сөздөрдүн терип тазасын,
Суроону чечип жатасың.
Сурасам эми кантесиң,
Сулуудан кептин башатын.

Кыргызда сулуу көп болгон,
Көөдөнгө жагып өрт койгон.
Ыргалып баскан назына,
Ылаачын жигит бөк конгон.

Кирпиги жаадай ийилген,
Тубаса кашы чийилген.
Деги эле жалпы гүл жыты,
Деминен бир аз билинген.
Кылыктуу таштап кадамын,
Абага сүзүп киринген.
Ак куудай мойну, ай алкым,
Атайсың азыр кимин сен.

Ала-Тоодо басты деп,
Аркар төшүн жакшы төк.
Өткөндү эле эстебей,
Өлкөдө барын айтып өт.
Ошонун куту сүйүнсүн,
Оозундан чыкса татты кеп.

Келбеттүү, кымча белдүүсүн,
Керемет ырдап эргиткин.
Кыргыз кыз кандай жалпы эле,
Ырга кошуп черт сиңдим.
Чечмелеп өтчү ойлонбой,
Чечендигиң эл билсин.

Сиңдиси:

Эсиме түшө калганын,
Эжеке тыңда сайрайын.
Ак Мөөр, Үкөй, Көксулуу,
Алардын оку дастанын.
Бүбүсара, Алымкан,
Билсин деп сизге айтамын.
Таттыбүбү, Арзыкан,
Тарыхта болгон тактагын.
Сүрөттөп өзүң өткөндөй,
Булардын баары накта айым.

Таланты сулуу бир далай,
Таланттан өткөн Зуура бар.
Сабира жана Кайыргүл,
Гүлсара, азыр Мира бар.
Дарыйка менен Самара,
Алар,
Кылымдар бою ырдалар.

Кыргыздын кызын сиз тактап,
Айт дедиңиз ырдап бат.
Кызы бар кыргыз бактылуу,

Кыздуу үйдө кыл жатпайт.
Көрүнгөнгө жарылып,
Күлө бербейт ырсактап.
Кантели азыр кээ бири,
Кареги жүрөт чылпактап.
Бир кумалак айынан,
Биз турабыз ыйлактап.
Эжени көрүп, сиңди өсөт,
Үлгү берсеңиз сиз баштап.
Апа болчулар кубанып,
Анда эле гүлдөп турган чак.

Эжеси:

Түшүмдүү минтип сиңди өсөт,
Түрмөгүн ырдын түрдөтөт.
Акылы тетик сендей кыз,
Ата-энесин гүлдөтөт.
Бир жаңылбай чечтиң го,
Берсем да суроо түймөлөп.
Эжеңдин тилин буудуң да,
Эңип кеттиң бул кезек.
Бакытың баштан кетпесин,
Атыңды атап жар салам,
Алтындай кыз бар бизде – деп.

1-сентябрь, 2006-жыл.

АЙДАРААЛЫ ЖӨРГӨЛӨКТҮ ЭСКЕРИП

*Чоң атам Конокбай уулу Абдраим (Кунас) чоң
энем Абдылда кызы Абианын жаркын элестерине
арнаймын.*

Ала-Тоо Кара-Буурасы,
Аралап көрсөң сыр катат.
Айтылуу анда Жети-Төр,
Аскасы көк муз жылгаяк.
Аталар баскан жайлоолор,
Атайын санап кыскараак.

Баарысынан ылдый жер,
Башталганы Кыргыз-Төр.
Экинчисин Чийли дейт,
Эрчишип жүргөн кийик мол.
Ары өткөндө Саячак,
Ак илбирс баккан бийик бел.

Төө өркөч өңдүү көп жери,
Төртүнчү төрү Көк-Секи.
Кийинки Казы-Төрүнүн,
Килемдей сайма көк бети.
Булутка тийген Жайлоо-Төр,
Буралат бутка чөптөрү.

Жетинчи төрү Кууганды,
Жер борборун камтыган.
Жараткан жаратылышын,
Жасаган анда жалпыдан.
Кар кийген зоока түбүндө,
Гүл жыты урат аңкыган.
Көзү мен төрдүн дегенсип,
Оргуса булак астынан.
Тоо күүсү болуп дайрасы,
Токтобой чертет ташты улам.

Аталган ушул төрлөрүм,
Айтпасаң дагы көргөнүң.
Ак бешик болуп кыргызды,
Алпечтеп багып термедин.
Теңирден берки адамга,
Теңдешсиз болду эмгегин.

Санжыра түпкү булагы,
Саруудан Көнөк бил аны.
Күркүрөп баатыр жаралган,
Күркүрөө экен туягы.
Алгырдан Бекман төрөлүп,
Арбыган мында уясы.
Кечээки ошол элди айтам,
Кетсе да кылым убагы.

Кызыгы кылга байланган,
Кыйыны күүнү чалгандан.
Кыскарткан тилин даткасы,
Кыйналып өткөн жалгандан.
Кысылган тагдыр эрди айтам,
Кыйчалыш жашап чайналган.

Чоңду менен Сартбайдын,
Замандашы кайраның.
Эшмамбет, Коргоол, Нурмолдо,
Катарлашын айтайын,
Уламыш кылбай эмесе,
Улайын сөздүн ар жагын.

Кара-Буура өр келет,
Калың көч барат өйдөлөп.
Кыркма сакал, кызыл өң
Кызыктуу сөздөн термелеп,
Комузга колун ойнотот
Комуз-кол бирдей терде деп.
Кемпирден качып дөңгөлөп,

Келин-кыз жакка жөрмөлөп.
«Көнчү» – деп барып жабышса,
Көргөндөр күлөт «өлбөлөп»,
Каткыртат элди ошентип,
Бердишүкүр туягы
Айдараалы Жөргөлөк.

Айтылуу кооз Жети-Төр,
Алкымдап барып токтошот.
Чөк түшүрүп төөлөрүн,
Чөбүнө жылкы оттотот.
Бассын тер дешип ээр албай,
Басмайылдар бош коёт.
Эс алгыча малдары,
Эл уй мүйүз топтолот.
Ырдатканы Айдакең,
Ырга күлкү коштолот.
Көңтөрүп кийген тебетей,
Төбөдөн жонго жорголоп.
Бошобой колдор комуздан,
Баш кийим белди ортолоп.
Чычаңга чейин жеткизип,
Бүгүлгөн бойдон ойдолоп.
Жолуңа кайра түшкүн – деп,
Жогору көздөй жойлотот.
Тебетей түшпөй калтырап,
Төбөгө кайтып орнолот.
Эл-журту ыкшып куласа,
Эргулуң жалгыз мостоёт.
Боорун эзип, кыйратып,
Башын чолуп томсорот.

Эс алып малы калганда,
Эл жапырт жөнөйт жолду улап.
Айдакең артта бастырып,
Акылга келип ой турат.
Кыймылга күүнү жарат – деп,

Ич дүйнөсү ой тубат.
Эргүүгө түшүп шайырың,
Элеген күүдөн соктурат.
«Көйрөң күү» атап анысын,
Көчтү көздөй обдулат.

Чү коюп көчкө жеткиче,
Чыгармасы күчөптүр.
Күлкү арнаган кыймылын,
«Көйрөң күүгө» түзөптүр.
Жупташ деп күүгө кунанын,
Жуушаң менен күзөптүр.
Кыналды эми баары – деп,
Кызыталак күү өткүр.
Кыска убакыт эргүүсүн,
Кыргыз-Төр гана билеттир.

Көк-Секиге жеткенде,
Көпчүлүк дагы токтошот.
Бүркүп-бүркүп күлкү кеп,
Бүткөн бойду козго – деп.
Айдакеңди айланып,
Айылы дароо топтошот.
Кыйкырып ырчы куудулуң,
Камбаркан эми колдо – деп.
Ачылыш жасап «Көйрөң күү»,
Атынан түшпөй ойнотот.

Эки ууртун сорунуп,
Эрди чормоюп ышкырып.
Курулдаган чанач – деп,
Курсагын тартса кымтынып.
Ээр кашынан оң-солго,
Эрийт кайра былтыйып.
Оңуттап аттын жалына,
Оң бутун арта ыргытып.
Кунаны дагы күлкүгө,

Куп жарашып бир кызык.
Күбө жеген жүнгө окшоп,
Куйрук-жал кеткен кыркылып.
Кубалашып манжасы
Күүнү кирет шыңгытып,
Кайран ырчы куудулуң
Каткырып кайра тултуюп.
Көз тостоюп, кол ойноп
«Көйрөң күү» турса урдуруп.
«Соктура көрчү дагы» – деп,
Сүрөө коштойт кыйкырык.
Болгон эл албай абаны,
Боору эзилсе тумчугуп.
Алда кайда бир барып,
Араңдан орнойт тынччылык.
Каз-катар элге аңгыча,
Казы-Төр жактан чуу түшүп.
Далылуу жигит ээрчитип,
Даткасы келет ыткытып.

Тигилип боз үй бүткүчө,
Күү черт дейт датка буйруп жай.
Маңызын терең сыздатып,
Манжалар эми куушпай.
Айдакем чалат алгачкы,
Армандуу күүсүн «Турумтай».
Бир чай кайнам болгондо,
Билерман өңүн бузуп жай.
Башкасын чертчи дегенсип,
Баш чайкайт сөзүн угузбай.

«Ак байбиче» шар күүсүн,
Айдатат анда Айдакем.
Абада сүзгөн аял – деп,
Атайын чертет шаң менен.
Журт башы тиктеп комузду,
Жибиген боуп аз ал немең.

Айткын дейт эми ыр кылып,
Абасыз күндү, ай менен.

Акының ырдап киргенде,
Айтыш кыйын чек коюп.
Көпчүлүк түгүл ар жакта,
Көң тартпай балдар токтолуп.
Казанда буудай күйсө да,
Келиндер кетет нес болуп.

Тапшырма эки кылбастан,
Таман асты ыр тапкан.
Билгенин кыштай кынаптыр,
Бир эт бышым тынбастан.

«Буйрукчул» көксөө канган соң,
Буюруп сүйлөйт обдула.
«Аксыда тойго чакырган,
Азыртан дароо жолду ула.
Кайышып денем ооруксуйт,
Калсаңчы менин сообума.
Салам айтып, жакшы ырдап,
Баргын – дейт, – менин ордума».

Ат – адамдын канаты,
Айдакем жолго салыптыр.
Жанына датка жигитин,
Жандоочу кылып алыптыр.
Корум таштуу Корум-Тер,
Таң аткыча ашат да.
Чак түш маалы болгондо,
Чакмактын белин басыптыр.

Сурма чыккан Чакмактан,
Өйдө өрдөп оңго кайрылат.
Авлатум аска ал жерде,
Аркайып көзгө тартылат.

«Кожожаш үңкүр» түбүндө,
Коркунуч ичи каңгырап,
«Зулайканын көз жашы».
Мөңгү сууга айланып,
Мөлт-мөлт дейт анда тамчылап.
Аскадан ары ашканда,
Алаканга салгансып.
Астында турду Аксы жак.

Атына: «Чу» – деп камчы уруп,
Аш болчу жакка бастырып.
Чекчендеп чертип кириптир,
Чертмекке колу маш жигит.
Ышкыбоз замат чогулат,
Ыр-күүгө жакын аксылык.
Жер жарылып кетчүдей,
Жергени каптайт каткырык.
Биртке ары жакта олтурган,
Бий-болуш жерден так туруп.
Иликтеп ынтаа барышат,
Дүңгүрөп жаткан жакты угуп.
«Көйрөң күү» черткен кишини,
Көргөндө баары жактырып.

Калыс бийлер ошондо,
Кай жерден келип калдың – дейт.
Айдакең анда жооп берет,
Амансыңбы жалпың – деп.
Таластан келген ырчымын,
Даткамдан салам алгын – дейт.

Болушу собол таштаптыр,
«Тазасын сөздүн терерсиң.
Ыр чубаткан, эр болсоң,
Үч ырчы турат жеңерсиң.
Жарсаң эле жарышта,
Жарчы болуп берерсиң».

Өткүр кыраан Жөргөлөк,
Өзү жалгыз туруптур.
Эки ырчынын бат эле,
Эки эли тилин бууптур.
Чыйрагы эле сенсиң – деп,
Нурмолдого тийиптир.
«Укуругум» уккун – деп,
Узун ырга кириптир.

«Кокондон келген Нурмолдом,
Койкоңдобой тур жолдон.
Ташкенден келген Нурмолдом,
Тамтаңдабай тур жолдон.
Артымда жүргөн чобурсуң,
Алдыда менмин сур жоргоң».
Капталтып койсо күлкүгө,
Каткырык турса дуу койгон.
Ыпылас сөздү айтат – деп,
Ылдыйлап кетет Нурмолдоң.

Жарчы болуп Айдакең,
Жааган экен нөшөрлөп.
Эки күн өтүп той тарап,
Эсен бол эми чечен – деп.
Узатат курсант жакшылар,
Дагы бир келип кетер – деп.

Жандооч болгон жигити,
Жолдо мындай кеп курат.
Жамандап коём даткага,
Башкадан алган олжонун
Баарын бергин деп сурайт.
Жармысын берип Жөргөлөк.
Жаян ооз болбо – деп тыят.

Кең Таласка келгенде,
Баскысы келбей сылтыган.

Даткага келип жолугат,
Дардайган үйдүн сыртынан.
Кандай барып келгенин,
Калк башы сурайт ырчыдан.

Жигити озуп жооп берет,
Мени уккун башчы – деп.
Ырысы болуп кызыл тил,
Ырдаган шыгы жакшы – деп.
Обдулуп анан күү чертип,
Оңко-чоңко атты – дейт.
Беделиңизди түшүрүп,
Бектерден минтип кайтты – дейт.

Датканын заары чачылат:
«Атаңдын көрү жаманым.
Жайлапсың менин баркымды,
Жашабаган арамым.
Бир жерде узун ырдасаң,
Тилиңди кесип саламын.
Бергеним араң уруксат,
Ойрон болчу жалгыз күү,
Ошону гана чаласың».

Ошондон акын көп айтпай,
Оозунда ыры калып бат.
Ыдык жеп жүрөк соккону,
Жүргөн дешет чалыштап.
Арманга чөккөн акын шор,
Ал заман аттиң табышмак.

Күнгөйү Кызыл-Адырдын,
«Күйгөн-Чал» менен «Ак-Бака».
Бөөт-бөөт бөксө жер,
Бөлүнгөн эки капкада.
Туюнуп өнүп-өскөн жер,
Бара албай ырдап башкага.

Угулбай чоң-чоң күүлөрүң,
Унутта кетип таптаза.
Карманып калган «Көйрөң күү»,
Карааның тура алп ата.

Карыя болгон кезиңде,
Калкыңда тойго келиптир.
Калыктын «Баскан жолунда»,
Кыска ырдайт деп бериптир.
А бирок элден сөз келип,
Оозеки бизге жетиптир.
Кара жаак каптап токтобой,
Калык чыны төгүптүр.
Алым-сабак айтканда,
Айдакем катуу челиптир.

Калыктын ыры чыгып бат,
Жериңди айт деп сунуштайт.
Анда Айдакең айдатат,
Каткырып коюп күлүп шат.
«Жогору жагын сурасаң,
Үрмарал менен Күмүштак.
Төмөнкү жагы Чоң-Капка,
Адыр-адыр кызыл чап».
Узун жоопту дилгирлеп,
Уламасын дурустап.
Өзүнө собол таштаптыр,
Айтыштын көркүн кызыктап.

Токтогул түшүп арага,
Тоорушкан экен эр немең.
Торгойлор айтпай көп ырын,
Топтобой калды эл деген.
Тоо булбул, бирок баа берген,
«Өнөрлүү сендей көрбөгөм.
Өзгөчө күлкү ыр менен,
Өнөрпоз өлбөйт сен деген».

Калк сүйлөбөйт калп жерден,
Калык анда таң берген.
Кадырлашып кайткан – дейт,
Катуу кетпей ал жерден.

Жаш кезинде ырчылар,
Жандабай жүрүп өзүңдү.
Шагың сынып калганда.
Шакирттериң кезикти,
Кара сөз чымыр кыскартып,
Калк айтып калды сөзүңдү.

Бар болуп куудул өлбө – деп,
Баа берген кыргыз өйдөлөп.
Батасы журттун көгөртүп,
Баракта калдың Жөргөлөк.

Кыргыздын жерин кыдырып,
Кырааның өзү барбаган.
Көл, Нарын, Чүй, Ош жакка,
«Көйрөң күү», бирок таркаган.

Комузуң сүйлөп кыл таккан,
Курсагың бийлеп тынбастан.
Кежирди дароо жибитип,
Кереңди дагы ырсайткан.

Бекемдеп комуз буроосун,
Бүлөдүң ырдын кылоосун.
Жабылса дагы жалпы ырчы,
Жандырып турдуң суроосун.

Кыйындар болду бут тоскон,
Кыска күү, бирок күч болгон.
Дүйнөдөн өттүң кыйкырып,
Сөзүңдүн мизи курч бойдон.

Оң, солдо аты жүрчү экен,
Отурган жери күлкү экен.
Бир киши ырда десе да,
Билегин дароо түрчү экен.
«Көйрөң күү» өлбөс белеги,
Көсөмдөн бизге мүлк экен.

Жүрдү шайыр жаныңда,
Жунусаалы сурнайчы.
Өзгөчө аш-тойлордо,
Өзүң менен бир басты.

Чойбектин уулу Сооронбек,
Чоюп тарткан жел кыяк.
Эгеден келген алгачкы,
Эргүүнү койбой кулпулап,
Ээрчиди сендей агасын,
Элпек жамак ыр курап.

Айт дегенде Айдаке,
Атай алды үлгүңдү.
Алты-жети күүңдөн,
Арзып тандап бир күүнү.
Акыры барып Москвадан,
Ар улут элди дүң кылды.

Таалайың кыска кайрыкта,
Тарыхка таамай кирипсиң.
Өлсөң да бул күү Москвада,
Чертилет деп билипсиң.
Олуядай ой жорууң,
Олжосу болгон улуттун,
Бүт күүлөрүң чертилбей.
Бүтөлдү көзү кудуктун.
Балдарың чала келтирген,

Бир күүнү кантип унутсун.
«Көйрөң күү» жашап турганда,
Айдакем тирүү күлүксүң.

30-август, 2006.

ЖЕҢИЖОК

*Ала-Тоо аты өчпөс уулдарыңа,
Акындын алдырбаган шумкарына.
Баштадым Жеңижокту дастан кылып,
Батасы тийсе экен деп ургагына.*

Билинбей мезгил ирмеми,
Биле албай кайсы жыл деги.
Бирөөгө бирөө аш берип,
Бир жарым кылым илгери.
Таасындап ашты башкарат,
Таластын даңктуу бийлери.

Кадиктеп баарын башкара,
Кадимки чоң бий Ташкара.
Камчысын бүктөп карманып,
Кемеге жакка арбалып,
Көң жаккан көрүп баланы,
Көңүлү кирдейт арданып.

Эски доордун жарасы,
Эки колдун аласы.
Ташкаранын тууганы,
Көкөнүн улуу баласы.
Көң жактырып алпарган,
Көр турмуш салган салаасы.

Чакырып эки жигитти,
Дайындайт манап бир ишти.
Көрсөтүп сары ооз баланы,
Ушул дейт ишти иритчү.

Жугуштуу болуп жүрбөсүн,
Чогуу ичсе суудан биз иччү.

Коноктор көрүп күлбөсүн,
Кыңк этип адам билбесин.
Кытайдын «Чоодан» уруусу,
Кырылып кетип жүрбөсүн.
Кара-Буура суусуна,
Көмөлөтө түртөсүң.
Өлбөй калса кокустан,
Өлөрчө шагыл бүркөсүң.
Өзөндүн жайык жеринен,
Өлүгүн кузгун, ит жесин.

Боор ооруп жолдон жигиттер,
Бошотуп оозун сен ким – дейт.
Тумчуккан бала дем тартып,
Тууганың Өтө менмин – дейт.
Апамдын эле төркүнү,
Аксыга коё бергин – дейт.

Маңдайга тагдыр жазганын,
Мал эмессиң көргүн – деп.
Жигиттер,
Качырып иет баланы,
Кайра келсең өлдүң – деп.
Ташкара барып жооп берип,
Ташбараң кылып келдим – деп.

Жетимсиреп жалгыз тал,
Желшип турду кашында.
Жалгыз тал менен коштошуп,
Жабыркаган жетимче
Жамагын созду акынча.
Туугандан качты ошентип,
Туурунан он беш жашында.

Кара-Буура киргенде,
Кайраты укмуш суу экен.
Шишедей урчук ташы көп,
Шилбили деген бул өзөн.

Ажалым жетсе өлдүм – деп,
«Алла» – деп жатып кечкендир.
Айласы курган жетимдин,
Аллага үнү жеткендир.
Аман болсо бул жетим,
Алты күн мени айтат – деп,
Аккан суу алып өткөндүр.

Ар жагында Доскайың,
Аюулар жүрчү төр экен.
Арыган жөө чоң адамга,
Алты күн жүрчү жер экен.
Ал жерден кантип өттү экен,
Алтын баш кайран деги эсен.

Аскасы бийик Миң-Теке,
Ак илбирс жүрчү жер эле.
Жөө кишини Теңирим,
Жөлөгөн чыгар деги эле.
Жем кылбай көк жал бөрүгө,
Жетелеп Кыдыр Өтөнү,
Жети күн мени айтат – деп,
Жеткирсе керек Жер-Эне.

Өзөрүп жаны кыйналып,
Өзөгү гүлдөй солгондур.
«Аккан суу» ырдын башаты,
Ошондо пайда болгондур.

Кара-Арча менен аска зоо,
Карааны укмуш темир тоо.
Капаска салып койгондур,

«Балалык» ырдын баяны,
Балким,
Ошондо пайда болгондур.

Ала-Тоо ашып өткөндө,
Айласы кетет кайрадан.
Өлбөгөн жанга себепчи,
Соодагерге жолугат.
Ош жакка малын айдаган,
Токочун алып белинен.
Томпоңдогон соодагер,
Чайын сунат кайнаган.
Отура калып жанына,
Мал айдашып барсам, – дейт,
Соодагерге жалына.

«Дүнүйө» менен «Замана»,
Дүйнөндө шамдай жангандыр.
Баарысын кийин айтам – деп,
Ошондо кендир кесилип
От алган чыгар балбан сыр.

Кара сууга жеткенде,
Кайрып малды көктөмгө,
Ажал жокко өлүм жок
Тобо дейт баштан өткөнгө.

Аскасы миздүү бычактай,
Арчасы алты кучактай.
Атагы ашкан Аксы жер,
Асылы арбын турак жай.
Ак төөнүн карды жарылып,
Береке суудай агылып,
Кара куш көктө кайрылган.
Афлатундай ыйык тоо,
Кайберен оттоп жай кылган,
Семирип жылкы шиберге,
Соорусу жара айрылган.

Өзүнөн өзү көбөйүп,
Өзөнүң кайың, тал жыйган.
Сары-Челек, Аркыт ыйык төр,
Айланам Аксы айылыңдан.

Бактысына жетимдин,
Жароокерлер кабылат.
Айыга турган сыркоонун,
Дарысы чындап табылат.
Айыке кемпир таластык,
Асырап аны алыптыр.
Далычы аттуу дарыгер,
Тамырын кармап талыптыр.
Энеси бизден экен – деп,
Экөөлөп эптеп багыптыр.

Алладан жардам болгон соң,
Аладан Өтө оңолот.
Аркасында ар түрлүү,
Ак союл тактар жоголот.
Асыранды бул жетим,
Таланты өрчүп чоңоёт.

Андижандык «ичкилик»,
Жеңдүү күрмө үстүндө,
Белине жоолук түйчү экен.
«Аркалыктар» ал кезде,
Ак жакасын булайтып,
Жеңи жок кемсел кийчү экен.
Айыке тиккен көйнөктү,
Ар дайым кийип жүрчү экен.
Жаштар оюн курушса,
Жаш Өтө ырдап турчу экен.

Бир күнү базар ортосун,
Жардаган көп эл басыптыр.

Таш-Көмүрдүк, Ак-Суудан,
Нурмолдо ырдап жатыптыр.
«Эки дүйнө» ырына
Эл үндөбөй катыптыр.
О дүйнөнү айтканда,
Кожолор коркуп жашыптыр.

Бастырып атын ортого,
Тизгинин тартып имерет.
Саламдашып Өтө ырчы,
Суроо салып жиберет.
Атагы ашкан Нурмолдо,
Чууруган кумдай үлөнөт.
Ошондо жооп таба албай,
Оозунда ыры түгөнөт.

Каруусу жеңсиз Өтө ырчы,
Каухарын ырдын териптир.
Калк алдында Молдонун,
Катыгын чындап бериптир.
Баабедин айткан Молдону,
Баш көтөргүс кылыптыр.
Ошондо карк эл Өтөнү,
Жеңижок деп билиптир.

Көп мактоо сөзгө семирет,
Дем кошулуп демине.
Көңүлү түшөт бир күнү,
Көксүлүү деген периге.
Кулпурган жаштык алоолойт,
Кубанычы батпай териге.
Булбулдай тилин сайратып,
Жетиптир акын теңине.

Жашашып өмүр өткөнчө,
Жалындап күйүп ойноптур.

Талпынтып колго көтөрүп,
Балалуу, бирок болбоптур.

Таш жарып чыккан булактай,
Теңирим аны колдоптур.
Периште менен бир жашап,
Перзенти анын болбоптур.

Аксакалдар көп айтат:
«Ырларды китеп кылсам» – деп,
Казанга барган – деп айтат.
«Балам жокту» ошондо,
Арман кылып ырдаптыр.
Таңыркап турган татарлар,
Шолоктоп эле ыйлаптыр.

Айласы кетти түгөнүп,
Арт жагы бизге бүдөмүк.
Ак куржун толо ыр кайда?
Айрылдык андан түбөлүк...

Өйдө-төмөн ар түрлүү,
Көп жылдар өтөт суу агып.
Кадимки болуш Ташкара,
Короздонуп сыланып.
Төрт дубан элге той берет,
Атагын, даңкын чыгарып.

Сулайманкул датканы,
Ээрчип барат Жеңижок.
Жүрөк кылын чың толгоп,
Чертип барат Жеңижок.
Өрөөнүнө Таластын,
Өрчүп барат Жеңижок.

Эски дарттын жарасы,
Ырбап турат арман күү.

Жалгыз талды кучактап,
Ыйлап турат арман күү:
«Өзүңдөн бутак апкелип,
Чөөлөргө турдум тап берип.
Тал да болсоң адамдан,
Артык болуп жаралган.
Сен да жетим, мен жетим,
Сенделдим сенек арамдан.
Ала болуп кетти элем,
Айыгып келдим жарамдан.
Ташкара тууган зыянкеч,
Калбады сенин ыйманың.
Байлыкка башың көмүлүп,
Адамдык атты булгадың.

Талаада жалгыз бир түп тал,
Ыйламсырап сен турсаң.
Ыйык деп сени кеспептир,
Жанашкан күндү эскерип,
Ырымда дайым көктөп жүр.

Бир кезде куулуп кетти элем,
Киндик кан тамган жеримден.
Тууруна конгон куш өңдүү,
Кайрылып келдим бүгүн мен.
Айланайын Таласым,
Жети атамдын арбагы,
Жериңде сенин көмүлгөн».

Жеңижокко Ташкара,
Желпинип сүйлөйт башкара.
«Жерим Талас – деп ырдап,
Аксыдан келдиң жаш бала».
Жеңижок анда жооп берет,
Шаанисин бузбай шаттана.
«Тууганым туура иш кылбай,
Куулуп кеткем башкага».

Болуштун башы шылкыят,
Болгонун эстеп маскара.
Көп күнөөм болсо кечир – деп,
Жагалданат актана.
Алдына жорго тарттырат.
Үстүнө кымкап жаптырат,
Таптырбай кынтык шап кана,
Кечиримдүү болсун – деп,
Жар чакыртат мактана.

Ошентип,
Орошон айтыш болгондо,
Эсенаман эстелет.
Биринчи жолу Жеңижок,
Эсекең менен бет келет.
Түмөндөгөн көп элден,
Туурдук шарт деп тилинет,
Ыр берметтүү кыраандар,
Ыр дайрага киринет.
Болжолу мындай чоң айтыш,
Болбогону билинет.
Өмүрүндө Эсекең,
Алдырган экен бир ирет.

Таруудай сөзүн акындын,
Терип кетет, Жеңижок.
Ээрден түшпөс эренди,
Эңип кетет, Жеңижок.
Кайран чалдын катыгын,
Берип кетет, Жеңижок.
Чийкирээк кээ бир суроосун,
Челип кетет, Жеңижок.
Жеңилбеген Эсеңди,
Жеңип кетет, Жеңижок.

Ошондон бери билебиз,
Жеңижок төкмө жаранды.
Өзбек, казак, кыргызга,
Атагы толук таралды.
Оозунан ыры төгүлгөн,
Олуядай көрүнгөн,
Орошон төкмө жаралды.

Заманында Жеңижок,
Алдыга акын салган жок.
Жетимиш жыл тумчугуп,
Жылдызы көктө жанган жок.
Ак ийилет, сынбайт – дейт,
Тагдыры ырдын тайган жок.
Айтыштарың туу тутуп,
«Аккан сууну» ырдаган,
Азыркы,
Акындарда арман жок.

Тоо булбулу Токтогул,
Өтөгө өзү келчү экен.
Замандаш бир топ ырчылар,
Барпы, Коргоол, Эшмамбет,
Устатындай көрчү экен.

Туягың жок болсо да,
Тутунуп өзүң айткандай
Тууң сенин кыргыз эл.
Сулуулап төккөн алты күн,
Сууң сенин кыргыз эл.
Ызааттап көмгөн өзүңдү,
Ырың сенин кыргыз эл.

Аздан жыйнап ырыңды,
Асырап кыргыз тапты эле.
Акындардын арстаны
Ар улутка жакты эле,

Тобо деп кылдык буга да,
Кетелек кезде жалп өчө.
Жалпы кыргыз барында,
Жашай бер биздин алп Өтө.

Жеңижок атагы таш жарып калганда Таласка келип жашайт. Ташкара ошондо кубат. Ал эми бала курагында Жеңижокту Ташкара болуш эмес башкалар кууган деп айтылат. Дагы бир жерде Кытайташ Карабий деп да айтылып жүрөт.

Тарыхты тактап койсок жакшы болмок. Ал эми чыгарма китеп булактарына таянып жазылып калды.

8-март, 2006.

БАЙДЫЛДАГА

Чебердин болгон чебери,
Кыргыздын кымбат медери.
Эстелик болдуң сүйлөбөс.
Элинде жүрбөй сен эми.
Төрөсү ырдын Байдылда,
Төрөлүп эми келеби.

Чыт курсак бала кезиңде,
Турмуштун көрүп азабын.
Табигат тартуу кылган соң,
Болсомчу дедиң таза акын.
Коштотуп жамак ырыңды,
Комузуң менен жашадың.

Жаралып жашоо жалганда,
Жашыңда жүрдүң арманда.
Жетсем деп кооз борборго,
Жомоктой болуп шаар анда.
Жаныңды жеген турбайбы,
Жетимдик салаа салганда.

Андагы сары ооз сен пенде,
Айылдан шаарга келгенде.
Алыкул, Мидин, Райкан,
Агалар жолун көргөндө.
Жамактын жайын токтотуп,
Жазма акын болдуң эл-жерге.

Чагылтып жаштык жолуңду,
«Көк-Арык» ырда берипсиң.
Көркөмдөп ырдын түрмөгүн,
Көнөктеп эле төгүпсүң.
Ыраазы болсун арбагың,
Ырымда бир аз эшиттим.

Ырларың түркүн тармактуу,
Жөнөкөй, бирок салмактуу.
Бирөөнү жатса күлдүрүп,
Опуза кээге айбаттуу.
Чал-кемпир черин жазчу экен,
Чапкансып кытай, калмакты.

Куйкумдуу ырды курду – деп,
Күлбөстөр дагы «бырс» күлөт.
Кулагын төшөп укчу эле,
Курчтардын болду мурчу – деп.
Көпчүлүк сени сөз кылып,
Көңүлүн элдин бурчу – дейт.

Дагстан үчүн Гамзатов,
Дарысы ырдын болупсуң.
Топ жарып Пушкин, Есенин,
Токоюн жазды орустун.
А биздин бийик Байдылда,
Акыны кыргыз конуштун.

«Ак калпак» жыйнак чыкканда,
Ак калпак элиң укканда.

Улутчул дешип билбеген,
Уялбай илген кылтакка.
Кайгырып кайран керт башың,
Капалуу бастың гүлбакта.

Себеби кыргыз жигитин,
Чокудай бол деп сүрөгөн.
Ырыстуу келин-кыздарды,
Ыймандуу бол деп тилеген.
Чогулгун элим деди эле,
Чачылбай кумдай үлөгөн.

Сөз менен сабап таяктай,
Сөгүштөн бейтап жадатмай.
Сары акын жаның сокку жеп,
Саргайсаң суусуз дарактай.
Жашы улуу, бирок жан курбу,
Жаныңда болду Саякбай.

Топтолгон эле ыр жыйнак,
Тоолордон жана тоолуктан.
Орошон ойлуу ырыңа,
Оңолгон дешет оорукчан.
«Ак чыны» ырдап жигиттер,
«Бозойду» созгон жоолукчан.

Ак көңүл жаның билген соң,
«Ак моюн» билек түрүндү.
Алтындай ар бир саптарың,
Ар жерде жатып бүлүндү.
Ала албай койду бирок да,
Ата Журт деген сүйүүндү.

Тагдырды калчап ким билет,
Такымдап арак минди – дейт.
Көпчүлүк бөөдө айтчу эле,
Көп жылдар жазбай жүрдү – деп,

Ошондо айткан жамактар,
Жыйнаса болмок бир китеп!

«Таш коргон» анда басканың,
Таш болду оордоп мас жаның.
Тубаса талант жоголбой,
Туу болуп турду саптарың.
Толуктап эгер жыйнасаң,
Том жыйнак болмок айтканың.

Ашкере кылат капыстан,
Ооруну эгер жашырсаң.
Талантың күчтүү турбайбы,
Тайбастан кайра атылган.
Жашырбай жазып болгонун,
Отчетту бердиң ашуудан.

Тууган жер суусун булкунтуп,
Тулаңын жаздың кулпунтуп.
Кой, эчки, уюн калтырбай,
Кунанын жаздың жулкунтуп.
Ырыңда жүрөт көл тургай,
Тоодогу ар бир кыр жыртык.

Сүттөй ак айдын алдында,
Сүйүүнү жазган Байдылда.
Биликтей күйгөн сезимди,
Билүүнү жазган Байдылда.
Кайталап окуп жатсаң да,
Көрктөнөт кайра ар жылда.

Өнөрүң кызыл тилиңде,
Кат жаздың эле Мидинге.
Жараткан алды айла жок,
Жатасың көрдүн түбүндө.
Бүтө албай Мекен ырларын,
Бир тобу кетти тирүүндө.

Эл билбейт, бирок «эл акын»,
Эчендер жүрөт койкоңдоп.
Чогулуп айдап алышкан,
Чоңдордун коюн чой-чойлоп.
Жашынан элге бат сиңген,
Жазма акын сендей болгон жок.

«Кеменгер» кээ бир чоңдорго,
Кеч жетсе керек талантың.
«Эл акын» деген наамыңа,
Элүү жыл кечтеп жанаштың.
Жүрүп бир кетип жалгандан,
Жүрөгүн калктын канаттың.

Карысаң дагы бир тынбай,
Бут сынса дагы, тил сынбай.
Калайык калкка кайрылдың,
Кадимки эле курчуңдай.
Айрыды, бирок Азреил,
Аялап сени тим турбай.

Кең Таластын сырттаны,
Эр Манастын урпагы.
Жашырып сөөгүң Жер эне,
Чым менен сени кулптады.
Тоо салмак болгон акындын,
Торко бол деймин турпагы.

Уйкашы сенсиң улуттун,
Урпактар үчүн улуксуң.
Уламыш болгон адамын,
Улутуң кантип унутсун.
Булгабай ичип жүрөлү,
Бір менен берген тунук сууң.

8-май, 2006.

ЛИРИКАЛАР

СЫРДУУ СҮЙҮҮ

Сүйүү деген караңгыга камалып,
Жер сыйпалоо, тапсамчы деп бир жарык.
Сүйүү деген бүт денеге таралып,
Мастыгыңдан жүрүү экен ыргалып.
Сүйүү ширин түгөнбөгөн ыр болуп,
Турат экен жүрөгүңдө ырдалып.
Сүйүү күчү ичибизге бук толуп,
Жүрөгүбүз жыргап кайра кыйналып.
Тируу жашоо калбасын деп токтолуп,
Сырдуу сүйүү жатпайт тура тынч алып.
Сезүү орган кетпеген соң жок болуп,
Сүйүү күчөйт кайра жаңы сыр салып.

1991-жыл.

ЧҮЙЛҮК КЫЗГА

Көпкө сени көрбөй калсам сагынам,
Көңүл чөгүп капа тартам абыдан.
Басып кетсең баасын билбей сезимдин,
Баарын көрөм тагдырымдын тарынан.

Арзуу күчөп, колго алдым каламды,
Атып чыккан жаздым сүйүү казалды.
Ачуу-таттуу кыйын тура махабат,
Арбап туруп акын кылган адамды.

Кетем десем алып сени Таласка,
Кетенчиктеп басып кеттиң заматта.
Кептин жообун тил катында берипсиң,
Кетирбейт деп мени алыс тарапка.

Ким укпасын ата-энесин, тууганын,
Кантет элең сен өзүңчө туурасың.
Ошентсе да мен эч качан каалабайм,
Ортобузда сүйүү гүлү куурашын.

Бишкек. Жатаканада. 1991-жыл.

БИРГЕ БОЛЧУ

Сезим таза махабатка бөлөнүп,
Сен ийниме, а мен сага желөнүп.
Жай түнүндө олтурдук биз сүйлөшүп,
Жүрөктөрдөн ар кыл сырдуу сөз өнүп.
Суранарым түбөлүккө ушунтип,
Бирге болчу, көңүлүмдү көтөрүп.

Кызыккансып карап турду ай дагын,
Кыялымда айды барып кармадым.
Жылмайгансыйт экөөбүздү кубаттап,
Жылтыраган жүзү дагы дайранын.
Билбесек да кандай биздин келечек,
Бирге болчу, күрөң көздүү жалжалым.

Киркчүрөө, 1987-жыл.

ТАГДЫРЫҢ ТАЙКЫ СЕНИН ДА

Бир кезде сени сүйгөнмүн,
Бирок сен мени таштадың.
Багымдын тарын билмепмин,
Бактысы болдуң башканын.

Көркөмдүү болуп элесин,
Көңүлдөн дале кетелек.
Каршымдан чыгып келесин,
Кайгыга салып жетелеп.

Саламдаштык, көрүштүк,
Сагынычтар таркалып.

Сырларды айтып бөлүштүк,
Сезимге сезим арналып.

Арманың сенин аныктыр,
Айтасың өмүр өткөндөй.
Алганың сени чаныштыр,
Сен мени чанып кеткендей.

Тагдырдын сыры туюк сыр.
Турмушуң чуңкур туңгуюк.
Жараланган угуп сыр
Жазып койдум ыр кылып.

1995-жыл.

СЕНИ ЭСТӨӨ

Басып жүрдүм көл жээгинде,
Калгам сенден кур болуп.
Самайм, бирок чын көөнүмдө,
Сүйүү бийи бийленип.

Көңүлүңдүн жылуулугу,
Мени сага шаштырат.
Келбетиңдин сулуулугу,
Көз алдыма тартылат.

Көзүң жанган жылдыз эле,
Таргып алган адамды.
Чачың кара кундуз эле,
Ойго салган аралжы.

Кээде мени карап калсаң,
Калар элем буйдалып.
Сүйлөчү деп кылыктансаң,
Сөз таба албай кыйналып.

Кечки асман, аба таза,
Кечтик жашоо кумарын.
Түгөтө албайм ырга жаза,
Көңүлүңдүн ынагын.

Катка салчым ар бир күнү,
Казалдарды ойлонуп.
Жүрөгүмдө дайым сүйүү,
Музыкасы ойнолуп.

Ал кездеги жаз күндөрүн,
Айланса дейм кайрадан.
Эргип чыккан наз үндөрүң,
Эстеп алып жай басам.

Киров суу сактагычы, 1994-жыл.

ЖОЛУКЧУ ЖЕР БАЙТЕРЕК

Ал мезгилде он беш жашар баламын,
Ак-Кыяга кетмен алып барамын.
Аялдар көп, келин-кыздар, балдар көп,
Аралашып тамеки-жөөк чабамын.

Бир күнү эле биздин топко кошулуп,
Бир кыз келди сулуу жүзү созулуп.
Эс алымыш болуп жээкке олтурдум,
Эленбеген чоң кезекти токунуп.

Кайра-кайра тиктеп жатсам кайталап,
Кара тору жүзүн бурду жай карап.
Баамдасам дили таза экени
Балбылдаган жоодур көздөн байкалат.

Кетмендеги колум анда калтылдап,
Кебетем да кеткен окшойт балкылдап.
Эмне экенин өзүм билбейм, эриймин,
Эрким деле бекем болчу алдуу сак.

Эмнегедир көмөкөйүм тумчугат,
Эркин болбой денем тердейт ныксырап.
Жүрөгүм да катуу согуп жулкунат,
Жүргөнбү деп мурда ошол кыз сынап.

Миң кубулду мукам сүйүү кылдары,
Жадырады тун махабат дилбары.
Улуураактар күйүп-бышып жүрүшкөн,
Ушул тура анын кыйноо жыргалы.

Сүйүү чиркин, мынча күчтүү, мынча ынак,
Өңүң турсун түшүндө да чымчылайт.
Жалынына табындырып кетирбей,
Бир сезимге коёт экен кулпулап.

Ала качуу катуу эле элимде,
Аттиң кылча карабачы сезимге.
Үч жыл «жүрдүк», эсте элес сүртүмү,
Үй-бүлөлүү болдуң анан өзүңчө.

Атаганат, жолукчу жер жаш терек,
Айтчык эле ага сырды айтпа – деп.
Анда-санда сени эстесем аны эстейм,
Арааланбай турган чыгар байтерек?..

Бишкек.

БАЙТЕРЕК

Айыл ичи, биз он сегиз жашта элек,
Алгач сүйүү жаратты эле ал кезек.
Аруулаштар жолугуучу жай элең,
Амансыңбы, сырдаш курбум байтерек.

Отургучту жасап сенин түбүңдө,
Отурчу элек жараткандын түнүндө.
Булуттардан, ай, жылдыздан бекитип,
Бутактарың күбө болгон сүйүүгө.

Көп жыл өттү, эстегенде кайгырдым,
Көрөйүн деп сени атайын кайрылдым.
Эки жүрөк айрылбайт деп эч качан,
Эсиңдедир биз антташкан айлуу түн.

Билесиңби акыркы түн жорукту,
Бото көздүн досу келип жолукту.
Ала качып жеңесинин жердеши,
Аның азыр болгон деди колукту.

Көкүрөгүм кетти ошондо чайналып,
Көз тумандап араң турдум кармалып.
Жараланып жарым мүнөт ичинде,
Жаным калды чоң арманга айланып.

Кан басымы коюуланып бөгөлдү,
Кайгы өгөөгө кайран жүрөк өгөлдү.
Жалооруган түр керсөтүп, жоошутуп,
Жалбырагың сылап турду төбөмдү.

Кабыгыңда күнгүрөнүп үн турду,
Кайрат кыл да унут дедиң бул түндү.
Аяганың, сооротконуң сезгенде,
Аз да болсо бугум сыртка бүркүлдү.

Бир өзөндүн суусун ичтик байтерек,
Бир топ келбей кеткениме бар себеп.
Сөңгөгүңө кол тийгизип түшүндүм,
Сураганың, жүрдүң досум кайда деп.

Ал убакта мен да, сен да жаш кезек,
Андан берки сырымды ук айта элек.
Колуктум бар, сүйүү жанган кейибе,
Кош бол эми курдаш-сырдаш карт терек.

*Чолпонбай, Тельман.
6-июнь, 2006-жыл.*

АРНООЛОР

ЭНЕКЕМ

(Энем Абдылда кызы Абиага)

Эзилип жыттаган чекемен,
Эртерээк узадың энекем.
Эскерип, эс тартып калганда,
Эстелик ыр жазды неберең.

Буйрукка тирүү жан жеңилген,
Беш жашта өзүңдөн бөлүнгөм.
Бир келип, бир кеткен тараза,
Бешене жазыптыр Теңирден.

Күн өтүп, ай өтүп, жыл агат,
Күтпөстөн кайдадыр куланат.
Ээрчиткен жерлериң көргөндө,
Чыйрыгам, ичимден зил агат.

Оозанткан талантты сен элең.
Орошон козголгон делебем.
Түгөнгүс айтылчу жомогуң,
Түбөлүк мага азык кен экен.

Кыргыздын көбөйтүп катарын,
Жоош, момун жалганда жашадың.
Какшансам келбейсиң, кантейин,
Канымда, ырымда жашагын.

1995-жыл.

АТА

Атаңдан сен алсаң, тилек батаны,
Арбыйт экен жакшы иштердин катары.
Аалым болуп атырылып чыксаң да,
Айткылачы ким ойлобойт атаны.

Тердеп-кургап менин ысык-суугума,
Тентектенсем урушчу элең буулуга.
Анын баарын азыр ойлоп түшүнсөм,
Адам бол деп жүрүптүрсүң уулуңа.

Арбып кетти бырыштары бетиндин,
Арыктапсың майы качып этиңдин.
Аман болуп балдарыңдын төрүндө,
Акыл айтып небереңди жетилтकिन.

Жүрсөм дагы акыл менен, эс менен,
Жакшы-жаман сапаттарым текшерем.
Иштин башын баштаар кезде олтуруп,
Санат нуска лакаптарың эскерем.

Аттиң өттү балалыгым шок болуп,
Азыр болсо калган кезим токтолуп.
Ата Журтка калем менен сулуулап,
Ата көргөм, олтурамын ок жонуп.

2002-жыл.

АПАМА

Айдай нур төгүп турган бала-кызга,
Апанын аты улук арабызда.
Талыгып күндө мени күтөт дебей,
Талаалап жүрө берчү балабыз да.

Келечеги кең деген борбордомун,
Эл катары жүрөмүн ойлонбогун.

Карааныңа окшошкон небереңдин,
Кандай болот экен деп ойлоп жолун.

Көтөрүп, тогуз айы күтүп жүрүп,
Төрөгөн, берген мага сүтүн ийип.
Тумшуктууга чокутпай кастарладың,
Камчылууга чаптырбай чимирилип.

Кусалык көрсө катуу кыйнайт экен,
Куу турмуш баарын сонун кылбайт экен.
Күүлөгөн канат болсо капталымда,
Күнүгө учуп барып турбайт белем.

Арадан жылдар жылат сыдырыла,
Алланын айланкөчөк сыры тура.
Актайм деп күн-түн берген ак сүтүңдү,
Апаке, балаң дале тырышууда.

Алып кубат нур жааган сүйүүңүздөн,
Амандыкты тилейбиз үйүбүздөн.
Алла узун берсин деп жашооңузду,
Апа дайым жашарып жүрүңүз дейм.

2002-жыл.

БИРИНЧИ МУГАЛИМИМ

(Көкөнова Күландага)

Жетиден жашым ашканда,
Жетелеп эжем келди эле.
Өзүмдөй көрүп жүргүн – деп,
Өзүңө эжей берди эле.
Жылмайдың кодо боюма,
Жетсемчи теңтуш элге же.
Кийинки жылы келсин – деп,
Кетирген жоксуң эмнеге.

Колумдан алсаң жетелеп,
Көпчүлүк турду таң калып.
Эң алдыңкы партаңа,
Олтургуздуң алпарып.
Ал ансайын дердейем,
Артымды карап шаттанып.
Отуздай кыздар-балдарга,
Ошондо турдум мактанып.

Алиппени ачканы,
Арипти бат жаттадым.
Айтсам керек ошондо,
Алыкулдун саптарын,
Аман жүрүп алтыным,
Акын бол – деп мактадың.
Алкаганың чын экен.
Айланып келди айтканың.

Эне тилди ачканы,
Эжелебей жаттадым.
Эптеп окуп жүрчү элем,
Элдин майда дастанын.
Эсен жүрүп эр жетип,
Элдик бол – деп алкадың.
Элжиретип жүрөктү,
Эстен кетпейт айтканың.

Чымчыктый кезде тарбия,
Чыйырын өзүң салгансың.
Чынардай бол – деп билимдин,
Чырпыгын өзүң сайгансың.
Ала-Тоонун балдарын,
Агартып элге жайгансың.
Калтырып элес артына,
Кайрылбай кетти кайран күн.

Кантели, кетти убакыт,
Калгандай суусуз гүл солуп.
Көзүмдө жашым кылгырат,
Көңүлүм кетет суз болуп.
Жылт этип өттү ал күндөр,
Жылгадан учкан куш болуп.
Олтуруп кайра партаңа,
Окусам деймин кунт коюп.

Өзүңдү эстеп ыр жазган,
Баягы бейбаш балаңмын.
Арадан көп жыл өтсө да,
Азыр да келет бата алгым.
Ааламда канча жан болсо,
Асылы сенсиң адамдын.
Эжекем карып калсаң да,
Ырымды окуп жашаргын.

Апрель, 2006-жыл.

ЖАРЫМА

Көңүлү жүрөк айрылтыкан,
Көйнөгү көкмөк баркыттан.
Көпкөлөң жигит кезимди,
Көлдүк кыз болду чалкыткан.

Ажары айгүл гүлүндөй,
Алкымы айдын жүзүндөй.
Бараткан жорго сыяктуу,
Басканы жеңил билинбей.

Бук кылып ичте сырларды,
Уугуп жаным ууланды.
Атайын барып сүйлөшсөм,
Акылың тунук турбайбы.

Жалынга барып кептелип,
Жаныңда бастым өрттөнүп.
Өпкөмдү эле байкабай,
Өзүмдү жүрдүң текшерип.

Унутпайм такыр сени – деп,
Жолуккан сайын берилеп.
Туурума кондуң акыры,
Турпатым жакты көрүнөт.

Ачам деп менин багымды,
Ак куусу көлдүн кабылды.
Атайын учуп келгенсип,
Арт жакка таштап айылды.

Кош жүрөк болуп ою түз,
Коштолуп ага тоюбуз.
Кудайдан буйрук турбайбы,
Кармашып калды колубуз.

9-май, 2006-жыл.

СҮЙМӨНКУЛ АГАНЫ ЭСКЕРИП

Желпинип учкун улан бийиктерге,
Жетимиш өнөр аз дейт жигиттерге.
Өмүрү кыска, бирок өнөрү узун,
Өлкөмдө жеткен эр бар бийик жерге.

Кишенеп алп дайрада Сүлүкара,
Кош дегенсип угулса үнү сага.
Жаш кылгырып көк ташта турганыңда,
Жабышкан дешет сыркоо жүзүкара.

Жылкынын сырын билген саяпкери,
Жылт этти сүрөтчүнүн калам шери.
Жыйырманчы кылымдын жылдызысың,
Жылган дебейт жалгандан адам сени.

Кыргыз өң, Сүймөнкулдун келбети эле,
Жараткан алса кайра теңдечи эле.
Жүз жылда бир төрөлчү сейрек талант,
Кантели, пайда болбойт эртеси эле.

Жашай бер элестерде, ыр нугунда,
Жашай бер жашоо тасма сыйкырында.
Ким билет жаралабы, жаралбайбы,
Кинодо сендей каарман бир кылымда.

15-сентябрь, 2006-жыл.

ШАЙЛООБЕК ДҮЙШЕЕВГЕ

Келтирип туруп ыргагын,
Кынаптап коюп ыр сабын.
Шар айткан оюн ортого,
Шакебиз азыр мыкты акын.

Окуса күлүп ар жерден,
Окуучу дагы таң берген.
Чоң-кичүү бирдей түшүнгөн,
Чоң жолду таптың кай жерден.

Көбүрүп чыгып ыр өнгөн,
Көмөкөй турса бүлөнгөн.
Коргондо калып калба – деп,
Кошойдун эли жиберген.

Ыр менен элди башкарды,
Ыр менен жумуш аткарды.
«Байдылда» сыйлык өзү эле,
Байкемди издеп таап алды.

7-май, 2005-жыл.

АЛИК АКИМАЛИЕВГЕ

Аликем тоонун тынары,
Аликем ойдун чырагы.
Атайлап кармап алгандай,
Артынан түшүп ыр аны.
Аягы жерде жүрсө да,
Асманда акын кыялы.

Кыйын ой келсе чыдап баш,
Кыйын го сендей кынапташ.
Тоорулган акын кантсе да,
Токтогул менен булакташ.
Ышкылуу сенден кырк эсе,
Ырларың сүрсүн узак жаш.

Айга учуп Айдай кетти, деп,
Аликем турат желбиреп.
Жылдызга барып келгендей,
Жазгандар аздыр сенчилеп.
Жүз жаштан аш деп ойчулду,
Жүрөмүн иниң мен тилеп.

Алтындай ар бир терими,
Акактай тунук сезими.
Ачыгын жазган ырында,
Акында жүрөт эл үнү.
Атылган жебе өзүңсүң,
Аман бол ойдун генийи.

2005-жыл.

ЖАШ АКЫН МИРЛАН САМЫЙКОВОГО

Жонуна такыр камчы ургус,
Жоргодон болоор айнылгыс.
Назарың сал деп элиме,
Нарындан келет жаш кыргыз.

Эл катар жүрөт бир адам,
Эр ошол көчтү улаган.
Ырыскы бөлсө жараткан,
Ыр тура сенин шыбагаң.

Канаттуу атты кармаган,
Калемге дитин арнаган.
Кара өң болсо сыртынан,
Канттай ак ичи ал балаң.

Жандүйнө козгойт тили – деп,
Жайылса мүрөк иничек.
Сезимге келген булактан,
Сен ичпей анан ким ичет.

Көпчүлүк жүгүн артынса,
Көккө учаар иним талпынса.
Көз ымдап кыздар турса да,
Көз тийбей жүрсүн алтынга.

20-июнь, 2006-жыл.

АР КЫЛ ЫРЛАР

ӨСКӨН АЙЫЛ

Суйсалган Кара-Ойдо, Турпак-Белде,
Суктанам кичинекей мекениме.
Жай кылып ата-бабам өскөн айыл,
Жайгашкан Кызыл-Адыр этегине.

Жаратылыш сулуулук толтургандай,
Жериң карап туралбайм толкунданбай.
Азыр дагы сайыңда күүсүн чертип,
Айдараалы, Сооронбек олтургандай.

Чолпонбай, Жеңижоктой кулундары,
Чоңойду чоролордун тукумдары.
Тагдырдын жазмышы экен көк жалдарга,
Топурак тууган жерден буюрбады.

Убакыт учкан куштай шукшурула,
Уул-кызың уяңдан көп учту мына.
Өзүңдө тарбиянын чыйыр жолу,
Өрнөгүң өбөк болсун улутуңа.

1987-жыл.

АТА-БЕЙИТ

Кыргыздын кыраандары кырылганын,
Кыйла ишмер бу жалгандан сызылганын.
Кичинемде мен угуп ойлочу элем,
Ким атса да аны ун, туз урганын.
Азыр эми так эле сезип турам,
Акыл жактан элимдин буулганын.

Билимдүүлөр кеткенсип аша кечип,
Бир заманда иштерин ката дешип.
Буйрук менен тез учуп атылган ок,
Бүркүттөрдүн жүрөгүн жара тешип.
Бир үңкүрдөн таап чыккан сөөгүңөрдү,
Биз үчүн чоң үшкүрүк Ата-Бейит.

Кыйган кезде НКВД кылтактары,
Кырды ашып чоролор урпактары.
Анда апа колунда «кара кагаз»,
Ала-Тоонун арасын курчап зары.
Алп аталар көмүлгөн көрүстөнгө,
Айтам торко болсун деп турпактары.

Арча-Бешик. 20-август, 2006-жыл.

АТАЛАРДАН БАТА АЛДЫМ

*Кош сөздүң чоң атамдан,
Колду жайып бата алгам.
Жамактаткан атамдан,
Жайып колду бата алгам.*

*Атам Болотбектин чоң атам Шейрендин (акеси)
80 жаш тоюнда, жамактап ырдаган ыры.*

Алладан буйруп жалганда,
Мен,
Арстанбек болуп калганда.
Алты миң саптуу ыр арнап,
Алты күн ырдап турганга,
Азыраак менде арманда.

Жараткан буйруп жалганда,
Мен,
Жеңижок болуп калганда.

Жети миң саптуу ыр арнап,
Жети күн сайрап турганга,
Жетине бербейм арманда.

Карасам артты кылчайып,
Каректе турат сыр салып.
Күркүрөө жери Кара-Ойдун,
Көк шибер сазы нур чалып.

Азыр да турат сезимде,
Ал жылдар менин эсимде.
Аскерге сизди узатып,
Айылга кайткан атакем,
Апакем экөө кечинде.

Кан кечтиң аке жашыңдан,
Каргашалуу согушта.
Кайгырып көзгө жаш алган,
Карындаш иниц орукта.

Бүдөмүк жылдар чубуруп,
Бүтпөстөй болуп туюлуп.
Эки эле көздөн аккан жаш,
Ээктен ылдый куюлуп.

Кыйналды ата-апалар,
Көр турмуш менен кармашып.
Ташыган-тапкан бар болсо,
Заемди салып күч менен
Согушту көздөй арнашып.

Тамеки чапкан аялдар,
Чогулса мени ырдатчу.
Кат-сабат менде жок эле,
Катыра арнап ыр жазчу.

Төрт жашар бала болсом да,
Бат эле илчим ыр сапты.
Кыйкырып ырдап берчү элем,
Жаттаткан апам ырларды.

«Сарала чымчык болоюн,
Сайрап (бир) талга коноюн.
Согушта жүргөн акемдин (мен),
Садагасы болоюн.

Өлсө экен немис, өлсө экен,
Согушту Совет жеңсе экен.
Аскерде жүргөн жан акем,
Аман -эсен келсе экен»...

Кудайдан тилеп үч убак,
Кез жаштан карек бычылат.
Кайрылбас сапар узаган,
Чоң атам, таанем, атама,
Сала албай калдың топурак.

Энелер байкуш калдактап,
Жеңелер кулап тал кармап.
Көтөрүп кара кагазды,
Көпчүлүк анда зар какшап.

Урушту жеңип акыры,
Уулдары кайткан улуттун.
Эсимде калган жат болуп,
Элиңе келген Улуу күн.

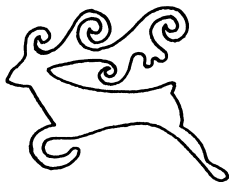
Салаасы болот турмуштун,
Салты бар экен кыргыздын.
Сүйүнчү айткан Сайкалга,
Шапкемди алып ыргыттым.

Келаттың айыл четинде.
Көп атчан чогуу бастырып.
Көчөнүн төмөн жагынан,
Көрүштүм аке бакырып.
Көп киши чыккан тоскону,
Көбүнөн ашып атылып.
Кудайым чындап бергенге,
Кучактап мойнуңа асылып.
Чалынып апам куласа,
Чыйылдап жаттым чакырып.

Убакыт учкан жагалмай,
Токтобой кетти шамалдай.
Чөп башы көрөт буйруса,
Чөбүрө көргөн агам бар.

Ак сакалың жайкалган,
Тиштериң сары чай салган.
Кан ордоң түптүү, тагыңда,
Карыя болдуң сый алган.

Торколуу тойдо басасыз,
Токсондон ашып жашаңыз.
Жүрмөлүү майдан ашаңыз,
Жүз жаштан ашып жашаңыз.
Болбосун такыр капаңыз,
Балдарга тийсин батаңыз.

АЛЛА ЖОЛУНА ДААВАТ

(Атайын ажыларга жолугуп, даават эстрадага же дагы бир обон чыгарып ырдаганга болбосун, ал эми ыр кылып жазып окуганга, даңазалаганга болорун тактап туруп жаздым.)

Сураймын Аллам уруксат,
Пендеңмин даават угузмак.
Сыноого койгон өзүңсүң,
Ушунчалык Улуу зат.
Айтылып дайым жүрсө да,
Айтыш парз экен сунуштап.
Аалымга жетпейм бирок а,
Алымча жаздым дурустап.

Он сегиз миң ааламды,
Орду-орду менен кармалтты.
Илимде сырын чече алгыс,
Иреттеп кабат катмарды.
Ар бири катар кыналып,
Алладан жалгыз таркалды.
Айлана курчап бир бирин,
«Аалам» – деп аты катталды.

Биз жүргөн аалам чулгап бай,
Билинсе биртке сыр катпай.
Экинчи аалам чоңунан,
Биринчи аалам тырмактай.
Биринен бири ушинтип,
Чеги жок кеткен курчап бай.
Атагы ашкан кооз жер,
Ааламда күкүм турпактай.

Айлана курчап бай аалам,
Алладан жер да жай алган.
Ал жерге жууруп турпактан,

Адам ата жаралган.
Алынып кабыргасынан,
Апабыз Обо жан алган.
Аларда болгон сүйүүдөн,
Ааламда адам таралган.

Көбөйсө элдер утурум,
Келди деп элчи учуруң.
Адамдан тандап пайгамбар,
Айттырды сырдын учугун.
Атайлап китеп жиберип,
Адалдап Адам тукумун.
Арада кызмат периште,
Аткарып турду жумушун.

Парз, милдет эмне иргеген,
Пайгамбар өткөн миңдеген.
Алладан келди жалганга,
Акыркы «Ислам» дин деген.
Мухамед алейхи салам,
Курандын жолун бил деген.
Жакшылап окуп түшүнгөн,
Жаман жол менен жүрбөгөн.

Кемиңди билбей кутурсаң,
Кесирчи болсоң кут урган.
Каргышы чыгат турбайбы,
Калтырган укум-тукумдан.
Кечирет баарын бир Аллах,
Келмеге өткүн ушундан.
Келгин да жыгыл намазга,
Келечек десең мусулман.

Акырет акыр келүүчү,
Адал жүр дегин элиңди.
Таалай бар чыны Исламда,
Тазалап турган сезимди.

Курандын жүрсөң жолунда,
Кубаттайт аалам жер үстү.
Боорукер жаша сыноодо,
Болгон соң денең өчүүчү.

18-июль, 2006-жыл.

ЭСКЕ ТҮШӨТ БАЛА ЧАК

Эске түшөт
Эрте туруп элеңдеп,
Жайытына койду кошот элем – деп,
Жашсың, койгун десе апам, мен эргул,
Көнбөй турчум ооздон чыгып чечен кеп.

Эске түшөт,
Эски тамдын четинде
Табабыз деп ак чөлмөктү кечинде.
Ойноп жатып отун чырпык тебелеп,
Оң бутумду тилдиргеним четинге.

Эске түшөт,
Энем жүрчү жетелеп,
Бутум десем колуна алып көтөрөт.
Кулунум деп маңдайымдан жыттачу,
Көкүрөктөн анын баары кете элек.

Кайран күндөр,
Келбейт кайра самасак,
Жылдан -жылга алыс болуп баратат.
Көзүбүзгө жаш толтуруп эстейбиз,
Күнөөсү жок сүттөй таза бала чак.

1993-жыл.

КОМУЗУМ БАР

Коштоп жүр деп болсо эгер кенен термең,
Комузум бар Мунара эжем берген.
Өзүң гана дайыма эстелээрсиң,
Өмүрүмдө мен алган белектерден.

Карагайдан капкагы, чарасы өрүк,
Каалап кээде чертемин «чала төгүп».
Кайрыгыңды таза кайрый албасам да,
Кармаганда кайран жан калат эрип.

Кылымдап жашап кыргыз эли менен,
Кыйналганда, сүйүнгөндө деми элең.
Көктөн түшүп келгенсип бул өмүргө,
Көбөйдүк го билбеген сени терең.

Москвада Атайды алкап турдуң,
Муратаалы, Ыбырайга бал таттырдың.
Тоодой эле кылбастан көп талантты,
Токтогулду өлүмдөн сактаптырсың.

Көлдөй чалкып ар дайым кеми толуп,
Көп жашасын жасаган сени оюп.
Үч кылың күүдөн жанбай тура берсин,
Үйүмдүн Туусу, Гимни, Герби болуп.

4-июнь, 2006жыл.

ЧЕК АРАЧЫНЫН ТҮНҮ

Капыстан кан ичкичтер чыкпасын – деп,
Калайык ызы-чууну укпасын – деп.
Жегени желим болуп турат жоокер,
Жергемдин пейили ток уктасын – деп.

Адамдын аягансып жаш баласын,
Ай дагы жарык кылат айланасын.

Ала-Тоо, ата-энем – деп турат жоокер,
Асынбай даяр кармап автоматын.

Жылдыздар кубат берип карап турат,
Жел дагы боору ооруп аяйт сылап.
Күзөттө ити менен турат жоокер,
Бир гана үкү үнүнөн кулак тунат.

Мойнуна Мекендин оор жүгүн жүктөп,
Мелжиген чек аранын чегин тиктеп.
Ичкени ирим болуп турат жоокер,
Тынчтыкта түн да бейкут өмүр сүр – деп.
13-июнь, 2006-жыл.

ӨТКӨН БИР ОКУЯ

Илгериден жомок башы ырдалат,
Илгериден үрп-адатың тыңдалат.
Илгерини илип калгын укканда.
Илгериде түгөнбөгөн сыр жатат.

Жолуктурса мендей жаман акынын,
Шейрен атам сөзүн баштайт акырын.
Кулунума тийсе экен деп пайдасы,
Кулагыма куюп турат акылын.

Чоюп сөздү олтурганмын тыңсынып,
Чоң атамдан калды мындай сыр чыгып.
Аз да болсо жүрсө экен деп айтылып.
Азын оолак жаздым кыска ыр кылып.

Тамшанчык дейт камыш кулак айгырга,
Тору үйүрү, көбөйүштүр ар жылда.
Тулпар дайым байге алып даңкталып.
Түрү анын түрк элине таанылма.

Аңгычакты үйүр жылкы тапырап,
Аңыз жактан үркө качат чачырап.
Жоболоңдуу үнү менен күркүрөп,
Жолборс чыгып арыш кере атылат.

Тулпар тору шарт бурулуп токтоптур,
Туйлап өзүн кыраан жакка октоптур.
Жаралганы коркуш керек эле да,
Жалын болуп жаныбарым коркпоптур.

Ошол замат эки кыраан кезигет,
Оңтойлото жолборс мурун секирет.
Үйүрү үчүн, кулуну үчүн аргымак
Өмүр отун, өлүм менен өчүрөт.

Аксакалдар ооздон-оозго калтырып,
Ара-чоло кээде жүрөт айтылып.
Азыркылар ишенбестен угабыз,
Ал мезгилден элес гана тартылып.

1996-жыл.

ФУТБОЛ

*(Футболдун дүйнөлүк кубогуна беттешүүсүн
көрүп жаткандагы ойлор.)*

Адамдар баары топтолуп,
Алтындан кубок топ коюп.
Төрө деп футбол спортто,
Төрт жылда бир чоң той болуп.
Доордун чыңдап тынчтыгын,
Достуктун ойну ойнолуп.
Дүңгүрөп алты материк,
Дүйнөдө болсо чоң жорук.
Телмирем үйдө мен кыргыз,
Телени тиктеп бойтоюп.

Улакта аттай элирип,
Уландар чуркайт керилип.
Булт этип буйтап баратып,
Бут шиши кетсе тери илип.
Балтырым десе бирөөсү,
Башкасы кирет берилип.
Намыскөй кайран жигиттер,
Көрбөгөн өңдүү жеңилип.
Көсөмү барып «гол» тепсе,
«Көргүч» мен турам семирип.

Жеңилген тартса ызасын,
Жеңгени жайып кулачын.
«Самбаны» бийлеп жатышса,
Дүңгүрөп элден чыгат үн.
Бизбиз деп футбол өлкөсү,
Билгизет минтип кубатын.
Той болду дешип күйөрман,
«Толкундун» жасайт кыраатын.
Аттиң ай, бирок айтылбайт,
Ала-Тоом сенин урааның.

Теңсинбей топту тоголок,
Тердешке бизде чоло жок.
Кыйкырып турган үйүндө,
Кыргызым качан оңолот?
Дүң кылып чыкчу күн кайда?
Дүйнөгө биз да оболлоп,
Утуучу дүйнө «кубогун»,
Убагың билем боло элек.
Талпынса жаштар деп жүрөм,
Тамактан мен да тоё жеп.

21-июнь, 2006ж.

СЫНЧЫ ЭЖЕН

Көкүлү тыкан шүйүлгөн,
Куйругу кыска түйүлгөн.
Кырк ашык атты жайдактап,
Кылычтай балдар чимирген.
Кызытып бир аз туйлатып,
Кыя өтпөй, бирок чийинден.
Күтүшүп бата байгеде,
Күлүктөр турду тизилген.

Кулагы камыш кыйгандай,
Куу башы кууш кумгандай.
Көмкөргөн казан соорусу,
Көкүрөк чынжыр жулгандай.
Кынтыксыз тунук туягын,
Кыт кылып эле куйгандай.
Кыйындан кыйын кыркы тең,
Кырк чоро минген тулпардай.

Арада бир чал турду эле,
Аттарды сынап кирди эле.
Алжыган деди «бирөөлөр»,
Аныгын таап сүйлөсө.
Аңгыча бата берилип,
Атылды аттар дүрбөлө.
Алдыда жээрде келет – деп,
Аксакал айтты бирдеме...

Карыя дагы тынч турбай,
Катарын созду сыр кылбай.
Кийинки келер чабдардын,
Кыймылын берди кыргыйдай.
Куйрук улаш чабдарга,
Кашканы айтты жылгындай.
Кайрандар учуп келгенче,
Какшанып жатты бир тынбай.

Токмоктоп уруп жеримди,
Топ жылкы анда көрүндү.
Токтобойм бүгүн дегенсип,
Тобунан үч ат бөлүндү.
Тостойгон элге томук чал,
Толубай болуп сезилди.
Тайраңдап жаткан «бирөөлөр»,
Таш тиштеп минтип жеңилди.

24-май, 2006-жыл.

КЫРГЫЗ ТАЙГАНЫ

Тоготпогон кырды, жонду, бийикти,
Тобу менен камап көнгөн кийикти.
Туулгандан төрт аягы төп келген,
Туйбаганмын шарт бурулгуч күлүктү.

Көргүч, уккуч, тоо артынан жыт билет,
Көрсө сени аюу токтойт күркүрөп.
Аркарлар да тушалат дейт арбалып,
Алыс жактан кумайык ит үрдү – деп.

Шакек куйрук, чарчабасы айбандын,
Таманында жүнү болот тайгандын.
Бели тегиз, узун тумшук, кайчы тиш,
Ичке, бирок тарамыштуу балбансың.

Таза кандуу табамын деп ар жерден,
Тунуктарын билет дароо ар мерген.
Доор карыткан кыйышпасы кыргыздын,
Достугуна Манас атам баа берген.

23-май, 2006-жыл.

ДАРЫЯГА КАЙРЫЛУУ

Күнөсү тоого жайыла,
Күн жебе атса сайыла.
Күзөтүм менин бүттү – деп,
Күрткү кар эрийт жарыла.
Күкүктөп анан жаралат,
Күркүрөп аккан дарыя.

Карыя акыл акканы,
Комуздун күүсү какканы.
Энедей тунук агымы,
Эралар тарых басканы.
Боордошу болсо жер шары,
Боёгу өңдөш асманы.

Курч жигиттей жулкунат,
Кутуруп ойноп булкунат.
Көк бүлөө ташты тазалап,
Көбүгү чыгат буркурап.
Кыз төшүндөй толкуну,
Кылыктуу болуп бултуят.

Алты кургакта агыла,
Адамдын бүткөн багына.
Деги эле жазып түгөткүс,
Дем берген жашоо шарына.
Кыбыраткан дүйнөнү,
Кызматың сенин дарыя.

Түркүн эл тирлик сабына,
Түркөгү болдуң дайыма.
Суу өмүр берген нугуңан,
Сураныч чарчап байыба.
Эгемден келген өзүңсүң,
Электр берген дарыя.

10-сентябрь, 2006-жыл.

ЫСЫК-КӨЛ

Ысык-Көл келиштирип шоокумуңду.
Алыкул жазган сенин толкунуңду.
Акындар калтырбастан айткан экен,
Ак куу, суу, балык, чардак, тоо, кумуңду.

Бар экен көрсө күчтүү касиетиң,
Барганда көркөмүңө баш иемин.
Эргитип, чын сүйүүнүн жебесиндей,
Толтосун жүрөгүмдүн жарып өтүң.

Жел тийсе коңур добуш үн салгансып,
Чыбырың бизди карап кылчайгансыйт.
Бошотуп муунуңду Карамолдо,
Боздотуп «Көкөй кести» күү чалгансыйт.

Шамалга көтөрүлүп кайра чалкып,
Шарылдап жээкти көздөй канат талпып.
Баарына кайыл болуп Саякбайдын,
Байгеде Тайторусу бараткансыйт.

Түндөсү түнөп жылдыз коюнуңа,
Түн бою сыр айтышып отурууда.
Таң атса күндүн нуру саламдашып,
Ар күнү көк жүзүңө жолугууда.

Ысык-Көл бүт дүйнөлүк сыйдын жери,
Ысык-Көл акындарга ырдын кени.
Ысык-Көл жараткандын керемети,
Ысык-Көл кыргыз элдин сыймык көлү.

10-май, 2006-жыл.

КОЖОМКУЛ АЗЫР БОЛГОНДО

Чоң атаң Самак биринчи,
Өз атаң Каба кийинки.
Үчилтик эпос сыяктуу,
Кожомкул дагы сүйүнттү.

Кылымдын күчтүү балбаны,
Кыргыздын кетип кайраны.
Кыр ашкан атты көтөрүп,
Кыйындар азыр калбады.

Саз жерге төөлөр чалынса,
Өркөчкө чейин малынса.
Бир тартып жерден сууруган,
Болбоптур башка тарыхта.

Жол тосуп күрөш-эңиштен,
Жок экен сени жеңишкен.
Байкабай тийген манжаңан,
Балбандар кулап эки-үчтөн.

Жаралсаң азыр кокустан,
Чыкмаксың күрөш, бокстан.
Дүйнөдө болгон дөөлөрдү,
Бир кыргыз жүрмөк чочуткан.

Алп деген атың жар салып,
Атагың кетмек тап жарып.
Кожоке дешип Тайсондор,
Кошмо штат турмак таң калып.

Уламыш тирүү аталып,
Украин күтмөк жасанып.
Киндик кан тамган жердеш – деп,
Кличколор жүрмөк бата алып.

Орустар кел деп кат жазып,
Карелин чуркап кат ташып.
Күн жүздүү желек укмуш – деп,
Кытайлар турмак макташып.

Алптардын алпы бул эр – деп,
Ансыз да дүйнө билер – деп.
Олимпиадага чакырбай,
Орденди берип жибермек.

Кочкорду мыкчып өлтүрүп,
Кошоктоп жүрсө Бөлтүрүк.
Гиганты көп деп элимди,
Гиннеске жазмак көпчүлүк.

Бош жериң элим толоттур,
Болду эле, дагы болоттур.
Төрөлүп турчу кыргыздан,
Төрөлсө экен Кожомкул.

20-май, 2006-жыл.

АЛА-ТОО

Ала-Тоо кыргыз мекени,
Ааламда сендей жок чыгар.
Илгерки үйү элимдин,
Ичинде колот-коктулар.

Мал-жанга тынч деп Ала-Тоо,
Манжуну сүрүп калкымдан.
Мамлекет куруп өзүнчө,
Манас шер бизге калтырган.

Арстаның дүйнө салганда.
Ала-Тоо өзүң коргодуң.
Асырап турдуң кулатпай,
Айкөлдүн түзгөн коргонун.

Кыргызым түшпөй тегизге,
Конушуң болуп аска жай.
Моло таш турса бекитип,
Моңголдор өттү байкабай.

Түзүндү басып үч кылым,
Түп-тамыр жоё албады.
Айланып сени жүргөн соң,
Атабыз Манас арбагы.

Кылымдап канча суу акты,
Кыймылсыз болуп сен туруң.
Кыйратып кырың жазсак да,
Кызматың жазыш эң кыйын.

Булуттар сага жолукса,
Бул дагы курчтун бири деп,
Мизиңе тийип тирилет,
Мине албай жара тилинет.

Капталдан бекер өткөрбөй,
Калк камын көрүп белеңдеп.
Эмесиң суусун калтырбай,
Эгинге жазда берем – деп.

Булуттар буусу суунун – дейт,
Байланыш тура ай-аалам.
Эстебес айткан суу өмүр,
Мөңгүңдөн барып жаралган.

Суу болуп тердеп ак карың,
Аралайт сугат жактарын.
Ала-Тоом сенин мөңгүңдөн,
Адамдар алат ак нанын.

Жети күн тынбай нөшөрлөп,
Жеңижок айткан аккан суу.

Жамактын башын байкасак,
Жаралып сенден жатпайбы.

Ылдыйда отун кениңди,
Ыкчамдап казып көмүрдү,
Суу ысык чыгып турсун – деп,
Сулуулайт адам өмүрдү.

Кабагын бүркөп түрүлүп,
Каптаса түтүн караңгы,
Үп болуп кетти шаарым – деп,
Үйлөйсүң таза абаңды.

Айга да аты жүгүргөн,
Айланса болот илимден.
Ала-Тоом алып өзүңдөн,
Ак көйнөк үйлөр кийинген.

Иштесе адам чамынып,
Илимдин өскөн жолунда.
Чарчаган кезде эс алып,
Чабышат курорт, корумга.

Аралап барып аскаңды,
Арылсын дешип шайтанды.
Арчаңды кесип кургатып,
Аластап үйүн жатпайбы.

Аллага колун созгонсуп,
Асманга зоока тирелет.
Аныгын ченеп толуктап,
Альпинист дале бүтө элек.

Көк асман менин досум – деп,
Көкүрөк кере чиренет.
Күмүшү али арбын – деп,
Күрөкчөн жүрөт геолог.

Өгүнкү эле кылымда,
Өйдөгө чыгып нетем – деп,
Элигиң чаарчык ээрчитип,
Этегиң жүргөн мекендеп.

Берениң кара бүркүтүң,
Белиңде кылып тирлигин.
Аюу, суур жүргөн ортоңдо,
Аңдышып коюп бир бирин.

Балдарың кени көп дешип,
Байкабай кээде баркынды.
Кашайтып көзүң оюшат,
Казкылап тапса алтынды.

Апчыма тиштүү бульдозер,
Айгайды салса күркүрөп.
Аркарлар көзү алайып,
Аскага качты дүркүрөп.

Чочулап чыккан добуштан,
Чок көздүү илбирс тарланып,
Чочоюп ары кете албай
Чокуңду калды айланып.

Кулжалар турса корголоп,
Калктын да камын ойло – деп,
Кастарлап турдуң малыңды,
Кайберен каргап койбо – деп.

Көөдөнүн тосот Ала-Тоо,
Көп көргөн кыргыз шорду – деп.
Өлкөбүз байып дүйнөдө,
Өнүгүп кетсең болду – деп.

Кайылмын элим дегенсип,
Кайрадан койнуң ачасың.

Батырып баарын ичиңе,
Бапестеп келе жатасың.

Адамдар өтөт дүйнөдөн,
А сени Теңир жылгызбай
Аркайып карап турасың,
Ак калпак кийген кыргыздай.

Айланам сенден Ала-Тоо,
Ата-эне болдуң калкыма.
Кылымдап сени жердеген,
Кыргыздын багы бар тура.

6-май, 2006-жыл.

ҮЗҮЛБӨГӨН ҮМҮТ

Бир сүңгүп кирип акылга,
Бир жаздым он үч жашымда.
Бирдадым тоодо, токойдо,
Бирдадым булак башында.

Кыялым менен кырды аштым,
Кыргызым бир топ ыр жаздым.
Бир менен уктап ойгонуп,
Бир менен дайым бир бастым.

Катары күчөп күнүгө,
Казалдар кирсе түшүмө.
Толгонуп калем кармадым,
Томуктай кезде кичине.

Жашымда жазсам чийкирээк,
Студент болдум ыр бүлөп.
Күндүзү окуп сабакты,
Түндөсү жаздым үргүлөп.

Бапырап каттап арага,
Балдар көп жатаканада.
Бапестеп жыйган барактар,
Жок болуп чыкты арада.

Сегиз жыл жыйган жоголсо,
Солк этип жүрөк ошондо.
Андагы издөө күндөрүм,
Айланып жүрдү «топонго».

Эзелки түрмөк калган жок,
Эстеймин, бирок айлам жок.
Деңгээли төмөн болсо да,
Деги эле тапсам арман жок.

Бар болсоң эгер катылып,
Берилбей жүрсөң жашынып.
Телмиртпей жалган үмүттү,
Тез келсең боло шашылып.

6-сентябрь, 2006-жыл.

МУКАМ ҮН

2011

ПОЭМА, АЙТЫШ, ДАСТАНДАР

МУКАМ ҮН

(Кыргыздын кымбат кызы, эжебиз

Д. Жалгасыновага арналат)

I

Көркөмдүү сөздүн салмагын,
Көрсөтүп турган ар дайым.
Толкуткан ички дүйнөнү,
Токутуп ырдын чарбагын.
Ташыркап калсам такалап,
Таптырган кептин таамайын.
Үзүрүн берген устатка,
Үзүндү бир аз арнайын.

Жамакчы деле эмесмин,
Жамактап ийген бай ырды.
Жандүйнөм, бирок шар ырды,
Жазгын деп ичтен жаңырды.
Кээ жери кетсе чийкирээк,
Кечиргин, эже, тайыңды.
Аралаш жүргөн өңдөнүп,
Анда айтам уккандарымды.

Кан күйгөн согуш аяктап,
Кайран эл, бирок кыйналып.
Каатчыл заман кез экен,
Кайгыга көбү чырмалып.
Кайратын айтып өзүнө,
Калкым ай белди курчанып.

Кайра эле эмгек майданга,
Кажыбай кирет чыйралып.

«Ак-Кыя» менен «Кара-Сай»,
Сокого алгач тилинген.
Ал жерде чаап тамеки,
Аялдар билек түрүнгөн.
Башкарма келип аңгыча,
«Кыйынсың кимиң-кимиңден,
Биринчи чыккан жөөгүнөн,
Байге ал – деди – бүгүн сен».

Аялдар жана жаш балдар.
Ансайын бат-бат чабышып.
Аягы алыс жөөктөрдө,
Аянбай жөнөйт жарышып.
Кээ бири бир аз эс алса,
Кетменге колу карышып.
Он эки жашар сары кыз,
Обдулуп барат каны ысып.

Чайыттай күнгө туурулуп,
Чарчаса көбү куурулуп.
Биринчи болуп намыскөй,
Сары кыз чыгат суурулуп.
Калгандар артта байгеден,
Калп эле токтоп суу жутуп.
Алаксып калдык дегенсип,
Араңдан келет буулугуп.

Байгесин алып үйүнө,
Баратса анан кыз ырдап.
Булбулуң сайрап үн кошуп,
Булак күү чертет шырылдап.
Аргендей кыз, куш, табигат,
Айкалса минтип үч ыргак.
Аларга болуп кайырма,
Чымчыктар коштоп чырылдайт.

Көчөгө келип калганда,
Дүкөнгө кирет элңдеп.
Байгеден алган тыйынга,
Бал токоч, таттуу жесем – дейт.
Токтоолук кылып бирок да,
Токтотуп акыл тереңдеп.
Оймокту алат белендеп,
Апама белек берем – деп.

Астана аттап киргенде,
Апасын барып кучактап.
Алгачкы белек сизге – деп,
Арноосун сунат ызааттап.
Сөөмөйү күмүш уз эне,
Сөз таппай бошоп бышактап.
Карманып, аарчып көз жашын,
Кайратын жыйнап муну айтат:

«Балекет басып өлкөнү,
Батыштан түшкөн чагылган.
Алты жүз ашык азамат,
Аттанган биздин айылдан.
Төрт жүздөй кайтпай, атаң да,
Капканга анда чабылган.
Көрсө деп азыр Артымбай,
Кайыша түштү кабыргам.

Жердин жарымын күл кылып,
Жайлап кирген ал согуш.
Титиретип адамды,
Жалмап кирген ал согуш.
Азалуу кылып тагдырды,
Байлап кирген ал согуш.
Азап менен муң-зарга,
Айдап кирген ал согуш.

Ай, күнүм кызым ак алтын,
Ардагы сенсиң апаңдын.
Акылың бышып калганга,
Азыраак бошоп жаш алдым.
Азапка көнгөн курган жан,
Айталбай саамга такалдым.
Асти эле көрбөй жамандык,
Асылым эми бата алгын.

Кыз да болсоң Дарыйка,
Артында калдың атанын.
Узун болуп өмүрүң,
Улуу иштерди жасагын.
Бакытың тайбай башыңдан,
Бакубат кенен жашагын.
Алакан жай да, кабылда
Апаңдын ушул батасын».

Атадан ал кыз жеке эле,
Алтынга, бирок тете эле.
Каргаша согуш атасын,
Кайрыбай койду кече эле.
Аттиң ай, бири кем дүйнө,
Арманы арбын өтө эле.
Аргасыз көнгөн тагдырга,
Андайлар анда көп эле.

Бир орус кемпир сай жакта,
Ал кезде жалгыз жан багат.
Апасы менен Дарыйка,
Боор ооруп каймак алпарат.
Патефон деген немени,
Секелек көрүп таң калат.
Бураса жеңил ыргакты,
Бул укмуш дароо аткарат.

Кайтканда үйгө жол катар,
Кана, эми сынап берчи – деп.
Жаңы эле уккан обонду,
Дарыйка таамай келтирет.
Дал өзү болуп калганын,
Апасы айтат делбиреп,
Берекем сага талантты,
Берген дейт Аллам энчилеп.

Тубаса шыгы бар кыздын,
Тула боюн ыр басат.
Обондуу эми чыгарма,
Орошон оюн туйлатат.
«Сайрагын сары чымчык» – деп,
Коңшулар күндө ырдатат.
Ошентип өсөт короодо,
Сармерден менен бул талант.

Коёндой окшош күн кетип,
Ай артта калып, жыл көчүп,
Бой тартат сулуу Дарыйка,
Билими менен бирге өсүп.
Бүркүттөй өткүр уландар,
Бир көрсөк дешип сүйлөшүп.
Бек болуп кантип жагыштын,
Белегин камдайт түрлөтүп.

Мергенчи менмин дегени,
Кыргоолдон жасап кеп берет.
Бакчачы болгон немеси,
Гүл сунат андан эртелеп.
Арманда дагы башкасы,
Айта албайт сырын бетме-бет.
Жаштыктын оту кыйын да,
Жалыны жатса эркелеп.

Ал кезде ширин Дарыйка,
Акак тиш, нур жүз суйкайып.
Үйгөнсүп Теңир баарысын,
Үнү кооз дешип мынчалык.
«Күркүрөө» эли кечте эле,
Күмүшайдын үйүн курчашып.
Кызыңды ырдат чарчадык,
Угалы дешет тынч алып.

Тубаса мукам Дарыйка,
Туугандын көөнүн калтырбай.
Сахнага чыгып жаткансып,
Секиге чыгат тартынбай.
Кумарын элдин кандырып,
Кубулжуп турса жаркылдай.
Ыраазы болот баарысы,
Ырчыбыз бар деп алтындай.

Дарыйка өскөн айылдын,
Чечени арбын жер эле.
Жамакчы, күүчү, обончу
Жамаатка бир топ дем эле.
Оозеки элдик чыгарма,
Ошолор түзгөн деги эле.
Берем деп кызга үн жагын,
Берген бейм берен Жер эне.

Канжардай учтуу асканы,
Кармаган мөңгү жалтырайт.
Ак куудан ашпак Улуу кар,
Аз-аздан эрийт тамчылап.
Этектен булак кошулуп,
Ээ бербес дайра алп чыгат.
А балким, үндү бергендир,
Аккан суу баары жалпылап.

Аяктап айыл мектебин,
Аруу кыз бир күн эне – деп.
Алыска барып окууга,
Акылын салып кеңешет.
Апасы анда кеп айтат:
«Билимде азыр келечек,
Насыят сөзүм кенч сага,
Насибиң тартса жөнө» – дейт.

Узатат анан энеке,
Узакка жоолук булгалай.
Унаага түшкөн Дарыйка,
Умсунуп тиктеп бир далай.
Апасы, айылы көрүнбөй,
Калганда күйүт куйкалай.
Акырын сүртүп көз жашын,
Азыраак минтип ырдады ай:

«Кызгалдак чөбүн кеччү элем,
Кымыздык, ышкын терчи элем.
Кылчактап турам кете албай,
Кызыл кум куйган жер сенен.
Эстесем элди киндиктеш,
Эки анжы болуп теңселем.
А бирок аалам кең дешет,
Алайын билим мен терең.

Чалгынчы куштай кыраакы,
Чарчабай канат күүлөйүн.
Аздектеп баккан апамдын,
Ак сүтүн актоо милдетим.
Кан Манас атам жылоолоп,
Талантты тартып сүйрөйүн.
Өзгөртүп азыр оюмду,
Өкүнүп кийин жүрбөйүн.

Өргүп жаткан төрт түлүк,
Өзөнүң менен эсен бол.
Гүл жапкан белес Кара-Ой,
Төшөгүң менен эсен бол.
Жуушабас ак жал толкуну,
Жуунган көлүм эсен бол.
«Кончужок» уруу тамчың мен,
Туулган элим эсен бол.

Жыш бадал булуң «Кара-Суу»,
Жылгаң түгөл аман тур.
Кызыл-Адыр мизи курч,
Кыркаң түгөл аман тур.
Манас, Бакай эгиз тоо,
Мал түгөлүң аман тур.
Токою толо чылк жемиш,
Тал түгөлүң аман тур.

Апчыган көктү Ала-Тоо,
Алпың менен эсен тур.
Караталдан төрт бала,
Калкың менен эсен тур.
Сактап келген бабалар,
Салтың менен эсен тур.
Жандан артык кең Талас,
Жалпың менен эсен тур».

Жеткенде Фрунзе калаага,
Жомоктой болуп сезилет.
Шурудай окшош тизилген,
Көп кабат үйлөр кезигет.
Тилинип майда тамчылар,
Тик өйдө фонтан себилет.
Жаш кыздын жумшак жүрөгү,
Жактырып баарын эзилет.

Музыка окуу жайына,
Текшерүү анан тапшырат.
Өзүнө өзү негедир,
Ишенбей бир аз аптыгат.
Анткени ага олуттуу,
Алгачкы эле ал сынак.
Такалбай, бирок так сүйлөп,
Татыктуу бааны алып чыгат.

Бир күнү аваз устаттар,
Кароо сынак өткөрөт.
Жогорку борбор Москвага,
Жолдомо берер кез келет.
Өнөрлүү бир топ болсо да,
Сыноодо көбү четтелет.
Опера жактан барбы – деп,
Калыстар дыкат текшерет.

Кезеги келип Дарыйка,
Мукамдуу үнүн созгондо.
Сейрек үн экен үнү – деп,
Жалпысы алат колдоого.
Ишенич менен эми кыз,
Кол булгап кыргыз тоолорго.
Айылдан кеткен алыскы,
Аттанат билим чоң жолго.

03.06.08. Чолпонбай айылы.

II

Түркүн-түрлүү жолу бар,
Сыры көп турмуш мектеби.
Жашоодо үч-төрт келет – дейт,
Бак деген кечпи, эртеби.
Моюбай окуйт Дарыйка,

Нотага толуп дептери.
Дем болуп жүрөт кол бошто,
Кошо ала кеткен чертмеги.

Студенттик күндөр ай,
Бирде ач, бирде ток болуп.
Ашкана жатаканада,
Картошка, шорпо, борш болуп.
Бышырган кыздар кароосуз,
Бөлмөгө кетсе топтолуп.
Тийишип кыргыз жигиттер,
«Уурдачы» экен оштонуп.

Бир күнү эле картошка,
Жоголот кыздар буулаган.
Чырылдап жатса курбулар,
Бир жигит чыгат туурадан.
Керилип анан кеп айтат:
«Таанышыш үчүн уурдагам,
Жүргүлө биздин бөлмөгө,
Торт менен күнөөм жууп алам».

Эзелтен бери кыргыздын,
Отуруш куруу салты улук.
Таанышкан жаштар каткырып,
Такмазалар айтылып.
Башкаларга байкатпай,
Сезимтал, жалын жашчылык.
Жайлообек менен Дарыйка,
Бир бирин тиктейт жактырып.

Чагылып табы сезимге,
Чабуулун коюп ак сүйүү.
Энчиси күчтүү махабат,
Ээ бербей жүрөк аркылуу.

Гүлбакта эми гүл болуп,
Эрчишип жигит, жаш сулуу.
Кечирет далай кечтерди,
Керемет, шербет, бактылуу.

Эс алууга кыз-жигит,
Келишет Чүйдүн бооруна.
Жайлообекке жар болуп,
Дарыйка барды ордуна.
Апасы кыздын баш болуп,
Таластан келди топ куда.
Жарашыкуу үлпөт той,
Каадасын кылып толтура.

Беш жылы бирге окушуп,
Дипломдорун колго алып.
Москвадан келип Фрунзеге,
Кесипке мында жол салып.
Операда ырдашты,
Багыты туура болду анык.
Элине сыймык жаратып,
Эмгектен тапты зор бакыт.

Татына аруу дүйнөсү,
Таалими үлгү кенч эже.
Адамдык асыл сапатын,
Камтысам батпайт термеме.
Ал эми тунук талантын,
Түнөткөн кыргыз эл деле.
Болбосо боордош казак да,
«Калк» наамын бермек эмнеге.

Дүйнөдө улут жок чыгар,
Талантка таазим кылбаган.
Кыйла өлкө туруп кол чапты,

Кыргыздын кызын сыйлаган.
Себеби эже Дарыйка,
Жасады эмгек тынбаган.
Беш жүздөн ашуун ырларды,
Таңгалам кантип ырдаган.

Аяктап жатып ырымды,
Ойлорум кетти алыска.
Бейиштин өзү эне – деп,
Айтылып келет тарыхта.
Күмүшай эне толгонуп,
Апкелген ушул жарыкка.
Алпечтеп берген ак сүтүн,
Актады эжем Дарыйка.

18.12.09. Бишкек.

ЖЕРГЕМДИН ЖАПАЙЫ ЖАНЫБАРЛАРЫ

Айттырды мени ой жоргом,
Айбанат бизде болгондон
Мечини, пили, кериги,
Мекендеп Ала-Тоолордон.
Илгери кеткен жок болуп,
Индия тарап оогон соң.

Канаттуу *төө куш* зорлордон,
Акыра моюн созгондон.
Аңдардан *бөрсө* дайынсыз,
Арстандар жүрбөй жон-жондон.
Жолборсу, шери терилип,
Жолбундар жортпой жок болгон.

Биздеги азыр жүргөнүн,
Беш жүз кырк ашык түрлөрүн.
Баарысын санап бере албайм,
Баяндайм, бирок билгеним.

Бир аз да болсо ага-ини,
Билсин деп жандык түр жөнүн.

Казал кылып маштайын,
Канаттуудан баштайын.
Караандатпайт сан жактан
Кантсе дагы башкасын.
Кайыштыра мыкчыган,
Карылуусун тактайын.

Кабыланга чейин үркүткөн,
Кабагы чөйчөк *биркүт* чоң.
Кара өң келсе каарына,
Желкеде жүнүн тикчийткен.
Чеңгелдүү андай жан болбойт,
Жүлүндү үзө бир силккен.

Шумкарлардан уруусу,
Ителги кыраан жеткенде.
Аңды тилип курч тырмак,
Айрып өтөт тепкенде.
Алгырдан бөгөт баарысы,
Асманда канат серпкенде.

Жыйбаган чөлдө кулачын,
Жырткыч куштан *ылаачын*.
Желге каршы учканда,
Жебедей сыздап чыгат үн.
Колго үйрөтсөң бат кирет,
Колдонуп таптын кыраатын.

Кууганы өрдөк, кашкалдак,
Куткарбай илип кайыган.
Суу биркүт ченде кездешип,
Суюлду саны абыдан.
Билинип турган белгиси,
Бир тутам куйрук агынан.

Өтө сейрек кезигет,
Өлкөмдө *кара шакылдак*.
Изилдеп эч ким жазбаган,
Илимин ага багыштап.
Жок болбой калган бул куштун
Жашоосу бизге табышмак.

Каракуш дагы азайды,
Кара тоонун кырааны.
Жыйылды бирок сайларда,
Жыланчы куш, кулаалы.
Катыргансып музейге,
Калкып желде тураары.

Кызып сызган шамалдай,
Кыргыздардан *жагалмай*.
Жаман сары, бөктөргү,
Жарат желди аярлай.
Айры куйрук, күйкөсү
Аңдыйт чычкан табалбай.

Каз сымалдар түркүмү,
Терейин эми сүзгөнүн.
Бийкеч дидар *ак куусу*,
Балырдын тандап түрлөрүн.
Элестеп карап жан-жагын,
Ээлеген көлдүн тун жерин.

Көгөргөн өңү куп келип,
Көк каз көлдүн кайыгы.
Топтошуп агыш аралаш,
Тоо каздар анда жарымы.
Калактай болгон буттары,
Каздардын сүзгөн арымы.

Кайрыма, борчун, чоң чүрөк,
Өрдөктөрдүн түрлөрү.

Жашыл, күрөң, көгүш, ак,
Өзгөчө кооз жүндөрү.
Көк чумкуур, аңыр баарынын,
Көл болот өмүр сүргөнү.

Үстүндө суунун алар бар,
Астында балык *жаяндар*.
Алтын чабак, чортону,
Асман жана сазандар.
Кашкалдакты чочутпай,
Кайырмак салсаң аяр сал.

Калкылдай качса кашкалуу
Кара-көгүш *кашкалдак*.
Кум аралаш жээгинде,
Конот *чулдук* таш тандап.
Чарк айланат баарысын,
Чабакка чалгын *ак чардак*.

Буттарын созуп артына,
Булутту жиреп талпына.
Жазында келгин келээри,
Жаңылык эмес жалпыга.
Кыргыздын суусун сагынып,
Кыруулап келет *каркыра*.

Илек-илек кунас да,
Шалбаалуу сазды төрдөгөн.
Кызыл канат *кытаны,*
Шабыр жээк тайыз көл менен.
Уялап басып жумуртка,
Уядай жерим жердеген.

Коюу өскөн бадалды;
Коругучум менин деп.
Күүгүмдө гана кырылдап,
Тартар чыгат жем издеп.

Эркинче учуп жүрө албай.
Эрмеги бирок тегиз жээк.

Өлкөбүз менен аралаш,
Өткөргөн өмүр күндөрүн.
Талдайын эми такалбай,
Талаа, тоо, токой жүргөнүн.
Кыргыздын уулу болгон соң,
Кыйналбайт чыгар сүйлөмүм.

Айыл чарба кеңейсе,
Акырын ооп тоо жакка.
Акыркы кезде көрүнбөй,
Азайды боз өң *тоодак* да.
Ак бараң, балким, чочутту
Айгайлап чачма окту атса.

Улуу тоонун *улары*,
Улуу куштан бу дагы.
Агыш төштө сызык бар,
Айланган шакек сыңары.
Жүзүн сулуу көрсөткөн,
Жүнүнүн тарам уяңы.

Ага коңшу *кекилик*,
Таштан-ташка секирип.
Бир аз жерден өйдөлөп,
Бийик учпайт чечилип.
Кыркаларда кыйла – деп,
Кырба, бирок эсирип.

Токой чулдук чырылдак,
Кочкул күрөң өң келет.
Чилдин айтсам тирлигин,
Чий каптаган дөңдө өтөт.
Жүгүрүп терип көбүнчө,
Жүргөн куртту жөрмөлөп.

Кыйла өңдү жамынган,
Кыргоолдор кооз асылдан.
Бытпылдык атып бедеде,
Бөдөнө жүрөт жашынган.
Айылдан чыксаң угасың,
Алардын үнүн чакырган.

Кара өңдүү *каракур*,
Карааны барат солгундай.
Ийилген четки ак куйрук,
Илгендей эки чоң куурай.
Чондугу биздин кадимки,
Чарбанын бакма тоогундай.

Күндүзү шактуу багыңдан,
Торгой же *булбул* жаңырган.
Кайчы тумшук, *тоңкулдак*,
Шакылдаса сагызган.
Баары тынчып, түн кирсе
Баштайт үкү *бабырган*.

Чабалекей учканда,
Чагылгандай күлүк шер.
Ар кимдин жашын санаган,
Акмактардан *күжүк* көр.
Көбөйдү жылда бүрккөнсүп,
Жылкычы чымчык, *үңүптөр*.

Алагүц, *мукур*, *эрсинар*,
Чыйырчык, *чымчык*, *көгүчкөн*.
Таркылдак, *таан*, *кыш куйрук*,
Таранчы, *бактек* өнүксөң.
Барак бети түт келбейт,
Баарын талдап бериштен.

Сазда аптап күндөрү,
Саратан, *чаян* өтө көп.

*Чиркей, чымын жабылып,
Чирик жерди төтөлөйт.
Аралашпай аларга,
Гүлдөрдө жүрөт көпөлөк.*

*Күүгүм талаш айланат,
Кулагы бар жарганат.
Кармай алган манжалуу,
Канат жаргак айбанат.
Күндүз көрсөң шып чычкан,
Көргөн адам таң калат.*

*Куу жыгачтуу талда бар,
Кузгундар, ала каргалар.
Таштанды, коңуз, чычкандар,
Тамагы анын жан багар.
Жашоосун көрүп жүргөн соң,
Жаңылык эмес таң калар.*

*Жер шарында тарпчыдан,
Жорунун он беш түрү бар.
Желке, башы таз келип,
Жеп ийчүдөй үнү заар.
Бизде жүргөн беш түрү,
Бирден санап билип ал.*

*Балта жутар көк жору,
Баарысынын эң зору.
Ээрче тумшук, агыш так,
Канат үстү, жондору.
Сары чөптөй күн жеген,
Саргыч жүнү боордогу.*

*Бозомтук-агыш көрүнгөн,
Болжоп билсең ак кажыр.
Куйрук, канат карайып,
Көзү күрөң таптакыр.*

Айланып учкан жерлери,
Апчыган көктү аска кыр.

Ак кажырдан айрыма,
Бозураак *кумай* тактаса.
Өңү күрөң, көгүш баш,
Өзүнчө түр *таз кара*.
Бешинчи чакан *журтчу* экен,
Белимчи болгон башкага.

Жалпысын санап бербедим,
Жамадым колдон келгенин.
Кагазга эми баяндайм,
Канатсыздардын келбетин.
Менимче жаман болбостур,
Мээмден алып тергеним.

Он жылда толук чоңойгон,
Оор буттуудан *аюулар*.
Олчойтуп жайда жыйнаган,
Ошондо майпаң майы бар.
Ойгонот кышкы кар кетсе,
Опол тоо өңдүү жаныбар.

Акылдуу келген бул айбан,
Аарчып жейт чөптүн тамырын.
Аш кылган түрлүү тамактын,
Арыс, суур түзөт жарымын.
Айрыдай тырмак мокобос,
Айбалтасы аныңын..

Казган жерин омкорот,
Кара тоонун *каманы*.
Катылганды канжары,
Дайын бөлүп салары.
Таап жеген казкылап,
Тамыр, бирок тамагы.

Айбаты артык абыдан,
Азайды азыр *кабылан*.
Кан-Жайлоо же Кабылан-Төр,
Кара чаар жүргөн жайынан.
Айкырган үнүн укканда,
Аюу да качат аныңан.

Илбирстин дагы эркегин,
Кабылан деп атайт ар жакта.
Астында айтып өткөнүм,
Аңдап кал чыны ал башка.
Экөө тең сүрдүү чок көздөр,
Экиге жыртат кармашса.

Карышкыр менен аюулар,
Кармагансып күнөөсүн.
Негизги тоодо душманы,
Келте куйрук *силөөсүн*.
Жумур дене талда да,
Жуушарын иним билерсиң.

Өзгөчө мышык уруудан,
Өңү көгүш каралжын.
Чымыр дене *мадылдар*,
Чыгат ууга каран түн.
Көрүнбөй жүргөн көмүскө,
Көлөмү чакан алардын.

Жылт-жулт деп күнгө күндүзү,
Жылтырап сулуу жүн жүзү.
Жердеги кымбат териси,
Жеримдин *суусар, кундузу*.
Азайса дагы сан жагы,
Айланып жатат турмушу.

Кызгылт-сары жалпы өң,
Кол сырттары каралжын.

Жайыттуу жерде *суурлар*,
Жайылгансыйт сары алтын.
Тоодогу сейрек чөптөрдөн,
Жегени дары алардын.

Арыс чычкан, ач күсөн,
Денеси узун субагай.
Изине түшүп издешип,
Ийиндеринен кубалай.
Өздөрү чычкан болсо да,
Чычканды жешет булар ай.

Кемиргенден *кемчети*,
Жер тешер *сокур чычкан* бар.
Кошаяк, талаа, үй чычкан,
Түрү көп даңды кырккандар.
Жараткан өйдө чыгарып,
Жаңгакта *тыйын чычкандар*.

Коңуз, курт же кумурска,
Жазганым жок майдалап.
Тепсеп кээде үйлөрүн,
Тээп өтөбүз талкалап.
Там-уюк тургай өздөрү,
Таманда калып жалпаят.

Соруп ийген оп тартып,
Сойлогондор биздеги.
Ажыдаар деп аталып,
Питондор болгон илгери.
Сойлок, келте жыландар,
Азыркы жүргөн түрлөрү.

Эки ача тили капкара,
Эсиңди алып үркүтөт.
Солкулдай түшүп жүрөгүң,
Денеңди каптайт дүркүрөк.

Оолак жүр чагып албасын,
Ойрондун уусу бүркүлөт.

Жыландардан айырма,
Кескелдирик буту бар.
Көктөп куусаң куйругун,
Кесип кетип кутулар.
Талаада дагы *калмүштөк*,
Ташбака, *кирни* учураар.

Какырап жаткан жерлерде,
Кескелдирик чоңунан.
Күрөң так туура сызыктуу,
Эчкиемер куйрук жонунан.
Боз өңдүү чөлдө жан баккан,
Боортоктогондор тобунан.

Коктуда болсо абайлап,
Коён шалпаң аярлайт.
Коркоктуктун далилин,
Көз кыйшыгы баяндайт.
Көлөкө түшсө кокустан,
Көгүш өң байкуш алаңдайт.

Ит тукуму ичинде,
Көрүнүшү жүдөгөн.
Үнү ачуу ыйлаган,
Көгүш тартып күрөң өң.
Тобун топтоп *чөөлөрүң*,
Топтошуп жүргөн бүлөдөн.

Түшүнүктүү чөөлөрдөн,
Түлкү жүрөт ыраактап.
Акырын жөнөп сай менен,
Ак уч куйрук булактап.
Сагызгандай сак келип,
Саргычың баарын туят бат.

Көбүнө душман *карышкыр*,
Көк жал келет тайбаган.
Кың этип улуп койбостон,
Капкандан бутун чайнаган.
Карыса дагы карылык,
Кайратын ийе албаган.

Татып көрсөм кандай – деп,
Тал сөңгөгүн каккылап.
Мыктай тырмак кайра эле,
Жерди казып апчылап.
Суур, аюудай кышкысын,
Чээнге кирет *кашкулак*.

Тоңгон музда төлдөгөн,
Топоз тоодо өрдөгөн.
Талаа тегиз жеримди,
Бөкөн-сайгак жердеген.
Чөл сыяктуу өрөөндү,
Кулан экөө ээлеген.

Ошол жерде аралаш,
Кургак сөксөөл тергендер.
Как күлүктөй какчыят,
Кара куйрук *жейрендер*.
Өз ордун таап баарысы,
Өлбөй жашап келгендер.

Кайра эле жашыл аралдан,
Казалдайм *элик*, *маралдан*.
Ача туяк ичинде,
Ашпаган сулуу алардан.
Анча-мынча калса да,
Арчалуу төрдө таралган.

Ал эми *аркар*, *кулжасы*,
Мекендеп кокту-колотту.

Табигат берген чөптү жеп,
Козуларын чоңойтту.
Коруктан, бирок адамдар,
Коркутуп көбүн жоготту.

Тоо эчки, тоо текелер,
Бир жерде көпкө турбаган.
Түбөлүк мөңгү асканын,
Капталы менен чуркаган.
Мүйүзүндө быдыр жаш санак,
Канча кар баскан кыркадан.

Көрүнүп калчы *бугулар,*
Көп болду ооп келбеди.
Үмүттү эми күтөлү,
Эне эле биздин элдеги.
Ак сүтүн берген асылдан,
Аяктайм анда термеми.

Жалпысын эмес билгеним,
Жамак кылдым муну эсте.
Көрүнбөй калган жандыктын,
Көптөрү кызыл китепте.
Жетиштүү эт-май заманда,
Жегендин чегин түй эске.

Байкаганга айткандар,
Байлыктын бир тармагы.
Жашоого бар укугу,
Жаныбарлар андагы.
Кийик да болсо ал биздин,
Киндиктеш жердин балдары.

Көрсө эле таш же ок менен,
Көмөлөтөт ким болсо.
Алгансып сурап Теңирден,
Аябай кырат тим койсо.

Азбыз деп айбан арманын,
Айтмак го сүйлөм тил болсо.

Айбанатка боор тартып,
Ага-инилер сүйгүлө.
Айылы жок болсо да,
Аларың деле үй-бүлө.
Аткылабай, үркүтпөй,
Асырап коргоп жүргүлө.

9-май, 2007.

ЭКИ АЖОНУН АЙТЫШЫ

(Жийиркеничтүү какшык)

1-ажо:

Эсептешпей жүрчү элең,
Эдирендеп күлчү элең.
Эки көз алды богоктойт,
Эсенби деги бүт денең?
Эрчипсиң эски шакиртим,
Экс ажоң баскан из менен.
Эмнеге айтчы токтолуп,
Эсиңде калса бирдемең.

Кыргызга каның кайнабас,
Өгөйлүгүң билдиби?
Салыштырып же мага,
Дөдөйлүгүң билдиби?
Сөзгө турбас алдамчы,
Сөрөйлүгүң билдиби?
Арамдыгың ачылса,
Анан кууп ийдиби?

Москвада жатып кеп уктум,
Минскге качты деп уктум.
«Күжүрмөн» болуп кыргызды,

Кырганыңды көп уктум.
«Кокон хан» сезип өзүңдү,
Кокуюм чектен өтүпсүң.
Таманы эстен чыккан го
Такасыз «чокой өтүктүн».

Айтайын азан атыңдан,
Артымдан келген Закиржан.
«Аксы окуя» болгондо,
Ашачык аш бир акырдан.
Андан да сабак албастан,
Адаштың неге акылдан.
Кез-кезде сурап турбапсың,
Кеңешти «капыр» катындан.

Чыркырап элдин талабы,
Чыктыбы эстен баягы.
Жетти эле менин түбүмө,
«Үзөңгү-Кууштун» аягы.
Калбаптыр мээнде кыпындай,
«Каркыра» жайлоо баяны.
Тапшыра салып казакка,
Таапсың го өзүң жараны.

Артыңда токол, кайныңды,
Аларды кошо алдыңбы?
Калтырбай жыйнап келдиңби,
«Үй-бүлө» деген айылыңды.
Менден көп байлык жыйды – дейт,
Айтылган сөздөр ал чынбы?
Митаамым «бовойт» дебестен,
Тизмектеп өтчү айыбыңды.

2-ажо:

Кыйынсың куулук жагынан,
Кыйытып сурап байлыкты.
Карманып коюп жүргөнсүп,

Кашайып эле айлыкты.
Жедик го болгон нерсени,
Билгиздин ичиң тарлыкты.
Сен «киллер» – а мен акмын – деп,
Күнөөсүз боло калдыкпы?

Өлгөндү эми неге айттың,
Сен атпай кетсең мен аттым.
Дүйнөдө билсең андан көп,
Запкысын тарткан теракттын.
Обдулуп койсом «манту» жеп,
Суу жүрөк, орус бел аштың.
Кебелбес өзүм шермин да,
Кетээрде «плов» жеп аттым.

Өгөйсүң дедиң кейбиреп,
Дөөпөрөс дедиң дөөдүрөп.
Айтасың катуу белгилеп,
Бычакка саптар өлдү – деп.
А көрөк үйүм күйгөнүн,
Айтпайсың көңүл элчилеп.
Жүргөндүр канып моокумуң,
Жүрөгүң ичтен элжиреп.

Койгулап катуу желкеге,
Коколоп кирдиң эмне эле.
Жол кире менен сен эптеп,
Жолго түшкөнсүп сенделе.
Фонд ача койгон аялың,
Бийликти алды эмнеге?
Күйгүзүп анан кеттиң го,
Күйөө балаң баарың термеле.

Уул, кызга өткөн тарбия,
Утулган «Алга» партия.
Арткалап кайра кеткени,
Ансыз да маалым жалпыга.

Айланып алар «Ак жолго»,
«Кеңешип» бердик «Каркыра».
Өзүмө жалгыз жүктөбөй,
Жөн-жөнү менен тантира.

1-ажо:

Тылтыйма жайың карматпа,
Тымпыйып туруп айдатпа.
«Бизнесмен» туулган тубаса,
Билебиз уулуң кай жакта.
Бир тууган баарың чогулсаң,
Бизде сан жетпес жандашка.
Бир бирин атып иет дейт,
Бирөөлөр байлык алмашса.

Бизди го алдап көнгөнсүң,
Эл сынында кыркылдың.
«Тандемдин» эле артынан,
«Матрешкадан» куп сындың.
Кыйшайып минген ээриңден,
Кызуураак болуп кылтыйдың.
Ой-тоону дөөрүй берген соң,
Ошондо толук жыртылдың.

Жан сакчың жайнайт коргончу,
Жакшыбы ошол ойлончу?
Көп сырды дагы ачпадым,
Көзүңдү ачып ойгончу.
Тоң моюн болуп алыпсың,
Токтоолук кылып соорончу,
«Интернет» менен болсо да,
Кечир деп элге койсоңчу.

2-ажо:

Кечирим сурайм мен неге,
Күнөөм жок болсо кыпындай.
Сыртымдан соттой беришсин,

Чечимим менин ушундай.
Сала кет барсаң башыңа,
Каш коюп алган тукумдай.
Күбө да болуп каларсың,
Тергесе кокус кысылбай.

1-ажо:

Корогон сага кайран сөз,
Кой эми үйгө жылайын.
Кадырым баткан оруска,
Кантсе да «физик» дымагым.
Буйруса өттү убакыт,
Ала-Тоо, балким, сызамын.
Кечирим дагы сурайм да,
Брыскым калса сузамын.

10.12.10. Бишкек.

АТА-БАЛА АРМАНЫ

*(Шаарга келген атасы ичип кеткен уулун көрүп
кейийт)*

Атасы:

Кетти элең балам жашайм – деп,
Кең Бишкек шаардын койнуна.
Кекире жуткан өңдөнүп,
Келе албай турам ордума.
Шишимек тартып келесиң,
Ичимди туздап кор кыла.

Ак-караны ылгаган,
Акылың тунук түз элең.
Аң-таң болдум күтпөгөм,
Ажарың көрүп жүдөгөн.
Айланып актан башкага,
Алыптыр каптап күрөң өң.

Аябай сенден жанымды,
Каруумду казык урду элем.
Барскан сымак алымды,
Башымды токмок кылды элем.
Жогорку билим алсын – деп,
Жонумдан кайыш кырды элем.

Окууну бүтүп жогорку,
Алгансың билим-кесипти.
Азгырып сени талаага,
Албарсты кайдан кезикти?
Татыксыз кылып урматка,
Ырыскың мынча кемитти.

Арак менен достошкон,
Акылы менен коштошкон.
Ичкилик дайым көргөн күн,
Ит жашоого окшошкон.
Акмакка дароо айлантып,
Алыстаткан боордоштон.

Көрүп туруп байланган,
Көзөмөл болбойт турмушта.
Билип анан жайланган,
Бийик учпайт кыргызда.
Опасыз дүйнө мындайы,
Отургузат ным сызга.

Ийри жылан соймолоп,
Ичимден чыккан, сен атан!
Илимдүү уул болот – деп,
Ишенчээк киши – мен атаң.
Жакшылык түбү болсун – деп,
Үмүтүм үзбөй келатам.

Көргөндө сенин түрүңдү,
Көзүмдөн жашым кылгырат.

Ичимди каптап өрт жалын,
Ичеги майым сызгырат.
Жүлүнүм каптап ошол от,
Жүрөгүмдү кыстырат.

Брыскыңды жайначы,
Блдыйлабай муңайым.
Уулундун уулун жетелеп,
Урмат-сый көрчү ылайым.
Укчу эле болсоң атаңды,
Ушуну сенден сурайын.

Баласы:

Сасыган уулуң көргөндө,
Сай-сөөгүңүз сыздаган.
Акырет жайга жакындап,
Араң жүрөт тун балаң.

Дөөмүн деп күндө шараптан,
Дөөпөрөс болуп жутундум.
Караңгылап акылым,
Каргышка катуу тутулдум.

Чыйрак элем кезинде,
Чынчылдык жүргөн артыман.
Чыр чыкса азыр бир жерден,
Чыркырап дайым жанчылам.

Суктанып турчу дидарлуу,
Сулуулар дайым бир кезде.
Суйкайбай азыр негедир.
Супсак, суз болдум бул кезде.

Нускалуу терең ойлорум,
Көрөңгөм куруп баратат.
Зоболом жерге тепселип,
Зордугу жүрөк канатат.

Түрүн да кел деп келгис жай,
Түшүмдө күндө айткан кез.
Карышкыр көргөн эмедей,
Кадыркеч адам качкан кез.

Айтайын баарын башынан,
Кечиргин ата жаманды.
Ээрчиткен кантип ал шүмшүк,
Эрки жок мендей балаңды.

Жакшы эле жашап жатты элем,
Карыз акча алып иштедим.
Ишенчээк жаным бирөөгө,
Алданып бармак тиштедим.

Окуя болуп ушундай,
Боздоп улуп боздогом.
Байоо сезим моколуп,
Бат келди арак ортодон.

Азыраак ичсем унутуп,
Ал-жаным жыргал тапканым.
Анчалык сезбей калыпмын,
Акылды айбан басканын.

Түбөлүк ак кар чокусу,
Аскадай болсом дечү элем.
Байкабай барып чөгүпмүн,
Башымдан качып берекем.

Кулакка ар сөз угулуп,
Куугансып бирөө аркаман.
Кут ургур күчтү алган соң,
Куладым бир күн чалкаман.

Бараткан жолуң кыйшык – деп,
Башыма бир ой тык деди.

Булутсуз турган асман да,
Мисирейгенсип тиктеди.

Белимди бекем буудум да,
Баарысы жакшы болот – деп,
Өпкө-өпкөмө батбастан,
Өкүрүп алдым шолоктоп.

Дасыгып калган мен элем,
Даанышман атам сен элең.
Керилген балаң мен элем,
Кеменгер атам сен элең.

Өзүм да билбейм, атаке,
Каякка барып камалдым.
Эми да адам болсом – деп,
Мүдөөсү ушул балаңдын.

04.12.07. Көк-Жар.

ЧЫНГЫЗДЫ КЫДЫР ДААРЫГАН

*(Адабият алпы, кара сөздүн балбаны Чыңгыз
Айтматовдун балалык кезинен бир учур)*

Уңгулуу сөздөн терейин,
Удургуп айтып берейин.
Улуудан уккан бир кеп бар,
Уламыш экен дебегин.
Уйкашка салдым баянды,
Уруксат этсең эгерим.
Улпактап кетпес деп ойлойм,
Уюган талант ченемим.

Балалык баёо курактан,
Бабабыз Чыңгыз муну айткан.
Каргаша согуш маалы экен
Калайык журтту муңайткан.

Алыска кетип агайын,
Азайып түтүн булаткан.
Айылында ошол мезгилден,
Анда мен сөздү улантам.

Айылдын ичи куржалак,
Ачкадан баары буйдалат.
Сарамжал гана Нагима,
Сарала саан уй багат.
Боз улан Чыңгыз тун уулу,
Боорукер чыгып тирикарак.
Боордош элге күндө сүт,
Болгонун бөлөт тууралап.

Капчыгай ичин жамынган,
Качкын көп анда жашынган.
Калкта эгер быдыр бар болсо,
Карактап тоого жашырган.
Саарлап эле бир күнү,
Сарай коо сынып капыстан.
Азына жалгыз жандык жок,
Айрылат айыл сары уйдан.

Кашайгыр ууру кан ичме,
Каргыштар тиер ал итке.
Энеден эмчек сүт чыкпай,
Эчкирсе айлык наристе.
Абышка, кемпир, мунжулар,
Аргасыз камтып зар ичке.
Кеңешип акыл токтотот,
Издейли деген таризде.

Кууралып бүткөн эл жедеп,
Куугунчу издейт эртелеп.
Каяша кылар айбанга,
Карманаар Чыңгыз сен дешет.

«Тешкен-Тоо», «Маймак» тарапты,
Тегиздеп тинтип кел дешет.
Кайратын жыйып боз улан.
Канкорго жөнөйт бетме-бет.

Жүрөгүн калктын канатчу,
Жүргөнүн эстеп каракчы.
Намыскөй Чыңгыз табууга,
Ичинен коюп талапты.
Байкоосун салып бар-жокко,
Баамдап туш-туш тарапты.
Табигат айтса кана – деп,
Талаада жалгыз баратты.

Асманга чаңды булгутуп,
Айдар жел камгак ыргытып.
Аныгын ачык билсе да,
Айталбайт, бирок сыр кылып.
Тоо-талаа дагы бозоргон,
Тободон тилсиз кыркылып.
Толугун билип турса да,
Томсорот аттиң бултуюп.

Күүлөнүп тоодон аксаң да,
Күргүштөп күндө жатсаң да.
«Күркүрөө» суусу тартылбас,
Күйшөлгөн элди баксаң да.
Кыргыздан өтүп казакка,
Кыйла жер нугун бассаң да.
Кышындай, бирок сөзүң жок,
Кыйытып чиркин айтканга.

«Туюк-Жар» Чыңгыз жеткенде,
Тууралап кыя өткөндө.
Жанаша учкан турналар,
Жар салып өтөт чөлкөмгө.
Ышкыбоз бала кыйкырат,

Ыраазы болуп көргөндө.
Жаз алды жакшы жышаана,
Жалгызга жар дейт өлкөмдө.

Аларды карап ой басат,
Апааттуу батыш чоң казат.
Чолпонбай шердин көөдөнүн,
Кеткенин эстейт ок талап.
Атадан туяк кыргыз ай,
Сагынып Ала-Тоо тарап.
Турнага жаны айланып,
Келгендей кагып кош канат.

Дем басып бир аз кургап тер,
Бет алат анан, «Турпак-Бел».
Чак түш маалы болгондо,
Көрүнөт кызыл кумдак жер.
Уй түгүл анда жампа жок,
Жуугандай жазгы куйган сел.
Айлана тыптынч, бир гана
Аймалап салкын жумшак жел.

Ал жерден жөнөп өрлөргө,
Ээрдей белден өткөндө.
«Жоон-Дөбөдөн» карпа-курп,
Жолугат бөрү бөрткөнгө.
Мүлжүгөн сөөктөй сөлөкөт,
Аз калган өңдүү өлгөнгө.
Эмчектен сүтү тамчылайт,
Күйүтү бардай көөдөндө.

Байкаса канчык карышкыр,
Кумсарып алдан тайыптыр.
Дүйнөсү бүлүк болгондой,
Кан-сөлү качып калыптыр.
Бөлтүрүк издеп жүргөнбү,

Бөрү эне жашып алыптыр.
Илжиткен арман кыямат,
Ичинде бар бейм жабык сыр.

Карекке карек тиктешип,
Кайгыны көздөн бил дешип.
Жалганда ууру дегенди,
Жарыктык экөө иргешип.
Адамзат, айбан баарында,
Аттигиң дүйнө бир кемик.
Андан соң кайчы жөнөшөт,
Ар кими жогун издешип.

Тагдырың эки айрылыш,
Жолунда чукул кайрылыш.
Жакшылык болсо тобо де,
Жаманга күнөө кайгырыш.
Энеде болот от сезим,
Бала үчүн жанды карч уруш.
Эгемден баары тараза,
Эң кыйын таалай-бак куруш.

Көктүккө салып жаш бала,
Кайтпастан эми аркага.
Күүгүмгө калбай кыдырып,
Кирем дейт «Кичи-Капкага».
Оозунда «Курман-Чокуну»,
Айтты эле ага Калпа ата.
Эстесе дагы жолду улайт,
Эт жүрөк бир аз апкара.

Маалында катуу чуулаган,
Мындайча болгон бул баян.
Түлкү, бөрү, торгой – дейт,
Түбү жырттык куу заман.
Улуту тургай уруу жок,

Ужуксуз кулдар куураган.
Илгери өткөн бул жорук,
Акылга такыр сыйбаган.

Кыргыздан чыккан бир манап,
Казакка барып сыйланат.
Кайтаарда хандан белекке,
Карасур жапжаш кызды алат.
Кул болгон ата-энеси,
Кыңк дебей ичи туздалат.
Карагы жалгыз болсо да,
Кантиשמек эле кысталак.

Шарапка тоюп келжиреп,
Хан казак дагын элби – деп.
Жолмо-жол манап күпшөлөт,
Өңү серт кызды берди – деп.
Шылдыңдап бектер күлөт го,
Ээрчитип барсам энчилеп.
А көрө кузгун-жоруга,
Таштасам оң дейт кескилеп.

Азезил мээсин иликтеп,
Айбандык жагын тирилтет.
Шайтандуу манап шордууну,
Шамшарлап мууздайт жиликтеп.
Аскага чыгып маңкуртча,
Күн жесе ылдам чирийт – деп,
Чокуга саят кыз башын,
Арбагың турсун бийик – деп.

Каран түн ошол жер менен,
Кайталап бат-бат келмеден.
Топтошуп анан басчы экен,
Тоо өрдөп өтчү эл деген.
Себеби жалгыз-жарымга,

Кепинсиз арбак келчи экен.
Ошондон «Курман-Чоку» – деп,
Ээси бар атты ээлеген.

Аркада күндүк жер калып,
Жеткенде Чыңгыз бел талып.
Ыргытып чоку найзасын,
Мылгытат булут көк сайып.
Туюлат аска алдыртан,
Тургансып ага көз салып.
Күңгүрөйт сырдуу чын эле,
Боорунда бардай жөө кайып.

Келген соң күндүн батмагы,
Карабай кара асканы.
Чын болсоң Алла колдо – деп,
Чыңгыздын күчөйт басканы.
Жылоолоп Манас, Бакайдын,
Жөлөгөн чыгар арбагы.
Айбыкпай андан өткөн соң,
Көрүнөт капка сай дагы.

Тармалдуу анан коо-колот,
Сапары айлуу жол болот.
Саманчы саман чачкандай,
Асманда жылдыз ойгонот.
Жетелеп жүргөн сыяктуу
Жер-Эне сүйөп боолголоп.
Жараткан бөөдө кырсыктан,
Жаткандай өзү корголоп.

Аңгыча шоола жайылта,
Таң атат Кызыл-Адырга.
Тескейде Чыңгыз бет алат,
«Долоно-Жылга» чабырга.
Чымчык да учпай негедир,

Чычкан жок чыккан жарыкка.
Капыстан барып селт этет,
Капталда турса абышка.

Жылуу нур жүзү атанын,
Жылытат ичин баланын
Адеби менен жаш Чыңгыз,
Кош колдоп берет саламын.
«Ак-Терек» жактан келатса,
Билээр деп биртке кабарын.
Салмактуу айтат артында
Сандалткан иштин баянын.

Аксакал салаа салдыра,
Сакалын сылап санжыра.
Табылбайт уюң шер жигит,
Кайт эми дептир артыңа.
Улантсаң жолду укпастан,
Тарпчылар тоёр тарпыңа.
Ак батам ушул сен кийин,
Атактуу бол дейт жалпыга.

Коштошуп артка кайтканда,
Он чакты кадам басканда.
Артына Чыңгыз кылчайса,
Окуя мындай таңгалма.
Периште сымал бир келчү,
Пейилин салып таң саарда.
Жок экен нурдуу карыя,
Кеткендей сиңип ааламга.

Асманды ээлеп буулугуп,
Аңгыча каптайт сур булут.
Жабырап андан тамчылар,
Жарыша чыгат суурулуп.
Топурап келип ийлешип,

Топурак жатса жуурулуп,
Ак жаанда Чыңгыз баратты,
Аксакал сөзүн туу кылып.

*8-март, 2007.
Кара-Буура.*

БӨРҮБАСАР

(Жомок)

Эсимден кетпей орногон,
Энемдин кебин ойлоном.
Уютуп уккан адамды,
Уламыш айтчы ондогон.
Бирөөсүн анын кыскартып,
Баштайын жомок жоргодон.

Илгери өткөн заманбап,
Илбээсин тили салаңдап.
Айылды аңдып бөрүлөр,
Айласы кетет адамзат.
Алыска сапар жол жүрсө,
Төрт-бештен чыгып абайлап.

Жумуштап Мурат жолоочу,
Жалгыздап өрдү таянат.
Аңгыча туман аралаш,
Айлана дагы караят.
Бошотуп айга күн ордун,
Батышка барып камалат.

Тумандан ыраак көз жетпей,
Тушала түшөт жолоочу.
Болжогон эле көрүнбөйт,
Мырзанын конуш-короосу.
Калкалаар анан жер издейт,
Бөрүдөн өзүн тороочу.

Санаасы санга бөлүнүп,
Кайгыга катуу чөгүптүр.
Колдоочу колдоп Муратты,
Чоң чынар терек көрүптүр.
Маңдайга жазган экен – деп,
Даракка чыгып өңүптүр.

Түн бир оокум болгондо,
Теректин түбүн шимшилеп.
Шакылдатып тиштерин,
Шердигимди билчи – деп.
Жылтырап эки кызыл көз,
Жогору карап тикчиет.

Айды карап карышкыр,
Узакка созо улуптур.
Өз тилинде жырткычтар,
Чакырык үндү угуптур.
Тез эле каптап кашабаң,
Теректи курчап туруптур.

Амалын издеп бөрүлөр,
Азыраак турат тынчышып.
Жабылып анан ырылдай,
Теректи кирет кырчышып.
Матыра чайнап сөңгөктү,
Арадай эле кыркышып.

Муратты муздак тер басат,
Капканга түшүп бердим – деп.
Солкулдап терек киргенде,
Дүкүлдөйт жүрөк, өлдүм – деп.
Кайталайт келме ичинен,
Кудайым колдой көргүн – деп.

Аңгыча дөңдүн артынан,
Арсылдайт күчүк үргөнү.

Бөрүлөр тиктеп ал жакты,
Бошондой түшөт сүрлөрү.
Тынчыбай жаткан ырылдап,
Тып эле токтойт үндөрү.

Өмүрү итти тоготпос,
Карышкыр күчтүү түбүнөн.
Кыпчышып эми куйругун,
Тайышып сүрдүү жининен.
Туш-тушка тарап жоголот,
Күчүктүн үргөн үнүнөн.

Боз торгой сайрап саар менен,
Боз туман тарап таң аткан.
Теректен түшөт жолоочу,
Кутулуп түнкү азаптан.
Конушту табат андан соң,
Үргөн үн чыккан тараптан.

Сүр эттен туурап иттерге,
Секиде Мырза олтурат.
Шаанисин жасап жолоочу,
Саламын айтып кол сунат.
Келген иш оңго чечилип,
Кетээрде мындай жок сурайт.

«Өткөн түн үргөн үн менен,
Берди эле өмүр энчилеп.
Мал тургай үрөр итим жок,
Күчүктү жаткан берчи» – дейт.
Мырадан жооп чыкканча,
Тартынып Мурат терчигет.

Жакшы чыгат деп жүрсөм,
Жаман чыкты темселеп.
Байлап койбой бош койсоң,
Бутка илээшип тепселет.

Жогото албай жүрдү элем,
Алгын – дейт Мырза – эртерээк.

Турпатын карап күчүктүн,
Жакшылык тилеп ырымдап.
Ичинен Мурат кубанып,
Жолуна түшөт кыңылдап.
Олжолуу болдум дегенсип,
Озондоп келет ыр ырдап.

Күлмүндөп үйгө киргенде,
Күчүккө балдар үйүлүп.
Береке келди дегенсип,
Бүлөсү түгөл сүйүнүп.
Көңүлдү кээде көтөргөн,
Ушундай тура тирүүлүк.

Бөрүгө калса бет келип,
Жүлүнүн үзүп алар – деп.
Үйрүлүп турган жеринен,
Үйүрүнө мүшкүл салар – деп.
Тандашып жатып ат коёт,
Күчүккө Бөрүбасар – деп.

Арадан айлар чубуруп,
Убакыт жылга айланат.
Күчүгү өсүп бат эле,
Арстандай болуп жалданат.
Төшү чоң дөшү, мойну жоон,
Куйругу шакек чамгарак.

Каарданып ити алганбы,
Бир күнү Мурат байкаса.
Токтобой эле жыт алып,
Басыгы дагы башкача.
Кыркалай кетип баратат,
Кылчайып койбой аркага.

Таң супасы атканда,
Алачык Мурат ачканда,
Бөрүнү көрүп селт этет,
Астында өлүп жатканга.
Жанында Бөрүбасары,
Барбаптыр бекер капталга.

Терисин сыйрып бөрүнүн,
Этин итке салыптыр.
Соодагер көп каттаган,
Базарга анан барыптыр.
Айырбаш кылып териге,
Эки кой сатып алыптыр.

Жортуул жагын көп тиктеп,
Жоготконсуп бирдеме.
Бөрүбасар чыгаан ит,
Тоо тарап кетип түндө эле.
Өлтүрө талап бөрүнү,
Көтөрүп келет күндө эле.

Энчисин мезгил керткен соң,
Арадан дагы жыл короо.
Кеңейип Мурат короосу,
Жампа, коргол, кык болот.
Чачыла чачып ийгенсип,
Чарбасы малга жык толот.

Жамаачы эски алачык,
Арданып Мурат жыйнаптыр.
Алты канат ак боз үй,
Апкелип тигип жыргаптыр.
Сүйүнгөн байкуш аялы,
Шолоктоп эле ыйлаптыр.

Шырдагы кооз саймадан,
Үйүнүн ичи таң калар.

Балдары ток, көңүлү ток,
Малчысы бар мал багар.
Астында жорго мингенге,
Абзели күмүш ал да бар.

Өлбөгөн алтын аяктан,
Суу ичет деген чын белем.
Жакшыга эгер бак консо,
Жаңылбайт туура иргеген.
Көпсө эле тагдыр аябайт,
Көп болот аны билбеген.

Дөөлөттү, бирок көтөрүп,
Көппөптүр Мурат азамат.
Күндөрүн эстеп алаамат,
Жүргөнүн эстеп талаалап,
Көп шорду көргөн көсөм, – дейт,
Ушуга кылат канагат.

Жуушаган малды кайтарып,
Кетпестен эми кечинде.
Дөбөгө чыгып комдонуп,
Конуштун каптал бетинде.
Бөрүбасар жатчы экен,
«Чеп» болуп короо четинде.

Тоо жактан анда түшчү экен,
Карышкырлар уу улап.
Өздөрү кайра мертинип,
Өлүмгө келип урунат.
Сүрүнөн иттин бөрүлөр,
Сүрүлүп жүрүп тыйылат.

Бир күнү Мурат байкаса,
Чыгаан ит дөңдөн качыптыр.
Бир нерседен корккондой,
Бир түндө өңдөн азыптыр.

Дайыма жатчы дөбөдөн,
Ылдыйлап келип жатыптыр.

Кийинки кечте негедир,
Кайыл болуп баарына.
Бөрүбасар бөк конот,
Короонун келип алдына.
Сестенип калчу нерселер,
Сырттанда деле бар тура.

Түшүнө бербей эр Мурат,
Тоо жакка дүрбү салыптыр.
Көрүнүшү тайдан чоң,
Бөрүнү көзү чалыптыр.
Табышмак болуп жатты эле,
Ачылды минтип анык сыр.

Байкап көрсө бөрүнү,
Тарамыш, жаагы карышкан.
Куйругу чолок, тик кулак,
Көөдөнгө мойну жабышкан.
Бу чөлкөмдө жок эле,
Келгендей издеп алыстан.

Иттерден сырттан туулса,
Бөрүгө болот батынуу.
Бөрүдөн тайбас жаралса,
Буурага тишин матыруу.
Качырса баарын кайсаган,
Аталган «Көк жал» аты улуу.

Түшүнүп эми эр Мурат,
Камдады албарс кылычын.
Бөрүбасар ит үчүн,
Айрыкча бүгүн түн узун.
Ирмебей кирпич эки дос,
Тосотко чыгат тымызын.

Айланып күндүз жүрсө да,
Ал түнү бөрү келбептир.
Эртеси Бөрүбасары
Боз үйгө кирип өрлөптүр.
Босогонун сол жагын,
Суз басып келип ээлептир.

Даярдык көрүп короого,
Чыракты Мурат күйгүзөт.
Кынынан сууруп кылычын,
Башталат дагы түн күзөт.
Бир маалда көк жал келгенин,
Ырылдап ити билгизет.

Тартынбай бөрү боз үйгө,
Кириптир тишин мык кылып.
Мурат шылып чапканда,
Тумшугу кетет кырт сынып.
Ошондо анан тиш салат,
Көк жалга ити тик чыгып.

Эртеси көк жал терисин,
Сыйрып Мурат текшерет.
Түндүккө илсе тумшугун.
Куйругу жерде төпсөлөт,
Кутулдук мына дегенсип,
Ити да турат эркелеп.

Сергиген өңү билинип,
Ордуна дебөт барыптыр.
Ээси да аны аздектеп,
Бир бирин жакшы багыптыр.
Ит – адамдын досу – деп,
Элде айтылып калыптыр.

«Айкөл Манас» эпосту,
Кызыксаң ачып карагын.

Билесиң иттин төрөсү,
Кумайык чыккан баянын.
Окурман эми эсен бол,
Бүтүрдүм жомок аягын.

25.01.08.

АЛП ТАЛАНТ ЭЛЕ АШЫКЕ

(Ашыралы Айталиевге)

Буйткага чейин акмалап,
Булутта бүркүт байкалат.
Беренден аңдар бекинип,
Бейкуттайт замат чар-тарап.
Илеби атыр жел жүрсө,
Шибери кетет чалкалап.
Эмнени тиксең баары өскөн,
Кең Чүйдүн ичи жайкалат.
Карааны көркөм ал жерде,
Кант аймак жатат кайкалап.

Жайылма айыл тоо жагың.
Жайылат улар, тоодагың.
Аюу, суур, аркар аралаш,
Анда көп түркүн тоо малың.
Мөрөйлүү кийик баккандан,
Мөңгүсү калың Чоң-Далың.
Атайлап чалып дайрага,
Айылга айдайт тоо балын.
Андагы уруу жедигер,
Айтайын элдин чоо-жайын.

Жаманкул төксө жамактан,
Кеч кирип кайра таң аткан.
Таамай курч миздүү сөздөрү,
Таңдантып калкты караткан.
Осмонкул төксө жамактан,

Ок экен сүйлөм ал айткан.
Оозунда сыйкыр сырлары,
Ооздуксуз аттай бараткан.
Ой багып калган Ашыке,
Ошолор берген сабактан.

Кечээки фашист тырмагын,
Келбесе дагы ырдагым.
Күйгүзүп жердин жарымын,
Күл болуп өткөн жылдарын.
Айла жок айтат экенсиң,
Адамды адам кырганын.
Тарыхтын мындай энчиси,
Соолутуп жаштык гүлзарын.
Жеткинчек Ашыраалынын,
Армандуу кылды ырларын.

Кемпир-чал, келин айылда,
Чогулса ырдап берчи экен.
Казатта жүргөн уулунун,
Кайгысын күүгө терчү экен.
Атаган сайын аттарын,
Аялдар бошоп эркинен.
Куюлуп жашы токтобой,
Кусанын жаккан өртүнөн.
Ойлонуп чалдар турчу дейт,
Оюнан кетпей ой күмөн.

Бйлатып баарын өттүм – деп,
Учкундуу сөздөн төктүм – деп,
Чоң сезип өзүн турчу экен,
Чоң акын болуп кеттим – деп.
Каргаша турса ансыз да,
Албайын деп бүлдүрүп.
Дөө сөздү таптым мына – деп,
Домбура күүсүн урдуруп.
Кабакты ачкан кеп сүйлөп,

Кайрадан элди күлдүрүп,
Он беш жашар жаш бала,
Күйгөндөн созуп зымпыйып.
Жамгырдай жаап төгүлүп.
Жамаптыр узун ыр кылып.

«Элик сур минип ойнотсом,
Эл билбес жерден болжошсом.
Элиң бир билип коёт – деп,
Эмчектен чымчып ойготсом.

Жалооруй карап тиктешип,
Жаңыла түшсөк сиз дешип.
Күнөө кимден кетти – деп,
Көзүбүздөн издешип».

Башталып ушул саптардан,
Башаты ырдын түптөлүп.
Бешене бөлгөн шыбага,
Бекемин кептин сүйлөтүп.
Бериптир белек жараткан,
Береңге уйкаш үйлөтүп.

Акыры фашист жеңилип,
Ала-Тоо шаңга бөлөнүп.
Алп Манастан калган эл,
Ааламга кайра төрөлүп.
Атылып чыгып ал кезде,
Акындан дагы сөз өнүп,
Арстан болуп жүргөндө.
Ай кыздарга жөлөнүп,
Артисттер келет бир күнү,
Айылынын көөнүн көтөрүп...

Салабаттуу Осмонкул,
Сайра дейт мукам торгойдой.
Сай күлүк анда Ашыкем,

Саламдан баштайт ойлонбой.
Көкүрөк тепкен таланты,
Көктөгү жанган чолпондой.
Кынтыксыз жеңил сөздөрү,
Кыш кынап эле койгондой.
Ойлонуп калат Осокем,
Ордунда бир топ козголбой.
Анан,
Борборго жүр дейт биз менен
Бозокорлорго кор болбой.

Арадан эки-үч жыл өтүп,
Анда да барбай Ашыкең,
Айланып айыл кыздарын,
Ал жакта жок деп жашы тең.
Океан деген Осмонкул,
Чакыртып зорго алыптыр
Бир келип кет деп жаш үкөм.

Ошондон барып башталат.
Орошон ойлор термеси.
Топко ырдаган жанында.
Токтонаалы жердеши.
Токтосун менен Ысмайыл,
Эстебес түгөй теңдеши.
Чоң залкарлар дагы көп,
Чогулган кыргыз бермети.

Кыска сөздүү кайран күү,
«Карагул ботом» балбан күү.
Какшатып ийген укканды,
Кайрыгы анын армандуу.
Ашыраалы укканда,
Дене-бою дүр дептир.
Элестетип олтуруп,
Абага дастан үйлөштүр.

Жан бергенин ал күүгө,
Өзү деле билбептир.

Бир жолу жүрсө Өзгөндө,
Мырзаке экен айылы.
«Салам-Алик» дегени,
Ал айылдын жарымы.
Кара деген кызматчы,
Үйүнө конок кылыптыр.
Өзгөчө чыккан дастанды,
Өз оозунан угуптур.

Аяктап дастан баратып,
Аткан жерин укканда
От келип айрып жүрөктү,
Ок баланы тутканда.

Уккандын баары шылкыят,
Каранын зайыбы буркурап.
Үйүндөгү мылтыкты,
Ташка чапса быркырап.
Апаптап жатып алганы,
Араңдан-зорго тынчытат.
Акында көрсө чеберлик,
Аралаш жүргөн угуучу.
Арбап бир койчу сыр турат.

Ак калпак Ашыраалысын,
Адашпай баары таанысын.
Элдики болуп көп ыры,
Элдерде жүрөт баары чын.
Татар, өзбек билет – дейт,
Сураба анын кайсы ырын.
Казагым дагы талашат,
Калкымдын мурас байлыгын.

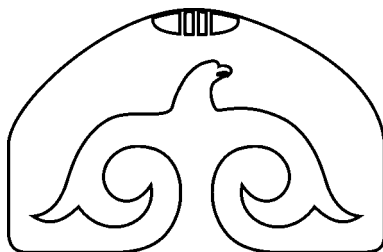
Шекербек менен Ашыке,
Таласка барып туйладың.
Сооронбек менен бир жүрүп,
Сонун сап таптың, ырдадың.
Унутта кетип бирок а,
Жазылбай калды ырларың.

Ар сөзү салмак санаттай,
Карамолдо, Саякбай.
Ээрчишип Көлгө барганда,
Эл кетпей турган таң атпай.
Эстелбей калды көп ырың,
Эскирип кеткен барактай.

Астейил жаап чепкенди,
Ашыкең баскан сексенди.
А бирок оору айынан,
Ажалга барып кептелди.
Акырет кетти айла жок,
Артына таштап кенчтерди.

Таланттан бүткөн атабыз,
Таш сындырган такаңыз.
Артыңызда шакирт көп,
Аларга тийген батаңыз.
Көкөлөп жаның учса да,
Көп кылым элде жашаңыз.

Бишкек, 2006.

АР КЫЛ ЫРЛАР

ӨЛГӨН СҮЙҮҮ

Көл жээгинде калды элес көп сүрөт,
Көңүлүмдү көбүнчө ал чөктүрөт.
Тоодой эле ошол сүйүү көк тиреп,
Толкун эле жээкти жаткан өпкүлөп.

Ошол сүйүү асмандагы ай эле,
От жылдыздар кучагына бай эле.
Оюн-кумар кайрылбасын билсем да,
Ошол сүйүү эсте турат дагы эле.

Ал махабат чынчыл эле таптаза,
Алтындардын алтыны эле башкача.
Алыс сүздү бөлөк жээкти мекендеп,
Ак куу болуп кылчайбастан аркага.

Чебелентип жула качып бир күнү,
Чеңгелдептир ал жак жээктин бүркүтү.
Бугун сыгып жатты ошондо шолоктоп,
Булганч болуп толкундардын бүркүмү.

Өлдү сезим, устарага тилинди,
Өлдү сүйүү, өзгө жанчып шимирди.
Баткакталды апшак дене, ич дүйнө,
Башкы жээкке келбейт эми киричү.

Сүйүү, сүйүү! Сенде санаа күйүттөр,
Сүйүндүрүп бирде кылат үмүткөр.
Сүрдүктүрүп сүрсө кайра аркага,
Сүрүнө да адам кайыл, кириптер.

Кара-Жыгач, 14.12.10.

БИР СУЛУУГА

Кырдач мурун, кара тору, бели ичке,
Кылыгы наз, сыны сулуу эликче.
Субагай бой, жашоомдо бир келип,
Кайра учуп кетти ошол периште.

Бйманы бар этек-жеңин кымтылап,
Алпейимдүү, кээде күлчү шыңгырап.
Мөлмөл болуп үнү дагы жагымдуу,
Мөлтүр булак аккан сымал шылдырап.

Кирпиги узун, өйдө ийилип тарамдай,
Чөйчөгүндө көзү бал-бал жанардай.
Баскан кезде бар келбетин маралдай,
Аздек кылат балтырлары аярлай.

Озу оймок, чачы жибек көрүнгөн,
Таштап койсо ай далысы көмүлгөн.
Чийме кашын кагып туруп жылмайса,
Чырайынан нур илеби төгүлгөн.

Учуп кетти өкүнбөймүн мен ага,
Учкун жүрөк айланган жок жарага.
Бир кемчили ич дүйнөсү жарды эле,
Билбейм азыр кайда ошол садага.

14.12.10.

АЙЫЛДАГЫ ДОСТОРГО

Сагынганда жүрөгүмдү чымчылап,
Санаа-оюм айыл жакка жулкунат.
Кулундарды сугаруучу сайдагы,
Куса кылат күм ойногон тун булак.

Кыр чөп басып адырларың жаткандыр,
Кырды бойлоп Кара-Сууң ташкандыр.

Анда жүргөн амансыңбы досторум,
Айылымдын унун, тузун таткан бир.

Барайын дейм тирлик тура бүтпөгөн,
Борбор ушул, иштер чыгат күтпөгөн.
Сагынганда көкүрөгүм мыкчылат,
Сары эски гезит өңдүү бүктөгөн.

Биз өзүнчө кичинекей калайык,
Бирге өтгү эле кирсиз таза балалык.
Аттиң ошол мезгил кеткен закымдап,
Артты карай ай-жылдарга таланып.

Эсте дале биз ойногон «таш казан»,
Эсте турат тайлар анда таптаган.
Энчисине ээлик кылып убакыт,
Эми достор орто жашты аттаган.

Кемибесин короодогу малыңар,
Кертилбесин шалбаадагы багыңар.
Кереметте түгөл бойдон бүлөңөр,
Кейиши жок аман жүрсүн жаныңар.

Бишкек. 18.01.08.

МЕКТЕПТИ БҮТҮРҮҮЧҮЛӨРГӨ

Мектептен алып кат-сабат,
Мектептен бала такшалат.
Мелжиген дүйнө кезсең да,
Мектептен мекен башталат.

Теригип калсаң тердеткен,
Темаңды билсең терметкен.
Тарбия-таалим жолдорун,
Тааныткан чыны мектеп сен.

Алиппе баштап сабагын,
Ачты эле билим башатын.
Аттигиң жаштар мына эми,
Аяктап мектеп жатасың.

Куушуп күн, ай, жыл кетер,
Куугансып замат жылт этер.
Курбуңду эстеп, классташ,
Кусадан жүрөк зырг этер.

Эсебин мезгил аткарап,
Эч күч жок аны башкарап.
Эстесең эже-агайды,
Эзилип көздөн жаш тамар.

Тил алып мезгил уксачы,
Тизгинди артка бурсачы.
Токумун алып күлүктүн,
Токтотуп бир аз турсачы.

Ушундай тура энчиси,
Убакыт кетсе мейличи.
Өлкөгө тийип керегиң,
Өспүрүм өскүн дейличи.

Аябай күчүн калкымдан,
Ала-Тоо жүгүн артыңган.
Алтындай жерге ээ бол – деп,
Айкөл шер сага калтырган.

Алдыда далай учур бар,
Асмандап бийик учуу бар.
Марага сайган желек бол,
Манастан калган тукумдар.

Ташыркап калбас кадам кой,
Таалайлуу бол, аман бол.

Таамайын айтсам жашоодо,
Татыктуу инсан адам бол.

*С. Садыкова атындагы мектеп.
Чолпонбай айылы, 25.05.08.*

КҮРКҮРӨӨ ТОБУНА

Камтыган булак шекерин,
«Кара-суу» тунук өзөнүң.
Жакуттай белес «Кара-Ой»,
Жамынат шибер төшөгүн.
Адырдан төмөн көк көлүң,
Аздектеп келет мекеним.

Асылдан тамчы тамган жер,
Асырап күткөн кайран жер.
Токтогул, Шаршен, Жумабек
Торолуп сенде жанган жер.
Батырып баарын ичиңе,
Бапестеп бактың балбан жер.

«Ак-Бака» адыр кумдак бел,
Аймалайт анда жумшак жел.
Айдакең, Талип, Сооронбек,
Ашырбүбү көзүн жумган төр.
Аргендей мукам Дарыйка,
Алптарды берген тууган жер.

Бейишим берген берметтен,
Бешигим бул жер терметкен.
Ыроолоп Алла амирде,
Ынтымак деген шербеттен.
Күркүрөө чоро урпагы,
Көбөйүп мында эл кеткен.

Күркүрөө жүрөк жылыткан,
Курултай өтсө улуттан.

Так билбей көбүн унуткан,
Таанышсын тууган-туушкан.
Өзүндөн салттуу дагы көп,
Өспүрүм чыксын улукман.

Түзүлгөн уюм желек бол,
Түйшөлсө элге өбөк бол.
Апшызга толгон көнөк бол,
Үйсүзгө устун терек бол.
Айкөл шер Манас жылоолоп,
Ала-Тоо үчүн керек бол!

Чолпонбай айылы. 30-июнь, 2008.

КҮКҮН АПА

(Атамдын эжеси. Биз Күкүн апа дечү элек)

Ажары качып жамалдын.
Азреил тартып каран түн.
Араанын ачып келгенде,
Асты тар тура ажалдын.

Такымдап тартса жер аймак,
Талашып эч ким жеңе албайт.
Кусадар болуп бул жайга,
Кутулуп кайра келе албайт.

Күкүн апа, барса келгисиз,
Күнөссүз жайга көндүңүз.
Буйругу экен Алланын,
Бурулуп акка төндүңүз.

Жаш алып элес күндөргө,
Жалдырап турам мүрзөңдө.
Берч болуп жүрөк алсызмын,
Бешенең жыттап сүйгөнгө.

Өзүңүз көргөн куу дүйнө,
Өзгөчө сыноо бул дүйнө.
Бат эле өтөт турбайбы,
Баарына үлгүр-үлгүрбө.

Куранда биздин алыбыз,
Кудайда сиздин жаныңыз.
Жараткан алды өзүнө,
Жаннатта болсун жайыңыз.

Чолпонбай. Куркурөө. 20.11.10.

УУЛУМА

Өзөгүмдөн көктөп чыккан бутагым,
Өмүрүмдү улап жаткан туягым.
Арнайм сага ушул кыска жакшы ырды.
Акылыңа түйүп алгын чырагым.

Алтын баштан эмне гана өтпөдү,
Оомал-төкмөл дүйнө далай өкчөдү.
Менден бийик, жарык болгун данегим,
Чолпон өңдүү жанып турган көктөгү.

Теңир үчүн жарыкчылык көз ирмем,
Тез жылганын байкайм азыр өзүмдөн.
Бак тоголок, мээнет жалпак турбайбы,
Баарын калчап пайдалангын өзүң сен.

Бар-жогунда жетелесе кур үмүт,
Бапыраңдап кетпе балам бүлүнүп.
Орду менен убакытты сиңирип,
Сабыр кылсаң, түзүк болот тирилик.

Айбан ишке өмүрүңдө малынбай,
Арам кепти кектеп жүрүп жарылбай.
Адам болуп жаша белек жашоодо,
Алла берген жүрөгүңдү аруулай.

Аласалып бөөдө-кырсык баспасын,
Аткарылсын ойлогон ой-максатың.
Адептүүлүк азыртадан уялап,
Абрюнду жаштайыңдан сактагың.

Кагылайын артымдагы тай-кулун,
Кенен болсун деги дүйнө таанымың.
Ден соолукту жана тилейм өзүңө,
Дүйнөдөгү жакшылыктын баарысын.

23.01.11.

АТА-БЕЙИТ

Кыргыздын кыраандары кырылганын,
Кыйла ишмер бу жалгандан сызылганын.
Кичинемде мен угуп ойлочу элем,
Ким атса да аны ун, туз урганын.
Азыр эми так эле сезип турам,
Акыл жактан элимдин буулганын.

Билимдүүлөр кеткенсип аша кечип,
Бир заманда иштерин ката дешип.
Буйрук менен тез учуп атылган ок,
Бүркүттөрдүн жүрөгүн жара тешип.
Бир үңкүрдөн таап чыккан сөөгүңөрдү,
Биз үчүн чоң үшкүрүк Ата-Бейит.

Кыйган кезде НКВД кылтактары,
Кырды ашып чоролор урпактары.
Анда апа колунда «кара кагаз»,
Ала-Тоонун арасын курчап зары.
Алп аталар көмүлгөн көрүстөнгө,
Айтам торко болсун деп турпактары.

Арча-Бешик. 20-август, 2006-жыл.

ӨТӨТ ЖАШТЫК

Байкалбай эле бат жылып,
Баратат баёо жашчылык.
Шамалдай тытып кетти го,
Жылдарын мезгил шаштырып.

Алтындай болгон жаш курак,
Алгач ал туруп жаркырап.
Алоосу өчөт турбайбы,
Азайган өңдүү шам чырак.

Түшкөнсүп сары жалбырак,
Түгөнөт экен бал курак.
Өзгөчө жаштык учурду,
Өткөргүн жаштар жакшылап.

03.01.2011.

БУУДАЙЫК ТУРА АЛ КӨРСӨ

Буудайык куштун төрөсү,
Бүркүттөн туулган төл өзү.
Жалгыздап кезип дүйнөнү,
Жанында болбойт жөлөгү.
Айтчы эле энем сырттандан,
Жетпейт деп ага бөлөгү.

Кабыланды кайрып алганын,
Аюуну аткып жарганын.
Айрыкча укмуш келтирчи,
Арстанга бүлүк салганын.
Узарта түш деп кыйнасам,
Улачы ойдон калганын.

Каманды кантип апчыган,
Илбирсти кантип жанчыган.
Аттиң ай жаттап калбапмын,

Ушуга бир аз жанчылам.
Ойлосом азыр жомоктун,
Каймагы тура калкыган.

Берилип угуп жатсам да,
Ишенбей эле жүрчүмүн.
Апыртып айтат энем – деп,
Кыткылдап кээде күлчүмүн.
Кайрадан муюп кунт коюп,
Жомогун, бирок сүйчүмүн.

Жаралат дечү алгырды,
Бир-экөө эле дүйнөдө.
Буйтка жер издеп шерлериң,
Буудайык жүрсө күүлөнө.
Чагылган түшөт дегенсип,
Чачылчы экен дүрбөлө.

Бүтөрдө жомок аягы,
Ошондо мындай кеп айткан.
Буудайык шаңшып тим болбой,
Чыңырат ачуу деп айткан.
Жанынан укса жан жүрөк,
Жарылган жерин төп айткан.

СССР кезде кээ бирөө,
Жазыптыр тарых бурмалап.
Түшүнсө болот аларды,
Түз айтса Москва сындамак.
Жалпы эл билет мен дагы,
Жазайын аны тууралап.

Изилдөөчү чөйрөнү,
Пржевальский келгенде.
Кыдырып көрүп таң берген,
Кызыгып сулуу төрлөргө.

Илими балким тийгендир,
Кымбатым кыргыз эл-жерге.

Жанында эки-үч шакирти,
Көтөргөн күрөк-казыгын.
Дүйнөдө сейрек кездешчү,
Казышып чөптүн тамырын.
Жаныбар, кум, тоо, таш тургай,
Ченешкен суунун агымын.

Илимпоздо адатка,
Айланып калган салт экен.
Айбанат эгер көрсө эле,
Мылтыгын колго алчы экен.
Баласын кошо кабаттап,
Баарысын атып салчы экен.

Бир күнү түштө баарысы,
Чайнекке чайын кайнатып.
Уй мүйүз тартып олтурса,
Көрпөдөй чөптө жайланып.
Күн нурун тосуп үстүнөн,
Кара куш өтөт айланып.

Каалгып барып конуптур,
Ар жакта аска чокуга.
Пржевальский билсем – деп,
Түшүптүр анын соңуна.
Адаты атып текшермей,
Артынган мылтык жонуна.

Жакын барып атканда,
Көөдөнү окко тилинип.
Айланган таштай чоң бүркүт,
Айланып кулайт чимирик.
Акыркы ачуу үн менен,
Алыптыр катуу чыңырып.

Алыста калган шакирттер,
Ачуу бир үндү угуптур.
Жете келсе аска түп,
Жетекчи өңү сууптур.
Тили келбей күрмөөгө,
Тизесин бүгүп туруптур.

Түшүнө бербей келгендер,
Түйшөлүп эле калышат.
Ийиндеп экөө көтөрсө,
Илимпоз кайра карышат.
Шап эле ооруканага,
Шашылыш алып барышат.

Текшерип көрүп догдурлар,
Жүрөктөн ооруу дарт табат.
Жүгүрүп таап дарысын,
Мүмкүндүк баарын аткарат.
Оорулуу, бирок оңолбой,
О дүйнө сапар аттанат.

Ысык-Көлдүн жээгине,
Ардактап сөөгүн коюптур.
Гранит таштын бетине,
Сүрөтүн чегип оюптур.
Үстүндө жайып канатын,
Эстелик бүркүт конуптур.

Буудайык тура ал көрсө,
Отуна октун күйгөн бир.
Балапан калса артында,
Бакубат өмүр сүргөндүр.
Эл барбас жерде көрүнбөй,
Эркинче учуп жүргөндүр.

31.01.08.

БИР АРМАН

Кечиккен деп тасма жөнүн аңдасам,
Келген дешет көп билгендер капкачан.
Кожоюндар тартылыштыр андагы,
Кожомкулду теле неге тартпаган?

Мезгилинде борбордогу аянтта,
Дөө кишибиз төө көтөрүп баратса.
Эки мүнөт арнап койсо болмок да,
Эл билет деп жазып койбой баракка.

Комуз кылга мизи тийип койбогон,
Колу тургай бычак менен ойногон.
Атай үчүн аяп коюп лентаны,
Айныгандык кылдыкпы деп ойлоном.

Жарыштырса декадада алптарды,
Жарып чыккан ошол кыргыз залкарды.
Карлыгачтын канатындай манжасын,
Тартып туруп кайра басып салганбы.

Көрүп калдык элдин болгон ардагы,
«Мыскыл жана тамашанын» балбаны.
Кечээки эле Шаршен уулу Асанкул,
Кетиштир го бастырылып ал дагы.

Дагы көбүн айтканым жок кыркылтып,
Далай эле чекиликти биз кылдык.
Сүрөттөрүн көрөт дечи урпактар,
Сүмбөттөрүн көрбөйт эми бул чындык.

Болбойт эми мезгил кайт деп суранган,
Жүргөн чыгар коркпогондор убалдан.
«Жакшыларың» кенчке, балким, кайдыгер,
Жалпы журтка орду толгус бул арман.

19-июнь, 2007-жыл.

ШАШМАЛЫК

(*Тамаша*)

Ак халат кийген доктур кыз,
Аттигиң ашык болдук биз.
Артыңа укол жасайм – деп,
Алдыма келдиң жоолуксуз.

Илгирден элем боз улан,
Ийменип жандап отурам.
Ийниңе колум илсем дейм,
Ийнеңден, бирок чочулайм.

Жообунду сурап сыр салдым,
Жобурап кирсем кумсардың.
Жонуңа колум илгенде,
Жоон санга ийне бир сайдың.

Жолдошуң барын айттың да,
Жасалма күлдүң калпынча.
Жышымыш болуп ийне ордун,
Жоошутуп койдуң артында.

Өпсөм деп тургам эринден,
Имерсем дегем белиңден.
Ак никесин аттабас,
Айланам сендей келинден.

Шашмалыгым болгон соң,
Шадаңдапмын олдоксон.
Сабырсыз дайым жаңылат.
Салмактап анан ойлонсом.

30.10.2007.

АМЕРИКА МУЛЬТФИЛЬМИ

Мазмунун бөбөктөргө ылайыктап,
Мультфильм тасмалары чыгарылат.
Жаш муунга тарбия мааниси чоң,
Жакшы менен жаманды турат ылгап.

Бир кездерде маңызы терең болуп,
Биз көргөн мультфильмдер алтын эле.
Америка тасмасы каптаган соң,
Бара жатат балдар да тантып эле.

Биле аладым жатканбы сабак кылып,
Бирин-бири бычактап адам кырып.
Тарбиясы кескилөө, кыкындыруу,
Мындан ашкан жок чыгар айбанчылык.

Ракета минтип алып жүгөндөгөн,
Согуш күчөп кусканы түгөнбөгөн.
Көрүп бала ошону туурап кирсе,
Келечектен ой кетет күмөндөгөн.

Кошмо Штат өтө өсүп кеткениби,
Балалык сезимди же жектедиби.
Жаңы сүйүү, стриптиз киргизиптир,
Мектебиңи эски деп тепкениби.

Мисалы, көрсөң эски «Мауглини»,
Тасманын маанисинде бекемдиги.
Дардайган аюу, жолборс, бөрүлөрдөн,
Далилденет адам артык экендиги.

Ал эми азыркынын «Мауглиси»,
Аюу экөө «реп» бийлеп талда жүрөт.
Кабыланды ашатып кууп ийип,
Маймыл менен пиво ичип барга кирет.

Жаш муунга укмуштуу сезилеби,
Же шоусуна ушунча берилеби.
Башаламан маанисиз мультигине,
Билбейм дагы кошушат эминени.

Кандай болот балдардын түбөлүгү,
Чоңойгончо же күтүп жүрөлүбү.
Заманына жараша десек эгер,
Анда ошол келечек бүдөмүгү.

05.02.08.

ЖАРНАМА ДЕГЕН ЖАДАТТЫ

Болгону кыргыз эгемен,
Жарнама жайнап теледен.
Уятсыз кээ бир жарнагы,
Уялтат ата-энеден.
Беш мүнөт сайын кайталап,
«Бергендер» деле эр экен.
Кууратып көргөн адамды,
Кутулбай турат жемеден.

Көнүмүш салтын койбойбу,
Көрүнөө мынча кордойбу.
Көп акча түшөт деп жүрүп,
Көрөрман көөнүн сойбойбу.
Телеберүүсүн шалдашып,
Тешкилегенин ойлойбу?
Кинодон кийин же мурда,
Кырк мүнөт созсо болбойбу.

Ташкындап турса чыгарма,
Табылат дешет бир арга.
Эл такыр жадап бүткөнүн,
Эшитсе болмок булар да.

Эркелей бербей эргулдар,
Эгерде бир аз тил алса.
Жарнама жайган күнү-түн,
Жарыя канал чыгарса.

04.02.08.

ТИЛИБИЗДИ ШЫЛДЫҢДАГАН ЖАРНАКТАР

Бишкектеги көрнөк, ураан, үгүттөр,
Түшүнүгүн байкап-талдап билип көр?
Жаздык мына кыпкыргызча дешеби,
Жарнагы бар имаратка кирип көр.

«Кымыз сүтү» деген атты тиркептир,
Сүттөн кымыз чыгаарын ал билбептир!
«Бүт кийимдер» сатылчу жай «Бүт кийим»,
«Үй сатылат» деген жайды «Уй» дептир.

Көмөч эмес «лепёшка» деп текчеген,
Курулушту «стройка» деп кепкенен.
Булар эмне, тилиң сынган аттар бар,
«Шылдың уюм» ачылганбы деп кетем.

Дагы толо «клип» болгон урааны,
Байге койсо башка улуттун чыгааны.
Кыргыз тилин шылдыңдаган жагынан,
Айдан ачык мыкты «кино» чыгаары.

Каршылык жок жүрсүн башка улуттар,
Мурас жагы кандай болот угуп кал.
Селкинчекти «качели» деп жүрүшкөн,
Сенин дагы балаң бардыр улуктар.

12.12.10. *Кара-Жыгач.*

ЖАЛГЫЗДЫК

Жалгыздык башка түшкөн кезде деги,
Жараткан ойлобойсуң эмнелерди.
Жабышып жатып калсаң кабыр барып,
Жарыктык жер үстүндө эстелеби.

Жалгыздык жүрөктү эзип турат экен,
Жаналгыч келсе деп ой тубат экен.
Жаныңды кыйгың келбей, коркуу келип,
Жаназа түшпөсүн жан туят экен.

Жакшынын эркин ийип, камап жарга,
Жаманды түртүп жаман адаттарга.
Жашоону муздак кылган, мерес кылган,
Жалгыздык болбосо экен адамзатта.

Кара-Жыгач. 2008.

КЕЛ ЭСТЕЙЛИ КЛАССТАШ

Алтын мектеп узап сенден такшала,
Андан бери олтурбадык партаңа.
Көр тирлик деп калыптырбыз байкабай,
Жыйырма жылдын кеткендигин аркага.

Өтүп жатат билинбестен узап жаш,
Өскөн элек бир айылда булакташ.
Өмүр гүлүн ачкан кезди эскерип,
Өткөн жолду кел эстейли, классташ.

Айгай салып танаписте ойногон,
«Ак теректи, көк теректи» ойлоном.
Көп оюнуң, сабактарың, тарбияң,
Көкүрөккө өчпөс болуп орногон.

Жакшы күндөр келбей кайра эртеси,
Жашоо жылат чеги келер чектечи.

Жараткандын өтөт экен мезгили,
Жалаң гана элес калып эстечү.

18-июль, 2007.

САЙДАГЫ БУЛАК

Күндүзү эл үзүлбөс жалгыз булак,
Күүгүмдө калар эле жалгызсырап.
Жалтырап ай нуруна кемер нугу,
Жаткансып алп дайрага алтын чубап.

Түстүү таш сан жетпеген көп түрүнө,
Түбүндө ойноп турчу көрктү үйө.
Тазалап көзүнө чөп түшүрбөчүм,
Таарыныч кетпесин деп мөлтүрүнө.

Күмүш суу биз өзүңдүн бөбөктөрүң,
Күнүбүз шаарда өтүп бөлөктөдүм.
Кубанып жутсам дагы «легенданы»,
Кусадан сени эстесем чөгөт көөнүм.

Тартылбай тармал аккан булагымда,
Талант чачкан зат бар дейт курамында.
Акындар көбү ичкен мазар мүрөк,
Айдараалы баш болуп убагында.

Орун кылып түбөлүккө сайды мекен,
Оо, булак, канча кылым актың экен.
Чолпонбай сени ичип баатыр болгон,
Чок кармап ар-намыстуу анты менен.

Ата-бабам, өзүм ичип өскөн булак,
Айылымда жаткандырсың өмүрдү улап.
Балалык баёо кезди элестетсем,
Байкалбай тамчы тамат көздөн кулап.

Сайдагы суу ташыган булак эле,
Сан элди жалгыз багып турар эле.
Бараармын баламды да тааныштырып,
Байыбай оргуй бергин Булак-Эне.

*8-апрель, 2007.
Бишкек, Түштүк-2.*

ШАЙТАН ГҮЛ

Чагылткан жүзү жылдызды,
Гүлбактан көрдүм бир кызды.
Жалт карап жарым мүнөттө,
Жалынга мени ыргытты.

Абаны жиреп бараткан,
Периште арбап каратсаң.
Жалтактай түштүм негедир,
Жалжалды тике караштан.

Ак куудай болуп канатчан,
Ак көйнөк желде баратсаң.
Баарысын бузуп алам – деп,
Батынып баруу каяктан.

Бар сырын берип жараткан,
Балыктай дене жарашкан.
Басканда бийлеп олоң чач,
Балтырга барып жанашкан.

Көздөрү көрктүү сулууну,
Көргөндө көңүл бурулду.
Кубулт деп сыйкыр махабат,
Кыялда бир ой туулду.

Кызарсаң күндөн чүрөкчөм,
Кызганып сени күнөстөн.

Көз айнек болуп ортодо,
Көзүңдү өзүм түнөтсөм.

Чарчанып кетип сулуучам,
Чаңканып сууга бурулсаң.
Аттиң ай, мүрөк мен болуп,
Алкымга барып куюлсам.

Аярлап басып асыл жан,
«Алтынга» кирсең капыстан.
Билегиң дароо менчиктеп,
Билерик болсом жакуттан.

Шуруга келсең арбалып,
Шуруга кетсем айланып.
Тубаса жытың мен искеп,
Төшүңдө турсам байланып.

Берметти карап телмирип,
Белдикке барсаң сен жылып.
Белбоого дароо кубулуп,
Бек кыссам кана белди илип.

Теңеп мен турсам алтынга,
Сумкаңдан сууруп алдың да.
Оймоктой оозго тамеки,
Ойсоктоп тиштей калдың да.

Жарака кетип көңүлдөн,
Жаңылган экем дедим мен.
Жомоктой кыял заматта,
Жок болуп кетти сезимден.

Бир көрсөң кыздын тазасы,
Бийкечтин жоктой катасы.

Суу сепкен ички дүйнөңө,
Сулуунун шайтан сапаты.

4-март, 2007-ж. Бишкек. Түштүк-2.

СҮЙҮҮ ДЕСЕ

Махабаттын жазсам деле жыргалын,
Мага айтышат аз деп сүйүү ырларың.
Жалын сүйүү билсең досум кымбатын,
Жалаң эле айтпайт кыздын сырларын.

Келиштирип келбеттерин мактагам,
Кээ бир кыздын үмүттөрүн актагам.
Аттиң анда гүлгө айланткан ырлар бар,
Аз болсо да саз жаздым деп мактанам.

Азыр жашым отуз бештен ашканда,
Арзуум кызга чыгып калды аз санда.
Эмнегедир жүрөк кетет ээлигип,
Эл-жеримдин сулуулугун жазганга.

Сүйүү асыл атам менен энемде,
Сүйүү азыр менде Ата Мекенге.
Сүйүп жазган ырларым көп калкымды,
Сүйүүсү аз деп айтасың бекерге.

18-январь, 2008-ж.

СУУЛАРДА ӨЛКӨМ КЕЛЕЧЕК

Элиме берип сууну бай,
Аралап агып тургудай.
Жашооңор өнүп-өссүн деп,
Жараткан тура бир Кудай.

Чокусун тоң муз бербеген,
Этеги сына тердеген.

Жети дубан тамырлап,
Жергемди тоолор элеген.

Ал мөңгү суунун атасы,
Ал мөңгү дайра башаты.
Асылып ташта түбөлүк,
Асмандап турат аязы.

Актыгы аппак куулардай,
Ак жибек өңдүү булганбай.
Ажарын жаап шөкүлө,
Айчүрөк кийип тургандай.

Ак жалтаң жактан жаракат,
А балким, көрсөң кара так.
Ала-Тоо калы дебегин,
Ал илбирс кыраан баратат.

Чак түштө кылт деп эшилсе,
Чайыттан кырт деп тешилсе.
Тондуруп нымды жыртыкка,
Толуктайт мөңгү пешинде.

Астыртан тамчы үн курап,
Аскадан төмөн шылдырап.
Булагын кошуп бир кезде,
Буурадай дайра жулкунат.

Кыргыздын кымбат суулары,
Кубулуш шумдук сырлары.
Кичине болуп башталып,
Киргенде күчөйт куйганы.

Таш-ташты сүзсө тырс сынат,
Талкандап акса кылдырап.
Туюкта токой-чер булуң,
Туруштук бербей жыртылат.

Өзгөчө ошол аккан суу,
Өмүрдүн отун жаккан суу.
Өзөгү тура өлкөмдүн,
Өзөндө туйлап жаткан суу.

Эгемден бизге арнаган,
Энчини айтып дайрадан.
Тамчысы алтын кыпын – дейт,
Так сарптап калкым пайдалан.

Тантытпай кептин казалын,
Таамайын айтат таза акын,
Ири сууларды эмесе,
Иликтеп туруп жазайын.

Чүй жердин болуп белеги,
Чүй, Шамшы, Ак-Суу, Кегети.
Тамчысы кетпей бекерге,
Сугатта мереп этеги.

Ала-Арча тоодон бой уруп,
Аламүдүн жана Сокулук,
Жакага түшкөн бай суулар,
Жалбырап агып отуруп.

Кара-Балта суу алпынан,
Ысык-Ата кооз шаркыраң.
Кубанта адам сакайтып,
Курамы дары камтыган.

Табигат тарткан кубулуш,
Чоң-Кемин толкуп тири укмуш.
Бийиндей Бүбүсаранын,
Бийлесе бүркмө бир укмуш.

«Кыргыз-Тоо» дайраң калк жанын,
Камтыдым багып жатканын.

Ашуудан ашып эми мен,
Айтайын аркы капталын.

Үч-Кошой келсе сабалап,
Каракол ага шар агат.
Экөөнөн талды сууруган,
Талас суу балбан жаралат.

Алп Манас минген Аккула ат,
Аргымак өңдүү алкынат.
Жээгинде кайың калтырап,
Жебедей агат шаркырап.

Ак тулпар минген Семетей,
Ал сууга кирген кенебей.
Агызбай Айкөл арбагы,
Алып өткөн дешет кемедей.

Бакай кан келип жортуулдан,
Агытса тулпар Бозбуудан.
Күнүгө жуунуп бойду урган,
Күмүштак деген чоң суудан.

Өзгөчө ири жылгалар,
Өзөндүү Калба, Үрмарал,
Бириккен Кызыл-Мойноктон,
Беш-Таш суу, Кара-Бууралар.

Толкунга Сыргак кептелип,
Кеччи экен кээде текшерип.
Нылды-Суу, Кең-Кол айтмак го,
Тил болсо бизге эскерип.

Күн батыш жакта үн сүрөп,
Күркүрөө агат күркүрөп.
Чыңгызың жазган атагын,
Дүңгүрөп дүйнө бүт билет.

Тал, данды дайраң сүйүнтүп,
Талааны турса тирилтип.
Жана жыш башка сууларың,
Жайытың жатат киринтип.

Ал эми ээлеп алабын,
Аткарган Мекен талабын.
Алтындай кыргыз жеринин,
Айтайын чыгыш тарабын.

Ыроолоп ырыс буюрган,
Ысык-Көл сулуу сулуудан.
Деңгээлин сактап турууга,
Дайра көп ага куюлган.

Кайдасың, Улуу көл деген,
Каркыра агат селдеген.
Жаш Айдар чапкан Мааникер,
Жарышкан чыгар сен менен.

Барскоон акса жалтырап,
Жети-Өгүз, Тосор жалпылап.
Чогулуп куйган куймадан,
Түп дайра деген алп чыгат.

Жыргалаң дагы ашкан суу,
Жылгасы көлдү тапкан суу.
Жылына турист көбөйүп,
Жыргалы элди баккан суу.

Алладан амир кымбатым,
Айтсам көп, Нарын сымбатын.
Атпай журт кантип билбесин,
Ал берген токтун кызматын.

Өзүңсүң зору баарынын,
Өркөчтөп аккан Нарыным.

Коңшу өлкө дагы биз тургай,
Колдонуп жатат жарыгың.

Сабалап аккан бууданың,
Сары-Жаз менен Жумгалың.
Ажары Таттыбүбүдөй,
Ак толкун болгон сууларың.

Көкөмерен, Суусамыр,
Көгөрүп түбү суу балыр.
Коркутуп үстү бирок да,
Кожомкул дөөдөй сүр жатыр.

Туптунук болуп капташты,
Түбүндө ойноп ак ташы.
Эл баккан Кошой сыяктуу,
Эл багып жатат Ат-Башы.

Түштүктө Чаткал, Ак-Буура,
Талантым жетпейт тартууга.
Ташкыны жатса тармалдап,
Таң бердим көрктүү ал сууга.

Кара-Үңкүр, Кара-Дарыя,
Калкымдын бүткөн багына.
Эр Төштүк, Чубак кезинде,
Жуунган суулар дайыма.

Жер-жемиш канып суу ичкен,
Жээгинде күрүч бул ичкен.
Өлкөнүн баарын сүйүнткөн,
Өмүрдү жаккан билик сен.

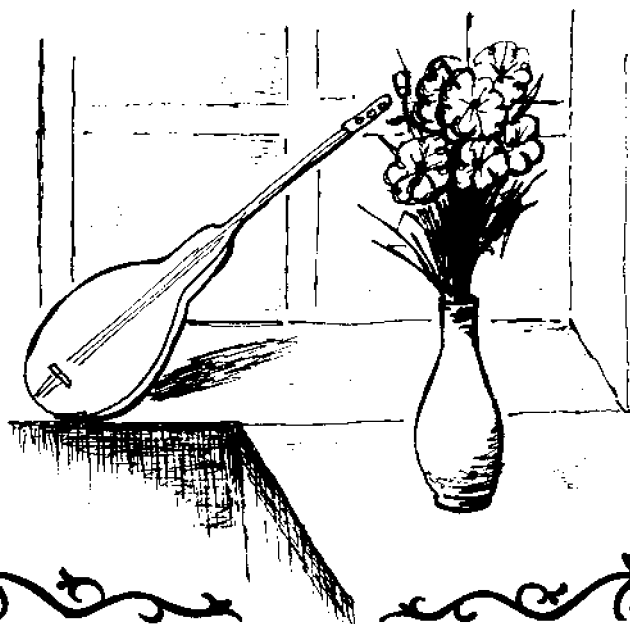
Баарысын толук жазбадым,
Баарладым ойдо барларын.
Суулар дейт биздин келечек,
Сууруган байлык тармагын.

Белендеп камын элимин,
Бериптир сууну Теңирим.
Угарман кыргыз сенин да,
Узун суу болсун өмүрүң.

*16-июнь. 2008.
Чолпонбай айылы.*

Күүнү чертсең
айтып черт
2012.

Күү баянын билмек тургай уккусу келбеген кыргыз баласы ата-журтун сүйөрү күмөн.

Күү тууралуу сөз болгондо бала чагымдагы айыл аксакалдарынын сөздөрү күнү бүгүнкүдөй кулагымда. Азыркы изилдөөчү аталарыбыздын китептерин да окуп калам. Салыштыра келсем бир өңүттөгү ойлорго кетесиң.

Комуз өнөрү кыргыз элинин илгертен бери келе жаткан мурастарынын туу чокуларынын бири. Бабаларыбыз сөз менен айтып жеткизе албаган махабатты, кубаныч-салтанатты, же тескерисинче арман өкүттү, муң-зары күч азапты, турмуштун же ажалдын өктөөсүн үч кыл комузга сиңиришкен жана туюмун чечмелеп келишкен. Күүлөрдүн жолу узак жана тематикага өтө бай. Маданияты, идеялык маани-маңызынын таржымалы ар кырдуу.

Аттиң! Ал замандын алааманынан атырылып чыкса да айтылмак турсун ара жолдо калып, жоголуп кеткен күүлөр канча.

Эски күүлөрдүн жолу узак дегеним, чертилип жүргөн күүлөрдүн автору катары кийинки өкүлдөрдү тааныйбыз. Алгачкы жаратмандары аз гана кайрыктан турган ыргак өзөгүн жаратса, ал комузчудан комузчуга өтүп отуруп өздөштүрүлгөн.

Мисалы: «Көкөй кестини» Капал чыгарган жана аз гана кайрыган. Эстафета катары муундан-муунга жүрүп отурган. Аны тогуз толгонуп туруп көркүнө чыгарган, жеке адамдын кайгысын жалпылап бир доордун үнүнө айлантып элге жеткирген улуу инсаныбыз күү сүрөткери Карамолдо. Демек ал күүнү Карамолдонуку деп айтканыбыз талашсыз.

Мындай күүлөр оголе көп. «Бурулчанын селкинчек» Осмонбек кызы Бурулчаныкы. Анын калтырган мурасы күү алптары Муратаалы, Ыбырай, Токтогул жана башкалар тарабынан аткарылышы

даражасын дагы бийиктеткен. «Сынган бугунун» баштапкы ээси Байгазы экени айтылат.

Кадимки Айдараалынын күүлөрү булактын көзү бүтүп калгандай жок болуп кеткен. Бирок бир топ башка залкар күүлөрдүн өзөгүн түзүп кеткени сыр бойдон калды.

Ниязаалы комузчу Жеңижок менен Көксулууга күү арнаган делет. Атай аны салыштыруу жолу менен ар кайрыгын кайрадан ийнине жеткире ийлеп чыгып алп күү жараткан. Ал «Актамак менен Көктамак».

Албетте, мындай күүлөр күүчүдөн күүчүгө жеткиче иштетилип, өркүндөтүп өстүргөн жана өлбөс кылып элге калтырган биз окуп жүргөн залкарларыбыз автор болуп калары шексиз.

Ошентседауңгунунучунбаштаганкүүчүлөрүбүздү билип жүргөнүбүз абзел. Изилдөөчүлөр ийне-жибине өздөрү жетээр. Мен жөн гана чоң аталарыбыз «мен бала чагымда аксакалдар мындай айтаар эле» – деп айткандарын эстеп ыр түрүндө кээлерин баяндоону чечтим.

КАМБАРКАН

Уламышта Камбар хан, ал эми илимий тактыкта Камбар Жаныбек хандын жардамчысы делет. Демек, кандай болгон күндө да экөөнүн тең эстетикалык табити күч болгон. Ой тутуму терең жана чыгармачыл. Ал экөө комуз аспабын ойлоп тапкан. Эл кыска гана Камбаркан деп атаган.

Илгери өткөн заманбап,
Издөнүү жолун кабарлайт.
Жан шерик жандуу комузду,
Жасаган кантип адамзат.

Алгачы Камбар хан делет,
Ал эски доорго дал келет.
Аңгеме куруп мен эми,
Айтайын колдо Алла деп.

Жанында коштоп жигиттер,
Атсак деп болсо кийиктер.
Аң уулап Камбар токойдон,
Бир үнгө болот кириптер.

Айдар жел жортсо желдетип,
Ал коңур добуш терметип.
Акырын үндү чыгарган,
Артылып турат керме жип.

Жакындап барып караса,
Жарыктык мындай тамаша.
Ичеги кере тартыптыр,
Чарт сынган бутак жарака.

Көрсө бир мечин секирип,
Бутакты калпыс эти илип.
Ошондо карды жарылып,
Ичеги калган бекилип.

Аз коңур чыгып атты эле,
Атайын Камбар какты эле.
Катыгүн мукам зыңкылдайт,
Камчы учу менен чапты эле.

Табигат берген кубулуш,
Таасирлеп ушул угулуш.
Табитин козгойт Камбардын,
Талантка жасап бурулуш.

Үмүттө кыял ой жоруп,
Үйүнө келет ойлонуп.
Чыгартат ичегилерин,
Чыгарма үчүн кой союп.

Жыгачка мыкты шарт урат,
Ичеги кере тарттырат.
Купулга толук толгуча,
Кургатат таза жакшылап.

Салаасы менен тарткылап,
Салмактап чертсе каккылап.
Толкуткан сонун үн чыгат,
Токойдон дагы жакшыраак.

Чыгарма чымырканганы,
Чылк ою эми андагы.
Илүүчү кылдын аспабын,
Издентүү иши арбады.

Чаралап жайык түптөнтүп,
Көөдөнүн терең үч керттип.
Жыгачты чоттойт ыңгайлуу,
Кармагыч мойнун ичкертип.

Башына оюп бурагын,
Батыра жасайт кулагын.

Анткени Камбар билиптир,
Ар бир үн түрдүү чыгарын.

Аспапка капкак желимдеп,
Кулакка кылды керип бек.
Өжөрлүү өркүндөтүүсүн,
Бүткөндө калат жеңилдеп.

Андан соң учкул кыялы,
Комузду күүлөп бурады.
Жаратман Камбар ыргагы,
Жазылтты жанды кумары.

Качанкы жолун үзбөгөн,
Камбар хан салган из менен.
Ар дайым кыргыз жанында,
Ал комуз жашайт биз менен.

11.02.12.

ШЫРДАКБЕКТИН БОЗ ЖОРГО

*Элдик күү. Кайырыктарда Боз жоргонун кел-
бети сүрөттөлөт. Бул кыргыз эл күүсү бүткүл
Борбор Азияга таанымал. Азыр күүнү Дастан
Сарыгулов кайрадан жаңыча өз вариантын иштеп
чыккан.*

Ай менен Күндү болжогон,
Асмандан кайып жолдогон.
Сөз болсун жылкы асылы,
Шырдакбек минген жоргодон.

Арстанбоб келип атайы,
Ат кийик жүргөн жапайы.
Айгыр-Көл менен Тулпар-Көл,
Андыктан калган атагы.

Мындагы жылкы курч чыкмак,
Боз жорго тегин ук тыңдап.
Атасы тоонун Тобурчак,
Энеси чөлдүн Музбурчак.

Шырдакбек чыкса кол курап,
Зээри пас, жорго сом туяк.
Түйшөлүп дагы койбогон,
Түгөнбөй жүрсө жол чубап.

Өйдөгө батып калбаган,
Адырга чапсаң талбаган.
Дүбүртү катуу бул тулпар,
Чарчабас болгон Алладан.

Чарт гана куйрук түйүп бек,
Тик шүйүп көкүл күмүштөп.
Жел күүсү жортуп жетпеген,
Желбестен кетсе жүрүштөп.

Тайкы жал тарам тал кылып,
Эки көз турат шам күйүп.
Жонгондой жото жилигин,
Каккандай сымбат кар жилик.

Кулагы типтик куйгандай,
Куу башы кууш кумгандай.
Омууроо турат керилип,
Оросоң чынжыр жулгандай.

Кыймылы чапчаң кыргыйдай,
Кызыса учкан туйгундай.
Кыйналган өңү көрүнбөйт,
Кышы-жай жүрсө бир тынбай.

Төгүлүп жалы-куйругу,
Карсылдап ооздук, суулугу.

Өзү эле боло берчү экен,
Ээсинин сырдуу буйругу.

Таштакты көңүл илбеген,
Таноосу жеңил үйлөгөн.
Көмкөргөн казан соорусу,
Көк камчы уусун билбеген.

Алп дулдул узак жолдордо,
Айбыкпай кирип жоолорго.
Акылын кошкон ээсине,
Адамдан артык Боз жорго.

19.02.12.

БОТОЙ

Күчүчүлөрдүн ботойлору көп. Түпкү чыгышы ар кандай уламыштар менен баяндалат. Ар башка чертилгени менен бир өзөккө барат. Ал уламыштардын эң эскиси Бокеш деген атактуу комузчуга такалат.

Илгери Карамоймол деген инген,
Айрылып ботосунан ээрчип жүргөн.
Айласын таба албай бышкырынат,
Армандуу бири дайым кемик дүйнөң.

Чарк айланып казыгын арга таппайт,
Ууз желини тамчылап ал да кактайт.
Эс алымыш болот да бир аз тынчып,
Эстегенде буркурап кайра баштайт.

Мал болсо да ал эне жогун жоктоп,
Сабыр кылбай, аябай өкүм боздоп.
Көрөңгөсү көңдөйлөп, көз-жаш көлдөп,
Көмүлгөндөй дүйнөсү өмүр токтоп.

Бокеш деген комузчу аны көрүп,
Боору ооруп, өгөөчү кайгы келип.
Боолголоп армандуу күү жаратат,
Ботосу өлгөн ингенге жаны кейип.

16.02.12

МУНДУУ КҮҮ

Кадимки Байымбет Абдрахмановдун (Тоголок Молдо) чоң атасы Музоокенин күүлөрүнүн ичинен эң белгилүүсү «Мундуу күү». Себеби Музоокенин өмүрүндө бир маанилүү окуя болгон. Ошондогу өзүнүн абалын жана өзүнө окшогон карапайым элдин оор турмушун, замандын теңсиздигин күүдө чагылдырат.

Атагын угуп шайыр Музоокенин,
Чүйдөгү болуш Бошкой алдырыптыр.
Жанында бир ай конок алып жүрүп,
Кулагын улуу сөзгө кандырыптыр.

Болуштун ата-тегин, бар байлыгын,
Музооке ырга салып жайган экен.
Таланттын күчү менен кайран шайыр,
Белекке үйүр жылкы алган экен.

Ат айдап ак-талаага баргычакты,
Айылына андан мурда кабар кирет.
Бирөөлөр чеке тердеп сүйүнүшсө,
Башкасы ичи тарып араң түтөт.

Бар экен ал чөлкөмдө карамүртөз,
Байлыгын батыралгыс Ысман деген.
Боору таш заманынын ичиндеги,
Болбоптур деги мындай ыйман жеген.

Жигиттерин тукуруп буйрук кылат,
Комузчуну тоноого жарым жолдон.
Жигин дагы билгизбей ошол жактан,
Жулгула дейт не болсо барын колдон.

Жигиттери айткандын баарын жасап,
Музоокени бейпайга салып кетет.
Кудай сүйгөн пендени муңга чылап,
Эн талаада чала-өлүк чабып кетет.

Оо армандуу муңдуу күү күңгүрөнгөн,
Пейил тегиз болбогон заман экен.
Арам-адал тиреши түгөнбөгөн,
Аны өзү жасаган адам экен.

19.02.12

САРЫ БАРПЫ.

*Ниязаалы бул күздө балапандарын жыландан
коргош үчүн аракет кылып сайраган Сары барпы
чымчыктын элесин сүрөттөйт.*

Бутакка боорун бойлотуп,
Тал менен өзүн сойлотуп.
Баратты жылан уяга,
Балапан эти ойлотуп.
Сары барпы уя ээси экен,
Безилдеп тилин ойнотуп.
Жырткычты алаксытууга,
Сайраптыр салып жорго нук.

Кубулта түрлөп алкымын,
Куюлта ыргак айтымын.
Омогу катуу билинди,
Ошондо Сары барпынын.
Байкуш ал башка не кылсын,
Баланы баккан жан кыйын.

Эледи абдан аргендеп,
Өз тилде мукам жалпы ырын.

Кубулжуп ар бир амалы,
Бүлкүлдөп жатты тамагы.
Токтоду жылан негедир,
Жеткендей чымчык талабы.
Ача тил адеп зыпылдап,
Арбала берди абалы.
Акыры сынды зордукчул,
Арамза дити жанагы.

Ал көрсө чымчык ойлорун,
Аңдаптыр жырткыч сойлогуң.
Айбандар гана түшүнгөн,
Айтышы тура жоргонун.
Ошондо жеңип канаттуу,
Кетирип жылан тостогун,
Сактаптыр бүтүн талдагы,
Кошуна-колоң досторун.

19.02.12.

КӨКӨЙ КЕСТИ

(Капалдын арман күүсү)

Бугу элде көлдүн башында,
Булундун Түп, Чоң-Ташында.
Айтылуу Капал комузчу,
Айдалган экен жашында.

Бой сыны үлгү үйрөткөн,
Болсо да шайыр гүлдөткөн.
Каат заман салты кошпоптур,
Капалга кызды бирге өскөн.

Бир жерде айтат бир башка,
Бир уксаң такыр сыр башка.
Билгеним жетпейт сындашка,
Бирок бар баян мындайча.

Чыңалган мүчө сулуу кыз,
Чырайы ширин Урум кыз.
Сымаптай болуп жетилет,
Сыйпасаң колго урунгус.

Ашыгы Капал комузчу,
Ар кечте бирге болушчу.
Ак-бакан тепкен жаштардан,
Арыраак барып жолукчу.

Сүйгөнү Капал комузчу,
Сүйлөшүп бирге болушчу.
Сүйүүнү сыйлап тымызын,
Сүтгөй ай үчөө жолукчу.

Ал сүйүү бүткүс ыр эле,
Адилет эле, чын эле.
Асманды апчып кыялы,
Ала-Тоо болчу тимеле.

Бир-бирин катуу жактырып,
Бирдикте сезим тартылып.
Айрылбас үчүн шерт кылат,
Антташкан сөздөр айтылып.

Жаштардын эки ашыгын,
Жакшылар угуп жашырын.
Жайлайлы дешет Капалды,
Жан таслим кылып акырын.

Себеби Урум эли бар,
Кудалап койгон жери бар.

БІнтымак кеткен ыдырап,
Иш эмес эле жеңил ал.

Ушул түн тындым кылаарын,
Укканда Урум угаарын.
Капалга айтат качканга,
Кармашып кошо чыгаарын.

Урумга Капал муну айтат,
Оордугу сөздүн муңайтат.
Куугандар зөөкүр болчу эле,
Кыт дүрмөт бирдей тырайтат.

Секетиң кетем сен калгын,
Сен аман болсоң, мен бармын.
Сүртүмүң өчпөс эсимден,
Сүйгөнүм кайгым, эл кайгым.

Ак тилек максат үзүрлүү,
Аргамжы жиптей үзүлдү.
Көкөйдү кескен көп санаа,
Көөдөндү мыжып бүтүрдү.

Буулуга жанды кыйнашып,
Буркурап жатып ыйлашып.
Тирүүлөй анан коштошот,
Жүрөккө жара ыргатып.

Көрөм деп башка салганын,
Көөдөнгө катып арманын.
Бешене чийген буйрук деп,
Бет алат Текес аймагын.

Салт катуу туткан эрендер,
Саргайып камды жегендер.
Кыз калып, куубайт качкынды,
Кыйын иш кылып кеменгер.

Кыйылып кырчын эркинен,
Кырк жылдай Капал тентиген.
Куу болот чачы, сакалы,
Кусанын жаккан өртүнөн.

Ысык-Көл жери керемет,
Ызасын бүркөт себелеп.
Келиптир Капал улгайып,
Кешпирин бырыш чегелеп.

Эл-журту түгөл келишет,
Эсендеп баары көрүшөт.
Капалдын черткен күүсүнө,
Калайык анан төнүшөт.

Шумдугуң кургур ыргактыр,
Кайрыктар тербеп ыйлаптыр.
Көп жылдык санаа туткуну,
Көз алды доорду чулгаптыр.

Көр дүйнөң жалган туйулат,
Көйгөйү муңдуу угулат.
Калчылдап келип бир кемпир,
Капалды басып жыгылат.

Көрүшкөн үзбөй үмүтүн,
Көкөй так калган күйүтүн.
Эстелип бул күү чертилет,
Эстелик болуп биз үчүн.

07.02.12.

ТУРУМТАЙ

Айдараалынын «Ак байбиче», «Турумтай», «Ак куунун ойногону» сыяктуу беш-алты чоң кыңлөрү болгон экен. Унутта кетип, башталгыч өзөктөрү башка кыңлөргө дымак болуп кеткен. Турумтай жөнүндө аңыз көп. Авторлор бар. Тамсил да жазылган. Айдакеңдин аңдаганы тууралуу.

Шуулдаган куюндай,
Шукшурулат турумтай.
Болжоп жаткан мүдөөсү,
Боз торгойду курутмай.

Тоорулса да жан-арга,
Торгой кирбейт бадалга.
Ыкчам буйтайт абада,
Ыкыс берип ажалга.

Чоңу жетсе эңип жейт,
Берки буйтап эңилбейт.
Кууган жашоо жемим дейт,
Качкан дагы өмүр дейт.

Жырткыч учкул шамдагай,
Жаза апчыйт кармабай.
Тырмак чийип торгойду,
Тытылат тыш канжалай.

Топу торгой шорголоп,
Кирет бадал корголоп.
Аны аңдыйт турумтай,
Алар жерин торголоп.

Байкап турган бир киши,
Баарын келди билгиси.
Бутактардан караят,
Буртук уя үлгүсү.

Барпыраган баятан,
Бардай анда балапан.
Амалы го торгойдун,
Алыс учкан жанатан.

Мелжеп жырткыч тарапты,
Ыргытты адам таякты.
Келтек чала сермеди.
Кере учкан канатты.

Жырткыч андан иймелип,
Жылга карай жылт этип.
Учуп кетти жар ашып,
Канаты араң шилтенип.

Арачыны андагы,
Ар ой чулгап алганы.
Сары ооз ачка калгандай,
Турумтайдын балдары.

Бөксө жерин толуктап,
Кимисине болушмак.
Кайсы эми адал иш,
Кандай соопко жолукмак.

Түркүн сырды курчаган,
Түбү жырттык куу заман.
Баары тегиз таптаза,
Барбы кусур урбаган.

Жараткандан айланыш,
Жаралгандар байланыш.
Жандыралгыс сыр экен,
Жашоодогу жан багыш.

15.02.12

СЫНГАН БУГУ

(Байгазынын үч сындым)

1958-жылы Москва шаарында экинчи декада өтмөй болду. Биз Райкан агай, аксакалдар Осокем, Алыкем, Сакем, Кара Молдокем, Ыбыкем бир вагондун бир бөлмөсүндө термелип бараттык. Аңгыча Молдокеме, «Сынган бугу» күүнү черттиришти. Ошондо Молдокемдин өтө чебердигине таң калдык. Себеби күүнү чертип жатканда комузунун үстүнкү бир кылы жанып кетти, ошол кылды бармагы менен басып туруп, калган эки кыл менен күүнүн аягына чейин билгизбей чыгып кетти.

Эсетебес

Баатыры Балбай жетектеп,
Башында көлдүн «белек» дейт.
Айтылат Матай иниси,
Андан соң болгон желек деп.
Уулу анын султан Байгазы,
Ушуну даңктайт эл эстеп.
Мен жаздым учкай укканды,
Мезгилин көзгө элестеп.

Ченемсиз талант түнөгөн,
Черткени чексиз күү экен.
Сырын бүт берип жараткан,
Сымбатын жасап ширеден.
Бүтпөгөн өнөр, эс тутум,
Бүт баарын ага шилеген.
Багына кел-кел келген кез
Байгазы жигит гүлү экен.

Бир күнү бугу элинде,
Тойчукка кечки серүүндө.
Байгазы дагы барыптыр,

«Кыз оюн» көрүп келүүгө.
Ышкыбоз жаштар чогулган,
Киргенде боз үй төрүндө.
Кадала түшөт чүрөккө,
Карашы уюп көңүлгө.

Шөкүлө кийген ал сулуу,
Шааркан деген ай сулуу.
Колунан көөрү төгүлгөн,
Уздугу элде айтылуу.
Узаткан аны күйөөгө,
Ушул той экен шат куруу.
А бирок кыздын маанайы,
Албырбай, чөгүп кайгылуу.

Ошондо шайыр Байгазы,
Колуна комуз кармады.
Күтүүсүз жанган сүйүүсүн,
Күү менен түрлөп айдады.
Түшүнгөн сырды Шааркан,
Түпөйүл боло калганы.
Эң жакын жеңе аркалуу,
Эңсөөсүн айтты ал дагы.

Карабай эркке чоңдордуң,
Калыңын бычып койгонун,
Жеңеси гана билчи эле,
Шааркандын ички жоолорун.
Аңдатпай анан бир жанга,
Ашырып ишке ойлорун.
Ортомчу болуп качырат,
Ошол түн кошуп колдорун.

Ата салт күтпөй ардактап,
Ак бата, кызыл канды аттап.
Кеткени үчүн Байгазы,
Кептелет доого кат-каттап.

Чогулуп урук тууганы,
Чоң айып төлөп калдактап.
Бир сынат катуу жашоодо,
Билгизбей ичтен зар какшап.

Андан соң орноп тынччылык,
Арадан узайт жыл сынып.
Маарышат жаштар бакытка,
Мамбетсейит деген уул күтүп.
Бактылуу бүлө үстүнө,
Бак шоола чачып нур тийип.
Байгазы багат баарысын,
Кесиби болуп күүчүлүк.

Жеткизе алгыс сөз менен,
Жеткилең талант көктөгөн.
Атагы чыгып Байгазы,
Аш-тойлор ансыз өтпөгөн.
Кылторко шайы үстүндө,
Кундузду кийип бөрктөгөн.
Оор күндөр калат аркада,
Онтотуп жүрөк өрттөгөн.

Жадыбал кылып иргеген,
Жазмышты пенде билбеген.
Үч жылдан кийин дарт чалып,
Шааркан узайт дүйнөдөн.
Экинчи сынат Байгазы,
Тагдырга көнүп ийлеген.
Бүлүнүп жаңы бүрдөгөн,
Бүлөсү жайрап гүлдөгөн.

Кыркы да бүтүп эл чубап,
Кеткенде Мактым кеп курат.
Аталуу жетим арсыз го,
Алып кетем уулуң деп сурайт.
Таянеси менен бир болсун,

Катканча каруу бел кубат.
Кайрадан сага кайтарам,
Калганда өсүп эл сурап.

Байгазы айтат – «жан эне,
Жазмышы болду жаңы эле.
Кадырлаш бизде махабат,
Калганы ушул бала эле.
Жанымда жыттап жүрөйүн,
Жай таппай келем дагы эле.
Касиетиңизге ишенем,
Кантейин бирок ажы эне».

Арадан күндөр зымырап,
Артынан айлар чубурат.
Аш-тойго кетип Байгазы,
Ар күнү уулу буйугат.
Табыштап кеткен жеңеси,
Караган болуп туйунат.
Бирок да башы таз болуп,
Ылжарап бала кубулат.

Укканда мунун кабарын,
Улуу журт теги баланын.
Алып кетет келип энелер,
Арылтып запкы азабын.
Үйүндө жалгыз Байгазы,
Үйүрүп дайым кабагын.
Эш тутуп калат бир гана,
Эң жакын комуз жарагын.

Эңгиреп эле калыптыр,
Эрмеги комуз байыткыр.
Үңкүйүп болгон күптүсүн,
Үч кылга гана багыптыр.
Муңдуу го күүң дегенге,
Азаптын күчү аныктыр.

Жомоктоп сырын чечмелеп,
Жооп берчи экен, жанып сыр.

«Кайындуу кызды алганда,
Үч айып жонго салганда.
Ошондо чиркин бир сындым,
Очоюп сызда жыртылдым.

Дүрт күйгөн сүйүүм кайрылган,
Түбөлүк андан айрылгам.
Ошондо барып бир сындым,
Оопасыз дүйнө кырчылдым.

Тоту куш сымал торолтуп,
Бага албай уулум чоңойтуп.
Ошондо катуу бир сындым,
От болуп жаным кыркылдым.

Ушул үч сынып калганды,
Угузат кылдар арманды.
Кеми бар дүйнө күү менен,
Кечирип жатат жалганды».

06.02.12.

АК БАКАЙ

Коргол меймандап олтурганда бир келинди көрөт. Ошол үйдүн байынын эрке токолу экен. Аты Токтобу. Шоола жүзүнөн тамылжыйт. Ага арнап күү чыгарат. Күүнүн атын Ак Бакай деп атап алат.

Батаар күн убак болгондо,
Барар жер алыс болгон го,
Бириккен жоон топ уруксат,
Бир байдан сурайт конгонго.

Кубанып баары жоодурап,
Кудайы конок жолду улап.
Шайыры Коргол комузчан,
Шаанилеп ырдап олтурат.

Аңгыча кымыз куюлуп,
Айланта тартат сунулуп.
Астана жакка абайлуу,
Ак келин кетет бурулуп.

Коймолжун карек кактаптыр,
Корголду жалын каптаптыр.
Керемет болгон тамылжып,
Келинден көзүн тартпаптыр.

Атырдай жыпар илеби,
Аркар төш, жумур билеги.
Азгырса жүрүм-туруму,
Арбалат акын жүрөгү.

Кыялы бирге жүрчүдөй,
Кыйнаган сезим тилчүдөй.
Кымыздан мурда сулууну,
Кылчактайт жутуп ийчүдөй.

Көрсө ал байдын ортогу,
Көркөмдүү токол Токтобү.
Жадырап турган чагы экен,
Жаштыгы али токтолуу.

Сүйлөбөй туруп назданат,
Сүмбөттүү байдан жазганат.
Быйманы бекем сезилет,
Ысыгы бирок жанды алат.

Ошондо Коргол таланты,
Орошон күүнү жаратты.

Сүйлөтүп ийди кишидей,
Сүрмөлөп комуз жаракты.

Бай баарын байкап жатты эле,
Көөнүнө жакпай шат неме.
Чыдабай кетип акыры,
Ордунан турду шарт эле.

Үңкүйүп туруп тик карап,
Үй ээси болуп ит кабат,
Колунан алып комузун,
Корголду башка бир чабат.

Эң жаман сезим жардылоо,
Эс-акыл байда жарды го.
Байлыгы эмес катынга,
Корголдун күүсү калды го.

16.02.12.

КОЙЧУЛАРДЫН КОҢУР КҮҮ.

*Карамолдо бул күүдө ошол эски замандагы
байлардын койчуларынын азап-кордуктарын көрүп
баяндаган.*

Койчуларга кайыш тилген куурал заман,
Кор тутат байы жакын туугандаган.
Өзгөчө манаптарга ылайыктуу,
Өлсө да малай куну кундалбаган.
Кой менен кошо келет отун терип,
Чор бутун эптеп шилтеп жыйналбаган.

Топтолуп үй жумушу күн чыгардан,
Тоскону жүдөө жары күл чыгарган.
Бай катын сандарынан аткыса да,
Байкушта болбойт ооруп үн чыгарган.

Жай-кышы тарткан азап, көргөн кордук,
Жалчынын түбөлүгүн тумчулаган.

Теңирдин элегинен эленгендер,
Теңдешсиз жаралса да кемеңгерлер.
Түбү кул болсо болду жылдызы жок,
Түбүң түш, ушул бир сөз эзет көйгөй.
Короонун чети үйү, коргол төшөк,
Кор болот койчо дагы эсептелбей.

Жараткан чийсе керек маңдайына,
Жашаган макул жашоо майданына.
Жедеген турмушуна башын иет,
Жеткиче акыр ажал айдагына.
Кайыл ал баарысына, жалганыңа,
Кашайган тагдырынын тайганына.

Жарк эткен бул жашоонун баасы кымбат,
Жасаса Алла тегиз баарын ылгап.
Койчулар арылабы муң-зарынан,
Кош карек шорголоткон жашы кургап.
Буулугат мусапырлар малдан арзан,
Булганып Адам деген аты урмат.

16.02.12.

БОЗ ИНГЕНДИН АРМАНЫ.

Ошондо Карамолдокем «Ботосу өлгөн боз ингендин арманы» деген күүнү чертти. Эл кошо уюп калды. Комуздан башкача добуш чыгарып черте баштады. Күүнүн керемет сыйкырына сезимдерин байлатып жашыктар жашып кетти. Күз бүткөндө бир топ тунжурап анан баштарын көтөрүштү.

Ашыраалы.

Үстөмөн ашуу жон менен,
Үстүндө оор жүк ком кенен.
Төө келет тайлак ээрчитип,
Төбө тик кырка жол менен.

Капчыгай жолу бир таман,
Кайысаң кокус кыркадан.
Опуртал өмүр-өлүмдүн,
Ортосу анда бир кадам.

Жарыкка келген жаш тайлак,
Жете албай чарчап тайтаңдап.
Нугунан тайып жар ылдый,
Кыядан учат айбан зат.

Айбан да болсо ал бала,
Ажалды сезип арбала.
Абадан жерге түшкүчө,
Ачуу үн болот айлана.

Ошондо чапчып ургулап,
Боз инген катуу булкунат.
Буйласын ээси каккылап,
Мурдуна текнаак бургулайт.

Ал болсо калат ал болуп,
Бышкыра ыйлап жан тоюп.

Өз тилде боздойт энеси,
Тар жолдо заман тар болуп.

Кас тагдыр мынча кордодуң,
Какшата мүлжүп соргонуң.
Кашайтып эми каректи,
Каат белең турмуш тоң моюн.

Ботомду жулуп бооруман,
Боздотуп ажал тооруган.
Толтого батпайт эт жүрөк,
Тобо күн менмин ооруган.

Жашоонун сыры ойноткон,
Жарыгы ушул болгон соң.
Сүйүнткөн күнү аз экен,
Сүрү анын көбү боздоткон.

Колуман келсе ылайым,
Кош комго чыдап чыдамым.
Үстүнө жүктүн ботомду,
Көтөрбөйт белем кудайым.

Жан таттуу дечи жараткан,
Жан жүрөк бирок жаратчан.
Тирүү-өлүк деген мен эми,
Титиреп жолдо бараткан.

Кантейин арман коштогон,
Какшанып жатып коштошом.
Карааның эми кошпогон,
Кайыр кош ботом, кош ботом.

12.02.12.

ИБАРАТ

Залкар комузчу Карамолдонун өз аты Токтомамбет. Жаш кезинде Ибарат деген казак кызына ашык болот. 1916-жылкы баш аламандык уркүндөн кийин издеп таппай калат. Кусасына чыдабай күч чыгарат. Ал Ибарат.

Ысык-Көл күнгөй жагында,
Корумду деген айылда.
Эл көчөт Челек жайлоого,
Эп көрүп чилде жайында.
Токтомамбет деген боз улан,
Топтошкон жаштар сабында.
Жакшына комуз кыстарып,
Жарагы дайым жанында.

Бир болгон салттуу адаттар,
Биргелеш мүдөө талаптар.
Каз катар чогуу конушат,
Канатташ тууган казактар.
Аш менен тойлор бир өтүп,
Аралаш казан-аяктар.
Бөксөрбөйт көңүл чөйчөгү,
Бөлүнбөй эки тараптар.

Улуулар чогуу иргеле,
Шерине курса бирге эле.
Жаштары күндүз көкбөрү,
Кечкисин оюн, ыр кесе.
Токтомамбет бозой комуздан,
Токтотпой кылды ийлесе.
Ибарат селки ыр коштоп,
Ийкеми сындуу бийлесе.

Айлуу түн тынчтык уялап,
Андан соң айтыш уланат.

Комузун жигит сүйлөтсө,
Домбра тартат Ибарат.
Жөндөмдүү алым-сабактар,
Жөнөшөт уйкаш кубалап.
Кандырып шатман күлкүгө,
Кумарын элдин сугарат.

Ошентип кыял талпынып,
Орошон сезим айтылып.
Кыт келип бири-бирине,
Кыз-жигит калат тартылып.
Жаа бербес сүйүү өртүндө,
Жалыны күчтүү жашчылык.
Жараткан белек махабат.
Жаткандай өзү тапшырып.

Тоо болуп ошол күндөрү,
Тоскоолдук эмне билбеди.
Жүз түркүн мукам чертилди,
Жүрөктүн жөнтөк күүлөрү.
Жадырап ойноп алоолоп,
Жанында жүрсө сүйгөнү.
Аруулап ички дүйнөнү,
Ал сүйүү абдан гүлдөдү.

Аңгыча кырып атканы,
Аскерлер келе баштады.
Ак пашаа буйрук жиберген,
Аламан кабар каптады.
Залимден качып эл үрккөн,
Запкыны катуу тартканы.
Беткелди чубап жөнөшөт,
Беделге Ак-Чий жактагы.

Төрт-беш жыл согуш кармашкан,
Төңкөрүш заман алмашкан.
Жеңишке жетип кызылдар,

Эл кайтат актар айдаткан.
Жарымы келбей журтуна,
Өлүшкөн ар бир аймактан.
Калганы көрөт тууган жер,
Каржалып тайып кайраттан.

Калайык кайтып тынчтанып,
Калганда бир аз тынч алып.
Өксөөсү бүтпөйт жигиттин,
Өкүттүү куса курчалып.
Адашкан жубу Ибарат,
Ашыгын издейт кумсарып.
Айылдан-айыл кыдырып,
Айла жок, таппайт сумсайып.

Адамга жашоо бир келет,
Ар кандай жолдо түрдөлөт.
Айта албас Токтомамбеттин,
Арманы күүдө иргелет.
Алаамат деген ушундай,
Азапты башка үймөлөп.
Андагы көксөө чыгарма,
Азыр ал шаңдуу күү делет.

09.02.12.

ӨЛҮМ АЛДЫНДА

*1948-жылы Таласка бригад артисттер ба-
рып калдык. Атай катуу ооруп айылында жүргөн
экен. Баарыбыз көрүшкөндөн кийин жайланышып,
Алымкул акем көңүлүн көтөрүп сүйлөп жатты.
Анан “Атай комуз алып бир күч чертчи, сагын-
дык” – деди. Атай акем “Өлүм алдында” деген күч
чертти. Ооруп жүрсө да укмуш чертти. Кылдарды
сүйлөтөт. Айрыкча жан чыгаардагы кезди бергенде
кишинин тимеле жүрөгүн түшүрөт.*

Эстебес.

Бир тууган, жакын уруудан,
Бир үйгө баары жыйылган.
Ичинде жатат бир киши,
Ичээри токтоп тыйылган.
Жер үстүн таштап бүт жандык,
Астына кумдай куюлган.
Түбөлүк турбас жашоо да
Түгөнөт тура буйурган.
Жалдырап карайт баарысын,
Жаш агат көздөн сыгылган.
Билинээр карек алсырап,
Билинбей кайра жумулган.
Кусасын айтып тургансып,
Куу болуп өңү кубулган.
Акыркы мурас сөзүн да,
Айталбай тили буулган.
Окшуган кезде кыйналып,
Онтогон үнү угулган.
Азабын эстеп кабырдын,
Аллага болот сыйынган.
Чыгаарда кетип өң-алет,
Чыркырап жатат чымын жан.

Аңгыча бир аз жантайып,
Ачылган көзүн аңтарып.
Жаагына көбүк агызат,
Жарылган эрди кан чалып.
Каалгып көпкөн ичи да,
Капталга тартат жалпайып.
Көргөндөр түшүп жүрөгү,
Келме айт дешип айланып.
Бир-экөө калып калганы,
Билинбей чыгат шак тайып.
Тамыры бирге туугандар,
Тамырын кармап жаш чайып.
Кадалып ичтен сүйлөшүп,
Каректер гана арбалып.

Алсырап көпкө узабай,
Ачык көз артка каңтарып.
Акырет жакын калган соң,
Акыркы күчүн карманып.
Шыкалган үнү «апаа...» деп,
Шылк этти башы, жан тайып.
Кунарсыз дүйнө, куу жалган,
Кудайдан буйрук, ал да анык.

11.02.12.

КЫЗ КЕРБЕЗ

Залкар комузчулардын кербездери көп. Чоң кербез, кичи кербез, бала кербез ж.б. Кербез деген жеке адамга таандык мүнөз же жалпылаткан мааниге ээ. Атай кербезденген кыздарга арнап чыгарган кыч «Кыз кербез».

Бой тарткан чакта кыз бурак,
Этегин – жеңин кымтылап.
Абага атыр үйлөгөн,
Ачылган гүлдөй кулпурат.

Кызыгы жүрөк сурактап,
Кыймылы калтар булактап.
Кылыгы кыял чидерлеп,
Кызгантып чиркин чыдатпайт.

Терметип кылык түркүнчө,
Теңелет шоола нур күнгө.
Билеги жумур, бели ичке,
Бийкечтин сыры түнт дүйнө.

Басканы кыска жорголок,
Балтыры балык жон болуп.
Түйшүгүн тартып жигиттер,
Түшүнөн чочуйт ойгонуп.

Жытынан аба аймалай,
Жел гана жүрөт кармалай.
Кызартып көздү жооруткан,
Кыз селки бышкан алмадай.

Жамалы турат жаркылдап,
Жан дүйнө ачпайт айкындап.
Жалжалдын ушул учуру,
Жазгы суу экен ташкындап.

Суйкайып карек сурмасы,
Сулуулайт мурун кырдашы.
Азая берет сырдашы,
Бир-экөө калып курдашы.

Кызылды кийсе кыналган,
Кылтылдап басса чыңалган.
Кыйын иш түшсө элине,
Кызматы тоодой чыдарман.

Кербездүү кыздын мезгили,
Керемет жаштык эпкини.
Бат эле аброй күтүнөт,
Баркы чоң болуп төркүнү.

Буктуруп тыкан чыпмасы,
Буралат кыздын кымчасы.
Уруулап алыс-жакынды,
Улуулук кылат кырк чачы.

Жыргалы койбой кылчайып,
Жылдызы өчкөн сумсайып.
Ушул кез өтпөс болсочу,
Улгайта салган нур тайып.

16.02.12

АКТАМАК, КӨКТАМАК

*Атай черткенде колу комузга жаралгандай, ча-
балекейдин канатындай дирилдеп көрүңбөй калчу.
Ал эми ыргактын жайлаган жерлеринде колу кай-
сы жакка кетсе, элдин баштары ошол жакка ооп
турчу. Оозубуз ачылып калганын сезбей калчубуз.*

Көрүп калгандар.

Айтылуу Эчкилүүнүн тоосундагы,
Атагы ашкан Кең-Кол оозундагы.
Айчүрөк ак куу кебин кийип конгон,
Ак терек, толо эмен, добулгалуу.
Токойдо өмүр сүрөт эки чымчык,
Актамак ургаачысы тобундагы.
Көктамак кара канат эркеги экен,
Көлөмдүү көрүнүшү чоңураагы.

Бул токой арчалаган, кайыңдаган,
Чылк жемиш азайбаган, арылбаган.
Дүркүрөп өсүп жаткан жаш мөмө көп,
Дүйнөдө мындай бейиш табылбаган.
Чытырман бутактары чыңалыптыр,
Чынардын эки чымчык байырлаган.
Түбүндө суусаганга мөлтүр булак,
Түнү-күн шыңгырынан жаңылбаган.

Чоң болгон жырткыч куштун көп түрүнөн,
Чочулап илбээсиндин көптүгүнөн.
Актамак кеңеш курат Көктамакка,
Акырын бура сүйлөп сөз бүрүнөн.
Аз экен бул чөлкөмдө мөмө-чөмө,
Араңдан дан табамын өндүрүнөн.
Көчөлү андан көрө түштүк жакка,
Көп арпа, баш адашат чөп гүлүнөн.

Аял десе арыңа келесиң деп,
Актамакка Көктамак кере сүйлөйт.
Манас атам жактырган бул Таласты,
Макоо болуп сен неге көрөсүң жек.
Кыз жытындай жыпарлуу атыр жели,
Түштүк кантип ушундан көтөрүлмөк.
Барып алып бараарын тобокелдеп,
Калбайбызбы талаада бөлөк үйлөп.

Анда көн дейт Актамак бир шарт коюп,
Сайрашууга мелдешти курмак болуп.
Жеңгенинин максаты орундалып,
Жеңилгени тынч көнүп турмак болуп.
Эркеги сен баштагын деген кезде,
Ургаачысы жол берет сыр сак болуп.
Көктамагы ошондо сайрап кирет,
Көмөкөйү бүлкүлдөп ыргак толуп.

Сайрагандын сазайы керекпи деп,
Сайран менен кубултуп элеп кирет.
Табигаттын белегин чачыратып,
Ташкындаган талантын келет үрөп.
Сармердендеп ичке-жоон, түркүн-түрлүү,
Мукам үндү абага себет үйлөп.
Сайрап бүтөт алынын жетишинче,
Актамакка андан соң кезек тиет.

Актамагы жөн сайрап олтурбастан,
Кылык-жорук чыгарып толкундаткан.
Шактан-шакка секирип үнгө төптөп,
Бүт кыймылын бий коштойт толуп жаткан.
Ар бутакта ар башка безейт чиркин,
Аргенделип миң кырлуу добуштаткан
Дирилдеген канаты ысыганда,
Түшөт жерге олтурган конуп бактан.

Канаттарын булакка чумкуп терең,
Малып сайрайт үн менен түркүндөгөн.
Чагылышат ал суудан кадимкидей,
Актамактын тамагы бүлк-бүлк деген
Таазим кылып ошондо Көктамагы,
Таң бериптир өнөргө күттүрбөгөн.
Анан экөө ээрчишип учуп кетет,
Аба жиреп бет алып түштүк өрөөн.

13.02.12.

КҮТӨБҮЗ

Ыбырай бул күүдө эркектерди Ата Мекендик согушка узаткан аялдардын эрлери кайрылып келүү жөнүндөгү илгери чмүттөрүн чагылдырат.

Баргандын көбүн аймаган,
Батышта согуш кайнаган.
Айылда калган элди да,
Азапты карай айдаган.
Заемдеп ташып тапканын,
Урушка алар арнаган.

Экстен ылдый тамчылап,
Эки көз тынбай жаш сыгат.
Күтүүдөн жүрөк бөлчөктөп,
Күйүткө көөдөн жанчылат.
Курдашын күтүп миң ирет,
Кудайга жанын тапшырат.

Күл кылып жердин далайын,
Күйгүзүп кеткен кабарын.
Күткөндөр күндө сестенип,
Гезиттен окуйт абалын.
Кара так үйгөн азабын,
Каргашып согуш залалын.

Ичине катып түнт көйгөй,
Жакшылык гана тинткендер.
Абышка, кемпир, келиндер,
Абага бугун бүрккөндөр,
Үмүттө талып жол карайт,
Үзбөстөн күдөр күткөндөр.

19.02.12.

ЫРЛАР

*Козголоңдогу шейит кеткендер жана
майып болгондордун ата-энелери
менен жубайларына арналат*

ӨЛКӨНҮН ӨТКӨӨЛ МЕЗГИЛИ

Майтара алгыс улуулук,
Манастан калган Улуу-Журт.
Эгемден азат эркиндик,
Эгемен нукка бурулдук.
Демократия деген бейтааныш,
Деңизге барып куюлдук.
Чыланган чылгый саясат,
Чылага жалпы жуундук.
Абийирди саттык, жулундук,
Акчага гана сыйындык.

Атасы болуп булуттун,
Ала-Тоом өзүң улуксуң.
Аранда бирок көз көргөн,
Арманы өттү улуттун.
Өткөөл деп кээде мезгилди
Өзүмдү келет жибитким.
Айтайын ошол учурду,
Айбары болгон күйүттүн.
Азган жол изи аркалуу,
Адилет деген жигиттин.

Баткенде апаат өткөнү,
Байкеси шейит кеткени.
Биринчи жолу бул үйгө,
Жакшылык келип термеди.
Адилет, Үмүт баш кошуп,

Сүйүнүп жашыйт көздөрү.
Тойчугу болуп кадимки,
Толукшуп тойго келгени.
Ак тилек бата беришти,
Ырымын жасап элдеги.

Сүйүүдөн жүрөк өрттөнөт,
Сүйүүдөн өмүр көрктөнөт.
Сүйүүлөр болсо көмөктөш,
Сүйүүнүн гүлү көктөлөт.
Бир болсо багыт болжолдоо,
Бак-таалай, мүдөө өйдөлөйт.
Ырысы чалкып суйкайган,
Ысык-Көл сымал көйкөлөп.
Өмүрдүн оомал-төкмөлү,
Өзү эле барып жөндөлөт.

Бириксе экөө шериктеш,
Биргелейт ырыс терип жеш.
Туруктуу болсо махабат,
Талаага кетпейт өмүр бош.
Бөксөрбөй көңүл чөйчөгү,
Бөгөткө дагы жеңилбес.
Айтылып бүткүс чоң сүйүү,
Жаштарды койбой көңүл кош.
Акыры берип жемишин,
Аларды кылды өмүрлөш.

Эки жаш анан Бишкекке,
Келишти жашап, иштешке.
Эң арзан батыр бир гана,
Жер үйлөр экен издешсе,
Даярдап алган акча бар,
Калбады бирок күн кечке.
Өнүгүп-өөрчүп жалганып,
Жашоонун түбүн түптөшкө,
Эртеси барып орношту,

Экөө тең чогуу бирге ишке.

Шамалдай болуп тытмалап,
Убакыт учат куш канат.
Арадан айлар чубуруп,
Энчисин кертет кысталак.
Таң ата кеткен Адилет,
Кечкисин гана тынч алат.
Кош бойлуу Үмүт кошо иштеп,
Жубайын кайра чыйратат.
Бир гана күдүк куу турмуш,
Максатсыз болуп кууратат.

Жетишсиз болуп бүт жаран,
Жемишсиз болду бул заман.
Арактан өлүү, ажыроо,
Ар жерге барсаң бир баян.
Кайдагы анан келечек,
Күнүмдүк турса кыйнаган.
Аскерге барбас чоңдордун,
Уулдары гана жыргакан.
Жөнөкөй кыргыз балдары,
Жөтөлгөн жана куураган.

Чыгаарын чыкты мыкты адам,
Кудайды бирок укпаган.
Коргонуп бири-биринен,
Коргогуч сакчы курчаган.
Кыргыз тил дешип эфирден,
Камкордук жасап тынбаган.
Өздөрү турса жулунуп,
Сөздөрү өткүр курч анан.
Сыртынан ишкер эл үчүн,
Чыныгы жүзү чылк арам.

Арасы марал, эликтер,
Токою толо жемиштер.

Түгөнгүс суза берсең да,
Суулары тунук өрүштөр.
Төрт мезгил тобо төп жасап,
Ыроолоп берген бейиш жер.
Түркүн кен баткан мекендин,
Балдары неге кейипкер?
Күнөөсү мунун бир гана,
Эл билген ошол жегичтер.

Адилет кээде бир туруп,
Чөмүлөт ойго тумчугуп.
Өз орду менен ай батат,
Өз огун бузбайт күн тийип.
Жер-Эне балбан көтөрөт,
Жергенин баары бүт сыйып.
Аскасы асман апчыган,
Ала-Тоо турат зыңкыйып.
Келечек жоктой бир гана,
Мамлекет туюк, туңгуюк.

Мындайда бекем эрк керек,
Жүрөөр кез эмес эркелеп.
Сабырың канча болсо да,
Топуктук деле чектелет.
Жан чыдам ачуу мыкчылса,
Жашоодо катуу экчелет.
Чет өлкө барып иштөөгө,
Кеткиси келет эртелеп.
Экикат жары Үмүттү,
Эстесе кайра селт этет.

Теңирим берген жарыкта,
Теминээр өмүр алыска.
Бүлүнгөн мүшкүл эсептер,
Жазылат кайсы тарыхка?
Азапка айдап киргендер.
Аракет кылаар жабышка.

Ажобуз көрсө бийликти,
Бериптир ачкөз зайыпка.
Оо кыргыз, шоруң көп беле,
Ошондон көндүң салыкка.

Акниет болсо алганы,
Ажайып жайга барганы.
Акылсыз болсо ардагы
Аброю, багы тайганы.
Ажону байлап чидерлеп,
Аялы билди чарбаны.
Албетте калыс кыргыз эл,
Аны эмес эрин шайлады.
Эл жобо күткөн ырым жок,
Ээлигип түндүк кармады.

Болгондур башта курдашы,
Болгондур дайым муңдашы.
Баш багып көрүп казнага,
Баамдап анан кыйбасы.
Баарысы турса колунда,
Бат өсүп суктук уурдашы.
Башкарып баарын сырдашы,
Башкача чыкты ырдашы.
Байлыгын элдин соргон соң,
Башталды бийлик ырбашы.

«Үзөңгү-Кууш» жер сатылды,
Аксыда балдар атылды.
Түз сөзүн айткан атуулду,
Түрмөгө тыгып жашырды.
Белимчи жек-жаат, жердеши,
Беш колун кенге матырды.
Беделин бийик сезишип,
Бетбак топ бырча жапырды.
Зайыбы, уулу, күч күйөө,
Залалы калкты сапырды.

Көгөртсө элдин алкышы,
Көңтөрөт тура каргышы.
Тегине доо дейт батаны,
Тескери берсе жалпысы.
Парламент, соттор өлкөдө,
Парачы, зөөкүр, калпычы.
Кримдүйнө бирге милиция,
Чыдатбай кетти жанчышы.
Шайлоодон-шайлоо тескери,
Шалпылдап жатты тантышы.

Эл курган тилеп бак-дөөлөт,
Кийинген «ак үй» ак көйнөк.
Акжолтой болбой караңгы,
Жетикат ичи чаң көөлөп,
Тил берсе кокус жараткан,
Тиленип мындай шарт коймок.
«Тазалап заар жыт ичимди,
Таздарын кошо алып кет» – деп.
Жаңырып анан жаны да,
Жаңыча чиркин жарк этмек.

Көтөрө албай көйгөйдү,
Көпчүлүк анан термелди.
Баркы эчак түшкөн ак үйгө,
Тоо бузар толкуп эл келди.
Жаракчан көрүп жарылды,
Жанчылган жүрөк берч элди.
Окумуштуу ажо ошондо,
Ордунан ыргый теңселди.
Аба учак менен жоголду,
Артына таштап эл-жерди.

Өзөгү супсак, дити суз,
Өттү го заман ичи муз.
Умтулуп жаңы багытка,
Кайрылды дедик кутубуз.

Азаттык кайра жылоолоп,
Албырып өлкө жүзүбүз.
Желбиреп желек-туубуз,
Жеңилдеп оор жүгүбүз.
Жакшылык күткөн үмүттө,
Жаңырып турду күнүбүз.

Шашылыш ажо улугун,
Шайладык ал жыл тунугун.
Жемиштүү болуп Үмүт да,
Жетилип айы-күнүнүн.
Көз жарып уул төрөдү,
Адилет жасап ырымын.
Ажыга азан чакыртты,
Адал иш сүннөт бул ырым.
Мекенге кызмат кылсын деп,
Мекен – деп койду ысымын.

Арадан мезгил зуулады,
Эки эсе турмуш куурады.
Жыбылжып эзүү турбайбы,
Жаңы ажо көрсө кылганы.
Тажрыйба берген мурдагы,
Устатын эле туурады.
Андан да узун тилди го
Матырып ийген тырмагы.
Карамүртөз бир тегиз,
Көп дагын экен тууганы.

Үй-бүлө баккан Адилет,
Иштесе деле жан үрөп.
Батирден бир аз артканга,
Аллага кылат каниет.
Баланы берип бакчага,
Ойготуп намыс-ариет.
Үмүт да ишке чыксам деп,
Үмүттө козгойт жаңы кеп.

Үй салаар эптеп жер алуу,
Сөз кылат таттуу дагы көп.

Ал эми бала бакчалар,
«Шапкеси» доллар акчалар.
Өкмөттүн мектептерине,
Өлбөстөр гана башбагар.
Жогорку окуу жайлары,
Чечилген эчак канча алар.
Баарынан кийин майлуу жер,
Баалары жомок таңгалар.
Бузулуп элдин пейили,
Булкунуп жатты нак базар.

Акча бар болсо наам алат,
Акча бар болсо тамды алат.
Акча бар болсо кыскасы,
Ден-соолук болот, жан багат,
Акчасыз ата балага,
Аргасыз барбай кармалат.
Акчада жалаң бал тамат,
Акчада сулуу ай тамак,
Таланттуу жана билимдүү,
Акчасыз өспөйт, жалпаят.

А, бирок нарк бар, усул бар,
Аңтарып урчу кусур бар.
Амири калыс тараза,
Аллада сыноо учурлар.
Адилет өңдүү көп бүлө,
Жашоосун кысып кысымдар.
Зомбусу жалаң зордоодо,
Зор болсо бийлик чычымдар.
Нааразы болду тилденип,
Манастан калган тукумдар.

Эгерде кудай кош колдоп,
Тирилсе Манас сот болмок.
Азыркы жүргөн кол тийбес,
Абыке, Көбөш соттолмок.
Сырнайза учу сыдыра,
Шишкебек кат-кат топтолмок.
Ачалбарс кылыч мизинен,
Арамдар замат жок болмок.
Азабын берип баарынын,
Акыйкат Айкөл орнотмок.

Шайладык десе асылды,
Шалкы ажо кутту качырды.
“Каркыра” баба конушу
Казакка ыйлап сатылды.
Каяша кылган жарандар,
Кабарсыз окко атылды.
Алтымыш тыйын чалуулар,
Алдоо тарифтер ачылды.
Бекер сөз, куру убада,
Берген ант чымга басылды.

Электр күйбөй ырымга,
Эңкейдик таш доор кылымга.
Жыйырма биринчи кылымда,
Жылмышып баттык чыгымга.
Өлкөбүз өспөй өчөйдү,
Өнүккөн дүйнө тушунда.
Бөрк алгыч жандоочулары,
Бөлүшүп элди урууга,
Түптөшүп жатты бийликти,
Түбөлүк туруп турууга.

Издери изги болбоду,
Иштери күзгү болбоду.
Ажырым элден кетсе да,
Алкымы, көзү тойбоду,

Беш миллион кой – деп кыргызды,
Бети жок уулу кордоду,
Күргүштөп тууган соргогу,
Күчөдү кактап соргону.
Токтоккун деген эл сөзүн,
Тоготуп дагы койбоду.

Күчөтүп тирлик күйүттү,
Күдүгү басты үмүттү.
Күткөн күн келбей сүйүнтчү,
Күмөнү баарын бүлүнттү.
Адилет, Үмүт тиктешет,
Азайган чырак биликти.
Кыргызда ар бир үй-бүлө,
Кыйноону мындай билишти.
Жөөттөрү ошол бийликтин,
Жөн элди кайыш тилишти.

Айтылган көйгөй арманды,
Аңдабас чоңдор айбанбы.
Жугуштуу «чоңдук» ооруудан,
Жуктуруп баары алганбы.
«Матрёшка» «тандем» дагы көп,
Машташып түрдүү жалганды.
Кептери токмок, өзү акмак,
Кетирип жашоо айланды,
Беш жылга жетпей оп тарткан,
Ажыдаарларга айланды.

Дүйнөлүк ойду тургузган,
Акылы аалам сыйгызган.
Түрк эли жүргөн туу кылып,
Айтматов кетти турмуштан.
Узатуу Ата-Бейитте,
Сыйнаты өттү кыргыздан.
Бул бийлик турпак чакадан,
Чакага эптеп ыргыткан.

Эмне ошол «аяй» колдорун,
Тартышпайт оор кылмыштан.

Калп сөзү калкты иритти,
Кайгы-муң каптап чиритти.
Мамлекет катуу чайпалды,
Шайлапбыз дешип бир итти.
Азаттык тамыр байлабай,
Аңтарса күткөн үмүттү.
Түндүгү менен түштүгү,
Түпкүсү бир журт бирикти.
Кармоого анан жөнөдү,
Кан соруп жаткан сүлүктү.

Бириксе бирөө жөрөлгө,
Бир болуп мүдөө көрөңгө.
Борбордук аянт жык толду,
Бүркүттөй кыргыз беренге.
Адилет дагы чындык деп,
Адилет издеп көрөөргө.
Айгаксыз чыгып атайын.
Албарсты маңкүрт төбөлгө.
Агылып келди эл менен,
Ак үйдө жаткан өжөргө.

Ченемсиз күйүт каптаган,
Эл турду кыргыз какшаган.
Башыңды ийип чыккын – деп,
Бар болсоң мында накта адам.
Маңызын билбей турмуштун,
Малайдай эле кактаган.
Тамырын жулуп таалайдын,
Таманга салып таптаган.
Эр болсоң чыгып кускун – деп,
Эл турду кыргыз кайтпаган.

Эр өлгөн далай кабылан,
Эненин төккөн жашынан.
Көк асман жадап бүткөндүр,
Көз салган жерге башынан.
Аба да азыр корккондой,
Булгоочу заттан сасыган.
Эми эмне болуп кетет деп
Каргаша келсе дагы улам,
Бейкүнөө бейкут табигат,
Күткөндөй тынчтык абыдан.

Аңгыча кара үңкүйүп,
Чайналган чөөдөй шүмшүйүп.
Капыстан ак үй үстүнөн,
Шайтандар чыкты дүмпүйүп.
Биринчи оң жак бурчтагы,
Ок атты жарык дүрт күйүп.
Андан соң жалпы канкорлор,
Аткылап жатты бүт туруп.
Кулады эрлер ар жерден,
Арасы элдин жыртылып.

Атпай журт артка аттады,
Айбаты бирок кайтпады.
Аттигиң мизи мокобос,
Аламан кайра каптады.
Ачышып кетти ошондо,
Адилет айрык капталы.
Алсырап барып кулады,
Асфальтка шалк деп ай далы.
Кыпкызыл болду басканда,
Кыйма ак кыргыз калпагы.

Кан агат тынбай көнөктөп,
Кайран жан жерде өбөктөйт.
Анда да акыл серептейт,
Алтын доор эми келет – деп.

Үзүрүн өзүм көрбөсөм,
Үмүтүм, уулум көрөт деп.
Жатканда уй боор кыргыздар,
Көтөрүп кетти кезектеп.
Көрүнөт асман бир гана,
Көрүнөт анан желек көп.

Үйүндө Үмүт мелтирейт,
Негедир жашы мөлтүрөйт.
Бүдөмүк болуп бир нерсе,
Жүрөгүн мыжып эзгилейт.
Айнекти карайт алаңдап,
Кечикпей эле келчи деп
Мекенин кысып бооруна,
Күйөөсүн күтөт элчилеп,
Үмүтүн үзбөй телмире,
Үшкүрүп оор-оор энтигет.

11.11.11.

МУНДУЗБЕККЕ!

О, Муке жакты мага
курч туз кебиң,
Турмушта күжүлдөгүн,
күргүштөгүн.
Өрөпкүп өрт ырларды
жаз жалбырттап,
Өмүрдө Хандай жашап,
Кулча иштегин.
Кыргыз деп жүрөгүңдөн
шоола жаасын,
Кыргыздын чырагы
бол Мундузбегим!

Айтпаса, мейли жылдыз деп,
Алтын сөз ирге кыргыз деп.

Ырдатып кeргин жүрөктү,
Муза, ыргак анда турмуш кеп.
Кунарлуу ырдын ээсисиң,
Куну жок акын өзүңсүң
Кунасов, досум Мундузбек!

20.09.04.

Алик Акималиев.

КОШ АЛИКЕ...

*Эртең менен эрте радиодон Алик Акималиев
дүйнөдөн кайтты деген суук кабарды угуп селейе
түштүм. Жоктоо ырын жаза салып өзү иштеп
кеткен Кыргыз Руху газетасынын редакциясына
алып барып бердим. Айла жок, Алла алдында ал-
сызбыз.*

Жандүйнөм түшүп дүрбөлөң,
Жамандык уктум дүрбөгөн.
Жашы улуу, бирок жан курбу,
Жан ага өттүң дүйнөдөн.

Жаштарды кээде издеген,
Жаналгыч мынча суз белең.
Жок жерден жолго салдыңбы,
Жоомарты кеткен из менен.

Толкундап тоодон суу аккан,
Токтогул деген булактан.
Тобунда күмүш тамчы элең,
Толкундуу ырың чураткан.

Жалп өчүп жүрөк учкуну,
Жардылап сөздүн учкулу.
Жалбарсаң дагы кайрылгыс,
Жалгандан гений учтубу...

Түгөнгүс кенчиң элде эле,
Ханда жок байлык сенде эле.
Айттырбас мерез шум ажал,
Аликти жулду эмнеге...

Акыры барчу ажалга,
Азрейл жанды алаарда.
Айдалат тура баарысы,
Алсыздык кылып жан-арга.

Көзөмөл болуп кудайдан,
Көз ирмем тура бу жалган.
Көк Теңир менен сүйлөшүп,
Көп өмүр сурап ким алган...

Кабырда муздак сыз жатар
Катарлап сурак сыздатар.
Азабың жеңил болсо экен,
Алике не дейм бул сапар.

Ала-Тоо, Манас туурунан,
Алптарды ажал сууруган.
Алладан болгон таланты,
Айрылдык кыргыз уулунан.

Токтогул көлү уккандыр,
Толкунга бугун булккандыр.
Кумсарып Кетмен-Төбөдө,
Куурай да жашын сыккандыр.

Кебинден мүрөк жуткандар,
Китебиң конок туткандар.
Кабарың билип селт этип,
Кайышкан чыгаар уккандар.

Күлүмкан жеңе алганың,
Күйгөндүр солуп ардагың.

Бүдөмүк болуп бар-жогуң,
Бүрккөндүр ачуу арманын.

Эгемден белек жылдызың,
Эми улап, калган турмушуң.
Эчкирип ыйлап алгандыр,
Эки уулуң менен бир кызың.

Сөздөн-сөз чыгып чымчылап,
Сөөлөттү туурап ыр курап.
Ээрчишип жүргөн күндөрдү,
Эстесем жүрөк мыкчылат.

Келечек, максат койчу элек,
Кыялга абдан тойчу элек.
Мээриминң төгүп күлчү элең,
Менчелик эле болчу – деп.

Саадакта калган жебе элең,
Сакадай агам сен элең.
Сармерден болуп кетчисиң,
Сары ооруу болдум дебеген.

Түпөйүл жашоо өктөмдөн,
Түрү көп заман өткөөлдөн.
Өнүгүү турмуш жолунун,
Тоскоолун жеңип өткөн сен.

Өзүң түптөгөн жыйындан,
Өкмөттүк эмес уюмдан.
Миңдеген кыргыз жер алып,
Миңдеген үйлөр курулган.

Арбагын сыйлап зорлордун,
Аталар Жоомарт, Корголдун.
Дем болуп жаңы музейге,
Демөөрчү жыйган сен болдуң.

Поэзия жакта көбүнчө,
Прогрессте жолуң өзүнчө.
Поэмаң миздүү чыкчы эле,
Пегасың туйлап көрүнсө.

Калчаган куурал-жыргалды,
Калкыңа бир топ ыр калды.
Түбөлүк өмүр сүрөөрүн,
Түрмөгүң айтып турбайбы.

Эркиңче баскан жыргалдуу,
Эркиндик гүлбак тул калды.
Каттаган редакциялар,
Карааның эстеп бул калды.

Наалатты айтып көрбөгөн,
Наамына карап бөлбөгөн.
Нак Адам эми коштошуп,
Нагыз эр кетти эл деген.

Кыйылдың эми курч акын,
Кылымдык бирок ырларың.
Тободон буйрук болуптур,
Торко – май болсун турпагың.

Сулк түшүү акка жол анык,
Суурулуп кеттиң жол алып.
Жашоосу башка, бөлөк жай,
Жаннатта болгун, КОШ АЛИК!

23.11.2011.

ЖЕРДЕШТЕРГЕ БИР БАГЫТ

Жердештерде болсо эгер бир багыт,
Жерди муштап жүрбөйт элек кыйналып.
Гүлдөп, өсүп ынтымакта өлкөбүз,
Гүлзарларга турбайт белек курчалып.

Тажик, уйгур, орус, казак, ингуштан,
Татар, дунган, өзбек, чечен, индустан.
Жана башка жашап келет көп улут,
Жалпысынын үйү болуп Кыргызстан.

Жалпыбыз деп айткан менен жик турат,
Жашайлы дос десең дагы тынчыраак.
Жаран согуш чыгарууга кээ бири,
Жыра тартып неге мынча жулкунат.

Бөлүнгөндү жактырбаймын мен деле,
Бөлүнүшөт билбейм алар эмне эле.
Суусун ичип, нанын жеген жеримди,
Сугалактар кастарлабайт эмнеге...

Чындык сөздү айтам анда кекенбе,
Чырылдайт деп чычалаба бекерге.
Ала-Тоонун мүлкүн соруп жүргөнүң,
Анык чындык биздин ушул мекенде.

Боор тартсак да биз улутчул болбостон,
Боордош болбой качат кайра колдоштон,
Атуул бирок аттигиниң жокко эсе,
Аскер барып чек араны коргошкон.

Барбаса эми барбайт чыгаар коргоого,
Баш калкалап жөн жүрбөстөн борбордо.
«Түркөй эл» деп көп нерсени салт кылды,
Түртө салып кусур урчу жолдорго.

Жер сатылса чыкпайт бирөө күйүнгөн,
Жийиркенишет Манасыңды билүүдөн.
Кайра какшап капталыңдан качырат,
Кайткын дешип расмий улут тилиңден.

Мекенимде күчөп жөөттүк турмуштар,
Мерчеминен ашканда оор кылмыштар

Өлкөбүздүн өсүшү үчүн кыл чайнап,
Өлгөн дагы жалаң гана кыргыздар.

Туулган жерин билбейм сүйө албайбы,
Тууган дешке же ич дити барбайбы.
Илбериңки болгон менен байкатпай,
Иш жүзүндө ушунча да алдайбы?

Булгоо жактан Ысык-Көлдү өзөктөш,
Бурмалоого карт тарыхты өнөктөш.
Бузулганды кайра куруп чыгууга,
Бурадарлар келгин эми көмөктөш.

Кайсы улуттан болсоң дагы бир тагдыр,
Кайрып сени башка нукка бурбаптыр.
Кудай берген береке жер, мөл булак,
Кудугуна түкүрбөстөн сыйлап жүр.

Өзүң тургай атаң туулган эстесең,
Өз балаң да өмүр сүрөөр эсте сен.
Өзгөрүлсүн ошондуктан пейилиң,
«Өзгө» болуп көчүп эле кетпесең.

Чачыраган урууларды кыргыздан,
Чарк имерип Айкөл атам журт кылган
Келечекке максат бирге десеңер,
Ташта жердеш жаман ойду умтулган.

11.12.11

АСМАН-ЖЕР ЭКЕН АЙРЫМА

Бат-баттан шашып бир жакка,
Баратат элем гүлбакта.
Алаксий түштүм негедир,
Алагүү эки ырсакка.

Андагы шарак күлгөндөр,
Абийирин ача түргөндөр.
Оозго албас сөздөн шалпышып,
Олтурган экен сүйгөндөр.

Учурат үрөй кыз берки,
Ушундай азыр илдетпи.
Бетме-бет бекем чапташат,
Беренин минип бул селки.

Чырмалган тыгыз мойунга,
Чылымы түтөйт колунда.
Мээсине чогу түшсө деп,
Мен барам жаман оюмда.

Көчүккө колу артыла,
Көз салып койбой жалпыга.
Көрпөчө жигит ал дагы,
Көрбөгөн окшойт тарбия.

Жаркыны жатса койколоп,
Жарабайм азыр деп коёт.
Жабыша калып ансайын,
Жалжалы түшпөйт ойдолоп.

Тал чыбык кезде салаңдап,
Талтайып жүрсөк талаалап.
Курманжан, Жаңыл Мырзалар,
Кудай ур, кайдан жаралмак.

Күчөсө мындай эрөөл көп,
Күлкүчү болсок сөрөңдөп.
Кожомкул, Балбай, Байтиктер,
Кокуй күн кайдан төрөлмөк.

Ойлоном биздин куракты,
Онунчу класс убакты.

Ошондо сүйүү башка экен,
Ортодо сезим уяттуу.

Жарашып таккан бантиги,
Жарашык кофта, фартугу.
Эселек кыздар буралган,
Элеси эсте тартылуу.

Ортомчу таап кат берип,
Ошондон жооп кат келип.
Айлуу түн барып жолукчук,
Айрылбайм деген ант берип.

Индия кино болгондо,
Клубка кечте койгондо.
Узатып келип шерденчик,
Ууртунан өөп койгонго.

Асман-жер экен айрыма,
Ар заман жиги бар тура.
Аттигиң бирок, баркы кор,
Ак сүйүү барат жанчыла.

Алланын айткан энчиси,
Ар заман келсе мейличи.
Тукумду таза бол десең,
Тун сүйүү өлбө дейличи.

24.01.12

АЙЫЛДАН БИР СЫР АЛЫП КЕЛДИМ

Бишкекте жашоо жылдарым,
Билинбей супсак зууладың.
Тууган жер гана барганда,
Туйлатат жүрөк кылдарын.

Мындайда оңдоп булгабай,
Мыкчылбай ойго бир далай.
Седептей тизип жазамын,
Сезимтал жанды кыйнабай.

Мына эми эңсеп айылды,
Баратам жазып жаңы ырды.
Ассалоом десем аскасы,
Алигин алып жаңырды.

Сайма зоо ушул капканын,
Салаңдап турган таштарын.
Алып барып алгач там салгам,
Аттигиң эстейм жаш чагым.

Азыркы турмуш башка жай,
Асылым бирок капка сай.
Эрезе болгон милдетим,
Эмгегиң сенин актамай.

Эх чиркин, миздүү кылыч жар,
Экиге тилсе кыр учтар.
Эчкили тоону этектеп,
Ээрчише агат булуттар.

Өндүрү жолду сойлоткон,
Өткөндө Кызыл-Мойноктон.
Тартылбас дайра тармалдайт,
Ташкыны толкун ойноткон.

Алмустак бери тарыхтан,
Алдымда мезгил карыткан.
Атактуу Манас-Зоо турат,
Айкөлдөй тиктеп алыстан.

Күлүктөй болуп учкаяк,
Күүлөнүп кийим тытмалап.

Жетээрде ата конуштун,
Жели да жыпар жыттанат.

Тикти эле атам серептеп,
Тизилген мырза терек көп.
Алдыртан карап күткөнсүйт,
Акын уул бүгүн келет деп.

Киндигим кесип бууган жер,
Кирымди чайкап жууган жер.
Турумүң мынча сөз жеткис,
Турпагы алтын тууган жер.

Эртеси басып демимди,
Эсендеп көрдүм элимди.
Аксакал эски кишилер,
Аздыгы катуу сезилди.

Айтканы асыл берметтен,
Айлымда тууган элде өткөн.
Өнөрпоз бир топ болду эле,
Өнөрү менен терметкен.

Караңгы барып сыз жатып,
Кайрылгыс болуп чым басып.
Айтылбай келет өткүрлөр,
Аттиң ай, изи сыр катып.

Ар сөзүн бүлөп кайраган,
Айдама күүсүн айдаган.
Олжоной Айдараалыны,
Ойлогон азыр калбаган.

Соолутуп бирөө жайлаптыр,
Сооронбек мүлкү калбаптыр.
Суюлуп аны көргөндөр,
Сук ажал көбүн жалмаптыр.

Сурнайчы Жүнүсаалычы,
Сурасам сүйүп баарысы.
«Ак токту» күүсүн бирок да,
Айталбай койду жалпысы.

Алдымдан анан сур карап,
Абышка чыкты тууралап.
Кемшейтип сыртын куу турмуш,
Кеткендей тытып жулмалап.

Аңгыча салмак кептери,
Аксакал мага беттеди.
Ээ балам, үрөй үркүткөн,
Эки ача тарых көп деди.

Өтөнүн жакын тууганы,
Чоодандын экен урпагы.
Жер тиктеп сөзүн баштады,
Жеңижок акын тууралуу.

Ташкара атам бир эл деп,
Өтөнү күткөн билем дейт.
Кардына эмес чынында,
Кадырын эстеп күйөм дейт.

Ташкара эмес туугандар,
Башкалар экен куугандар.
Аңдабай жазып жайган го,
Арбактан коркпос ургандар.

Кызыгы колпоч сайында,
Кыдырып чилде жайында.
Кылмурут кезде барыптыр,
Кырк-Казык деген айылга.

Көрүстөн дөңсөө ойдогу,
Көргөнүм бул дейт жолдогу.

Парз экен турпак салыптыр,
Узатып Сапар Молдону.

Ардактап имам дөңүндө,
Айтыптыр Сапар жөнүндө.
Өмүрү куулуп Аксыда,
Өттү деп Талас жеринде.

Жеңижок менен кош конуп,
Айтканын жазып октолуп.
Акырет акын кеткиче,
Жүрүптүр бирге дос болуп.

Жердеги жандык азабын,
Жетикат дүйнө казалын.
Жеңижок төксө ар жерин,
Жетише жазган Сапарың.

Молдонун өздүк буюму,
Бир сандык эски жупуну.
Бир экен ичи шыкалган,
Коюптур кошо ушуну.

Илгерки ырым жоруктур,
Изделбей келет толук сыр.
Кабырга эмес сандыкты,
Чарага эле коюптур.

Буюгуп анан ал болсо,
Бурулуп кетти чал болсо.
Нагызын табаар деп коюп,
Намыскөй кыргыз бар болсо.

Аны угуп басты муң-кайгы,
Эт жүрөк ачуу туздалды.
Али да болсо алтындар,
Көмүлүп жаткан турбайбы.

Кан агым койуу бөрт-бөрттөп,
Кабынан жүрөк бөлчөктөп.
Өгөлүп жатты бүт денем,
Өткөндүн сырын чечсек деп.

Жүрөт го элде кайран кеп,
Татарстан Өтө барган деп.
Уурдаткан экен ырларын,
Ушундай тагдыр, арман көп!

Барганы китеп бастырмак,
Баракта калмак ар кыл сап.
Жети күн жердин кыртышы,
Алты күн суусу айтылмак.

Айласы кеткен түгөнүп,
Арт жагы бизге бүдөмүк.
Ак куржун толо ыр кайда?
Айрылдык андан түбөлүк...

Көмүлүп жаткан түрмөгүң,
Көчүрмө болуп жүрбөсүн.
Кантсе да баары табышмак,
Кармайбыз качан чиймесин.

Аңызын билип алп эрдин,
Айылдан бир сыр алып келдим,
Бар чыгаар изилдөөчүлөр,
Батасын алчу жалпы элдин.

04.01.12.

Быйыл 41ге чыктым. Бир нерсеге толук ынан-
дым. Адам баласынын көпчүлүгүндө 30–40 жаш-
тын ортосу өзгөчө мааниге ээ экен. Себеби бул учур-
да жашоонун оомал-төкмөлүнөн эленген турмуш
өз мектебинде бурулуш жасап аң-сезимди алдыга
секиртет. Бул учурда көңүлгө тийген сөздөрдү бат

сиңирет да сыртынан билгизбегени менен ичинде салкындык саркындысы сөзсүз калат. Өтө жакындар айтпаса да ушундан алыстай берет. Табигый мыйзамдуу көрүнүш.

Ал эми өспөй, дүйнө таанымы токтоп калгандар болот экен. Албетте акча керек, бирок алардын көбү акчаны туу тутат да, адам деңгээлин байлыгына жараша таразалап көнүп алат. Опурталдуу, оңой менен айыкпас бул ооруу өзү менен гана кошо кете турган адат.

Акылын көп дейт да ар нерсеге атайын кыпчылып аралашып турат. Акыл үйрөтүп кирет. Туура эместиги далилденсе кайра беттен алат. Эч убакта өзүнөн күнөөнү издебейт. Нерв системага залалы тийгени тийген. Булар кийинки муунга үлгү болору күмөндүү жана коомго өтө коркунучтуу. Менимче билбеген күнөө деле эмес, үйрөнсө болот. Билбесе талаша бербей унчукпай койгондук – Адамдын улуулугу.

АМАН ЭЛЕ БОЛГУЛА

Мен бул ырды дат айтып жазган жокмун,
Менде калган кектөөнү казган жокмун.
Көңүлүмдү баары бир иренжитип,
Көкүрөктө кыт уюп каткан кептин.
Айтып койсом жеңилдеп каламбы деп,
Ал чындыктын азыраак айтам четин.

Алпейимдүү, сырт жүзү анык болгон,
Акыл калчоо деңгээли тайып жолдон.
Жакшы көргөн айрыкча дүнүйөнү,
Жаалы чыккан беттерин жанып чойгон.
«Тантыраган ырыңдан не пайда» – дейт,
Тантып сүйлөп бир сөрөй айып койгон.

Өзгөчө бир акынча тууганым бар,
Өзү гана түшүнгөн ырларын ал.
«Жапайы – дейт – жазганың эски нукта»,
Чындыгында ал айткан сынга убал.
Осол ырын мен айтпайм окулбаган,
Окурманым жетиштүү сыйлап турар.

Уруумда болбоптур сыйкырчылык,
Урдуралбайм башка ыр сыйкыр кылып.
Уруп-согуп ар ыкты бурганактап,
Уурдабайм да өзгөдөн кымтып туруп.
Болгон жөндөм нукура кыргыз көчү,
Жандүйнөмө жасабайм чыккынчылык.

Бушайманга салбагын келекелеп,
Бул Теңирден берилген жеке белек.
Нак акынга сөзү менен колу тийген,
Наалатылар тарыхта оголе көп.
Үрүп өткөн алардын тукумдары,
Үзүлгөн же бар болсо оңоло элек.

Сөз берметин мен гана терем деген,
Жолуктурдум бирөөнү элендеген.
Анча эмес дейт Алыкул, Байдылданы,
Алар жазган шедеврди өгөйлөгөн.
«А сеники андан да жаман» – деди,
Ала-Тоону даңктап жүрсөм терең кенен.

Сөз коротуп мен ага сүйлөбөдүм,
Сөздүн кутун учуруп үндөбөдүм.
Өңгөгө айтпас «тикенекти» айтып берсем,
Бакыт досум аларды үйлө дедиң.
Баары туура, теңелип эмне кылам,
Билип туруп башканы сүйбөгөнүн.

Сөзүм менен тепселеп кеттим деген,
Ушак менен бир уруп өттүм деген.

Аман эле болгула бурадарлар,
Өз акылың өзүңө көлкүлдөгөн.
Мына эми сынат деп күтпөгүлө,
Сенден эмес Эгемден эрким бекем.

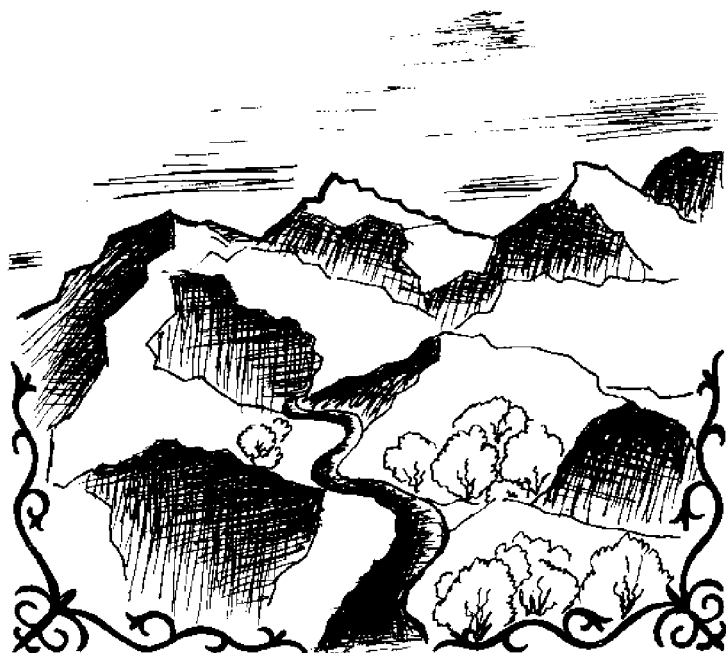
Адат болуп аксак жериң издегендер,
Адал баасын унуткан түнт немелер.
Тиешеси жок болсо да кийлигишкен,
Тирүү бирок маңкурттугун түптөгөндөр.
Бүтүн эле болсо экен көңгөй башың.
Бүдүрү жок акыл айтып бүтпөгөндөр.

25.02.12.

УЛАМЫШ
ЖЕРДИН АТТАРЫ
2012.

Мекенди сүйүү, Ата-Журтту ардактоо анын уламасын билүүдөн башталат. Уламыштар кыргыз элинин оозеки чыгармачылыгында өзгөчө орунду ээлейт. Бул мурастар жакшы-жамандын ажырымын, ак-каранын тирешин өзүнө кылдат сиңирген тарых. Өзгөчөлүгү, көлөмү жагынан чакан болсо да ченемсиз кубатка ээ. Адамзатты жогорку күчкө жетелөө менен акылдуулукка, адилеттикке, адалдыкка, чебердикке, намыскөй баатырдыкка үндөө сабагы өтө жогору. Уюткулуу кыргыз эли өз заманын баатырдык күч менен куруп келген. Ошонун негизинде уламыштар, жомоктор, дастандар жаралган. Уламыш жомоктордун чыгышынын себеби элдин көңүлүн өзүнө бурган бир окуя менен байланыштуу болуп, андан ары апырта мактоо (гипербола) менен жүрүп отурган. Албетте узак мезгилди камтыган. Ойдон чыгарылгандары да бар. Андан тышкары чыныгы болгон нерселер бара-бара жарымы төгүн, жарымы чын деген сөздөргө алмашкан. Окуя өткөн жерге күнөөкөрлөрдүн себептери же анын аттары коюлган. Илгертен бери уламыштар кыргыз эли кайгырса кайрат болуп, баатырдык күндөрдө намыска үндөп келген. Уламыштар эски доордогу жашоошарттарды, үрп-адатты көрсөтүү менен бирге уккандарга кандайдыр кубат берип кызыктырат жана тарбиялык пайда берүү жагынан бүгүнкү күндө да өз күчүндө. Келечек жакшы болуш үчүн өткөн тарыхтын сабагы керек.

Мен өзүм өскөн айылдын тегерегиндеги жерлердин баарынын аты бар. Жаратылыш шартына жана бир окуяга байланыштуу. Ичинде кичине дөңсөө же белес болсо да баланчанын коргону, кыштоосу, сайы деп аталат. Абдан көп. Демек, биздин жергебиздин ар бир айылынын тегереги, кокту-колоту, капчыгайынан тартып өз тарыхый аты бар. Эскиле-

ри уламыш-жомокко айлана баштаган. Мен майда-лабай кыргыз эли бүт билген жер аттарынын уламыш-жомокторун ыр түрүндө баяндадым.

ЫСЫК-КӨЛ

Илгери жин карматкан,
Болуптур бир калмак хан.
Бийлиги ырайымсыз өтө зулум,
Кемирип калкты ыйлаткан.
Кембагал төлөй алгыс салык салып,
Пендеге кан жытаткан.
Акырында жазалап башын алып,
Айрыган жан кымбаттан.

Чеги жок жек уятсыз,
Чечими эч сураксыз.
Доорону бечараны мүлжүй берип,
Каржалат эл кунарсыз.
Ошол кезде мусапыр бир карыя,
Ордого кирип жалгыз.
Канкор хандан коркпой
даап айткан экен,
Келет деп катуу каргыш.

«Оо ханым каарың чексиз,
Амириң адилетсиз.
Эл дегендин убал-сообун карабасаң,
Эн болот кеги кеткиз.
Катуулардын катуусу болуп барат,
Бийлигиң жеңилдеткиз.
Кете берсең жумшарбай курут кылып,
Хансың сен кимге элсиз».

Алоолоп жүзү күйүп,
Арбайып түгү чыгып.
Зөөкүр хан мындай дептир абышкага:

«Каныңды бүгүн сыгып,
Кашайтып койсом болмок кечирейин,
Катаңды биринчилик.
Аксарайым булгабай жөнө эми,
Аллаңа шүгүр кылып».

Ар кандай чыгымдардан,
Ахыбал кыйындалган.
Башчы ансайын күчөтөт эзүү шартын,
Какшыта шимип кандан.
Чыдай албай карыя экинчи ирет,
Коркпостон чымын жандан.
Ханга айтат кайталап мурункуну,
Калк сөзүн чырылдаган.

Тактыда наша чегип,
Хан минтет буйрук этип:
«Эртең менен өзүн кошуп дарга аскыла,
Тууганын кошо керип».
Күүгүм кирет түрткүлөп карыяны,
Жөкөрлөр ура берип.
Коё беришет андан соң тыкыр кырып,
Бир көзүн таза оюп.

Байкуш чал үйүнө келип,
Бүлөсүн араң көрүп.
Балдарына тоо таяна качкыла дейт,
Кедейлерге кабар берип.
Ушул түнү шаары менен ханы кошо,
Жоголорун аяр сезип.
Кетмен алып борбордогу чоң кудукка,
Келиптир анан өңүп.

Казыкбоо үч-төрт чолоп,
Мамыга арканды оройт.
Калаадан бүт жардылар чыккан кезде,
Кудукка түшөт солоп.

Түбүндө каканактай чанач кейип,
Туруптур сууну тороп.
Адилеттик издеп акыр жарылмак го,
Ал нерсе чыдамы короо.

Чал селдин кабыгын бат,
Кетмендеп жара урат.
Ошол кезде чалды учкан тулпар алып,
Кудуктан атып чыгат.
Бул канаттуу тобурчак карыяны,
Тоо тарап алып сызат.
Себеби суу көлдөөсү улам күчөп,
Оргуштап катуу куят.

Ошентип шаардын ханы,
Казына, мүлкү баары.
Каптаган суу астына кеткен экен,
Өзү менен ачуу заары.
Тоңбос чоң суу көбөйүп көлгө айланып,
Керемет азыр жаңы.
Ысык-Көл деп аталып Кыргызстандын,
Бирден бир асыл жайы.

12.07.12.

ТОРУ-АЙГЫР

Ысык-Көл күнгөйүндө,
Илгерки күндөрүндө.
Карапайым жөнөкөй адам жашайт,
Камыштан үй кепинде.
Жалгыз малы Торуайгыр күлүк чыгып,
Кеп болуп эл сөзүндө.
Бай кишилер соодалап сурай берет,
Баа бычып деле өзүнчө.

Торуайгыр төрт туяктан,
Асыл мал көз кубанткан.

Сымбатынан башка да өтө баамчыл,
Кишинин оюн тапкан.
Кезиндеги тай-кулун тыбыраган,
Келген соң колго жаштан.
Үйүр алып көп жылдар биргеликте,
Ат экен ээсин тарткан.

Бир чети ууру кастан,
Бир себеп көрөкөттөн.
Ээси атты сатууга мажбур болот,
Көбөйүп сурап жаткан.
Көргөн сайын ич күйүп жүрбөсүн деп,
Көл аркы тескей жактан.
Бир бардарга соодалап жибериптир,
Жакшы баа алып аттан.

Кайран ат ээсин карап,
Көзүнөн жашы тамат.
Кадимкидей бышкыра окуранып,
Кадамдап араң барат.
Жаңы ээсин келгенде оттобостон,
Беймаза ишке салат.
Бир топ күнчө суу да ичпей тиктегени,
Шам болот көз көл тарап.

Байынын көөнүн улап,
Аялы кеңеш курат.
«Көнгүчөктү жайлоого коё бер – дейт,
Семирип алсын кубат».
Эп акылдан кошот да жылкычыга,
Ээсинин жаны тынат.
Бирок тору ыңгайлап ээндеп барып,
Денесин көлгө урат.

Ошондо өктөм күлүк,
Өтүптүр көлдөн сүзүп.
Мал болсо да абай салып өз жерине,

Суктанат жээктен чыгып.
Бир кишенеп алган соң жан бериптир,
Биликтей көзүн жумуп.
Айбанга да тууган жер артык белем,
Аба, суу, чөбү ыйык.

«Тору-Айгыр» болуп азыр,
Аталат андагы айыл.
Ат адамдын канаты болгон үчүн,
Аздектөө өтө зарыл.
Тек тарыхка сереп сал, атты сүйгөн,
Деги эле кыргыз атуул.
Жылкысы жок жер сактап келмек беле,
Өлкөсүз болмок жакыр.

20.07.12.

КЫЗ-КҮЙӨӨ

Байлыгы кочуш кумдай,
Илгери болот бир бай.
Мекендеген жери Көл, Тоң тарабы,
Малына жайыт сыйбай.
Сулуу кызы бар экен аты Айпери,
Жамалы мөлтүр суудай.
Төп келтирип жараткан берген тура,
Төгүлүп жүзү нурдай.

Жалданып ишке кирип,
Жылкычы Жантай жигит.
Тартылышып кыз менен жүргөн экен,
Бир-бирин катуу сүйүп.
Бай баары бир томожка бермек эмес,
Жүрсө да сырын билип.
Кудалашат андыктан бир манапка,
Калыңды катуу илип.

Кыз-жигит аны угуп,
Кыйноого айдап күйүт.
Ардактаган ак сүйүү өкүттөнүп,
Жүрөктү туздайт тилип.
Жай таба албай калышат эки ашык,
Салт ошол, айла куруп.
Жандүйнөдө абройдун салмагынан,
Байлыкты өйдө кылып.

Болтурбай күн болжолун,
Жетелеп бүт ком-чомун.
Кудалашкан бай уулу анан келет,
Алууга жуп ортогун.
Айла издеп кеңешип ашыгына,
Жылкычы айтат ойун.
Кызы дагы макул деп бир качууга,
Издешет анын жолун.

Жылкыдан эки күлүк,
Табат да токуп минип.
Чү коюшат Чүй тарап бет алышып,
Сүрүшүп урук-жилик.
Качкандарды укканда куугун түшөт,
Кайындар ичи күйүп.
Күйөө тарап, кыз тарап жигиттери,
Күптүсүн ичке түйүп.

Эки жаш кудай бер деп,
Капчыгай Боомду өрдөп.
Калган кезде аркадан чаңды көрөт,
Кабынан жүрөк солк деп.
Эки аскадан бири оң, бири солго,
Чабышат ача беттеп.
Алды-артынан тосушуп бирок куугун,
Кылтакка алат көптөп.

Экөөсү түшүп аттан,
Аскага эки жактан.
Чыгышат да бир-бирин тиктеп туруп,
Сүйлөшөт аккан жаштан.
Анан ылдый учушат боюн таштап,
Кайтышпай берген анттан.
Бай буйругу баары бир өлтүрмөк го,
Кыянат чалма тарткан.

Сүйүүдөн армандалган,
Күнөөсүз тамган кандан.
Эки булак сызылып агып чыгат,
Таш-таштан тармалданган.
Сезимдери ак болсо беттегенден,
Махабат кайта албаган.
«Кыз-Күйөө» деп аталып азыр ал жер,
Артында калган баян.

19.07.12.

БЕШ-КАРАКЧЫ

Белгисиз кайсы кылым,
Болуптур бир бай зулум.
Кембагалга этин да бербей көмгөн,
Козу өлүп болсо чыгым.
Баркы элге күч менен болуп турган,
Малынын көптүгү үчүн.
Жүргөн жайы Беш-Таштын капчыгайы,
Жүргүзүп өлүк ишин.

Ыргалган беш баласы,
Ылжырап беш жарасы.
Эч жакшылык келбеген колдорунан,
«Зөөкүрлөр» каймана аты.
Жалгыз гана аялы жөн-билги экен,

Бирок жоош ибадаты.
Ошондуктан уулдарга өткөн окшойт,
Атанын бүт адаты.

Бир күнү дүрбөп бүлүк,
Жоголот бүт төрт-түлүк.
Бир кишинин колунан келбегенин,
Бай өзү турат туюп.
Мынча малды уурдаган ууруларды,
Кармоого тилек кылып.
Айыл түрө дүрбөтүп жигит тандап,
Алптардан алат жыйып.

Ызы-чуу түшүп жатса,
Көрүнбөй ушул тапта.
Беш баласы таптакыр дымы чыкпайт,
Безгендей күдүк жакка.
Баары сезип уулдары ууру экенин,
Бөлүнүп эки тапка.
Бири жөнөйт куугундап Терек ашуу,
Бир тарап төмөн Капка.

Беш-Ташка кеткен тарап,
Жайлоону тинте аралайт.
Баратышса өр жакта түмөн малды,
Беш караан сүрүп барат.
Чүмкөнгөндүн бирөөсү атын буруп,
Куугунга айгай салат.
Кулагы ачык чүмбөттөн меңди көрүп,
Курган чал таанып калат.

Атасын көрөт дагы,
Арткалайт Меңдибайы.
Төртөөсүнө айткан соң качып жөнөйт,
Туш-тушка эми баары.
Өз атага душмандык кылдыңар деп,
Сук байдын келип каары.

Өзгөчө мүлк малына берилгенден,
Өчтөптүр кейиш жанды.

Кыбыланы карап туруп,
Кык колун тетир буруп.
Жүрөгү суу сепкендей муздагандан,
Муну айтат кымырылып:
«Силер эми өз атага жасадыңар,
Кечиргиз каракчылык.
Бешөөң катып калгыла таш молого,
Ылайым каргыш уюп».

Айткандан үч кайталап,
«Айбандар» ташка айланат.
Аңыз болуп ошол жер Беш-Каракчы,
Айтылып элде калат.
Ата-энеге сый-урмат милдеттигин,
Ал баян эске салат.
Ар бир инсан дүйнөсүн агартсын деп,
Айтылып келет аят.

15.07.12.

БОО-ТЕРЕК

Илгерки жоокерчилик,
Заманда жерин сүйүп.
Боотерек деген баатыр болгон экен,
Коргогон журтун билип.
Дөө кишинин дагы чоң кудурети,
Даарыптыр кыргызчылык.
Доорун бирок аныкташ өтө кыйын,
Айтылбайт тарых сынып.

Боотерек өлгөн жерде,
Арбагын көмгөн белде.
Тикпесе да теректер өсүп чыгат,
Таң берип көргөндөргө.

Боолагансып буралып түрү башка,
Алыстан окшош дөөгө.
Табышмагы суу чыкпай өнгөнүндө,
Бозомук болгон дөңдө.

Кышында бирөө барып,
Кыям деп балта чабып.
Ден-дарексиз заматта мүрт кетиптир,
Оозунан көбүк агып.
Керткен жерден суу эмес, кан кызарып,
Теректен тып-тып тамып.
Жаткан кезде көргөндөр зорго оңолот,
Үч-төрт күн эстен танып.

Ошол жер азыр дагы,
Билинет дуба бары.
Өтүп бара жаткандар шүгүр дешип,
Эгеден суранганы.
Капталында отурук кылган айыл,
«Боо-Терек» болуп аты.
Касиеттүү мазарды ыйыктаган,
Жылоолоп Ата заты.

21.07.12.

ОЛЖОБАЙДЫ КЕРГЕН-ТАШ

Манастын мекенинде,
Таластын этегинде.
Бир кайгылуу окуя болгон экен,
Сүйүүнүн эсебинде.
Ал махабат гүлдөбөй солуп кеткен,
Жаштыктын шекеринде.
Мен ошону баяндап ырга айланттым,
Алымдын жетеринче.

Сүрү чоң, өзү өкүл,
Сүйүүнүн көзү сокур.

Таежесин Олжобай сүйгөн экен,
Сезими муюп эсил.
Кишимжан да чалдыгып ушул дартка,
Сүйүүдөн куруп сепил.
Мунарадай бийиктеп турган менен,
Насипке бербейт кепил.

Себеби ызалаткан,
Жандүйнө чыдабаткан.
Кишимжандын бар эле барар жери,
Жашында кудалашкан.
Мына эми болжогон мезгил жетип,
Убакыт бура тарткан.
Шашкан төркүн эртелеп шаани көрөт,
Кам-чомдук ырахаттан.

Ошол түн эки ашык,
Ой калчап акылдашып.
Анан алыс көз көрбөс жерди эңсеп,
Таңата чыгат качып.
Чук-Терек деп аталган жерге жетип,
Келгенде арып-азып.
Сулк жыгылып, тырп этпей шайлары ооп,
Эс алып калат жатып.

Ойгонуп байкоо салса,
Келишкен кооз жайда.
Токой толо бүлдүркөн, сууда балык,
Топтошкон кыргоол сайда.
Кырларында кекилик тулаңдаса,
Кыймылдап жаткан сайма.
Булактары мөлтүрөп кошулган жер,
Күркүрөп аккан дайра.

Жараткан сырларына,
Теңирдин курганына.
Суктанышкан эки ашык ылайыктап,

Жашоо-шарт ыңгайына.
Туруп калат өмүрдү саймалашып,
Эркиндик ыргагына.
Сереп салбай эртеңки келечекте,
Эмне азап турганына.

Ошентип жашоо куруп,
Сүйүүгө тунук чумуп.
Жүргөн кезде карайып экөөсүнө,
Каптаптыр сургулт булут.
Таякеси Кудаке Олжобайдын,
Жерлерди тинтип жүрүп.
Акыры таап, качырбай басып калат,
Аскери бир топ жигит.

Олжону бекем кадап,
Чоң ташка керип салат.
Эл эсинде калсын деп боо тикенден,
Үстүнө таштап кабат.
Таптап жатып өлтүрөт кыйноо менен,
Кудаке өзү сабап.
Жолоттурбай тытынган Кишимжанды,
Калганы турат карап.

Андан соң артка кайтып,
Өлүктү атка артып.
Баратканда билинип күн ысыктан,
Жыттанып сасыйт табыт.
Көр каздырып Куланды-Сай жерине,
Сөөктү кабыр салып.
Көмөрүндө уруксат сурайт Кишим,
Көрүүгө барда жарык.

Карманып калган күчүн,
Коштошуп калуу үчүн.
Мүрзө түшүп маңдайын өөп Олжонун,
Шолоктоп алат Кишим.

Анан сууруп канжарын катып кирген,
Жүрөккө такап учун.
Түбөлүккө жанында болоюн деп,
Толтого малат мизин.

Сезген соң жаңылганын,
Кудаке жаны жалын.
Ачууланып мүрзөдөн сууруп алат,
Жан берген карындашын.
Өлгөндө да силерди бир койбойм деп,
Каздырып башка жайын.
Эки бейит дөбөгө Чук-Теректин,
Сайыптыр чырпык талын.

Чырпыктар чынар делип,
Чырмала бутак керип.
Азыр дагы турушат айкалышып,
Өткөндөн элес берип.
«Олжобайды Керген-Таш» дале жатат,
Аталган жер эстелик.
Ошол төрдүн көргөнү мына ушундай,
Чоң сүйүү элестелип.

26.07.12.

ЖИЙДЕЛИДЕ АЖЫДААР-ТАШ

(Азыркы Сары-Үңкүр)

Күркүрөө дайра жээк чет,
Жийдели сайын жердеп.
Мекен кылып ажыдаар жашайт экен,
Жолдогу ташты ээлеп.
Жутуп коюп ары өткөн, бери өткөндү,
Суу белең кетсе чөлдөп.
Күндөн-күнгө чоңоюп соро берет,
Адамбы, малбы өөнөп.

Тегизге тоо тараптан,
Түшө албай калк карактан.
Карым-катнаш үзүлүп кан буугандай,
Үмүттөйт баары азаттан.
Кеңеш курат калайык үрөйү учкан,
Барбы деп эр жаа аткан.
Баатыр болуп өлтүрүп ажыдаарды,
Куткарчу элди азаптан.

Оп тарткан желмогузга,
Октолуп жол тосууга.
Дит багалбай жигиттер шылкыйышып,
Киришет коргонууга.
Аксакалдар өкүнүп бул жосунга,
Башка айла колдонууга.
Шер туулбай үзүлүп калганбы деп,
Өтүшөт ойлонууга.

Айланын жолу күдүк,
Табылбайт бир иш кыдык.
Ары-бери калчашып кыйналышат,
Баарынын башы сынып.
Ошол кезде Чөкөндүн кичи уулу,
Барам дейт атып чыгып.
Кары Чөкөн баш болуп калк сүйүнөт,
Өтөнү арка кылып.

Журт жерден баш көтөрүп,
Болсун деп эр Өтөлүк.
Күмүш сакал Теңирге көз чаптырат,
Жашаган кылым көрүп.
Эл жарданып калганын сезген ата,
Ар сөзүн даана терип.
Колун жайып ак тилек бата берет,
Ыраазы болуп эрип.

Далилдүү өрт күндүгү,
Жаштыктын өткүрлүгү.
Эртесинде жөнөйт деп иңир күтөт,
Дилдежан сүйгөн кызы.
Ай чыкканда жолугуп эки ашык,
Үшүтүп жүрөк сызы.
Тируу келип калышын суранышат,
Тилөөнүн түнөп куту.

Эртеси атын минип,
Кылычын кынга илип.
Жөнөөр кезде карыя Чөкөн келет,
Шакегин белек сунуп.
Эл көзүнчө баяндап айтып берет,
Касиет күчтүү кылып,
Тагынганда жеткенин жеңиштерге.
Душманды бүтүн жыгып.

Эр жигит жөнөп кетет,
Арадан бир күн өтөт.
Кабар болбой Өтөдөн эл деми сууп,
Эки анжы жүрөктү ойот.
Өкүнүүдөн тилмелеп Дилдежанды,
Сүйүүнүн күчү соёт.
Бүт денесин бийлеген коркуу илдеттен,
Бошоткон сезим болот.

Айтпастан жанга акылдап,
Жамынып түн бакырлап.
Дилдежан келет соргок жаткан жерге,
Уу окту түз дайындап.
Чоң ташында соргок жок болгондуктан,
Буктурма жайын тыңдап.
Каршылатып шамалды бугуп калат,
Дүйнөсү жанып-туйлап.

Болгондо түш оогон кез,
Жамандык көрбөсүн кез.
Тоодой болгон шумдуктуу жылып келип,
Ташына жатат жин боз.
Күн нуруна талыкшып тойгон неме,
Калганда жайлап үн бош.
Ушунчалык жектиктен атат окту,
Дилдеде болбой сүрдөш.

Баш-сөөктү өөнөй тешкен,
Ууланып тийген октон.
Ажыдаар капчыгайды бүт куйкалайт,
Оозунан чачкан оттон.
Токой кыйрап бүткөндө, Дилде чыгат,
От тийбес үңкүр ооздон.
Анан келип өлүктүн ичин жарса,
Чыгыптыр шакек соргон.

Өкүнүч мындай болмок,
Өтөдөн эч нерсе жок.
Калыптыр шакек таккан чыпалагы,
Сиңире албай соргок.
Дилдежан көрүп алып жашын төгөт,
Сүйгөнүн эстеп ойлоп.
Каниет кылат бирок айрылса да,
Калганга элин коргоп.

Эрдиги кайталангыс,
Эр жүрөк баатыр ал кыз.
Чыпалакты шакек менен урмат кылып,
Ырымдап сыйнат сансыз.
Жерге көмүп бүткөн соң күйүтүнөн,
Жер кезип кетет байкуш.
Канчасы чын, канчасы калп экенин,
Кадиктеп кыйын айтыш.

«Ажыдаар-Таш» аталган,
Ар убак ал мазардан.
Алигиче белгисиз керемети,
Касиет ак жаралган.
Дене жара кеселдер, сөөлү барлар,
Суусунан нак дары алган.
Жуунушуп айыгып кетип турат,
Жугуштуу дарт абалдан.

31.07.12

ШАМШЫКАЛ

Улукман Самсы деген,
Улуту араб экен.
Пайгамбардын түздөн-түз сакабасы,
Диндеги аалым, көсөм.
Дават кылып көп жерди жөө-жалаңдап,
Ар кандай элди көргөн.
Кетмен-Төбө өрөөндөн каза болот,
Буйуруп турпак көрдөн.

Көпчүлүк назар коюп,
Ошол жер мазар болуп.
Самсы калды деп жүрүп жатык тилде,
Шамшыкал сөзгө өтүп.
Көнүмүштөп аталып кеткен экен,
Мурунку аты өчүп.
Ислам динде өлбөгөн изи баян,
Келсе да мезгил кечип.

21.07.12.

КЕТМЕН-ТӨБӨ

Тээ илгери Аваш аттуу дөө болуптур,
Жашоо жайы арчалуу тоо болуптур.
Туштугуп ал, өмүрүндө бир гана ирет,
Тузсуруодон эңсегени шор болуптур.

Анан жылып агарган «Жоркен» тоого,
Жетээр менен Алла чачып койгон шорго.
Жерди ээлеген Шамшыдан

минтип сурайт:

«Алайын туз,
көтөрүүмчө коюп жонго».

Аны угуп Шамшынын жаны чыгат,
Берсе Аваш бир тоону алып тынат.
Бербейин дейт, каны тээп майда тытып,
Тарпчыларга тартуулап азык кылат.

Абай сөзүн анда ал жетелетет,
Менин сага карызым жок эле деп.
Кеп аягын укпастан жиндеп Аваш,
Кетмен башын асманга көкөлөтөт.

Чабар-Тоого такандап опол таман,
Орток-Тоого таштаптыр зор оң кадам.
Тогуз-Булак асканы жара урат,
Чоң кетмендеп ортосун оюп анан.

Керткен уңгу түбүнөн сынып сабы,
Кетет Аваш сап карап издеп жаңы.
Келбей калып ошондон дале турат,
Кетмен-Төбө аталып азыр аты.

28.07.12.

ЖАЛАЛ-АБАД

Эне-Сайдан кыргыздар көчкөнүндө,
Темир тоого мекендеп жеткенинде.
Бай-манаптар ээлешет жайыттарды,
Бөлүп-бөлүп тууралап мал келине.
Кембагалдар сүрүлүп чөлдө калат,
Сөксөөл менен жыландар бар жерине.
Айла жоктон көнүшүп малайлыкка,
Макул болот не десе бай жөнүнө.

Кедей Жалал келгенден намысына,
Көнбөй мындай жашоонун жарышына.
Кеңеш курат ак сакал, көк сакалга,
Байдан оолак жандарын багышына.
Анда алар уккусу келбей сөгөт,
Кооптонуп чөлдө тирүү калышына.
Каалап эле бир ооздон жалчылыкты,
Кайыл болот тилген жон кайышына.

Жалал өзү көчүрүп үй-бүлөсүн,
Ай талаада кечирип күч күрөшүн.
Жер ыңгайлап адырдан арык казат,
Кайкы кылып колдонуп суу жирешин.
Эки уулу үчөөлөп эмгектенет,
Эки-үч жылдай унутуп үргүлөшүн.
Как талааны айлантып жашыл бакка,
Кубанышат көргөндө дүркүрөшүн.

Анда байдан кыйналган баягылар,
Аз да болсо чарбалык жарагы бар.
Акырындап келишип коңшу болуп,
Айланчыктап көчүшөт кабатылар.
Жамаатталып байышып жер иштетип,
Жалал болуп башчысы караан тутар.
Жалал-Абад атанып азыр мына,
Жашыл шаарга айланды карап турар.

29.07.12.

АРСЛАНБАП

Качанкы өткөн заман,
Камтыган мындай баян.
Төрө баатыр Арсланбап өткөн экен,
Төлгөсү берген аян.
Челээр жоону илгиртпей билип турган,
Чегине кирбей караан.
Кокус согуш болсо да жеңип чыккан,
Колдоочу болуп таям.

Өмүрү найза тийбей,
Өөнөгөн жебе чийбей.
Дарс касиет бар тура Арсланбапта,
Дайыма жандап жүргөй.
Тегин жерден үркпөгөн душмандары,
Термелеп серек сүйлөй.
Аңдыганы алардын амал экен,
Алуунун жолун түрлөй.

Арсланбап баатыр улук,
Калбаган моюн сунуп.
Өздөн чыккан жат болуп кайын журту,
Өтүптүр чабуул уруп.
Арачалайт кас тарап көп өлгөндөн,
Аялы орус улут.
Туугандардын калганын элдештирип,
Чакырат конок кылып.

Баатырдын ордосунда,
Эришип коргошунча.
Элдешишет жек-жааттар кечиришип,
Эжем деп боордошуна.
Орусчалап коноктор сыр тартышып,
Аялдан жолдошунда.
Эмне себеп касиет ок өтпөсүн,
Сурашат жөн жосунча.

Аялы түп туугандан,
Аянбай түнт сырлардан.
Ойу таза болгон соң айтат неге,
Ок өтпөйт бул сырттандан.
Бир гана учур намазга жыгылганда,
Болоттой бүт чыңалган.
Ырахаттан денеси жибий түшүп,
Бошойт дейт тынч кумардан.

Коногу сырды чечкен,
Коштошуп узайт кечтен.
Куптан намаз Арсланбап жыгылганда,
Ысыптыр жону өрттөн.
Котур таштуу мейманы көрсө аңдып,
Сактаган окту көптөн.
Уу чылаган жебесин аткан тура,
Угуп эски кектен.

Акырет моюн сунуп,
Акыркы сөзүн жыйып.
Айтат керээз кадыры өткөн элге,
Арсланбап көзүн жумуп.
«Ушул намаз окуган таштан ылдый,
Сөөгүмдү алып туруп.
Жетинчи ирет дем алган жерге гана,
Койгула мүрзө кылып».

Өлгөн соң алп карышып,
Ызааттап алып барышып.
Таазим кылып калайык койгон экен,
Айтканды аткарышып.
Ар дем алган жерлерден булак чыгып,
Адамдар таң калышып,
Өлгөн жери «Намаз-Таш» аталыптыр,
Ыйыкка айланышып.

22.07.12.

КАРА-КӨЛ

Тоолуу жерде жайгашкан айылдагы,
Жашайт экен агасы, карындашы.
Ата-энеден жашында айрылышкан,
Бышып эрте тирилик кабылдашы.

Кара агасы кесиптеп мергенчилик,
Күндө атып келчи экен бирден кийик.
Карындашы ийгерип ишкер болот,
Калган жумуш тыйнагын үйдөн жыйып.

Кыз бир күнү чочулап дабырт үндөн,
Үйдөн чыкса атчандар жапырт жүргөн.
Биз аңдыган кийикти атты дешип,
Кара өлүгүн ташташат өңөрүлгөн.

Чачын жулуп жаш селки өргөнүнөн,
Эстен танып агасы өлгөнүнөн.
Басып кулайт сөөктү жашы көлдөп,
Өкүт тагдыр үстөктөп көмгөнүнөн.

Каракчылар башчысы кызды көрүп,
Аялдыкка алсам дейт көңүл бөлүп.
Жүрөгүнөн орун таап алыш үчүн,
Жакшы болуп көрүнөт жардам берип.

Кылгылыкты кылган соң эми төлөп,
Кызмат жасап Караны өзү көмөт.
Кыз жүрөгү бирок да муздагандан,
Кылчаймактан каршылап кармап сөгөт.

Каракчынын башчысы ачып-чачып,
Кыздын үйүн өрттөйт да ачууланып,
Кетип калат ойго ашпай жойсулугу,
Кылган иши бекерден ачырканып.

Алыс кетпей кыз дайым мүрзө келип,
Айланчыктап жүргөнү күндө бейит.
Арман соруп олтуруп алсырайт да,
Акыр жаткан жеринде солот өлүп.

Өлгөн жерден көз жарып булак чыгат,
Коо-колотту толтурат суу аркырап.
Атаганат Каранын атын алган,
Азыр ал көл Кара-Көл деп айтылат.

29.07.12.

ОШ

Жол болуптур соодадан иш кайнаган,
Кербенчилер өтүүчү ком байлаган.
Арт жагында дайыма малчылары,
Айкырышып «ош, ош» деп бодо айдаган.

Ар аптада «ош» деген үндү угуп,
Айылы ыраак болгондор торой чыгып.
Алчу экен соодалап чай-чамасын,
Айлап алыс барбастан оңой тынып.

Мал багышып кеткендер тоого сиңип,
Тогуз тоомдо кербендин жайын угуп.
Уюштуруп базарды төрт түлүккө,
Келе берет соодага төмөн түшүп.

Ош деген үн чыгуучу кайда дешип,
Сураштырып эл-элден айла кетип.
Анан барып кеңейип шаар курулган,
Азыр турган Ош деген жайга келип.

28.07.12.

АРПА НАРЫН АТ-БАШЫ

Илгерки тар заманда,
Мал айдап Анжиянга.
Бир соодагер соодасы күйүп кетип,
Кор болот жарты нанга.
Томсоруп ач-жылаңач кайра кайтат,
Тобо деп минги барга.
Кашаңдап анысы да күчтөн тайган,
Камчы жеп соору-санга.

Кеберип арып-ачып,
Келгенде ашуу ашып.
Туш болот чөбү белден бир жайлоого,
Туптунук өзөнү агып.
Откозуп алыш үчүн минген атты,
Үстүнөн ээрин алып.
Көё берип, эс алып өзү жатат,
Көрпөчө төшөк салып.

Жантайып таң убактан,
Ким билет канча уктаган.
Ойгонуп кармайын деп атка барса,
Ойдойт ал чунак жан.
Даң салып чөп күчүнө алган экен,
Дабырттап чарт ыраактан.
Суй жыгыла кубалап араң кармайт,
Суусу мол бир булактан.

Атты ошол өзөн жерден,
Союптур өзөргөндөн.
Сулп этин бышырат да башын таштап,
Суу жээктеп өтөт белден.
Өзөк жалгап токтобой кесип барат,
Сугунуп кыя четтен,
Бир белестен анан жай тоюнуптур.
Нарындап туурап эттен.

Чөбүнүн күчүн карап,
Ошондон журтка тарап.
Ат даң салган жерди эл «Арпа» деген,
Уламыш сөзгө таяп.
Союп башын калтырган
«Ат-Башы» экен,
Сонун кеп кабар салат.
Этин туурап жеген бел «Нарын» болуп,
Эзелтен келген ал ат.

16.07.12.

КОШОЙ-КОРГОН

Чеч-Дөбө белес кенен,
Кадимки Кошой менен.
Катагандын калкы бүт конуштаган,
Капталдай элди бөтөн.
«Эй, балдар» – деп кыйкырса баатыр аба,
Жаңырып Ат-Башы өрөөн.
Батына албай калмактар турчу экен,
Бар дешип мында эрен.

Чогулуп жыйын куруп,
Чеч-Дөбө курчап туруп.
Анан калмак жабыла кирет кысып,
Аз-аздан четтен сүрүп.
Коргонууга соктурат шашкан Кошой,
Коргонду кат-кат уруп.
Селдей аккан душмандар каптап бирок,
Сепилди бузат жырып.

Калмакка кызыл өрттөй,
Кармашып алы жетпей.
Кары Кошой аман-соо качып чыгат,
Калканын жебе тешпей.
Кертабылгы тулпары ыйык мал да,
Келген го эч ким жетпей.

Кабар анан жиберет шер Манаска,
Качыр деп жоону беттей.

Кошойду сакташ үчүн,
Кошуунду башташ үчүн.
Кабылан Айкал өзү келген экен,
Калмакты тапташ үчүн.
Талпак кылып эр Манас сырттандарын,
Талкалап албан күчүн.
Антын алып жүгүнтүп калгандарын,
Алган дейт калмак үшүн.

Ал коргон урап кулап,
Азыр жөөк урандылап.
Аталар канын төгүп коргогон жер,
Адамга берет кубат.
Жайлоодогу ошол чеп Кошой-Коргон,
Жылдарды кечип узак.
Аты улуу эзелки карт тарыхты,
Аздектеп айтып турат.

16.07.12.

КЫЗАРТ

Жай айы толуп турган,
Жайлоонун толукшуган.
Кезинде белгилөөсү болуп калат,
Айт майрам болуп мындан.
Кызыл-тазыл кийинген кырк кыз барып,
Айылга коңшу кырдан.
Кайра артка айттоодон кеч кайтышат,
Туманда жолду бууган.

Аңгыча бороон улуп,
Ай тосуп булут уюп.
Айры белдин кырына чыгышканда,
Адашат буюгушуп.

Жеңил кийген аларды суук күчү,
Тондурса үшүк уруп.
Катар четтен кыздарды тере берип,
Кулатат каза кылып.

Жаман тон кийген жалгыз,
Жетим кыз калат алсыз.
Отуз тогуз сөөктү жерге берип,
Жашырган экен байкуш.
Өзгөчө жүк артырган ошол ашуу,
Өлгөн соң бир топ жаш кыз.
«Кызарт» болуп аталып калган экен,
Кылымдап баян тангыс.

17.07.12.

Ырлар

АЯН

Бір менен түптөп жалаң,
Бірдалып бүтпөс баян.
Айтылып келе жатат эчен кылым,
Арбагы тирүү бабам.
Айкөлдүн байланышын айгинелеп,
Асмандан түшөт аян.
Ааламда сөз да жоктур баа берүүгө,
Андайды туят адам.

Жок деген акыретти,
Жок кылган дагы көптү.
Өттү го атеисттик илимдериң,
Өктөтүп акыл-эсти.
Бирок дагы Манас ата сүрүң сенин,
Билдирип касиетти.
Санжыраны сиңирген дастан болуп,
Санатка канып жетти.

Кудайдан болгон түркүк,
Кудурет күчү шумдук.
Түпкүлүгү Манас, Бакай жылоологон,
Тен берген ушул чындык.
Тарыхты урпактарга ыроологон,
Сөз багып жеткен ырды ук.
Бабалар ооздон-оозго чыгармалап,
Келгени чексиз сыймык.

Өткөргөн көптү баштан,
Ала-Тоо көркү ташкан.
Алпечтеп, көчмөндөргө мекен болуп,
Ак калпак элди баккан.

Бул Жер-Эне көтөргөн көкжалдарын,
Аяндап жетти дастан.
Алла өзүң деп куран окуп, сөз каймагын,
Анда мен кепти баштайм.

Илгерки салык эзгир,
Кокон кан алык мезгил.
Ууру-кески кирбеген ыйык жер деп,
Пааналап чырым эткир.
Зекет үчүн төлөнгөн малды имерип.
Кыргызбек кайран эр бул.
Түн бакырлап Манастын күмбөзүнө,
Түнөктөп калат эргул.

Азыраак өзөк жалгап,
Алган соң, уйку арбап.
Чабатысын баштыкка ороп коюп,
Чалкалап жаны жайлайт.
Кечке дейре ысык күн талыкшыткан,
Денесин араң кармап.
Чаалыккандан жетелеп «сокур кемпир»
Уйкуга жөнөйт айдап.

Түшүндө жолун бөгөп,
Түмөндүү кошуун көрөт.
Ар өйүздөн жарданган көп жоокерлер,
Айбаты сүрдүү келет.
Жалаң дөөлөр жаракчан, баары шайдоот,
Желбирейт түрдүү желек.
Ажыдаар сүр, кыраакы алгырларды,
Алгандай элден элеп.

Кыргызбек салып далы,
Көрмөксөн болсо дагы.
Баатырлар жакын келип калган кезде,
Болк этет толто жаны.
Кайып болгон көсөмдөр урууларын,

Келгендей курап жаңы.
Чоң энеси кулакка куйган жомок,
Чоролор турат баары.

Тик багып карабастан,
Титирек басып жаш жан.
Турганда ак сакалчан бир карыя,
Тууралап аскер жактан.
Сүлөөсүндөй керилип алга карай,
Сүмбөтү аяр баскан.
Томогосуз бүркүттөй шаңдуу тиктеп,
Сөз баштайт аярлаткан:

“Ээ балам коркпо деги,
Мен Бакай боолго – деди.
Ырчы уул өзү салган чыйыр менен,
Түшөсүң жолго эми.
Чоң манасчы болосуң теңдеши жок,
Биз келдик колдоп сени.
Ушул түмөн түгөл бойдон Манастыкы,
Улуттун коргон чеби.

Сен азыр кирип турган,
Биздин үй турук кылган.
Аныктан анык де да айтып көрсөт,
Кошуунду ушул жыйган.
Жандап жүргөн жаныбар падышасы,
Арстан, чаар кабылан.
Баарыбыздан бою ашкан бул зор киши,
Өзү ошол Манас сырттан.

Намысты бир талашкан,
Нак болот миз жалашкан.
Сол жактагы Чубак, Сыргак... оң жагында,
Алманбет алп сары атчан.
Ажыбай турат мына кыйын тилмеч,
Билгичи сырт санаттан.

Артында зоот жамынган кырк чоросу,
Жолборстор бүт жаракчан”.

Ийик бел адырмагы,
Сары жон садырмагы.
Айгайлап ызгыч куштай учкан бойдон,
Тулпарлар табындагы.
Кароол чоку капталдап жүрүп кетет,
Шарт эле анын баары.
Көзүн ачса чын-төгүн азыркы эле,
Эч ким жок жанындагы.

Андан соң күндөр өтүп,
Арадан апта көчүп.
Оюн куруп көп балдар тоо таянат,
Кымыздык, ышкын терип.
Өзгөчө бир нерселер түрткү берип,
Өрнөктөп көөнү көлкүп.
Кырга отуруп Кыргызбек эмнегедир,
Күпүлдөйт Манасты эргип.

Жамагын кыштай кынап,
Жамгырдай тынбай куят.
Шурудай тизмектелип окуялар,
Сөздөрдү-сөздөр улайт.
Кандайдыр дем берүүчү сыйкырдуу күч,
Оозунда оргуп турат.
Нес болушуп байланып балдар кепке,
Сезимдер толкуп чыгат.

Эт бышым токтобостон,
Жомогун жорголоткон.
Кыргызбек элеп барып талып калат,
Кызталак ойдо жоктон.
Араң барып жуушатат чанагынан,
Карегин ойдолоткон.
Эс алдырып агасы алып келет,
Суу берип коо-колоттон.

Үйүнө келишкенде,
Ишти айтып беришкенде.
Чежиресин чечмелеп ата-энеси,
Дит барбай төгүн дешке.
Маңдайына чийилген тагдыр окшойт,
Чогултуп элин кечке.
Бата тилеп, мал союп түлөө кылат,
Өссүн деп өмүр берсе.

Себеби ушул үйдүн,
Чочулоо сырын билгин.
Күйөөдөн чыгып келип кайтыш болгон,
Токтожан деген кыздын.
Асылдыктын маанисин сиңире албай,
Дүйнөсү болгон кыргын.
Бул бүлөнү мүлжүгөн күйүт-арман,
Муңу эле быйыл жылдын.

Өзүнөн-өзү эрип,
Ал кыз да аян көрүп.
Көөдөнү сыйдыра албай оргуп кайнап,
Көөнөрбөс сөздөр келип.
Ташты тешип көз жарган булак сымал,
Көнөктөп кетсе төгүп.
Аялдар «Манас» айтпайт
жаагың бас деп,
Күйөөсү урат сөгүп.

Түрткүсү болсо Теңир,
Түйшүгү болбос жеңил.
Күйөөсү тери сымал ийлей берип,
Күптүдөн ырбап көңүл.
Калкаланып төркүнгө качып келип,
Төрт-беш күн ыйлап кежир.
Жаш жашоосу өкүттөп саймаланбай,
Өчүптүр кымбат өмүр.

Адамзат түшүнбөгөн,
Ар кандай учур келген.
Кабылдоо, жутулган ой чар жайыттуу,
Жорушкан түшүн көргөн.
Моюн сунбай кеткендин таланты бат,
Соолуган бүчүрү өнгөн.
Жолун ачса Токтожан алп манасчы,
Болмок го күшүлдөгөн.

Дастандын айдыңында,
Руханий байлыгында.
Оор жүктү кетпесе моюнга алып,
Оор болчу шарты мына.
Кыргыз гана кабылат бул сыйкырга,
Кыйырдын бай сырына.
Тоотпосо аябайт татаал аян,
Балта чаап тагдырына.

Эжесин муң аралап,
Эзгенин туура баамдап.
Кыргызбек туйса дагы айта албаган,
Жатканын талант жайрап.
Өзү эми олтурат баарын сезип,
Өкүмгө моюн жалгап.
Көрүнгөнгө ал жөндөм берилбеген,
Тободон келген арбап.

Жүгү оор бул сыноодон,
Сүрү чоң сыр кылоодон.
Күн-түндөп бала «Манас» байыта айтат,
Бүлөнүп ыр бүлөөдөн.
Арбый берет өткүр сөз берметтери,
Ар түркүн түр ширелген.
Атагы чыккан сайын уга баштайт
Алкоону бүткүл элден.

Ойлору мүдүрүлбөй,
Омоктуу жошо сүйлөй.
Көңүлгө тутуп салттык окуяны,
Жүргөнсүп кошо бирдей.
Мээсине чогулган ой парасатты,
Мерчемсиз абага үйлөй.
Манас айтат үрп-адат, наркты камтып,
Мекенди сүйүүгө үндөй.

Бир таңда супа элеп,
Экинчи аян келет.
Бул сапар коркпой-үркпөй Кыргызбек да,
Бакайга салам берет.
Күмүш сакал жайкалтып туйгун киши,
Көккүбө тонун төшөп.
Малдаш уруп олбурлуу олтурат да,
Мындайча кепке өтөт:

«Алыскы сургулт булут,
Суу себет сууруп туруп.
Астындагы карайган калың түмөн,
Келатат бизди кууп.
Коңурбайдын колу ошол уй түгүндөй.
Тосоттобуз аттар тынып.
Сүмбө коодон жапыра сайабыз да,
Сүрөбүз кайра кырып».

Ар жактан албууттанып,
Үн менен каардуу каңырт.
Тосуучу убак болду - деди Манас,
Эл дүрбөп кетти жапырт.
Кыргызбек бир оокумда көзүн ачып,
Келгенсип жаңы багыт.
Айтып кирет Семетей кун кууганын,
Алп дайра болуп агып.

Эми айтат элин сүйөр,
Манастын тегин түгөл.
Кыргызбек Кыдыр даарып кеткен пенде,
Кыт куйган сөзү жигер.
Айкөлүн туу көтөргөн түптүү кыргыз,
Ак-кара мындан билер.
Айрыкча касиетин ардак тутуп,
Жүрөккө каткан бул эл.

Себеби мал ылаңдап,
Жазга жуук жер ылайлап.
Шалбыртта тумоо каптап, кезең болуп,
Турганда эл кудайлап.
Жагым мүнөз Кыргызбек «Манас» айтса,
Жамандык сээлдеп калат.
Жараткандын карачы кудуретин,
Жандууга көзүн салат.

Ордого дем болгон ыр,
Ооруга эм болгон ыр.
Илгери жиндини да айыктырган,
Чечилбей келет бул сыр.
Жылдарды кечип келген баба тарых,
Баары бар ырдагы бул.
Маңызы маңкурттуктан алыстаткан,
Ушуга ыйман шүгүр.

Уютуп нымды соруп,
Улуу Кар мөңгү болуп.
Түбөлүк кармап турган чокулардан,
Этеги сынат эрип.
Чогулганда аккан суу кемер жыртып,
Теректи жулат келип.
Аян балким дайрадан алып баарын,
Турат бейм кубат берип.

Оодарбас нугу туюк,
Океан улуу мухит.
Тоо тамыры жээгин аңдатпаган,
Кыртышты бекем кылып,
Жаратылыш чытыры толгон токой.
Жалпылап баары туруп,
Аян болуп табигат кубулуштар,
Келгендей дастанга уюп.

Көз салып илгертеден,
Көк асман ирмелбеген.
Аалам үйү Ай, Күнгө түнөк берип,
Жылдызын үймөктөгөн.
Кооз Жерге ортодо тирөөч болуп
Аба толкун үйлөп кенен.
Атаганат баарысы Айкөлүмдү,
Аяндап жүргөн белем.

Ой басат бул учурдан,
Мезгилби кут учурган.
Ошол күч эмне азыр шыпаа болбойт,
Моколуп курчтугунан.
Себеби ниет кетип, ынтымаксыз,
Чайпалса тынчтык улам.
Болгондой ырыс жукпай жаткан убак,
Бошоңдоп сыйкырынан.

Азыркы адал-арам,
Аралаш жакшы-жаман.
Бурганактап шайтандын уюгунда,
Бузулуп барат адам.
Токтобостон топондоп келаткансыйт,
Томсоруп акыр заман.
Ушундайдан жаткандыр кабылданбай,
Улутка улуу аян.

Айыкса жара көңүл,
Аңдатпас азапты өмүр.
Айбан иштен суурулуп аң-сезимдер,
Агараар элде пейил.
Ай, Күнүңдүн ширөөсү аяндаган,
Жугумдуу болуп кен ыр.
Иши изги илгерки шейиттердин,
Шыпаасын берер Теңир.

29.04.12

ТИРҮҮЛҮК ӨЗҮ БҮТ МАКАЛ

Сыр дүйнө өзү кубулуш,
Сыр катат ушул угулуш.
Аңдасаң сыйкыр илими,
Акылга жасайт бурулуш.
Бирине-бири байланып,
Бир Тобо курган курулуш.
Андыктан өзүң колдо деп,
Алланы алкап турубуз.

Ааламда Алла кургандан,
Ак-кара пенде туйгандан.
Ар доордо бышкан сүйлөм бар,
Алмустак бери жыйналган.
Ал сөздөр терең туюму,
Айтышып турмуш сырлардан.
Адамга келет үйрөтүп,
Адалдап жашоо кургандан.

Бул сөздөр санат-насыят,
Бүт турмуш камтыйт, батырат.
Учкулдап келип лакабы,
Учкундайт макал бакубат.
Чечмелеп келсең чеги жок,

Чежире сырлар ачылат.
Туулгандан өмүр өткүчө,
Тууралык жолго чакырат.

Өмүрдө ийлеп жуурулуп,
Электен өтүп суурулуп.
Адамга жеткен улуу сөз,
Акыл-ой кенчке чылк уюп.
Баа жеткис мурас дөөлөттү,
Урматтап сезим чын туюп.
Уңгусу терең эл сөзүн,
Угузам бир аз ыр кылып.

Бөлүнүп бир боор жан эттен,
Бөбөктөр туулат «барр-р» эткен.
Туулганы шүгүр, андан соң,
Турганы болсун бала өскөн.
Эс тартаар жашка барганда,
Эсирбейт десең ал өктөм.
Уядан эле таптай бер,
Учканда ахлак-адептен.

Тарбия-таалим жакшысы,
Тагдырдын ошол ачкычы.
Кыз болсо тыйуу кырк үйдөн,
Энеси насаат башчысы.
Турагы дайым кыл жатпас,
Тазалык болот башкысы.
Чыкканда чийден тышкары,
Башка үйдө бирок бактысы.

Үлгүсүз болсо жиндетет,
Күйөөсүн көөнүн кирдетет.
Таалимсиз чоркок неме деп,
Төркүнүн күндө тилдетет.
А зирек келин ийгерип,
Кайыны менен бирге өсөт.

Алтындай жайга айлантып,
Ардагын кошо гүлдетөт.

Кыз-бала кундуз жакада,
Уул болсо элге асаба.
Алкоого тете боз улан,
Алкышы тийер атага.
Арамза чыкса кокустан,
Ар сөзү кычык атала.
Уланып митаам адаты,
Учуктап өтөт балага.

Суусардын көркү сыртында,
Суурулган кылыч курчунда.
Туйлайт дейт тулпар тушунда,
Бүт жигит өрттөй кырчында.
Бул учур намыс чокусу,
Сөзүңдү бузуп жыртылба.
Тараза болгун сабырдуу,
Талаша бербей бир кылка.

Баркы чоң кунсуз балдай тил,
Бал ширин тилди баалай сүй.
Алсыздар гана бузуку,
Абройду калчап талдай бил.
Айындап кетпей жеңил ой,
Адамзат наркын сактай жүр.
Эр жигит деген ыйык сөз,
Эсиңе бекем салттай түй.

Кайдыгер болсоң тантырап,
Кашайтып доого калтырат.
Жылмачы, оомо, туруксуз,
Жорто албайт кеби калдырап.
Ирик ооз чачкан чириги,

Өзүңдү кайра каптырат.
Дааналык гана кыскача,
Даанышман кылат, алп кылат.

Тамчы суу тамып таш жарат,
Кемтик сөз барып баш жарат.
Баягы кыпчып айткан деп,
Барымта анан башталат.
Бапырап кетпей тил сакта,
Балээге айдап алып барат.
Жарака жарган балта ошол,
Жандүйнөң өткөн талкалап.

Дил кадыр-нарк ыйманда,
Тил кадыр-барк сынганда.
Мүдүрүлсө турбайт дейт,
Мүңкүлдөп бекер булганба.
А көрөк татык теңиң тап,
Адамча турмуш курганга.
Табышмак тагдыр кубулма,
Жаңылба эми мындайда.

Акылдуу болсо алганың,
Ажайып жайга барганың.
Баарына мезгил тараза,
Бат эле түздөйт ар жагын.
Ажаандап кирсе ай өтпөй,
Анда ошол тордо калганың.
Багы жок тайкы тагдырда,
Башыңды шорго малганың.

Ыдырап кетсе ынтымак,
Ырысың учат пырпырап.
Ымала ысык болбостон,
Ыраактап качат тынч убак.
Акылга калчап чечпесе,
Ал өткөөл эркти сындырат.

Ийилсең дагы ак болгун,
Насиптин түбүн бир кылат.

Үй ээси ачса кабагын,
Сүйөт дейт мейман тамагын.
Бул сөздүн маани төркүнү,
Коңшунду достой карагын.
Жакшысы жарым ырыс дейт,
Алпейим сыйды жасагын.
Ыркырап каап турбастан,
Ынтымак таап жашагын.

Болгон соң жашоо ар башта,
Тирилик жүрөт ар башка.
Атаңдын сөзүн ошондо,
Ыйыктап кармап ардакта.
Эм болот экен батасы,
Эгерим эмгек талбаста.
Жамандан ыраак адашып,
Жакшыны гана жандашка.

Ал нуктан чыгып кеткенди,
Аябайт бата тепкенди.
Аңтарып урчу кусур бар,
Абай бол, жүрбөй беткелди.
Тарбия берсе ата-энең,
Табигат акыл-эс берди.
Кутурган болсоң кут урган,
Кудай бар напси текшерчү.

Табасың кийим бойго чак,
Таппайсың киши ойго чак.
Кан досуң доого жыгылса,
Карашпай акмак болбо бат.
Кыйналып турган чагында,

Баласын карап колго бак.
Аллага жаккан сооп ошол,
Айрыкча кымбат чоң сапат.

Кудайым берген шык консо,
Көрөңгө байлык жык толсо.
Бүлөңдү баптап багасың,
Эңсеген ишиң туш болсо.
Киресиң анан үйрөтүп,
Кесипке уулуң туштоого.
Урпактап талант жарыкта,
Уютку экен бул жолдо.

Жардылык эгер кайрыса,
Жаныңды жара айрыса.
Сабырдын түбү сары алтын,
Топук кыл чөкпөй кайгыга.
Тулпарлар сөөгүн оордобойт,
Тууганга бир өт кайрыла.
Эгерде өзүң түз жүрсөң,
Залалың тийбей баарына.

Бар-жокту алгач тактагын,
Дарманды анан таптагын.
Өлбөгөн алтын аяктуу,
Эстегин баба айтканын.
Жаз келет көптөн күттүргөн,
Тирилик оңдоп баштагын.
Бир гана себеп таза жүр,
Өзүңдү алдап сатпагын.

Эртелеп өнбөс кеч өнбөйт,
Кечигип өнбөс эч өнбөйт.
Бирөөлөр кетмен чабышса,
Бирөөлөр акын чечендеп.

Теңирден ырыс шыбага,
Ар кимге берген бекемдеп.
Өз жолуң таппай кетпегин,
Наалатта жүрүп кечендеп.

Бүлөгө тартып тузакты,
Мындайда жаман ушакчы.
Текшерип тирилигиңди,
Сөз менен уруп узатчу.
Жолотпой замат бекем бол,
Опуртал узун кулакты.
Бетине түз айт, заары жок,
Билбесе убал, уятты.

Жылжытып алар айтканы,
Жылмалап четтен басканы.
Боор ооруп сырдаш болгону,
Бооруңа тээп жатканы.
Өзөктөн чыккан өрттөр бар,
Айтпасаң дагы башканы.
Деңгээлин билсең теңелбе,
Өзүңдө кетсин шакмары.

Мүйүзү сынса бир уйдун,
Мүйүзү зырк дейт миң уйдун.
Орундуу жүргөн оңолот,
Оштоңдоп кетпей жыйылгын.
Түк калат жылкы оонаса,
Аттатпа кутун үйүңдүн.
Жыландай жылтыр сырты кооз,
Тиши уу андай «кыйындын».

Ушакчы болуп өнүгүш,
Кечиргис, калпыс көрүнүш.
Ыймансыз алар шайтандын,
Желдети экен өлүмүш.
Акырын шектүү шыбыры,

Айыкпас илдет көнүмүш.
Жуктуруп муунга келатат,
Көбөйүп бүлө бөлүнүш.

Жоонду чойсоң сүзүлөт,
Ичкени чойсоң үзүлөт.
Табигат калыс далдалчы,
Ушакты жанчып бүтүрөт.
Дарысы жакшы тарбия,
Балага берсең бүт үрөп.
Тазарып анан муундар,
Таалайлуу жашоо күтүнөт.

Тарбия дагы туштуккан,
Сагызган сымал тумшуктан.
Напсини тартпай өлгөндүн,
Мисалы дайым чын чыккан.
Карынын сөзүн капка сал,
Кайышкан көптөр суктуктан.
Балаңды түздө башынан,
Бул чалма жаман ыргыткан.

Жамгырдын нөшөр төккөнү,
Жамынган белес көктөмү.
Жашында алган таалими,
Жаштардын жакшы өскөнү.
Айдарым сылап кеткендей,
Ар кандай жашоо мектеби.
Түбөлүк бүтпөс күрөштө,
Тирүүгө сабак өткөнү.

Даракты кезсең тамыр бар,
Дайраны чапсаң агым бар.
Тууган жер үчүн жан берген,
Мекен деп күйгөн жалын бар.
Ушунун баары өрнөктөп,
Улуулар берген накылдар.

Урпакка үзбөй өткөргүн,
Учкулдап жүрүп асылдар.

Сумбула түшсө суу тоңот,
Кыргыек келсе муз болот.
Убагы жетсе карыйсың,
Узаса бир топ жыл короо.
Карысы барлар ырыстуу,
Албетте курчу жылт коёт.
А бирок токтоо мүнөздө,
Акылга алтын жык толот.

Баа жеткис байлык тирүүлүк,
Умтулуп жаса тирилик.
Оодарылгыс кең дүйнө,
Ой кошот ойго жүгүрүк.
Зор дөөлөт деген тарбия,
Жакшысын алгын сиңирип.
Кайрадан кайтар муунга,
Адалдык жүрсүн тирилип.

29.06.12

КАРГЫШ ЖАНА КЕСИР СӨЗ

Каргыш деген бир дарекке тиленген,
Каргоо ошол ыплас сөздөр шиленген.
Ал жамандык жыртып өтүп үрөйдү,
Акыр түбү муундан-муун түгөнгөн.
Баба тарых айтып эле келишкен,
Бул каардан солуп бакыт бүрү өлгөн.
Абай бол деп сөздү айтып алыстан,
Анда баштайм далилдерди түнөргөн.

Шер Семетей өч алууга жанды үрөп,
Аттанаарда жолун бөгөйт Айчүрөк.
Анан айтат – түндө жаман түш көрдүм,
Канжыгада баштан тамган канды, – деп.

Жолтоо болуп жатканына баатырың,
Чаап ийгенде долоно жоон сап тиет.
Аял замат ачуу сөзүн агытат,
Бүк түшкөн соң төрөсүнөн камчы жеп.

«Кеткениңден кайра кайтып келбей кал,
Кербен үйүн кежир мүнөз көрбөй кал.
Коңурбайдын огу жарсын өтүңдү,
Колду-санды кылар кекчил кечил бар».
Угуп калып касиеттүү Каныкей,
Зырып дей түшүп эт жүрөгү сезимтал.
Катын эрдүү болгон үчүн таяк жейт,
Каргышыңды кайтаргын дейт өкүмзар.

Айчүрөктүн таңдайында мөөрү бар,
Айткан сөздө демек заардын кээри бар.
Кайтардым деп кара ташка түкүрсө,
Как ортодон жарылыштыр экиге ал.
Жанып каргыш, анан барып казатка,
Жеңиш менен келген экен эсил жар.
Эрегиште сабыр туткан утуучу,
Эң оболу калды элдин эсинде ал.

Илгертеден ата каргыш ок деген,
Жара тилген учкуну уу морт экен.
Тейитбектин каргоосунан Курманбек,
Билебиз го найза учунан чок жеген.
Сөөккө жеткен акаарат сөз акыры,
Сөккөнгө да кара жүктү кептеген.
Ошондогу ынтымаксыз жарака,
Ойнобо деп кабар берет от менен.

Кайберендин кашайганда кай бири,
Каргайт тура болсо таалай тардыгы.
Суречкинин каргышына кабылган,
Суй болду го Кожожаштын тагдыры.
Өмүр-өлүм тирештирген бул жарык,

Өйдө-ылдый тегиз эмес айдыңы.
Айтат маани жетек дастан аркалуу,
Аяр бол деп жараткандын жарлыгы.

Артыкбайдын уулу берип үч талак,
Көксулууну узатаарда суз карап.
Буйрук берип кайненеси мурунку,
Боз үй эшик бүчүлөрүн чылк жабат.
Келиндерге оң жактагы туурдукту,
Түргүзөт да кырчоого бек кыстарат,
Кереге түп жылчык менен чыгарып,
Кооптуу минтип айткан экен кысталак:

«Жер боортоктоп мына ушинтип жүрүп кал,
Бала үнүн укпай какшап улуп кал.
Ак босогом аттап кирип чандыңбы,
Артка кайра капталынан чыгып бар.
Шерттешкениң акын тура Жеңижок,
Шерменделер таамай жетсин үнүм зар.
Согончогуң канабасын ылайым,
Сол тескери бата бердим кусурлар».

Ала-Тоолук ак калпак бүт таанышкан,
Сөзү бермет, өзү аалым даанышман.
Болсо дагы Жеңижокту куу турмуш,
Бала бербей сокку уруп таарынткан.
Кесепети түркүн нукта каргоонун.
Жылан чагып ууга дене жанчыткан.
Өктөөлөрдүн байланышын үстөмөн,
Өтө өзү көргөн дешет каргыштан.

Көңүл оор, көңүл деген калбасын,
Көз жеткенде бул каргыштын жанбасын.
Ара-чоло баргычакты кемпирге,
Ал узаптыр таап жаза айласын.
Мына арман, мына күйүт, мына өкүт,
Мындай нерсе койсо кана арбашын.

Жашоо ырыс мазмуну да маңызы,
Жан инсандар туягы жок калбасын.

Сереп салып кылым артка кайрылсам,
Сес окуя ойго түшөт таң кылган.
Келме айтасың бул чындыкка айгине,
Кесирчинин сөз күнөөсүн жандырган.
Кырын түрлөп кынай бербей чубатып,
Кыска кылып баяндайын андыктан.
Кара-Буура ашуусунда үч атчан,
Келатканын жай чилдеде Аркыттан.

Корум-Төрдүн сайы өркөч бөлүнгөн,
Кокту-колот бөлчөктөнүп өрүлгөн.
Көк апчыган аскаларды этектеп,
Төрт-беш боз үй турат анда көрүнгөн.
Оро-пара аттын башын бурушат,
Жолоочулар ошол жакка теминген.
Жеткен кезде суу ичүүгө сурашат,
Токточу деп суу көтөргөн келинден.

Келин орой мамиледе чарт этип,
Токтобосо не болот дейт балп этип.
Толмоч киши тике мындай жооп берет:
«Журтуңарда бараткан го нарк өчүп,
Токтобосоң адеби жок бир баш бол.
Өзүңдө жок тарбияны бербейсиң,
Ошондуктан кургак жатын туубас бол,
Улуу-кичүү ылгабаган куу баш бол».

Муну айтып өрдү көздөй өйдөлөп,
Жүрүп кетет Айдараалы Жөргөлөк.
Унутулуп беш жыл өтөт арадан,
Бир күнү эле таң супасы эртелеп.
Жүргөн кезде бак сугарып Айдакең,
Салам берет эски келин энтелеп.

Кайненеси, күйөөсү үчөө мал союп,
Бата алууга келишиптир көнсө деп.

Айдакеңдин бутун келин кучактап,
«Кечириңиз ата – дептир бышактап.
– Боз ат менен кылчак салбай кеттиңиз,
Кайтарыңыз айтканды эми ызааттап.
Баласыздык кендир кести олуя аба,
Калган жашоо кантип эми чыдатмак.
Ой-чабытым зирек эмес бир кылка,
Кийин билдим болгонумду чын акмак».

Ошол келин Чолпонайым жалганып,
Оомат келип мезгил жылга айланып.
Уул төрөптүр алкыш алып батадан,
Ууктурган жара айыгып жайланып.
Бул көрүнүш жаңылсаң да түздө дейт,
Бурулушту нугун бузган бак тайып.
Саресеп сал дагы бир топ сабак бар,
Эстүү болсоң берет Алла ак жарык.

Коргол айтат арак түрткү айбанын,
Токтогулга айтышууга барганын.
Устатына тиш салам деп шакирти,
Улуу акындын каргышына калганын.
Чайканадан чыкпай кетти ырлары,
Чайкап көрчү чыны менен жалганын.
Күчтүү ырчы сезе билип өткөндүр,
Күптү болгон табы алоо арманын.

Дагы толо мындай тарых табышмак,
Жаак жаңылып кесир айткан чалыштап.
Курмандыгы болуу оңой каргыштын,
Өтө оор тазалануу аныктап.
Табигатта тешип өткөн толкун бар,
Татаал экен аяр болгун асыл зат.

Кара жуткан жети муунга жетет дейт,
Каргаганга калган ыпыр жабышмак.

Күттүрбөгөн күнөө деги толтура,
Каршы туруш үчүн мындай соккуга.
Ата-эненин күнөөлөрүн кечир деп,
Дуба кылып турган зарыл жол мына.
Эге жандын көңүлүнүн түпкүрүн,
Эң оболу жай-жайына койгула.
Чыңгыз ата айтып кеткен улук сөз,
Чыны күндө адам «Адам» болгула.

17.06.12.

ЫР ЖЫЙНАКТЫ ЖЫЙЫНТЫКТОО

Түрмөктү иргеп санактап,
Ирээттеп жатсам кабаттап.
Айылдан атам келди эле,
Алдыңкы бетин барактап.
Ардактуу сөзүн анда айтат,
Акактай кыттап жамак сап:

«Салтанат, Санат, Насыйкат,
Сайран күү жазып турганың.
Салаалап аккан булактай,
Сабалап турсун ырларың.
Сыпаты жана сапаты,
Сындай албайм бул жагын.
Себеби,
Сынчы эмесмин мен дагын.

Кайраттуу чыксын таскагың,
Кадамыңдан жазбагын.
Кең пейил кыргыз калкы үчүн,
Кербездүү болсун жазганың.

Жана да түрмөк башаты,
Жазма акындын атасы.
Жараткандан буйрусун,
Шакендин берген батасы».

Өзүмчө анда ойлоном,
Өрттөнө ичтен ой жоном.
Кантмекмин шыгы өтпөсө,
Канымда дүрбөп ойногон.

Айтканын эстеп ар качан,
Атамдан нуска албасам.
Канткенде китеп жазмакмын,
Таалимин кармап калбасам.

Чоң энем мага сыр ката,
Беш жашта өттү сыздата.
Курулай кургак болмокмун,
Кулакка жомок куйбаса.

Саяпкер нарктуу саябан,
Райкан, Нурлан жан агам.
Эрчитип эгер жүрбөсө,
Эмне сөз чыкмак жамаган.

Алтынчы класс кезимде,
Адабият сырын сезимге.
Айтпаса Молдош чоң байкем,
Анда эмне болмок кебимде.

Таластын аккан суусундай,
Деги эле айыл туусундай.
Карылар өрнөк бербесе,
Калмак го талант курчулбай.

Келгенде эргүү терметким,
Мен анда эмне термекмин.
Жөнтөгүн тинтпей берметтин,
Жөн эле жашай бермекмин.

МАЗМУНУ

Бата.....	3
Сөлөкөткө айлануу.....	7
Карыя болбой кеткендер.....	22
Эне – тилсиз эл болдук.....	32
Тийешесиз майрам көп.....	34
Илбирсдалетабышмак.....	38
Бир кетсе достук кайрылбайт.....	40

АЛА-ТОО КЫРГЫЗ МЕКЕНИ

Ийгилик каалоо.....	50
Автордон:.....	52

ПОЭМАЛАР, ТЕРМЕ ДАСТАНДАР, АЙТЫШТАР

Талас.....	53
Борборжанаборбордогулар.....	63
Жаңыкылым жаштары.....	71
Арак менен айрандын айтышы.....	80
Эже-синдинин айтышы.....	85
Айдараалы Жөргөлөктү эскерип.....	91
Жеңижок.....	103
Байдылдага.....	113

ЛИРИКАЛАР

Сырдуу сүйүү.....	118
Чүйлүк кызга.....	118
Бирге болчу.....	119
Тагдырың тайкы сенин да.....	119
Сени эстөө.....	120
Жолукчу жер байтерек.....	121
Байтерек.....	122

АРНООЛОР

Энекем.....	124
Ата.....	125
Апама.....	125
Биринчи мугалимим.....	126
Жарыма.....	128
Сүймөнкул аганы эскерип.....	129
Шайлообек Дүйшеевге.....	130
Алик Акималиевге.....	131
Жаш акын Мирлан Самыйкожого.....	132

АР КЫЛ ЫРЛАР

Өскөн айыл.....	133
Ата-Бейит.....	133
Аталардан бата алдым.....	134
Алла жолуна даават.....	138
Эске түшөт бала чак.....	140
Комузум бар.....	141

Чек арачынын түнү.....	141
Өткөн бир окуя.....	142
Футбол.....	143
Сынчы экен.....	145
Кыргыз тайганы.....	146
Дарыяга кайрылуу.....	147
Ысык-Көл.....	148
Кожомкул азыр болгондо.....	149
Ала-Тоо.....	150
Үзүлбөгөн үмүт.....	154

ПОЭМА, АЙТЫШ, ДАСТАНДАР

Мукам үн.....	157
Жергемдин жапайы жаныбарлары.....	168
Эки ажонун айтышы.....	181
Ата-бала арманы.....	185
Чыңгызды кыдыр даарыган.....	189
Бөрүбасар.....	197
Алп талант эле Ашыке.....	205

АР КЫЛ ЫРЛАР

Өлгөн сүйүү.....	211
Бир сулууга.....	212
Айылдагы досторго.....	212
Мектепти бүтүрүүчүлөргө.....	213
Күркүрөө тобуна.....	215
Күкүнапа.....	216

Уулума.....	217
Ата-Бейит.....	218
Өтөт жаштык.....	219
Буудайык тура ал көрсө.....	219
Бир арман.....	223
Шашмалык.....	224
Америка мультфильми.....	225
Жарнама деген жадатты.....	226
Тилибизди шылдыңдаган жарнактар.....	227
Жалгыздык.....	228
Кел эстейли классташ.....	228
Сайдагы булак.....	229
Шайтан гүл.....	230
Сүйүү десе.....	232
Сууларда өлкөм келечек.....	232

КҮҮНҮ ЧЕРТСЕҢ АЙТЫШ ЧЕРТ

Камбаркан.....	242
Шырдакбектин боз жорго.....	244
Ботой.....	246
Мундуу күү.....	247
Сарыбарпы.....	248
Көкөй кести.....	249
Турумтай.....	253
Сынган бугу.....	255
Ак Бакай.....	259
Койчулардын коңур күү.....	261
Бозингендинарманы.....	263

Ибарат.....	265
Өлүм алдында.....	267
Кызкербез.....	269
Актамак, Көктамак.....	271
Күтөбүз.....	273

ЫРЛАР

Өлкөнүн өткөөл мезгили.....	275
Мундузбекке!.....	287
Кош Алике.....	288
Жердештерге бир багыт.....	291
Асман-жерэкенайрыма.....	293
Айылдан бир сыр алып келдим.....	295
Аман эле болгула.....	301

УЛАМЫШ ЖЕРДИН АТТАРЫ

Ысык-Көл.....	306
Тору-Айгыр.....	308
Кыз-Күйөө.....	310
Беш-Каракчы.....	312
Боо-Терек.....	314
Олжобайды Керген-Таш.....	315
Жийделиде Ажыдаар-Таш.....	318
Шамшыкал.....	322
Кетмен-Төбө.....	323
Жалал-Абад.....	324
Арсланбап.....	325
Кара-Көл.....	327

Ош.....	328
Арпа Нарын Ат-Башы.....	329
Кошой-Коргон.....	330
Кызарт.....	331

ЫРЛАР

Аян.....	333
Тирүүлүк өзүбүт макал.....	342
Каргыш жана кесир сөз.....	350
Ыржыйнакты жыйынтыктоо.....	356

Мундузбек Кунасов

СЕЗИМДЕ БАККАН ГҮЛБАКЧА

Компьютерге калыпка салган:

Нургазы Жуманалиев

Мукабасын иштеген: *Элнур Исаков*

Формат 84x108_{1/32}. Көлөмү 22,75 б.т.

Нускасы 200. Заказ № 1.

«Бийиктик» басмасы

720040, Бишкек ш.,

Ю. Абдырахманов көч, 170а.

Тел. 66-17-25.